Lohjan rakennetun ympäristön inventointiluettelo

Lohjan kaupunkisuunnittelukeskus ja
Lohjan Museo 2007

Lohjan rakennetun ympäristön inventointiluettelo

Inventointityö Katariina Ockenström 2002
Valokuvat Katariina Ockenström, Tiina Merikoski, Katariina Haigh, Sirkka-Liisa Sihvonen, Lohjan Museo, Lentokuva Vallas Oy
Ulkoasu ja toimitus Tiina Merikoski, Sirkka-Liisa Sihvonen, Katariina Haigh
Painopaikka Edita Prima Oy, Helsinki 2007

Toinen painos

ISBN 952-9518-92-7

sisältö

Johdanto 7
Lohjan keskusta ja ympäristö 9
Kohteiden sijainti kartalla 10
1. Rantakantti 12
1a Vellamonkatu 23 13
1b Karnaistenkatu 4 14
2. Ahtsalmi 15
2a Harjukatu 14 16
2b Louhenkatu 7 17
2c Tapionkatu 7 18
3. Hiidensalmi 19
3a Karstuntie 61 20
4. Moisio 21
4a Moisionkatu 6b 22
4b Moisionkatu 17 23
4c Tavastinkatu 2 24
5. Amerikankatu 6 25
6. Anttilan renkitupa 26
7. Candolinin huvila 27
8. Harjula 28
9. Huvila Haikari 29
10. Huvila Luther 30
11. Karjalohjankatu 1 31
12. Karstuntie 77 32
13. Kiviniemi 33
14. Laurinkatu 46 34
15. Laurinkatu 50 35
16. Liessaaren louhokset 36
17. Lindkulla 37
18. Lohjan kauppatori 38
19. Lohjan urheilukenttä 39
20. Luoman talo 40
21. Moisionkadun rautatiesilta 41
22. Myllärin mökki 42
23. Nahkurinkatu 10 43
24. Nummentie 59 44
25. Ojamon kartano 45
26. Ojamon rautakaivos 46
27. Pappila 47
28. Pedagogio 48
29. Laurinkatu 52 49
30. Pohjolanmäen koulu 50
31. Porlan kalanviljelylaitos 51
32. Puu-Anttila 52
33. Pyhän Laurin kirkko 53
34. Rukoushuone 54
35. Sahakatu 6 55
36. Selluloosatehdas 56
37. Sepänkatu 7 / Torilinna I 57
38. Seurakuntatalo 58
39. Siunauskappeli 59
40. Solhem 60
41. Solkulla 61
42. Suojeluskuntatalo 62
43. Sähkörautatien ratapenger 63
44. Trallalan työväenasunto 64
45. Tytyrin kalkkilouhos 65
46. Työväentalo 66
47. Vaneritehdas 67
48. Vihdinkatu 4 68
49. Åsvalla 69
Kohteet kylittäin 70
Kylien sijainti kartalla 71
Ahtiala
50. Ahtiala 72
51. Ahtiniemi 73
52. Heimo 74
53. Peitsalo 75
Askola
54. Ylitalo 76
55. Askolan rautakaivos 77
Hermala
56. Hermalan kylä 78
57. Hermalan hopea- ja rautakaivokset 79
58. Hermalan kalkkilouhos 80
59. Kalla 81
60. Kekla / Kiekla 82
61. Pietilä / Piettola 83
62. Nikla / Nikkilä 84
Hietainen
63. Vitikka 85
Hiittinen
64. Hiittisen kartano 86
Hongisto
65. Hongiston kansakoulu 87
Immula
66. Haittula 88
67. Hakuli 89
68. Immulan koulu 90
69. Immulan villa 91
70. Pukali 92
71. Sauvo / Sauhu, Sauvu 93
Isoteutari / Stortötar
72. Isoteutarin kartano 94
73. Raaseporin linnatie 95
Jalassaari
74. Iivari 96
75. Jalassaari 97
76. Kivessalmi 98
Jantoniemi
77. Huvila Hovi 99
78. Jantoniemi 100
Karnainen
79. Karnaisten kansakoulu

80. Kivikumpu 101
81. Koivula 102
82. Metsälä 103
83. Setola 104
Karstu 105
84. Hemmilä
85. Karstun koulu 106
86. Karstun seurantalo 107
87. Lamminpelto 108
88. Mikkola 109
89. Musteri 110
90. Pohjola 111
91. Seppä 112
Kirkniemi 113
92. Gustavsberg
93. Kirkniemen kartano 114
94. Kirkniemen kartanon koulu 115
Koikkala 116
95. Alitalo
96. Ylitalo 117
Kokkila / Kockis 118
97. Virkkalantie 25
Koski 119
98. Koski
Kouvola 120
99. Kouvola
Kukkumäki / Jönsböle 121
100. Kukkumäki
101. Kirkniemen asema 122
102. Ruotsinkielinen koulu 123
103. Markkinajuna 124
Kutsila 125
104. Kutsila
Kirkonkylä / Kyrkstad 126
105. Brorsbacka
106. Jermunkuja 11 127
107. Kala-Kokkosentie 11 128
108. Kalkkitehtaan pääkonttori 129
109. Kalkkiuuni 130
110. Kauppakuja 2 131
111. Kauppakuja 4 132
112. Kauppakuja 8 133
113. Keskustie 1 134
114. Keskustie 2 135
115. Klubitalo 136
116. Kyrkstadin kartano 137
117. Marttatupa 138
118. Marttatuvantie 3 139
119. Marttatuvantie 5 140
120. Marttatuvantie 9 141
121. Nuorisotie 4 142
122. Nuorisotie 6 143
123. Tynninharjuntie 9 144
124. Virkkalan entinen paloasema 145
125. Virkkalan muuntoasema 146
126. Virkkalan ruotsinkielinen koulu 147
127. Virkkalan seurantalo 148
128. Virkkalantie 19 / Postikuja 1 149
129. Virkkalantie 22 150
130. Virkkalantie 23 151
131. Voimakeskus 152
132. Suuri rantatie 153
Laakspohja 154
133. Immulan työväentalo
134. Laakspohjan kartano 155
135. Lohjan asema 156
Lehmijärvi 157
136. Monni
137. Seppä 158
Lieviö / Skreddarskog 159
138. Inkainen
139. Lieviön seurantalo 160
140. Näppinen 161
Lylyinen 162
141. Huvila Fridhem
142. Huvila Sjövik 163
143. Uusi-Hontti 164
144. Uusi-Seppä 165
145. Villa Tomtebo 166
Maikkala 167
146. Maikkala
147. Maikkalan kansakoulu 168
148. Pietarinmäki 169
Maksjoki 170
149. Tunturi
150. Virkkalan taimisto 171
151. Yli-Paila 172
Marttila 173
152. Martti
Muijala 174
153. Sali
154. Soltti / Peltoniemi 175
155. Tarra 176
Mynterlä / Mynderlä 177
156. Isotalo
Nummenkylä 178
157. Nummenkylä
Näätälä / Mårbacka 179
158. Smedsgård
Outamo 180
159. Huvila Kotikallio
160. Huvila Nevanlinna 181
161. Huvila Palmen 182
162. Outamo 183

Paavola 184
163. Lohjansaaren seurantalo
164. Paavolan kuparikaivos 185
165. Saaren koulu 186
166. Toivari 187
Paksalo 188
167. Akusti
168. Huvila Myllymäki 189
169. Paksalon kansakoulu 190
170. Teiniemi 191
171. Äijälä 192
Paloniemi 193
172. Paloniemi
173. Partiomaja 194
174. Vanha Karstuntie 195
Pauni 196
175. Pässi
176. Vanha-Momma 197
Pietilä 198
177. Pietilä
Piispala 199
178. Kuusela
179. Piispala 200
Pulli 201
180. Pulli
181. Pullin kansakoulu 202
Routio 203
182. Lautturin mökki
Seppälä 204
183. Seppälä
Skraatila 205
184. Hirstien torppa
185. Huvila Kokkolahti 206
186. Huvila Louhela 207
187. Huvila Päiväranta 208
Suittila 209
188. Jakkala
189. Koivuniemi 210
190. Suittilan kansakoulu 211
Talpela 212
191. Isotalo
192. Juuti 213
Torhola 214
193. Huvila Kaikuma
194. Torhola 215
Vaanila 216
195. Tikinpaikka
196. Vaanilan kartano 217
197. Vaanilan sanatorio 218
Valla 219
198. Suni
199. Vallaanseppä
Vanhakylä 220
200. Vanhakylä 221
Vappula / Vabby
201. Jusola 222
202. Kousa
Varola 223
203. Varola 224
204. Varolan myllypato ja silta
Veijola / Vejby 225
205. Veijola 226
Ventelä / Vendelä
206. Mariedal 227
207. Ylitalo
Virkkala / Virkby 228
208. Suninhaka 229
208aKarhuntie 4, Rauhala
208bKarhuntie 8 230
208cPäärynäkuja 3 231
209 Asemakuja 4 232
210. Kalkkiradantie 7 233
211. Kässä 234
212. Makasiinikuja 5 235
213. Rantala 236
214. Rivitalontie 3 a 237
215. Rivitalontie 3 b 238
216. Rivitalontie 5 239
217. Tuusankuja 4 240
218. Tuusankuja 8 241
219. Tuusankuja 12 b 242
220. Tynninharjuntie 14 243
221. Tynninharjuntie 25 244
222. Vallaantie 31 ja 33 245
223. Vallaantie 35 246
224. Pähkinäniemi 247
Vohloinen 248
225. Sunnanlid 249
226. Vohloisten kartano
227. Vohloisten rautakaivos 250
Vähäteutari / Yttertötar 251
228. Bäckåker 252
229. Kallio
230. Pikkärr 253
231. Smeds 254
232. Vällans 255
256
257

JOHDANTO

Lohjan rakennetun ympäristön inventointiluettelossa on tietoja kaupungin rakennushistoriallisesti, historiallisesti sekä maisemallisesti arvokkaista rakennuksista ja alueista. Luetteloon on päivitetty ja yhdistetty aiemmat erilliset luettelot, jotka ilmestyivät entisen Lohjan kaupungin osalta vuonna 1989 ja entisen Lohjan kunnan osalta vuonna 1992. Tästä syystä kohteet on numeroitu uudelleen ja ne on järjestetty kylittäin aakkosjärjestykseen. Joidenkin aluekohteiden esimerkkirakennuksia on osin vaihdettu. Inventoidut kohteet ovat muilta osin samat kuin aiemmissa luetteloissa ja ainoastaan puretut tai muuten (ennen inventointivuotta 2002) tuhoutuneet rakennukset on jätetty pois. Muutamien kohteiden tiedot perustuvat aikaisempaan inventointiin, johtuen yleensä omistajien toivomuksesta. Tällöin kohteista on julkaistu vanhoissa luetteloissa ollut aineisto. On syytä huomioida, että luettelon tiedot perustuvat pääosin vuoden 2002 kenttätyöhön, joten muutoksia on varmasti ehtinyt tapahtua tämän jälkeen. Joitain näistä on saatu kirjattua tähän julkaisuun.

Rakennetun ympäristön inventointiluettelon tarkoituksena on tuoda tietoon lohjalaisia rakennustaiteen taidonnäytteitä pääasiassa sotia edeltävältä aikakaudelta. Päivitetty luettelo toimii myös perusselvityksenä kaupunkisuunnittelun eri hankkeissa. Luettelo ei ole kaupungin kannanotto kohteiden suojelutarpeesta, vaan tarve harkitaan normaaliin tapaan osana kulloistakin käynnissä olevaa kaavoitusprosessia. Vain pieni osa kohteista on suojeltu eri asteisilla kaavoilla, kaksi kohdetta rakennussuojelulailla ja Pyhän Laurin kirkko kirkkolailla. Inventointimateriaali on dokumentoitu yksityiskohtaisempana sähköiseen inventointiluetteloon Lohjan kaupungin intranettiin, joka toimii tämän luettelon tukena virkamieskäytössä.

Työtä ovat vuosien varrella ohjanneet kaupunginarkkitehti Katariina Haigh, museonjohtaja Eero Ahtela ja kaavoitusjohtaja Heikki Rouvinen. Varsinaisen inventointityön on pääosin tehnyt arkkitehtiylioppilas Katariina Ockenström vuonna 2002. Maisema-arkkitehtiylioppilas Tiina Merikoski teki luettelon taitto- ja toimitustyötä vuonna 2003. Tietoja on täydentänyt filosofian maisteri Sirkka-Liisa Sihvonen vuonna 2007. Luettelon teknisestä viimeistelystä ja painokuntoon saattamisesta vastasi kaupunginarkkitehti Katariina Haigh vuosina 2003-2007. Luettelon julkaisuun on saatu tukea Uudenmaan ympäristökeskukselta.

Luetteloon sisällytetyt kohteet on arvotettu Museoviraston luomia yleisvaltakunnallisia arvotuskriteereitä käyttäen:

Rakennushistorialliset arvot:
Rakennushistoriallisesti tärkeän kohteen valinta on voinut perustua rakennuksen arkkitehtoniseen tyyliin tai tyylivaikutteisiin, tai sen toteutus on voinut olla rakennusteknisesti mielenkiintoinen. Rakennus voi myös olla esimerkki jo kenties harvinaistuvasta rakennustavasta. Kyseessä voi myös olla tietty rakennustyyppi tai jonkin sosiaaliryhmän käyttämä rakennustapa.

Historialliset arvot:
Historiallinen tai kulttuurihistoriallinen kohde voi olla asutus-, sivistys-, henkilö- tai aatehistoriaan liittyvä rakennus tai muistomerkki. Historiallinen arvo voi olla myös teollisuus- ja taloushistoriallista tai uskomuksiin, tapoihin tai historiallisiin tapahtumiin liittyvää arvoa. Varsin usein inventoitavat rakennukset tai muut rakennetun ympäristön kohteet ovat dokumentteja jo häviämässä olevasta elämäntavasta ja rakentamisesta. Historiallisesti arvokas kohde voi liittyä koko maan tai oman paikkakuntansa vaiheisiin.

Maisemalliset arvot:
Maisemallinen tai ympäristöllinen arvo liittyy rakennusten tai kulttuuriympäristön muodostamiin alueisiin. Maisemallisesti tärkeän kohteen arvon perustana on sen merkitys kulttuurimaiseman tai kaupunkikuvan osana sekä kohteen vaikutus laajalle ympäristöönsä.

Inventointityön toteuttamisen apuna on käytetty seuraavaa teosta:
Andersson, Päivi: Rakennusinventoinnin opas; Keski-Suomen museon monistesarja 1/88; issn 0357-8186; Jyväskylän kaupunki, Keski-Suomen museo.

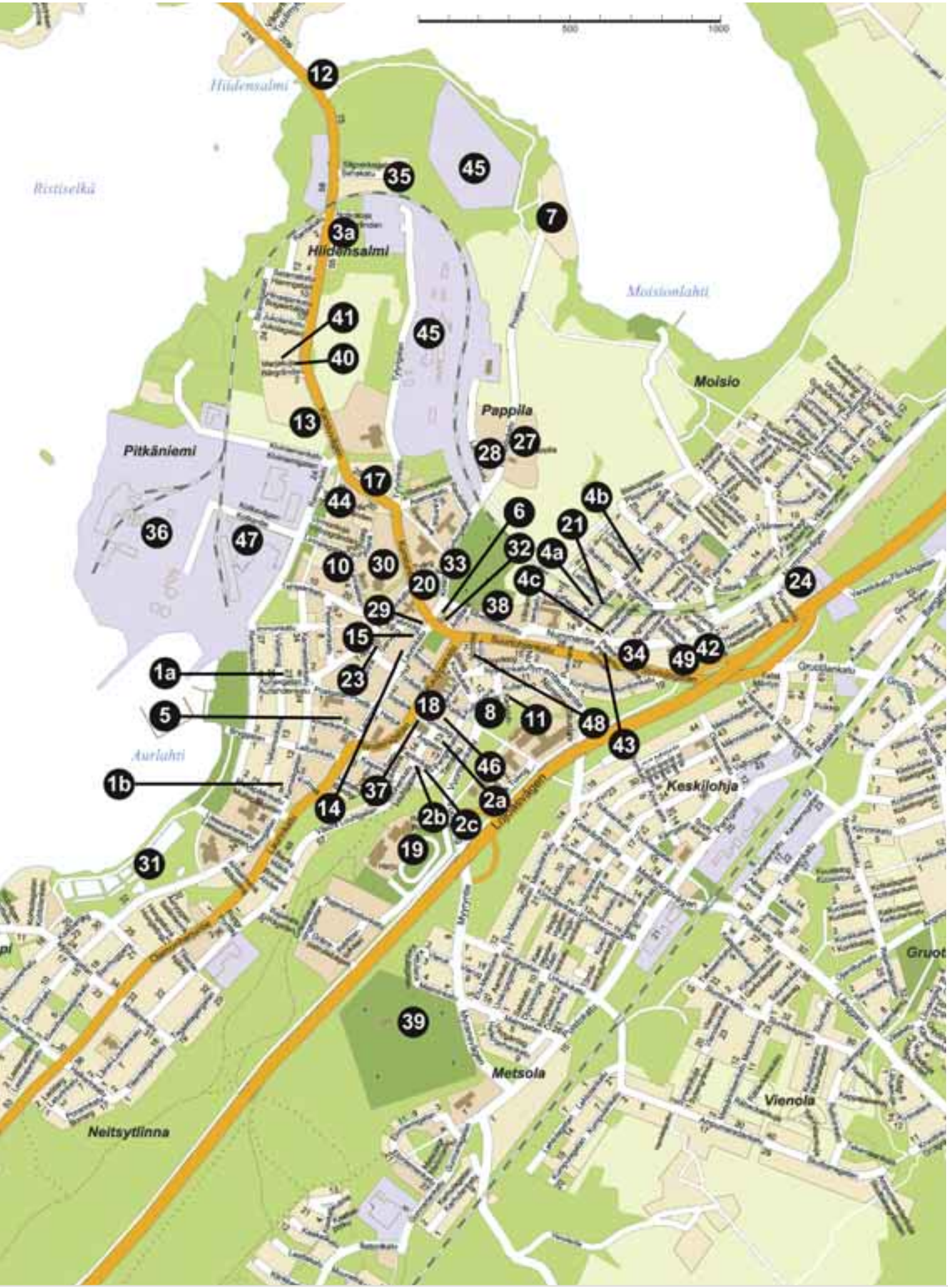
Lohjalla 31.3.2007

Katariina Haigh, kaupunginarkkitehti

Eero Ahtela, museonjohtaja

Lohjan keskusta ja ympäristö

Haukilahti
Hirmuholma
Kalleinsaaret
Mustassaari
Onkiniemi
Kaurassaari
Muuttettavanniemi
Muutettavansaari
Hevossaari
Immoo
Ollisaari
Saitosaari
16
16
Liessaari
9
Halkari
Myll
22
Helperi
Multapää
Kalkkisaaret
Ojamon kirvesjamppa
Lahokallio
26
25
Ojamo

Hildensalmi
Riittiselkä
Hildensalmi
Moisionlahti
Moisio
Pappila
Pitkäniemi
Aurlahti
Keskilohja
Metsola
Vienola
Neitsytlinna
500
1000
12
35
45
7
3a
41
40
45
13
27
28
17
44
4b
6
21
36
47
32
4a
10
30
33
20
4c
24
29
38
15
34
49
42
1a
23
18
8
11
48
43
5
46
1b
37
2a
14
2b
2c
19
31
39

Rantakantti

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Pääasiassa Karnaistenkadun ja Lohjanjärven rannan väliselle alueelle sijoittuva pientaloalue on rakentunut 1910-luvulta alkaen osittain Lohjanjärven entiselle vesijättömaalle ja osittain Lohjankylän maatilojen entisille rantaniityille. Alue on sekä kaupunkikuvallisesti että asemakaavallisesti merkittävä ympäristö, joka eri-ikäisine rakennuksineen antaa kattavan kuvan Lohjalle tyypillisen asumismuodon kehityksestä 1900-luvulla.

Useat alueen yksittäisistä rakennuksista ovat rakennusaikansa paikallisia tyyppiesimerkkejä, joita täydentää lohjalaiseen pientaloon olennaisena osana kuuluva puutarhatontti. Yhdessä rakennukset muodostavat merkittävän kokonaisuuden. Lisäksi vesijättömaalle syntynyt rantapuisto on kulttuurihistoriallisesti arvokas kohde.

Alueen katukokonaisuuksista parhaiten säilynyt on Vellamonkatu, joka on alueen viimeisiä ajallisesti kattavia pientalokatuja.

Seuraavaksi esitellyt kohteet on poimittu alueelta edustavina ja tyypillisinä esimerkkeinä, eivätkä ne siten välttämättä ole alueen muita rakennuksia merkittävämpiä, vaan kaikki alueen kohteet ovat tärkeitä miljöökokonaisuudelle.

Vellamonkatu 23

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Aurlahdenkatu 6
Vellamonkatu 23
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Eertamo, Pentti:
Näin lohjalaisittain;
1981, s.5

Suutari Frans Viktor Fagerholm rakennutti vuonna 1921 tämän puurakenteisen asuinrakennuksen Vellamonkadulle. Rakentajat tunnetaan nimillä Jokinen ja Laurila. Tontti oli ostettu pankinjohtaja Korpelalta. Suutari asui talossaan itse vuoteen 1934 saakka, jolloin talo myytiin Ester Fagerholmille.

Rakennus on osittain rakennettu Lohjan keskustassa sijainneen Hakaskytän päärakennuksen hirsistä. Hakaskyttä oli peräisin 1700-luvulta ja se oli yksi Lohjan vanhoista kantatiloista. Vellamonkatu 23 on alueen vanhimpia asuinrakennuksia.

Ester Fagerholmin aikana rakennus vuorattiin sekä maalattiin. Pärekatto tilalle on tehty uusi peltinen katto ja sisäänkäynti on muutettu eteisen sivulle.

Rakennus on säilynyt hyvin alkuperäisessa asussaan ulkoisesti, lukuunottamatta eräitä vähäisiä julkisivumuutoksia.

Karnaistenkatu 4

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karnaistenkatu 4
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Harri Paasio; 2003

Karnaistenkatu 4:n asuinrakennuksen on mahdollisesti rakennuttanut Kalle Virtanen 1920-luvulla. Rakennus on alunperin ollut maalaamaton (alakerta hirsirakenteinen ja yläkerta lautarakenteinen) ja se koostui neljästä yhden huoneen ja keittiön vuokra-asunnosta.

1950-luvulla rakennuksen julkisivut rapattiin valkoisiksiksi. 1970-1980-luvuilla rakennus muutettiin yhden perheen taloksi mm. sisärakenteita purkamalla. Rakennuksen sisäänkäynti sijaitsi aiemmin Karnaistenkadun puolella. Remontin yhteydessä se suljettiin ja muutettiin sisäänkäynti pihan puolelle, johon rakennettiin uusi kuisti. Julkisivujen rappaukset purettiin ja tehtiin uusi lautavuoraus.

Rakennus on ollut nykyisillä omistajilla vuodeta 1994. Rakennuksen kate on uusittu vuonna 1995.

Pihassa on terassipuutarha ja pieni ulkorakennus.

Ahtsalmi

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Harjun rinteeseen Louhen-, Kalevan- ja Nyyrikinkatujen itäpuolelle syntynyt rakennuskanta juontaa vanhimmilta osiltaan 1890-luvulta, jolloin tämä silloisen Lohjankylän keskustan välittömässä yhteydessä ollut metsäalue otettiin rakentamiseen.

Alue on kaupungin alueella ainoa, jolla 1800-1900 luvun vaihteen Lohjankylän ympäristöä ja rakennuskantaa on jäljellä niin paljon, että sen voidaan katsoa antavan kuvan tuon ajan Lohjankylän miljööstä.

Pengerkadun-Kullervonkadun alkupään ja erityisesti Tapionkadun yläpään miljööstä saa käsityksen 1900-luvun alun katutilasta.

Alueen rakennuskanta ei kuitenkaan ole yhtenäinen, vaan vanhoja rakennuksia on muuteltu ja toisaalta alueella ja sen välittömässä ympäristössä on paikoin voimakastakin uudisrakentamista.

Seuraavaksi on esitelty kolme edustavaa asuinrakennusta alueelta.

Harjukatu 14

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Harjukatu 14
08100 Lohja

Tämä Harjukatu 14:sta asuinrakennus on rakennettu ennen vuotta 1916. Rakennuksen eteläsivulla on mansardikattoinen poikkipääty, josta on kaksi sisäänkäyntiä. Poikkipäätyyn on myöhemmin rakennettu parveke ja sen alle avokuisti. Pohjoissivulla kiviharkot ovat kahdessa kerroksessa ja sieltä on kaksi sisäänkäyntiä sokkeliin.

Ulkolaudoitus on uusittu ja rakennus on maalattu 1980-1990-luvulla. Osa ikkunoista lienee uusittu samoin 1980-1990-luvulla. Eteläsivulle on rakennettu parveke ja avokuisti 1980-1990-luvulla.

Pihan eteläisellä sivulla on vanha aittarakennus, jonka länsipäässä on pieni tupa. Piharakennuksen vuoraus on osittain uusittu ja maalattu päärakennuksen kanssa yhtenäiseksi; rakennus on osittain maalattu punamullalla ja osittain samalla maalilla kuin päärakennus.

Piha on hoidettu, puutarhamainen ja osittain laatoitettu.

Louhenkatu 7

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Louhenkatu 7
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Kari Koljonen; 2003

Louhenkatu 7:ssä sijaitseva mansardikattoinen asuinrakennus on rakennettu vuonna 1925. Se on kaksikerroksinen hirsitalo, jonka ulkovuoraus on vaihtelevan suuntaista puoliponttilaudoitusta. Rakennuksen kaakkoissivulla on mansardikattoinen poikkipääty, jonka lounaispuolella on korkea pulpettikattoinen kuisti. Ikkunat ovat T-mallia. Talon kadun puoleisella lappeella on kolme satulakattoista kattoikkunaa.

Rakennus on peruskorjattu 2000-luvun vaihteessa. Korjauksen yhteydessä uusittiin ulkovuoraus sekä osa ikkunoista. Alkuperäinen lautavuoraus oli aiemmin vaihdettu mineriittivuoraukseksi. Peruskorjauksen yhteydessä taloon palautettiin lautavuoraus.

Rakennuksessa on seitsemän pientä kaupungin vuokra-asuntoa.

Tapionkatu 7

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Tapionkatu 7
Kasarmikatu 10
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Jalmari Kauhanen; 1982

Mansardikattoinen hirsitalo on rakennettu vuonna 1925. Sen kaakkoisjulkisivulla on mansardikattoinen poikkipääty ja luoteispuolella satulakattoinen frontoni, jossa on sisäänvedetyt räystäät. Ulkovuoraus on vaihtelevan suuntaista puoliponttilaudoitusta. Ikkunat ovat T-mallia ja niiden päällä on profiloitujen puukonsoleiden kannattelemat otsikkolistat.

Ulko-oven päällä on kaareva koristeltu peltikatos. Talon ympärillä on puutarha.

Hiidensalmi

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Hiidensalmen pientaloalue erottuu selvästi ympäristöstään ja muodostaa oman kokonaisuutensa, jota rajaavat toisaalla pellot ja toisaalla rautatie ja Lohjanjärven ranta.

Etelässä alueeseen liittyvät Solhemin huvilamiljöö ja Kiviniemen maatilakeskusympäristö, mutta täysin eriluontoisina niitä ei voi sisällyttää alueeseen.

Hiidensalmen pientaloalue on rakentunut Karstuntien varteen 1920-luvulta alkaen lähinnä Kiviniemen tilan entisille laidunmaille. Valtaosa rakennusten alkuperäisistä rakentajista oli viereisen Lohjanvesistön Metsä Oy:n sahalaitoksen työläisiä.

Alueen rakennuskanta edustaa pääasiassa 1920-1950-luvun pientalorakentamista painottuen kuitenkin sotaa edeltäneeseen aikaan. Seuraava kohde on poimittu alueelta sen rakennuskannan edustavana esimerkkinä.

Karstuntie 61

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 61
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Karitta Laitinen; 2007

Talon alakerta on siirretty vuonna 1927 Karstun kylästä. Kauppias Kiiski päätti siirtää kauppansa nykyiseen paikkaan, koska Kiviniemen kylästä oli tullut kauppala. Tontti lohkottiin Lindkunnan tilasta. Vanhan rakennuksen kaikki osat tuotiin paikalle hevospelillä. Taloon rakennettiin tuolloin toinen kerros, joka on sekä sisältä että ulkoa tyyliltään alakerrasta poikkeava. Alakerrassa oli kauppa, ja myöhemmin ulkorakennuksessakin. Jälkimmäisen "Vikströmin lihakaupan" mainosikkunat ja kyltti on lahjoitettu Lohjan museolle. Kaupassa myytiin tiskin alta myös pimeitä pulloja, jonka vuoksi poliisin 1950-luvulla tekemän ratsian jälkeen kaupan pito loppui. Rakennuksen alakerrassa toimi samoihin aikoihin rouva Johanssonin kampaamo.

Talossa on saumapellillä katettu satulakatto ja kerroslistojen avulla jäsennelty ulkovuoraus, joka on pääosin vaakasuuntaista puolipont-tilaudoistusta. Ikkunat ovat T-mallia ja kaikissa päätykolmioissa on puolipyöreät lunetti-ikkunat. Rakennuksen länsijulkisivulla on ulko-ovi, parveke ja pieni frontoni. Itäsivulla on satulakattoinen poikkipääty ja pohjoispäädyssä kellarin ovi. Vanhat kaupan ikkunat ovat vielä tallessa nykyisellä omistajalla.

Rakennuksessa oli viisi huoneistoa: ylhäällä kolme ja alhaalla kaksi. Nykyinen omistaja yhdisti ne 1980-luvun lopulla aluksi kahdeksi asunnoksi ja myöhemmin yhdeksi asunnoksi. Laajassa peruskorjauksessa kaikki alimmat hirret vaihdettiin, osa lattioista uusittiin kokonaan ja taloon vedettiin uudet sähköt, viemärit sekä vesijohto. Vesijohto tuli aiemmin vain kivijalkaan asti, eikä viemäriä ollut ollenkaan. Peruskorjauksessa pyrittiin säilyttämään alkuperäisiä materiaaleja mahdollisimman paljon. Kaikki vanhat listat kunnostettiin.

Liiteri on kunnostettu myöhemmin 2000-luvulla. Talo on maalattu vuosina 1987, 1994 ja 2001.

Moisio

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Lähdetietoja:
Olavi Wasenius; 1982

Moisio on Lohjanharjun rinteeseen sekä sen ja Pappilanmäen väliseen Moision ratsutilan entiseen peltolaaksoon rakennettu pientalovaltainen alue, joka kokonaisuutena on Lohjan edustavin esimerkki pientalorakentamisen kehityksestä paikkakunnalla 1900-luvun alusta nykypäivään. Alueet on palstoitettu noin vuosina 1926-1927.

Moision ratsutila oli liitetty vuonna 1769 Laakspohjan kartanoon. Vuonna 1911 kartanon osti konsuli Hendrik van Gilse van der Pals, joka suostui asuntotonttien erottamiseen kartanon maista. Harjun rinteessä sijaitseva rakennuskanta on vanhinta; osittain jo 1900-luvun vaihteessa syntynyttä, mutta alueen varsinainen rakentaminen alkoi 1920-luvulla. Vuonna 1928 rakennettu satamarata eristi Moisionpellon, kunnes vuonna 1933 rakennettiin Moisionkadun alikäytävä ja rautatiesilta.

Moision alue on maisemallisesti erittäin edustava. Miljöön kokonaiskuva on nähtävissä harjun rinteiltä ja sitä ympäröivät peltoaukeat rajaavat alueen selvästi ympäristöstään. Alue liittyy kiinteästi Lohjan kirkon ja pappilan, Moisionlahden viljelysaukion ja Laakspohjan kartanon muodostamaan arvokkaaseen kulttuurimaisemalliseen kokonaisuuteen.

Seuraavaksi esitellyt kohteet on poimittu alueelta edustavina ja tyypillisinä esimerkkeinä. Ne eivät siten välttämättä ole alueen muita rakennuksia merkittävämpiä, sillä lähes kaikki alueen kohteet ovat miljöökokonaisuuden kannalta tärkeitä.

4a

Moisionkatu 6b

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Moisionkatu 6 b
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Juhani Ahtela; 2003

Olavi Wasenius; 1982

Tämä tiilirakenteinen ja aumakattoinen asuinrakennus on rakennettu mahdollisesti vuonna 1925 alun perin sauna- ja pesutupa-rakennukseksi. Asuinrakennukseksi se muutettiin vuonna 1930.

Rakennuksen sisäänkäynti sijaitsee sen koillisjulkisivun kaakkoispuolella. Sisäänkäynnin molemmin puolin ovat kapeat, kolmiruutuiset ikkunat. Saman julkisivun toisella laidalla on vielä yksi kolmiruutuinen ikkuna, mutta muuten rakennuksen alakerran ikkunat ovat kuusiruutuiset. Rakennusta leimaa voimakas kattolista.

Rakennus on ollut nykyisen omistajan suvulla 50 vuotta. Nykyinen omistaja on muuttanut sisätiloja ja rakentanut saunan. Rakennuksen lähiympäristö ja piha on hoidettu ja puutarhamainen. Rakennus sijaitsee aivan ratapenkereen vieressä.

Moisionkatu 17

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Moisionkatu 17
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Anja Kanervo; 2003

Moisionkatu 17 asuinrakennus on vuonna 1927 rakennettu tyyppitalo; tyyppi numero XVI. Sen on suunnitellut Uno Moberg. Rakennus on ulkoasultaan varsin hyvin säilynyt 1920-luvun klassismin yksinkertainen edustaja.

Rakennuksen julkisivuilla vaaka- ja pystylaudoituksen erottaa koristeellinen lista. Samoin ikkunoiden vuorilaudat ovat koristeelliset. Suurin osa ikkunoista on alkuperäisiä; ainoastaan kuistin pieniruutuiset ikkunat on uusittu vuonna 1978. Lounaisjulkisivun päätykolmion yläosassa on pieni, kolmijakoinen, puoliympyrän muotoinen ikkuna. Rakennus on ollut nykyisillä omistajilla vuodesta 1974 ja sen jälkeen rakennuksen ulkovuoraus on uusittu ja maalattu.

Rakennuksen pihaympäristö on hyvin hoidettu ja puutarhamainen.

Tavastinkatu 2

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Tavastinkatu 2
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Olavi Wasenius; 1982

Kyseessä on kookas, 1920-luvun puolivälissä rakennettu puurakenteinen asuinrakennus, jonka runko on tuotu Terijoelta. Rakennus edustaa hyvin Lohjalla yleisesti 1920-luvulla käytettyä suurirunkoista ja aumakattoista usean perheen asuinrakennusta. Rakennus on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan sekä ulkoasultaan että sisätiloiltaan.

Rakennuksen pohjoisjulkisivulta on käynti parvekkeelle. Parvekkeen puinen kaide on profiloitu ja koristeellinen. Parvekkeen alapuolella on suurempi, tasakattoinen umpikuisti. Rakennuksen eteläjulkisivulla on aumakattoinen, puoliksi umpi- ja puoliksi avoveranta, jossa on neljä profiloitua pilaria. Rakennus on muutenkin runsaasti koristeltu listoilla ja vaihtelevalla vuorauslaudoituksella (sulka). Rakennuksen ulkomaalaus on uusittu vuoden 1982 jälkeen.

Amerikankatu 6

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Amerikankatu 6
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Ilkka Sippola; 2002

Olavi Seppälä; 1982

Rakennuksen rakennutti lääketieteen lisensiaatti S. Hartmann ja sen suunnitteli arkkitehti Matti Finell. Rakennus valmistui vuonna 1937 ja edustaa ajalleen tyypillistä puhdasta funktionalismia. Hartmann piti lääkärinvastaanottoaan alakerrassa. Myöhemmin samassa tilassa oli nykyisen omistajan äidillä hammaslääkärin vastaanotto. Vastaanoton ja asunnon väliltä on myöhemmin purettu väliseinä. Autotalli suunniteltiin omaksi rakennuksekseen, mutta se tehtiin pohjois-julkisivulle, kellarikerrokseen. Puutarha-arkkitehti suunnitteli rakennusta ympäröivän puutarhan.

1950-luvulla rakennuksen länsipäätyyn tehtiin avokuistin paikalle yhden huoneen käsittävä lisäsiipi (erkkeri). Avokuistin päälle on tehty parveke 1940-luvulla. 1950-luvulla rakennettiin varaston paikalle kellarikerrokseen saunatilat, jotka remontoitiin 1980-luvulla. Huopakatto uusittiin niinikään 1980-luvulla. Rakennus maalattiin edellisen kerran 1980-luvun alussa kalkkimaalilla ja maalipinta on paikoin huonokuntoinen. Alunperin seinät olivat valkoiset, sokkeli vaalean harmaa ja katon rajassa oli sininen raita. Rakennuksessa oli alunperin koksi- ja puulämmitys. Rakennus on ulkoasultaan hyvin säilynyt alkuperäisessä asussaan.

6

Anttilan renkitupa

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Laurinkatu 61
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Osmo Pohjala; 2002

Rakennus on peräisin 1800-luvun puolivälistä ja se on Lohjankylän kantatilan Anttilan renkitupa. Myöhempinä vuosina se on toiminut muun muassa kanttorin ja yhteiskoulun rehtorin asuntona (1914-1958) sekä Lohjan museon näyttelytilana. Nykyisin rakennuksessa toimii kahvila ja myymälä.

Rakennuksen itäjulkisivulla on loivalla satulakatolla varustettu umpikuisti. Ikkunoiden päällä on puinen otsalista ja sen alla koristeellinen ja leveä nk. rombikuvio. Pohjoisen päätykolmion ikkunan yläpuolella puolipyöreä ikkuna.

Rakennus sijaitsee Suurlohjankadun ja Kirkkokadun risteyksessä, Puu-Anttilan pihalla. Renkitupa on edustava ja hyvin alkuperäisessä asussaan säilynyt esimerkki rakennusaikansa lohjalaisesta asuinrakennuksesta ja on sellaisena keskustassa ainutlaatuinen.

Candolinin huvila

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Rovastinkatu 9
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Vesta Loimu; 1982

Antti ja Kerttu Loimu; 2002

Candolinin huvila on rakennettu vuonna 1915 alun perin kesähuvilaksi. Huvilan rakennutti Einar Candolin; tuomiorovasti ja Lohjan kirkkoherra. Huvilan piirsi hänen puolisonsa Aino Candolin. Rakennus on tyyliltään yksinkertaista jugendia. Vuonna 1947 huonoon kuntoon päässyt kesähuvila remontoitiin talviasuttavaksi. Einar Candolin muutti puolisoineen huvilaan vuonna 1950 eläkkeelle jäätyään. Vuosina 1965-1967 rakennus oli vuokralla. Sen jälkeen se oli nykyisten omistajien kesäkäytössä. Vuonna 1992 nykyiset omistajat muuttivat taloon ympärivuotisesti.

Rakennusrungossa on käytetty Lohjan panimon hirsiä. Hirsiseinät koostuvat pystyhirsisistä elementeistä, jotka on liitetty kulmistaan takoraudoilla. Pohjoispäädyn umpikuistin paikalla oli alunperin pienempi porstua. 1940-luvun lopun remontissa päätyyn rakennettiin siipi, jonne tehtiin huone kotiapulaiselle. Keittiön paikka siirrettiin länsisivulta rakennuksen koilliskulmaan. Itäjulkisivun sisäänkäynnin yhteyteen tehtiin todennäköisesti vuoden 1947 remontissa tuulikaappi. Alunperin kattoon saakka avoimeen eteiseen lisättiin välikatto. 1950-luvulla sisäseiniin lyötiin huokoiset puukuitulevyt.

1990-luvun alussa tehtiin korjausremontti. Ullakkotilat otettiin asuinkäyttöön. Pohjoispäätyyn tehtiin kolme yhtä suurta ikkunaa; alunperin päädyt olivat keskenään samanlaiset. Kaikki ikkunat ja niiden koristeelliset vuorilaudat uusittiin vanhan mallisiksi. 1980-luvun lopulla purettu itäjulkisivun kuisti rakennettiin uudelleen vanhan malliseksi. Kattomateriaali vaihdettiin aaltomineriitiksi. Ulkolaudoitus uusittiin alkuperäisen mallin mukaan ja talo maalattiin öljymaalilla alkuperäisen väriseksi. Ulkoseinien sisäpuolelle lisättiin villaa, sähköistykset uusittiin ja alapohjia oikaistiin. Rakennuksessa on sekä sähkö- että puulämmitys ja alkuperäisiä pönttöuuneja on tallella.

Rakennus sijaitsee pappilan peltojen pohjoispuolella lehtevällä mäellä. Rinne laskeutuu jyrkästi rantaan rakennuksen itäpuolella. Pihapiirissä sijaitsevat puuvaja ja käymälä vuodelta 1915. Rakennuksen pohjoispuolella on 1940-luvulla rakennetut entinen navetta sekä asuinrakennus. Rakennuksen koillispuolelle on tehty grillikatos vuonna 1996, jossa on hyödynnetty huvilan vanhat ikkunat. Rakennuksen länsipuolella on autotalli vuodelta 1997. Huvila on henkilöhistoriallisesti arvokas ja tyyliltään hyvin säilynyt.

8

Harjula

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Kullervonkatu 7
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Hirsjärvi: Lohjan liikemiesyhdistyksen nelikymmenvuotis-taipaleelta

Osmo Pohjala; 2003

Vuonna 1921 pantiin alulle Lohjannummen suomenkielisten seurojen talohanke oman kokous- ja juhlarakennuksen aikaansaamiseksi. Rakennustyöt voitiin aloittaa vasta vuonna 1929, ja varojen puutteen vuoksi talo jouduttiin myymään lohjalaisille teollisuuslaitoksille seuraintaloksi. Tämän 1920-luvun klassismia edustavan rakennuksen suunnitteli rakennusmestari H. Siikonen. Harjula on edustava esimerkki kookkaasta seurain- ja kokoustalosta.

1930-luvulla taloa laajennettiin näyttämöosalla. Julkisivurappaus uusittiin 1990-luvulla. Arkkitehti Jalo Läspän johdolla rakennus peruskorjattiin 2000-luvun alussa ja vuonna 2002 valmistuneessa remontissa uusittiin LVIS-järjestelmät sekä rakennettiin ullakolle uusi ilmanvaihtokonehuone. Lisäksi peltikate ja aluslaudoitus uusittiin, palkistot vahvistettiin ja uudet vedenpoistojärjestelmät asennettiin. Uusi tekniikka näkyy sisätilojen arkkitehtuurissa. Uusia wc- ja sosiaalitiloja rakennettiin ja rakennukseen asennettiin hissi. Aulat, porrashuoneet, toisen kerroksen salit sekä salin parvi säilytettiin ja niihin palautettiin klassismin piirteitä muun muassa värityksin ja listoituksin. Vanhoista rakennusosista erityisesti ikkunoiden ja ulko-ovien tyyli, sisäovet, mosaiikkibetonilattiat ja portaikot kaiteineen pyrittiin säilyttämään. Korjausten yhteydessä ikkunanpuitteet ja juhlasalin sisäikkunat on uusittu. Myös ovia on uusittu ja kunnostettu.

1970-luvulla rakennuksessa toimi Lohjan musiikkiopisto ja tällä hetkellä rakennuksen käyttäjä on kaupungin nuorisotoimi. Rakennus sijaitsee harjun luoteisrinteessä Koulukadun kaupunkikuvallisena päätteenä.

Huvila Haikari

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Haikarinkatu 2
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Osmo Pohjala; 2003

Haikarinniemi ja sen pohjoispuolinen alue Ojamon tilasta erotettiin 1870-luvulla Vähä-Ojamon huvilatilaksi Laguksen suvun omistukseen. Helsingin yliopiston kreikan kielen professori Jakob Johan Wilhelm Lagus rakennutti tilalle huvilamaisen vanhemman päärakennuksen lisäksi 1900-luvun alussa jugend-tyylisen puurakenteisen rantahuvilan Haikarinniemen kärkeen. Huvila ympäristöineen siirtyi Lohjan kaupungin omistukseen 1930-luvun lopussa ja on toiminut sen jälkeen muun muassa retkeilymajana ja kesäkahvilana. Nykyisin rakennuksessa toimii ravintola.

Vuonna 1981 tehtiin väliseinämuutoksia. 1990- ja 2000-lukujen vaih-teessa nostettiin perustuksia ja rakennettiin kuisti. Vuonna 2002 ravintolanpitäjä teki sisäremontin. Rakennuksen pohjoispuolella on puinen terassi.

Huvila Haikari sijaitsee Haikarinniemen kärjessä, puistomaisessa ympäristössä. Talo on tyylinsä edustavin huvilarakennus Lohjalla.

Huvila Luther

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Linnaistenkatu 18
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet, Lohja 1976

Salonen, Torsti: Vanhaa Lohjaa, Lohjan viikkouutiset 8.11.1978 n:o 45

Salonen, Torsti: Vanhaa Lohjaa, Lohjan viikkouutiset 14.1.1981 n:o 2

Jan Hellgren; 2002

Huvilan rakennutti 1880-luvulla Lohjan kirkkoherran poika, hovineuvos Gustaf Adolf Helsingius. Huvilan alkuperäinen nimi oli Helsingtorp. Rakennus oli Kiviniemen tilasta erotetulla Solbacka-nimisellä tontilla. Vuonna 1892 muutti helsinkiläinen, saksalaissyntyinen kauppiaan leski Marie Pauline Henriette Luther Lohjalle lapsiensa ja palveluskuntansa kanssa ja osti rakennuksen. Samana vuonna talo peruskorjattiin ja laajennettiin nykyiseen muotoonsa. Rakennus on hyvä esimerkki uusrenesanssityylisestä säätyläishuvilasta.

Vuonna 1903 Lutherit siirtyivät takaisin Helsinkiin, ja vuodelta 1905 on säilynyt tieto, että: "Leskirouva Luther vuokraa huvilastaan huoneita matkustavaisille." Lohjan selluloosatehtaan omistaja, kamarijunkkari Linder, osti huvilan 17.4.1907. Hän käytti rakennusta työväkensä kulttuuritalona ja sinne sisustettiin muun muassa lukusali. Kun vuonna 1918 Linder muutti ulkomaille, tehdas siirtyi osakeyhtiölle ja huvila muutettiin asunnoiksi.

Vuonna 1979 rakennus peruskorjattiin ja maalattiin. Rakennus oli tuolloin kolmen perheen asuinkäytössä. Remontin yhteydessä tehtiin putkistoremontti ja ikkunat uusittiin ja palautettiin alkuperäisten näköisiksi. Lisäksi yläkertaan tehtiin vierasmajoitustilat. Vuonna 1981 alakerran sisätilat remontoitiin Lohjan Työterveys ry:n käyttöön soveltuviksi. Alapohjaa lämmöneristettiin ja joitakin väliseiniä muutettiin. Lisäksi tehtiin pintaremontteja. Vuonna 1988 myös yläkerran majoitustilat muutettiin Lohjan Työterveys ry:n käyttöön soveltuviksi. Vuonna 2000 korjattiin ulkopuolen seinä- ja kattopintoja ja talo maalattiin. Vuonna 2002 uusittiin tonttiviemäri ja vesijohto.

Nykyinen ulkoväritys on ollut koko sotien jälkeisen ajan lähes sama. Rakennuksen kuistit ja parvekkeet on paikoin uusittu. Osa hirsirungosta on vaihdettu. Rakennuksessa on sähkölämmitys sekä pys-tyuunit. Rakennus on tällä hetkellä ainoastaan työterveysaseman käytössä; viimeinen asukas lähti vuonna 2000.

Rakennus sijaitsee pienellä kukkulalla tehdasalueen itäpuolella. Rakennuksen ympärille vuonna 1892 istutetusta laajasta puutarhasta on enää rippeet jäljellä. Tontin ympärillä on kerrostalo- ja omakotiasutusta.

Karjalohjankatu 1

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karjalohjankatu 1
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Kauko Paksula; 2002

Rakennus siirrettiin Lohjalle Terijoelta syksyllä 1924. Nykyiset omistajat ovat asuneet rakennuksessa vuodesta 1979 lähtien.

1950-luvulla sisäänkäynnin yhteyteen tehtiin rappu sekä lippamainen katos. Rakennusta remontoitiin vuonna 1979. Remontin yhteydessä rakennus liitettiin kunnallistekniikan piiriin ja sinne rakennettiin wc. Samalla lisättiin eristyksiä sekä korjattiin pintoja paikoitellen. Vuonna 1980 se maalattiin keltaiseksi ja edellisen kerran se on maalattu vuonna 1998. Rakennus on kengitetty kahdelta sivultaan ja kaksi yläkerran ikkunaa on uusittu. Yläkerrassa on kaksi huonetta ja avovintti. Rakennuksessa on puulämmitys sekä suora sähkölämmitys.

Rakennus sijaitsee harjun luoteisrinteellä. Pihassa on puita sekä pieni puutarha. Pihan eteläsivulla on pitkä, asuinrakennuksen ikäinen piharakennus, jossa on sauna sekä varastot. Rakennuksen pohjoispuolella, Karjalohjankatu 3:ssa sijaitsee samankaltainen, 1920-luvulla Terijoelta siirretty huvilamainen asuinrakennus. Molemmat talot ovat paikallisesti merkittäviä huvilamaisen rakennustyyppinsä edustajia ja muodostavat yhdessä yhtenäisen miljöökokonaisuuden. Tyylinsä mukaisesti rakennuksissa on runsaasti koristeellisia yksityiskohtia.

Karstuntie 77

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 77
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Veikko Turunen; 1982

Osmo Pohjala; 2003

Rakennus rakennettiin vuonna 1928 Lohjanvesistön Metsä Oy:n entisen sahalaitoksen johtajan asunnoksi ja konttoriksi. Se edustaa 1920-luvun klassismia, mutta siinä on selvästi nähtävissä myös ju-gend-vaikutteita. Rakennus on remontoitu sisältä, eikä siten ole enää alkuperäisessä asussaan. Ulkoapäin rakennus korjattiin ja maalattiin vuonna 2002.

Rakennus sijaitsee korkealla kalliolla Hiidensalmen eteläpuolella, Karstuntien itäpuolella. Se on ainoa jäljellä oleva 1960-luvun puolivälissä toimintansa lopettaneen sahan alkuperäisistä rakennuksista ja sellaisena Lohjan teollisuushistorian kannalta arvokas. Rakennus sijaitsee maisemallisesti edullisella paikalla ja muodostaa ympäristöllisen kiintopisteen. Alempana rinteessä on puutarha. Pihapiiriin kuuluvat ulkorakennus ja sauna.

Kiviniemi

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 30
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni,
Porvoo 1931

Suuri Maatilakirja III,
Helsinki 1965

Kirsti Kiviniemi-Vuori; 2002

Kiviniemen tila on kantatila ja se koostuu Kiviniemen, Rajakorven, Rauhan ja Raatteen tiloista. Kiviniemi tunnettiin aiemmin Skräddarsin nimellä. Päärakennus uusittiin vuonna 1911 (kahdeksan huonetta, halli ja kaksi keittiötä). Tila on yksi Lohjankylän kantatiloista ja kaupungin keskustassa ainoa, joka on säilyttänyt talonpoikaisen maatalouskeskuksen luonteen.

Nykyinen päärakennus on tilan kolmas. Pohjoisjulkisivussa on ollut aikoinaan portaat yläkertaan palvelusväen huoneeseen. Vuonna 1965 rakennusta remontoitiin. Remontin yhteydessä uunit purettiin ja tilalle laitettiin keskuslämmitys; tuvasta erotettiin wc ja keittiö; ovien paikkoja muutettiin ja sisäseiniin asennettiin lastulevyt ja ne tapetoitiin. Länsipäädyn umpikuistia muutettiin 1960-luvulla.

Vuonna 1985 vaihdettiin ikkunat vanhojen kaltaisiksi. Ikkunoiden koristeet tehtiin vanhaan tyyliin. Vuonna 1987 vanhan katon päälle asennettiin uusi peltikatto. 1980-luvulla uusittiin ulkovuorauksen ala-reuna, joka oli aiemmin ollut leveämpää ja paksumpaa lautaa. Sa-malla osa länsipäädyn vaakalaudoitusta uusittiin ja talo maalattiin keltaiseksi. 1980-luvulla uusittiin lisäksi alakerran sisäkatot ja lattiat, ja päätyyn rakennettiin uusi wc. Lasikuistin ikkunat on uusittu. Kuistin alle on valettu betoniperusta. Kivijalka on rakoillut.

Päärakennus sijaitsee kauniin puiston ympäröimällä mäellä, lehmuskujan päässä. Talouskeskus sijaitsee lounaispuolella, hieman alempana. Talousrakennukset ovat toisiinsa nähden sijoitettu tiiviisti ja ne muodostavat suljetun pihan. Tiilirakenteinen navetta ja talli ovat vuodelta 1904. Sikala on vuodelta 1908. Päärakennuksen länsipuolella sijaitseva riihi on vuodelta 1862. Piharakennusten katot on uusittu nykyisen omistajan aikana. Tilakeskus on rakennuskannaltaan hyvin kattava ja se sijaitsee maisemallisesti edullisella paikalla.

Laurinkatu 46

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Laurinkatu 46
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Eertamo, Pentti:
Näin lohjalaisittain,
Lohjan kotiseutu-
tutkimuksen ystävät,
Kotiseutukuvauksia VI,
Lohja 1981

Leipuri ja kauppias Gustaf Walfrid Sundman rakennutti Laurinkatu 46:n talon vuonna 1926. Sundman siirtyi vuonna 1906 Lohjalle ja osti Åströmin leipomoliikkeen. Vuonna 1912 hän siirsi alunperin Helsingissä sijainneen elintarvikeliikkeensä Lohjalle. Liike muutti uuteen rakennukseen heti, kun se valmistui. Rakennus oli Lohjan kolmas kivitalo ja edustaa tyyliltään myöhäistä jugendia. Sundmanilla oli Lohjalla viisi myymälää 1930-luvulla. Sundmanin liike toimi rakennuksen tiloissa 1970-luvun alkuun saakka, jolloin Lohjan I apteekki siirtyi lii-kehuoneistoon. Nykyisin apteekki on siirtynyt toisaalle, mutta katutason tilat ovat edelleen myymälätiloina.

Rakennus sijaitsee Laurinkadun varrella. Matalampi liikerakennus on kiinni sen lounaisjulkisivussa. Koillispuolella on pieni kuja, jonka toisella puolella Laurinkadun varrella kohoaa korkea liikerakennus. Vanha jugend-rakennus antaa ajallista perspektiiviä Laurinkadun yläpään kaupunkikuvaan. Rakennuksen luoteispuolella on parkkialue.

Laurinkatu 50

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Laurinkatu 50
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Salonen, Torsti:
Vanhaa Lohjaa,
Lohjan Uutiset
7.1.1979, n:o 6/79

Osmo Pohjala; 2003

Tämän vuonna 1929 valmistuneen rakennuksen rakennuttivat kauppias J. Hynninen ja pankinjohtaja V. Joenpelto ja sen suunnitteli ark-kitehtitoimisto Paatela & Paatela. Se on tyyliltään 1920-luvun klas-sismin ja orastavan funktionalismin välivaihetta.

Yläkerrassa oli alunperin asuntoja ja alakerrassa liiketilaa. Talossa toimi liikemies Hynnisen kone- ja kalustoliike. Pitkäaikaisia vuokralaisia olivat myös apteekki sekä Tuomisen kenkäkauppa. Lohjan kauppala osti rakennuksen virastotaloksi vuonna 1939 ja 1970-luvun alkuun mennessä koko rakennus oli muutettu virastokäyttöön.

Vuonna 1953 viraston tarpeita varten korotettiin ullakolle lisätilaa. 1970-luvulla julkisivupintaan laitettiin genitex-pinnoite ja alkuperäiset ikkunat vaihdettiin uusiin. Yläkerroksiin rakennettiin asunnoista toimistotiloja. 1990-luvulla lisättiin ilmastointi ja hissi.

Rakennus sijaitsee liikekadun varrella, kaupunkikuvallisesti keskeisellä paikalla. Nykyisin talossa toimii verovirasto.

16

Liessaaren louhokset

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Lähdetietoja:
Kajanti, Caius:
Kotiseutuni Lohja;
Lohja, 1940. s. 24

Liessaaren graniittilouhos toimi vuosina 1850-1940. Kiveä louhittiin kahdesta suurehkosta louhoksesta. Graniittia vietiin Pietariin saakka ja Suomessa siitä rakennettu esimerkiksi Porvoon seurakuntatalo.

Louhoksen punaisesta graniitista on tehty muun muassa Lohjan kaupungin torin kiveys. Louhokset ovat Lohjan teollisuushistoriaan liittyvä muistomerkki. Ne ovat jonkin verran metsittyneitä, mutta muutoin hyvin säilyneitä. Mitään rakenteita tai rakennuksia ei ole jäljellä.

Lindkulla

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 23
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Sakari Jaakkola; 2003
Päivi Kesälä; 2007

Lohjan seurakunnan kappalaisen pappila eli Lindkullan tila on yksi Kiviniemen eli Lohjan kylän kantatiloista, joka 1600-luvun lopulta lähtien on toiminut pappilana. Puurakenteinen päärakennus on 1800-luvun lopulta ja edustaa yksinkertaista uusrenessanssityyliä.

Rakennus oli asuinkäytössä edellisen kerran 1990-luvun lopulla. Rakennuksessa on toiminut aikaisemmin muun muassa MLL:n päiväkoti. Wc rakennettiin 1970-luvulla.

Lindkullan päärakennus saneerattiin vuosina 2000-2004. Rakennus remontoitiin nuorisotiloiksi. Kattovuodot, lahottajasienet ja tuholaiset olivat vaurioittaneet rakenteita. Yläkertaan tehtiin nuorisotoimistolle tilat ja alakertaan kokoontumis- ja toimintatiloja.

Alimpia hirsiä sekä vesikaton rajassa olevia hirsiä vaihdettiin. Lattiarakenteet ja peltikatto uusittiin. Sisääntulokuisti rakennettiin kokonaan uudestaan laajempana. Remontin yhteydessä ikkunat, ulko-ovet, vuorilaudat ja listat uusittiin vanhan mallisiksi. Rakennus maalattiin öljykeittomaalilla. Lisäksi LVIS-tekniikka uusittiin ja uudet wc- ja suihkutilat rakennettiin. Sauna purettiin ja pihalle rakennettiin grillikatos sekä lentopallokenttä. Vanha puuvaja kunnostettiin.

Lindkulla sijaitsee Karstuntien varrella. Pihapiiriin kuuluvat päära-kennuksen lisäksi edelleen asuinkäytössä oleva entinen haudankaivajan asuinrakennus 1800-luvun lopulta, luhtiaitta vuodelta 1729, ratasliiteri 1800-luvun alusta sekä tienvarsiaitta 1800-luvun lopulta. Piharakennuksia on kunnostettu 2000-luvulla. Pohjoisempana sijainnut navetta on purettu. Lindkulla on arvokas miljöökokonaisuus ja hyvin säilynyt.

Lohjan kauppatori

Luettelointiperuste:
Historiallinen
Maisemallinen

Lohjan kauppatori siirrettiin nykyiselle paikalleen Kauppa-, Sepän-, Kalevan- ja Torikadun rajoittamalle aukiolle 1900-luvun alussa nykyisen Nahkurinkadun varrelta. Torin pohjoisreunalla oli 1920-luvun lopulle saakka kiinteä katoksellinen myyntipöytärakennelma, mutta se purettiin ennen torin kiveämistä 1930-luvun alussa. Tori kivettiin Liessaaren punaisesta graniitista tehdyillä nupukivillä.

Toria on 1960-luvun alussa laajennettu purkamalla sillä sijainnut vanha paloasemarakennus. 1970-luvun alkupuolella lohkaistiin osa torialueesta silloin rakennetun Kauppakadun alle. Tori on historiallisesti merkittävä kauppapaikka ja huomattava kaupunkikuvallinen kiintopiste.

Lohjan urheilukenttä

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Kohteen osoite:
Runokatu 1
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Lemberg, Kimmo: Harjun urheilukeskus, Elinkaari-tutkielma; Lopputyö, LPM-tutkinto 1998-1999

Lohjan kauppala: Lohjan kauppala 1926-1956 (toim. Keijo Loimu); Lohja 1960

Lohjan urheilukenttä on 1883 toimintansa aloittaneen Lohjan reservikomppanian entinen harjoituskenttä ja ampumarata, jota vasta komppanian lakkauttamisen jälkeen 1900-luvun alussa alettiin käyttää urheilukenttänä. Maaliskuussa 1930 Lohjan kauppalan valtuusto hyväksyi arkkitehti Birger Brunilan edellisenä vuotena laatiman asemakaavan, jossa uusi urheilukenttä oli sijoitettuna Harjulle. Maan omisti valtio ja asemakaavassa uusi urheilukenttä oli hieman eri kohdassa, mutta se pysytettiin silti päätöksessä piirretyn mukaisena, vaikka olikin jo tiedossa, että valtio todennäköisesti luopuisi omasta kentästään kauppalan hyväksi. Näin alue liikuntaa varten tuli suunniteltua suuremmaksi. Samalla komppania saattoi edelleen käyttää kenttää liikunnan harrastamiseen. Varsinainen maanluovutus valtiolta kauppalalle tapahtui kunnossapitovelvoitetta vastaan syksyllä 1931, mutta kunnostustyöt kauppala aloitti jo vuoden 1930 puolella. Vaikka Lohjalla tiedetään kilpailuja pidetyn jo vuosisadan vaihteessa, pidettiin ensimmäiset viralliset kilpailut Harjun uudella urheilukentällä elokuussa 1932 ja Harjun ensimmäinen virallinen urheilukenttä sai tulikasteensa. Vuosikaudet Lohjan urheilukenttää ja sen suoritus-paikkoja pidettiin yleisesti kuuluvan Suomen parhaisiin. Miljööltään maisema harjulla jylhine mäntyineen ja muine kasvillisuuksineen oli mitä upein ympäristö nuorten ja vanhempienkin liikuntapaikaksi.

Vuonna 1939 silloinen urheilulautakunta teetätti kauppalanhallituksen tukemana suunnitelman etusuoran viereen rakennettavasta katsomosta, johon mahtuisi noin 500 katsojaa ja jonka alle tulisivat uudet pukusuojat suihkuineen miehille ja naisille, wc:t, varastotiloja, pannuhuone sekä tilat kuuluttajalle. Suunnitelman toteutuminen siirtyi ensin hieman ja sotien syttyminen siirsi asian edelleen, kunnes helmikuussa vuonna 1950 syntyi tekniikan opiskelija P. Vuorisen piirtämänä kuva urheilukentän katsomosta. Samantien alkoivat rakennustyöt ja syksyllä katsomo oli valmis. Se oli mitoitettu 600:lle hengelle ja ainoastaan wc:t jäivät pois alkuperäissuunnitelmista. Ensimmäinen vakituinen kentänhoidosta vastaava "vahtimestari", joka oli Lohjalla legendaarinen urheilun grand old man, Väinö Karojärvi, pal-kattiin vuonna 1949. Hän kuuluu oleellisesti Harjun urheilukentän historiaan ja hänen panostaan urheilevan nuorison esimerkkinä voidaan pitää todella suurena.

Urheilukentän laajamittainen perusparannustyö aloitettiin vuonna 1984 ja uuden komean urheilukentän luovutus tapahtui syyskuussa vuonna 1985. Ratojen ja hyppy- sekä heittopaikkojen pinnoitettiin ja kunnostettiin kesällä 1995.

Urheilukenttä on arvokas liikuntahistoriallisen merkityksensä vuoksi.

Luoman talo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 5
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Eero Ahtela; 2003

Lohjan Kivenhakkaamon johtaja Unto Luoma rakennutti tämän tiilirakenteisen asuintalon vuonna 1932. Talon suunnitteli arkkitehti Oiva Kallio. Luoman talo on ulkoasultaan erittäin edustava varhaisfunktionalistinen asuinrakennus. Rakennuksen kanssa samalla tontilla sijaitsi 1970-luvulla toimintansa lopettanut kiviliike.

Rakennusta vaurioitettiin huhtikuun 1983 alussa tehdyssä osittaisessa purkutyössä, mutta se korjattiin entiselleen. Tontin ympärille rakennettiin muuri vuonna 2002. Rakennus on saneerattu vuosina 1985 ja 2003. Sisätilat ovat muuttuneet korjausten yhteydessä.

Luoman talo sijaitsee Karstuntien varrella, tien suuntaisesti. Pohjoispuolella on pieni piha. Naapureina ovat kaupungin pääkirjasto, Anttilan koulu ja Laurentiussali. Vastapäätä sitä Karstuntien toisella puolella sijaitsee kaupungintalo Monkola. Luoman talo on ulkoasultaan hyvin alkuperäisessä asussaan säilynyt.

Rakennus on suojeltu rakennussuojelulailla.

Moisionkadun rautatiesilta

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Moisionkatu
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Salonen, Torsti:
Vanhaa Lohjaa;
Lohjan uutiset
nro 6; 8.2.1978

Rautatie Lohjan asemalta Tytyrin kautta Pitkäniemeen valmistui 21.12.1928. Sen korkea penger erotti silloisen kauppalan rakennetut alueet Pappilan laajoista pelloista sekä entisen Moision tilan peltoalueista.

Moisionkatu leikkasi radan ensin tasoylikulkuna, mutta vuonna 1933 rakennettiin alikulku, jonka ratasilta toteutettiin kokeiluluontoisesti kokonaan teräksestä ja koottiin hitsausliitoksien avulla. Se oli ensimmäinen tällainen silta maassamme ja siten tekniikka- ja liikennehistoriallisesti merkittävä. Sillan tukipenkereet ovat myös sellaista kivityötaitoa, joka on maanrakennustöistä hävinnyt. Sillan jänneväli on 12 metriä.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Myllärin mökki

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Kohteen osoite:
Myllärinkatu 7
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Neovius: Historiallinen esitys Ojamon ratsutilasta

Leena Holmström; 2002

Vuonna 1384 esiintyy asiakirjoissa Ojamon ja Pappilan välillä sijainnut mylly. Se on maamme toiseksi vanhin tunnettu vesimylly ja lienee toiminut Haikarinniemen lähdeperäisen Myllylammen ja Lohjanjärven välisessä purossa. Mylly kuului Ojamon kartanolle ja toimi yhtäjaksoisesti 1920-luvun alkuun saakka. Vuonna 1927 lampi myllyineen siirtyi Porlan kalanviljelyslaitokselle ja otettiin kalankasvatuskäyttöön.

Myllyn rakennuksista on jäljellä vain todennäköisesti 1800-luvun loppupuolella rakennettu myllärin tupa. Nykyinen omistaja osti rakennuksen tontteineen Järnefeltin perikunnalta vuonna 1969. Järnefeltien aikaan oli rakennettu länsisivulle yhden huoneen käsittävä, lautarakenteinen matalampi siipi. Vuonna 1970 lisättiin vesi, viemäri ja suihku. 1970-luvun alussa lisättiin sähkölämmitys sekä takka; lattiat lisälämmöneristettiin ja sisäseinät levytettiin. Runko, ikkunat ja ulkovuoraus ovat alkuperäiset. Rakennus maalattiin edellisen kerran 1980-luvun lopulla öljymaalilla.

Rakennus sijaitsee Myllylammen rannalla. Pihalla on vajarakennus sekä osittain maan sisällä oleva saunarakennus. Pihapiirissä on suuri suojeltu saarni. Rakennus on yksityisomistuksessa. Myllärin mökki on historiallisesti arvokas vanhan myllypaikan muiston säilyttäjänä.

Nahkurinkatu 10

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Nahkurinkatu 10
08100 Lohja

Rakennus on ensimmäisiä vuonna 1931 vahvistetun Birger Brunilan asemakaavan mukaan toteutettuja asuinkerrostaloja. Brunilan asemakaavan perusidea oli rakentaa kaupunkimaisia kerrostaloja umpikortteleihin. Rakennus edustaa Lohjan oloissa harvinaisen puhdastyylistä ja rikasmuotoista 1920-luvun klassismia. Rakennus on paikallisesti arvokas.

Rakennuksen ulkoseiniä on kunnostettu vuonna 1990. Se sijaitsee parkkialueiden ympäröimänä Nahkurinkadun ja Linnaistenkadun risteyksessä.

Nummentie 59

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Nummentie 59
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto 18/4/30

Selluloosatehdas rakennutti työväelleen tämän 1920-luvun klassismia edustavan asuinkerrostalon.

Rakennus sijaitsee Nummentien varrella ja sen kaakkoispuolella on pieni piha. Kadun puolella on nurmikkoa. Pihaa ympäröi matala lauta-aita ja sitä reunustaa lounaissivulta matala, L-muotoinen ja pulpettikattoinen piharakennus.

Rakennuksen lounaispuolella, Nummentie 57:ssä sijaitsee saman aikakauden samantyylinen työväen asuinkerrostalo.

Ojamon kartano

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Ojamo
08200 Lohja

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet, Lohja 1976

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt, yhteenveto 1979 käytettävissä olevien inventointien pohjalta, Sisäasiainministriön tiedotuksia, Kaavoitus- ja rakennusosasto 1/1980

Salonen, Torsti: "Vanhaa Lohjaa". Lohjan Uutiset 30.5.1979 n:o 21

Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I, Helsinki 1939

Neovius: Historiallinen esitys Ojamon ratsutilasta 1910

Eero Savolainen; 1982

Matti Heino; 2002

Kartano mainitaan ensimmäisen kerran jo vuonna 1384, jolloin "Wohloisten, Åjamon ynnä Kohdolan" omistaja testamenttasi Lohjan pappilalle myllyn ja myllypaikan. Mylly sijaitsi nykyisessä Haikarinniemessä Myllylammen rannalla. Kartanon omistajat tunnetaan 1540-luvulta lähtien. Alunperin Ojamo oli kolmesta talosta koostuva kylä. Jo tätä ennen – todennäköisesti 1538 – oli aloitettu rautamalmin louhinta aivan nykyisen päärakennuksen vieressä sijaitsevasta malmiesiintymästä. Tämä oli Suomen ensimmäinen teollisesti louhittu rautakaivos. Tila kulki omistajalta toiselle pysyen säätyläistön käsissä. Omistajasukuja olivat muun muassa Rotkirchit ja Carpelanit. Vasta 1846 olot Ojamolla alkoivat vakiintua, kun rustholli myytiin venäläiselle everstiluutnantti Dimitri Swertschkoffille. Hänen varsinainen palveluspaikkansa oli Viapori, mutta hän aloitti Ojamon kunnostamisen.

Swertschkoff rakennutti Ojamon nykyisen päärakennuksen venäläiseen empiretyyliin. Siihen kuuluvat erittäin runsaat puuleikkauskoristelut sekä tavanomaista voimakkaampi horisontaalisuuden korostaminen. Rakennuksen piirsi mahdollisesti Viaporin sotilasarkkitehti. Rakennuksen ovien kerrotaan tuodun Viaporista, venäläisestä sotalaivasta. Päärakennusta on tyyliltään pidettävä maassamme lähes ainutlaatuisena arkkitehtonisena muistomerkkinä. Rakennuksen katolla oleva torni on lisätty myöhemmin. Swertsckoff asui Ojamolla 11 vuotta ja hänet on haudattu kartanon puutarhaan. Ojamo pysyi Swertschkoffin perillisillä vuoteen 1902 saakka, jolloin sen osti entinen Anttilan tilallinen Gustaf Henrik Karlsson. Myöhemmin rustholli siirtyi Karlssonin vävylle, metsänhoitaja Antti Juho Savolaiselle. 1960-luvun alussa Ojamon maat päärakennuksen lähiympäristöä lukuun ottamatta myytiin Lohjan silloiselle kauppalalle. Karjanpito ja viljely lopetettiin kartanossa vuonna 1965. Antti Savolaisen perillinen, Eero Savolainen testamenttasi kartanon Vanha Lohja -säätiölle 1990-luvulla.

Ojamon entinen ratsutila sijaitsee noin kolme kilometriä lounaaseen Lohjan kirkolta, Lohjanjärven rannalla. Piha-alueen eteläpuolella on vanha metsittynyt lehmuskuja ja puisto. Järven pinta on ollut aikaisemmin korkeammalla ja rantaviiva on tullut lähelle pohjoisjulkisivun kuistia. Puutarha on uusittu. Huvimaja purettiin vuonna 2000. Järven rannalla, pihan länsipuolella on 1840-luvulla rakennettu kaivostupa. Talouskeskus on päärakennuksen itäpuolella olevalla matalalla mäellä. Siihen kuuluvat venäläistä rakennusperinnettä edustava renkitupa, navetta, aitta, ja talli ja kalustovaja. Renkitupa on mahdollisesti 1800-luvun alusta, mutta nykyinen ulkoasu lienee 1850-luvun rakennusvaiheesta. Navetta on tehty rautakaivoksen jätekivestä. Talon länsipuolella on kaksi päärakennuksen ikäistä aittaa.

Ojamon rautakaivos

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Kohteen osoite:
Ojamo
08200 Lohja

Lähdetietoja:
Neovius, A.D: Historiallinen esitys Ojamon ratsutilasta Lohjan pitäjässä. Lisiä Lohjan pitäjän kertomukseen XXIV; Helsinki, 1910.

Laine, Eevert: Suomen vuoritoimi 1809-1884 III. Harkkohytit, kaivokset, konepajat; Helsinki, 1952.

Sisäasiainministeriön tiedotuksia 1/1980, s.22

Ojamon rautakaivos on Suomen vanhin tunnettu vuorilouhimo. Etelä-Suomen laamanni Erik Fleming sai 15.10.1538 Lohjan pitäjän läänitykseksi, mutta jo vuonna 1540 se peruutettiin kruunulle. Pian sen jälkeen hän anoi kuningas Kustaa Vaasalta oikeuden vuorityöhön. 5.9.1542 kuningas suostui ehdolla, että kruunulle annetaan joka kahdestoista kippunta rautaa. Louhinta aloitettiin ja kaivosta louhittiin siten, että kallion sisus poltettiin kuumaksi ja päälle kaadettiin vettä. Aluksi malmi sulatettiin Siuntion Suitialla, mutta vuonna 1560 Mustiolle perustettiin ruukki, jonne malmi vietiin.

Vuonna 1610 lähetti Kustaa II Aadolf vuorimestari Didrik Hanssonborgin Suomeen tutkimaan vuorioloja. Seurauksena oli, että Ojamon autioksi jätetty kaivos otettiin uudelleen käyttöön vuonna 1615. Ojamon rautaa lähetettiin muun muassa Rääveliin, Narvaan, Viipuriin ja Käkisalmeen linnojen tarpeisiin. Vuonna 1619 kaivoksessa oli töissä kaikkiaan 28 miestä, jotka nauttivat kruunulta palkkaa. Vuonna 1642 oli Ojamon "ruukissa" töissä 41 henkeä - vaimot mukaan lukien ja vuonna 1648 12 miestä. Vähitellen kaivos alkoi ehtyä ja vuonna 1676 työt lopetettiin.

Vuonna 1824 alettiin kaivoksen tyhjennys Nils Gustaf Nordenskjöldin toimesta. Kaivos oli tällöin 20 syltä syvä ja pohjalta 55 syltä pitkä. Vuoden 1827 lopulla kaivos vihdoin saatiin puhdistetuksi vedestä ja hylkykivestä ja sitä louhittiin valtion laskuun vuoteen 1830. Työtä haittasi kuitenkin voimakas vedentulo ja malmisaalis oli siksi vaatimaton; vuosina 1820-1830 vain 2729,5 kippuntaa. Vuonna 1830 kaivoksen osti kaivostarkastaja Fredrik Tengström. Kauppaa seurasi myös asuinrakennus, sillä vuonna 1828 oli Ojamoon rakennettu viisi huonetta käsittävä asuinrakennus kaivoksen johtajaa ja työläisiä varten. Tengström louhi varsinkin itäistä järvikujaa, mutta jo vuonna 1832 hän myi kaivoksen John Julinille. Vuonna 1837 Ojamon ratsutilan omistajat vuokrasivat kaivoksen kapteeni Joseph Brehmerille kahdeksi vuodeksi. Hän ei kuitenkaan tiettävästi ryhtynyt louhintaan. Vuonna 1841 kaivos tyhjennettiin uudestaan, jolloin huomattiin, että neljästä kaivosaukosta läntisimmässä oli malmia. Tässä kaivosaukossa yksi kaivoskuja tunkeutui järven alle. Vuonna 1842 Brehmer osti kaivoksen ja saman vuoden lokakuussa alkoivat työt uudelleen. Vesi kuitenkin nousi jälleen ja kaivoksen täydellisestä tyhjentämisestä luovuttiin. Ojamolla on 1840-luvulta säilynyt kaivosmiesten hirsirakenteinen tupa.

Vuonna 1845 V.Z. Bremer yritti louhia Ojamoa, mutta kannattavaa malmiota ei löydetty. Kaivostyöt lopetettiin 1.5.1850 ja kaivos luovutettiin valtiolle. Vuonna 1860 J. Brehmer louhitutti jälleen malmia Ojamosta ja kolme vuotta myöhemmin hän antoi poimia sen varppikasoista 300 kippuntaa. Kaivosaukkoja on kolme; ne ovat nyt veden täyttämiä ja rehevän kasvillisuuden saartamia.

Pappila

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Iso-Pappila
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Boldt, R.:
Hembygdsforskningen
i Lojo under den första
25-årsperiod 1894-1919 II,
Bidrag till Lojo socken
beskrivning XXXV,
Helsingfors 1923

Kirkhakkinen, Lohjan
kotiseutulehti,
n:o 2, Lohjan
Kotiseutututkimuksen
Ystävät r.y., 2002

Torsti Salonen; 1982

Eero Ahtela; 2002

Lohjan kirkkoherran pappila esiintyy asiakirjoissa tilana ensi kerran vuonna 1384. 1700-luvun jälkipuolen kartassa pappilan rakennukset rajasivat neljältä sivulta keskellä sijainnutta umpipihaa. Vuonna 1816 rakennettu edellinen päärakennus purettiin vuonna 1860. Se sijaitsi todennäköisesti nykyisen päärakennuksen suuntaisesti, sen eteläpuolella. Kirkkoherra Helsingius rakennutti uuden päärakennuksen, joka valmistui vuonna 1861 (tai 1862).

Päärakennuksen luoteispäätyyn rakennettiin kivirakenteinen arkistosiipi vuosina 1910-1911. Vuonna 1935 päärakennusta remontoitiin, jolloin uunit purettiin ja vesikiertojärjestelmä lisättiin. Betonitiilikate asennettiin mahdollisesti vuonna 1937. Lohjan kirkkoherra vaihtui vuonna 1975, minkä jälkeen rakennus ei toiminut enää pappilana ja päärakennusta alettiin remontoida museota varten. 1970-luvun lopulla kaakkoispäädystä purettiin pulpettikattoinen umpikuisti, jossa säilytettiin polttopuita. Kaakkoispäätyyn tehtiin asunto museon johtajalle ja rakennukseen lisättiin keittiö- ja saunatilat. Avovintti sekä yläkerran kesähuoneet remontoitiin lämpimiksi. Alakerran huoneita tapetoitiin. Umpikuistin lattiaa lisäeristettiin ja kuistin ulko-ovi vaihdettiin. Yleisö-wc rakennettiin sisäänkäynnin yhteyteen. Rakennus maalattiin vuonna 1980, jolloin päärakennuksen remontti valmistui. Kaakkoispääty toimi asuntona vuosina 1980-1986.

Vuonna 1996 luoteispäässä sijainnut museon toimisto siirrettiin entisen asunnon paikalle kaakkoispäätyyn. 1990-luvun lopulla vesikiertojärjestelmä purettiin ja tilalle laitettiin sähköpatterit. Alakerran huoneita tapetoitiin 1990-luvun alussa ja lopussa. Päärakennus maalattiin kaksi kertaa 1990-luvun aikana alkuperäisellä värisävyllä. Ikkunoihin on lisätty uv-suojakalvo. Osa ikkunoista on peitetty sisäpuolelta ennen vuotta 1980.

Pappila sijaitsee Lohjan kivikirkon pohjoispuolella vanhoja lehtipuita kasvavalla mäellä. Päärakennuksen pohjoispuolella sijaitsee viimeistään 1700-luvun lopulta peräisin oleva puutarha. Pihapiirissä ovat alkuperäisillä paikoillaan seuraavat rakennukset: apupapin asuinrakennus vuodelta 1780, tilanhoitajan asuinrakennus viimeistään 1800-luvun puolivälistä, navetta vuodelta 1937, karjakon mökki 1800-luvun lopulta, maatalouskonevaja vuodelta 1937 sekä hieman kauempana sementtitiilinen viljamakasiini vuodelta 1928. Pihapiiriin on tuotu myöhemmin Monkolan tilan luhtiaitta, Toivarin tilan jalkaaitta sekä Ojamon kartanon riihi. Muualta tuotuihin museorakennuksiin kuuluu lisäksi pihapiirin länsipuolella oleva Pedagogiorakennus vuodelta 1769. Koko pappilamiljöö rakennuksineen ja 1700-1800-luvuilta periytyvine puistoineen ja puutarhoineen on erittäin edustava esimerkki kartano-pappilakokonaisuudesta sen kulttuurihistorian eri puolilta.

Pedagogio

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Iso-Pappila
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Salonen, Torsti:
"Vanhaa Lohjaa",
Lohjan Uutiset
31.1.1979, n:o 5

Eero Ahtela; 2002

Lohja sai oman alkeiskoulunsa, pedagogion, kun Turun tuomiokapituli antoi vuonna 1659 lohjalaiselle ylioppilaalle, Henricus Ericille luvan antaa opetusta muutamille pienille lapsille. Koulu on ensimmäisiä maaseutukouluja maassamme. Lohjan pedagogiossa oli vain yksi opettaja ja noin 20 oppilasta kerrallaan. 1700-luvun alussa pedagogiolla tiedetään olleen oma rakennus Lohjankylässä lähellä kirkkoa. Rakennus oli kuitenkin jo vuonna 1749 niin huonokuntoinen, että uuden koulurakennuksen suunnitteleminen aloitettiin. Koulu toimi väli-aikaisesti jopa käräjäsalissa. Vuonna 1758 Lohjan seurakunta ja Nummen kappeli lupasivat rakentaa Siuntion ja Karjalohjan avustuksella talon kouluhuonetta ja opettajanasuntoa varten. Rakennus saatiin valmiiksi vasta vuonna 1769.

Pedagogio toimi talossaan vuoteen 1816 saakka, jolloin se lakkautettiin ja korvattiin Lohjan ja Siuntion yhteisellä pikkukoululla. Koulurakennuksessa toimi ruotsinkielinen kansakoulu 1800-luvun loppupuolelta 1950-1960-lukujen vaihteeseen saakka, jota varten päätyyn rakennettiin lisärakennus. Ikkunat suurennettiin 1800-luvun lopulla.

Pedagogion alkuperäinen osa siirrettiin vuonna 1971 nykyisen Osuuspankin paikalta, Kauppakadun kulmasta Iso-Pappilan museoalueelle. Koulurakennuksessa on viisi huonetta: keskellä porstua, eteinen ja keittiö, vasemmalla kaksi kamaria opettajaa varten ja oikealla noin 50 m^2:n suuruinen koulusali, jonka kalustuksena vuonna 1784 oli pitkä pöytä, kolme penkkiä sekä musta taulu.

Laurinkatu 52

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Laurinkatu 52
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto 18/2/24, kulttuurihistorialliset suojelukohteet

Kansallisosakepankille rakennettiin oma pankkitalo vuonna 1925. 1920-luvun klassismia edustavan rakennuksen suunnitteli arkkitehti Annikki Paasikivi. Se on siieäksi rapattu tiilitalo, jossa on tiilillä katettu aumakatto. Ikkunat ovat alakerrassa yläosastaan pyöreäkulmaisia ja yläkerrassa kaksiosaisia. Talosta tuli 1970-luvun vaihteessa vakuutusyhtiön konttori. Tuolloin tehdyn peruskorjauksen yhteydessä sisätilat muutettiin täysin. Rakennuksen ikkunoita suurennettiin ja puitejakoa muutettiin. Myös pääovea portaaleineen on muutettu.

Rakennus sijaitsee Suurlohjankadun ja Laurinkadun risteyksessä. Kaakkoispuolella on keskuspuisto. Rakennus toimii kaupunkikuvallisena kiintopisteenä pääkatujen risteyksessä Keskusaukion laidalla.

Pohjolanmäen koulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 8
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Lohjan Yhteiskoulu-Yhteislyseo 60, Lohja 1974

Osmo Pohjala; 2003

Lohjan yhteiskoulu rakennutti koulurakennuksen, joka valmistui syyslukukauteen 1954 mennessä. Pääurakoitsijana toimi lohjalainen rakennusliike Salo & Rämä ja rakennuksen suunnitteli arkkitehti Aarne Ervi. Teräsbetoni- ja puurakenteinen koulurakennus sisälsi 29 luokkahuonetta, juhla-, voimistelu- ja ruokasalit, aputilat sekä suuret aulatilat. Yhteiskoulun valtiollistamisen jälkeen rakennuksessa toimi Lohjan yhteislyseo vuoteen 1976 saakka. Tämän jälkeen rakennus otettiin Lohjan lukion käyttöön.

Vuonna 1986 rakennus peruskorjattiin. Ikkunat, julkisivusäleiköt ja mineriittilevyt vaihdettiin ja rakennukseen liitettiin kaukolämpö. Vuonna 1988 uusi siipi rakennettiin pohjoispäätyyn, ilmastointi uusittiin sekä rakennettiin IV-konehuone talonmiehen asunnon paikalle. Lisäksi rakennettiin porrashuone ja hissi. 1990-luvun lopulla tehtiin toinen laajennus, johon tuli luokkahuoneita ja kaksi päällekkäistä väestönsuojaa.

Mäntyisellä Pohjolanmäellä sijaitseva rakennus on hyvä esimerkki 1950-luvun korkeatasoisesta koulusuunnittelusta. Se on myös maisemallisesti ympäristöään hallitseva.

Koulun nimi on nykyisin Lohjan yhteislyseon lukio.

Porlan kalanviljelylaitos

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Ojamonkatu
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto 18/4/32

Lagus, Hugo: Porlan kalanviljelyslaitos 1916-1928, Helsinki 1930

Salonen, Torsti: Vanhaa Lohjaa, Lohjan Uutiset, 4.11.1981, n:o 44

Salonen, Torsti: Porlan kalanviljelylaitos 1916-1995; Kirkhakkinen kotiseutulehti, 2/95

Kesäkuussa 1916 biologi Hugo Lagus lunasti Porolähteiksi kutsutun Lohjanjärven ranta-alueen omistukseensa ja aloitti Porlan kalanviljelylaitoksen rakentamisen. Tarkoituksena oli ryhtyä tuottamaan ruokakalaa ensimmäisen maailmansodan synnyttämän elintarvikepulan helpottamiseksi. Alueen puolivälissä sijaitsi Lohjanjärven vanha rantapenger 1800-luvun puolivälin järvenlaskuja edeltäneeltä ajalta. Vanhan ja uuden rannan väliin jäi kostea, entistä järvenpohjaa oleva ranta-alue, johon pääosa kasvatuslammikoista kaivettiin ja pengerrettiin. Se, että laitos voitiin suunnitella kokonaan lähdevedellä toimivaksi, oli harvinaista. Altaat suunniteltiin varsin suuriksi, jotta poikaset tulisivat toimeen luonnonravinnolla. Suurimmat altaat rakennettiin lähes hehtaarin kokoisiksi ja niiden muoto ja sijainti sovitettiin maastoon. Syksyllä 1917 laitos aloitti toimintansa. Laitokselle annettiin nimi Porla, joka viittasi veden juostessaan synnyttämään solinaan ja poreiluun. Kalanpoikasten tuottamista varten rakennettiin oma, hirsirakenteinen hautomo harjun rinteeseen Alkulähteen alapuolelle. Sen yhteyteen rakennettiin samalla suurempi rakennus, johon sijoitettiin 30 metrin pituinen sementtiallas hautomokaukaloita varten. Vuonna 1919 valmistui neljä uutta allasta. Laitoksesta muodostettiin osakeyhtiö vuonna 1923, ja Hugo Laguksesta tuli Ab Porla Oy:n toimitusjohtaja.

Vuonna 1925 Kokemäenjoen Lauttausyhdistys; sittemmin uittoyhdistys; hankki osake-enemmistön Porlasta ja vuonna 1927 laitos siirtyi kokonaan sen omistukseen. Uittoyhdistyksen sijoittamilla varoilla laitosta uudistettiin, vanhoja altaita yhdisteltiin ja uusia rakennettiin. Enimmillään altaita oli yhteensä 19 kpl. Uusi betoninen hautomorakennus rakennettiin vuonna 1926. Tämän jälkeen laitos osti Haikarinniemen Myllylammen, jonka vesimylly oli muutamaa vuotta aiemmin lopettanut toimintansa. Myllylammesta tuli Porlan suurin lammikko, josta johdettiin myös lisävettä muihin lammikoihin. Kokemäenjoen uittoyhdistys huolehti Porlan toiminnasta vuoteen 1949 saakka, minkä jälkeen se vuokrasi laitoksen Kalataloussäätiölle kymmeneksi vuodeksi. Porlasta tuli tutkimuskalanviljelylaitos. Kalataloussäätiön toiminta jatkui Porlassa vuoteen 1978 saakka, mutta vuodesta 1959 vain yksivuotisilla vuokrasopimuksilla. Lohjan kaupunki osti Porlan laitoksen vuonna 1981. Laitos oli riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen käytössä vuodesta 1978 vuoteen 1995 saakka.

Kaikkiaan alueella on nykyään 16 lammikkoa, 1916 rakennettu puurakenteinen kalastusmestarin asunto sekä 1926 rakennettu hautomo. Kalastusmestarin asunto sijaitsee kalanviljelyaltaiden kaakkoisrannalla, Lohjanjärven ja Ojamonkadun välissä. Alue muodostaa kiinnostavan puisto- ja virkistysalueen Lohjan keskustan välittömässä läheisyydessä ja on sekä kulttuurihistoriallisesti että luonnontieteellisesti arvokas.

Puu-Anttila

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Suurlohjankatu 2
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Salonen, Torsti:
Vanhaa Lohjaa,
Lohjan Uutiset,
1.11.1978, n:0 44/78

Lohjan museon
kuvakokoelmat

Osmo Pohjala; 2003

Vuonna 1914 perustettiin Länsi-Uudenmaan maaseudun ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu, Lohjan yhteiskoulu. Se rakennutti vuonna 1916-1917 puurakenteisen, jugend-vaikutteisen koulurakennuksen. Rakennusta laajennettiin vuonna 1925. Ennen vuoden 1925 laajennusta yhdyskäytävän kohdalla sijaitsi 8-kulmainen, pyramidikattoinen porrastorni. Päätykolmioissa on ollut koristelistoja ja katolla pieni kaide. Alkuperäiset piirustukset laati arkkitehti Albert Leidenius ja laajennuksen suunnitteli rakennusmestari Vilho Siikonen.

Rakennus toimi yhteiskouluna vuoteen 1954. Sen jälkeen siinä toimi muun muassa työväenopisto, uusi Lohjan yhteiskoulu ja 1970-luvun alusta lähtien osia Lohjan yhteislyseosta ja sittemmin Anttilan yläasteesta. Vuonna 1994 sisätiloihin rakennettiin uusia wc-tiloja. Nykyisin Puu-Anttila toimii koulutus- ja kurssikeskuksena. Rakennus on sisätiloiltaan ja ulkoasultaan hyvin alkuperäisessä asussaan säilynyt. Paikkakunnan vanhimpana oppikoulurakennuksena se on kulttuurihis-toriallisesti arvokas.

Tonttia ympäröivät kadut joka puolelta. Tontin länsilaidalla on vanha Anttilan renkitupa. Tontin pohjoispuolella on Pyhän Laurin kirkko ja hautausmaa.

Pyhän Laurin kirkko

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kirkkokatu 1
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Lohjan kirkko, Lohjan seurakunta, Lohjan Sanomalehti- ja Kirjapaino, offset 1983

Pylkkänen, Riitta:
Lohjan Pyhän Laurin kirkko, Lisiä Lohjan Pitäjänkertomukseen XLIII, Lohja 1959

Rein, G.: Lohjan historia I, Helsinki 1944

Nervander, E.:
Lohjan kirkko ja sen keskiaikaiset maalaukset, 1923

Sakari Jaakkola; 2003

Markus Hiekkanen; luento 1.2.2007

Pyhän Laurin muistoksi pyhitetty kirkko on rakennettiin aikaisemmin samalla paikalla sijainneen puukirkon paikalle. Viimeisimpien Markus Hiekkasen tekemien tutkimusten mukaan kirkko on rakennettu 1470-1490 -lukujen välisenä aikana. Kuori-ikkunoiden vasemmalle puolelle maalatun piispa Arvid Kurjen (1510-1522) vaakunan sekä tyylihistoriallisten seikkojen perusteella maalauskoristelu ajoitetaan suunnilleen 1510-luvulle. Hattulan kirkon samanaikaisen maalauskoristelun ohella Lohjan kirkon al secco -tekniikalla tehdyillä maalauksilla on ainutlaatuinen asema maamme viimeisimpänä keskiajan taideluomuksena. Maalauskoristelun tekijän tyylillisenä esikuvan pidetään ruotsalaista Albert Maalarin koulukuntaa. Kuvien ensisijaisena tarkoituksena on ollut lukutaidottoman kansan opettaminen.

Lohjan kirkko on vuosisataisten vaiheittensa aikana kokenut useita varsin huomattavia muutoksia. Toiminnallisesti merkittävin on ollut kirkon pääalttarin muuttaminen. Kovakouraisimmin kirkkoa on kuitenkin kohdeltu 1800-luvun alkupuolella, jolloin kaikkia ikkunoita suurennettiin sekä sivuille että alaspäin ja pohjoisseinään puhkaistiin jopa kokonaan uusi ikkuna. Samassa yhteydessä myös kaikkia oviaukkoja, ullakolle johtavaa lukuun ottamatta, laajennettiin kolossaalisiksi. Papinoven alkuperäisasun pelasti sen vähää aikaisemmin tapahtunut umpeenmuuraus. Arvottomana pidetty maalauskoristelu peitettiin kalkkikerroksella. 1880-luvulla seurakunta päätti paljastaa vain puoli vuosisataa aiemmin peitetyt kalkkimaalaukset.

Konservaattori Oskari Niemen johdolla vuosina 1953-1957 suoritettu maalauskoristelun uusintarestaurointi vapautti holvi- ja seinäpinnat 1800-luvun päällemaalauksesta. Lohjan kirkon historian laajin restaurointi- ja korjaustyö toteutettiin vuosina 1963-1968 professori Esko Järventauksen suunnitelmien mukaan. Korjaussuunnitelman lähtökohtana oli kirkon näkyvien osien entistäminen mahdollisimman lähelle keskiaikaista asuaan. Kaikki ovi- ja ikkuna-aukot, sakariston pohjoisseinän ja runkohuoneen länsiseinän ikkunoita lukuun ottamatta, on palautettu alkuperäisasuunsa. Ikkunoiden puitejako samoin kuin niiden lasitus perustuvat niinikään keskiaikaisiin fragmentteihin.

Lohjan kirkko on Turun tuomiokirkon ja Naantalin birgittalaiskirkon jälkeen pohja-alaltaan (675 m^2) suurin kivikirkkomme. Ulkoiselta jäsen-telyltään se noudattaa kuitenkin tavanmukaista keskiaikaista kirkkotyyppiä: itä-länsi- suuntaiseen, suorakaiteen muotoiseen run-kohuoneeseen liittyvät eteläsivun asehuone ja pohjoispuolella runkohuonetta varhaisempi sakaristo. Mahtavien, 34 metrin korkeuteen kohoavien, teräväkulmaisten päätyjen niukka, mutta harkittu tasapainoinen tiilikoristelu antaa kirkolle oman persoonallisen ilmeen.

Rukoushuone

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Nummentie 25
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Salonen, Torsti: Lohjan rukoushuoneen vaiheita, historiikki vuodelta 1986

Heikkiset; 2002

Rukoushuoneen rakennutti Evankelisluterilaisen nuorisoliiton Lohjan osasto, joka oli perustettu vuonna 1912. Rukoushuone rakennettiin talkootyönä lahjoitusten turvin ja esimerkiksi rakennushirret saatiin lahjoituksena paikkakunnan maanomistajilta. Rakennus valmistui vuonna 1920 ja sen suunnitteli arkkitehti Albert Leidenius. Rakennus edustaa tyyliltään myöhäistä jugendia.

Rukoushuone palveli rakennuttajayhdistyksensä lisäksi myös Lohjan seurakuntaa 1920-luvulta 1940-luvun lopulle, kunnes seurakuntatalo valmistui. Sotien aikana rukoushuonetta käytettiin tilapäisesti sotilasmajoitukseen ja kansahuollon apuasemana. Jatkosodan aikana rukoushuoneella majoitettiin inkeriläisiä pakolaisia. Sodan jälkeen rakennus siistittiin ja remontoitiin talkootöinä vuonna 1950 vietettyjä 30-vuotisjuhlia varten. 1950-luvulta lähtien rukoushuoneen käyttö alkoi hiljentyä.

Oskar Salosen säätiö peruskorjasi rakennuksen vuonna 1986 arkkitehti Yrjö Warvaksen suunnitelmien mukaan. Rakennusrungon kaakkoiskulmaan lisättiin matalampi, lautarakenteinen siipiosa, jonka katolle tehtiin 8-kulmainen kattolyhty. Uuteen siipeen tuli lastenhuone, eteinen ja saniteettitilat. Julkisivut on maalattu vuosina 1999-2000. Peltikatto uusittiin vuonna 2002. Länsisivulla oleva sali on alkuperäisessä asussaan, mutta sinne on tehty pintaremontteja. Värilliset lasi-ikkunat ovat uudet. Yläkerrassa on (2h+k) asunto.

Rakennus sijaitsee Suurlohjankadun ja Nummentien välissä metsäisellä rinteellä. Se on paikkakunnalla ainutlaatuinen esimerkki aikansa rukoushuonerakennuksesta. Tontin itäpuolella on pieni piha, josta on purettu sementtitiilinen piharakennus.

Sahakatu 6

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Sahakatu 6
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Osmo Pohjala; 2003
Kari Koljonen; 2007

Lohjanvesistön Metsä Oy:n entisen sahalaitoksen lautarakenteinen työväen asuintalo rakennettiin vuosina 1936-1937. Tämän funktionalistisen rakennuksen on piirtänyt Ermala ja rakennus on tyyppinsä edustajana ainutlaatuinen Lohjalla. Se on myös teollisuushistoriallisesti merkittävä työväen asuinrakennus.

Rakennus peruskorjattiin vuonna 1997, jolloin rakennukseen mm. lisättiin sähkölämmitystä. Samassa yhteydessä alakertaan rakennettiin pesutilat.

Rakennus sijaitsee Sahakadun päässä. Pihapiiriin kuuluu kaksi puurakennusta.

Selluloosatehdas

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Kohteen osoite:
Kotkantie 1
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Hirsijärvi, Väinö: Lohjan selluloosatehdas 1906-1936; Tampere 1940

Salonen, Torsti: Vanhaa Lohjaa; Lohjan uutiset 27.5.1981, n:o 21

E. Torniainen; 1983

Jan Hellgren; 2002

Tehdas rakennettiin 1906-1907 ja se oli keskustan alueella ensimmäinen varsinainen teollisuuslaitos. Ensimmäisen maailmansodan aikoihin saakka se oli kamariherra Hjalmar Linderin yksityisomaisuutta. Sittemmin hän kokosi omistuksensa osakeyhtiöksi, Lojo-Nääs Ab:ksi. Kun Linder ennen ulkomaille muuttoaan hajotti omaisuutensa, erotettiin Lohjan selluloosatehdas vuonna 1919 omaksi yhtiökseen, Lojo Cellulosa Ab:ksi.

Tehdas oli valmistuttuaan suhteellisen pieni ja sen vuosituotanto oli noin 5 000-6 000 tonnia. Vuonna 1909 tehdasta laajennettiin ja vuo-sina 1919-1921 tehdas uusittiin ja nykyaikaistettiin. Vuonna 1924 tehdasta laajennettiin jälleen ja viisi vuotta myöhemmin oli vuosituotanto noussut jo 12 126 tonniin. Vuosina 1934-1935 muutos- ja uusimistöitä jatkettiin. Paperintuotanto aloitettiin vuonna 1938 ja vuonna 1957 hankittiin toinen paperikone. Sellun valmistus lopetettiin vuonna 1979, jonka jälkeen tuotettiin ainoastaan paperia.

Alkuperäisistä rakennnuksista, jotka ovat teollisuus- ja rakennushistorian kannalta arvokkaita, on jäljellä osa tehtaan sähkörautatien entisestä veturitallista. Tehtaan ja muutaman kilometrin päässä olevan Lohjan aseman välille rakennettiin vuonna 1907 kapearaiteinen sähkörautatie. Rata purettiin, kun Lohjan normaalilevyinen satamarata valmistui vuonna 1928. Vuonna 1907 ryhdyttiin tehtaan läheisyyteen valmistamaan työväen asuntoja, joita valmistui samana vuonna kahdeksan ja seuraavana toiset kahdeksan. Kussakin talossa asui kaksi työläisperhettä. Kummallakin perheellä oli alakerrassa asuinhuone ja keittiö sekä yksi asuinhuone vintillä. Asunnoistaa ei peritty vuokraa. Niihin liittyivät vielä pienet navetta- ja ulkohuonerakennukset sekä hieman myöhemmin rakennettu yhteinen sauna. Suurimmillaan ollessaan alue käsitti 16 asuinrakennusta. Asuinalue sai kutsumanimekseen Rallala. Sen asuinrakennuksista on vain yksi enää jäljellä.

Entisen selluloosatehtaan vanha sivutuoteosasto on saanut kylkeensä uudempia siipirakennuksia. Vuonna 1987 rakennuksen kulmassa sijaitsevan sivutuoteosaston ikkunat vaihdettiin entisen kaltaisiksi puuristikkoikkunoiksi. Vuonna 1998 korjattiin osaksi rapautuneita tiiliseiniä vanhaa tyyliä säilyttäen. Tehdasrakennuksen vanhimmassa osassa, entisessä sivutuoteosastossa, on nykyisin luentosali, neuvottelutila sekä sosiaalitiloja.

Entinen Lohjan selluloosatehdas sijaitsee Lohjanjärven itärannalla. Alueella on säilynyt tiilirakenteisia, vuonna 1906 rakennettuja tehdasrakennuksia. Merkittävä on myös todennäköisesti 1880-luvulla rakennettu apteekkari Aschanin puurakenteinen huvila, jota on muutettu runsaasti. Se on nykyään konttorikäytössä.

Sepänkatu 7 (Torilinna I)

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Sepänkatu 7
08100 Lohja

Vaatturi Nestori Vainio rakennutti vuonna 1938 valmistuneen rapatun asuin- ja liiketalon. "Osuuskauppafunktionalistismia" edustavan rakennuksen suunnitteli Antero Hasari. Rakennus on rankorakenteinen ja perustus on betonista.

Rakennuksessa oli alun perin vaatturimestari Nestori Vainion vaatturinliike ja perheen asunto. Rakennus siirtyi vuonna 1975 alkuperäiseltä omistajasuvulta kaupungin omistukseen. Vuonna 1991 taloa peruskorjattiin. Huonejärjestys säilyi lähes entisellään.

Rakennus sijaitsee Kauppatorin laidalla, korttelin luoteisnurkassa. Se on tyylinsä ainoa edustaja Lohjalla. Rakennus on julkisivuiltaan hyvin alkuperäisessä asussaan säilynyt. Sen lounaispuolella on piha ja parkkipaikkoja.

38

Seurakuntatalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Sibeliuksenkatu 2
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Salokorpi, Asko:
Arkkitehtuurinähtävyyksiä,
Keuruu 1979

Sakari Jaakkola; 2003

Seurakuntatalosta järjestettiin suunnittelukilpailu, jonka voitti arkkitehti Aarne Ervin ehdotus. Ervin piirustusten mukaan seurakuntatalo rakennettiin vuonna 1950. Betoni- ja tiilirakenteinen talo on tyylillään 1940-luvun romantiikkaa ja on tyylinsä merkittävimpiä edustajia maassamme. Pintamateriaalina käytetyt kivilaatat ovat antaneet rakennukselle yhteisiä piirteitä viereisen kivikirkon kanssa.

Seurakuntataloa on peruskorjattu 1960-1970-lukujen taitteessa, jolloin puulämmityksestä luovuttiin ja rakennus liitettiin aluelämpöön. 1970-1980-luvuilla tehtiin pienempiä saneerauksia. Eteisaulaan tehtiin keittiö, kun alkuperäispiirustusten mukainen keittokomero ei enää riittänyt. Vuosina 1997-1999 rakennusta saneerattiin ja laajennettiin. Korjaukset suunnitteli arkkitehti Vuokko Jouhikainen. Sibeliuksenkadun suuntaisesti rakennettiin lisäsiipi keittiötiloja varten. Samalla eteisaulaan tehty keittiö purettiin ja aula palautettiin alkuperäiseksi. LVIS-tekniikka uusittiin ja ullakkotila otettiin osin käyttöön ilmastointikonehuoneiksi. Vesikatto uusittiin alkuperäisen tiilimallin mukaan. Ikkunat ja ovet uusittiin teettämällä uudet vanhan mallin mukaan. Sisätiloja sanerattiin ja tehtiin muutamia väliseinämuutoksia. Jo kertaalleen uusitut kalusteet uusittiin remontin yhteydessä.

Korjausten yhteydessä myös asunnot saneerattiin. Asuntosiivessä sijaitsee kolme kaksiota ja kaksi viiden huoneen asuntoa. Asuntosiiven päässä on diakoniatoimisto ja sen yläpuolella saunaosasto. Asuntosiiven kellarissa on arkistoholvi ja varasto.

Seurakuntatalo sijaitsee Pyhän Laurin keskiaikaisen kirkon ja hautausmaan vieressä.

Siunauskappeli

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Metsolan hautausmaa
Myyryntie

Lähdetietoja:
Sakari Jaakkola; 2003

Arkkitehti Erik Bryggman suunnittelema kappeli rakennettiin vuonna 1956. Suunnitelman viimeisteli arkkitehti Karin Bryggman. Siunauskappeli jäi Erik Bryggmanin viimeiseksi julkisen rakennuksen suunnittelutyöksi. Suunnittelijalleen tyypilisenä työnä kappeli liittyy siihen kappelisarjaan, jonka perusratkaisut voidaan nähdä jo Turun ylösnousemuskappelissa.

1970-1980-luvulla rakennuksen lämmitysjärjestelmä uusittiin ja patologin huone poistettiin. Alunperin rakennuksessa oli koksilämmitys. Rakennus maalattiin sekä sisältä että ulkoa vuosina 1995-1996.

Siunauskappeli peruskorjattiin vuosina 2001-2002. Arkkitehtitoimisto Laiho-Pulkkinen-Raunio suunnitteli saneerauksen. Kellaritiloihin rakennettiin uudet ruumiskylmiötilat, sosiaalitilat, jäähyväishuone sekä teknisiä tiloja. Arkkunostinta varten salin lattiaan tehtiin aukko ja vanha nostin poistettiin käytöstä. Matalamman, maakatteisen siiven ulkoseinärakenne ja kate uusittiin. Perusmuurien vesieristykset sekä salaojitus uusittiin. Korkeat ikkunat uusittiin ja seinäpinnat maalattiin kalkkimaalilla. Alkuperäiset sisäkalusteet: kuten valaisimet, urut, pöydät, tuolit sekä tekstiilit entisöitiin.

Hautausmaa sijaitsee harjun etelärinteessä. Rakennus sopeutuu kauniisti ympäristöönsä ja on hyvin sekä sisätiloitaan että ulkoasultaan säilynyt. Vuonna 1995 rakennettin paikoitusalue alarinteeseen, kappelin itäpuolelle ja vuonna 2002 rakennettiin kellotorni. Alkuperäispiirustuksiin kuulunut kellotorni oli jätetty aikanaan rakentamatta.

Solhem

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 40
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Suomen puutarhoja, Trädgårdar i Finland, Helsinki 1949

Olle Larsson- Pentti Lokonen (toim.), Taimitarhaviljelymme vaiheita. Salo 1984

Tuija Lindén-Nirvi; 2002
Solveig Kylander-Hautamäki
ja Litti Wahlbeck; 2004

Helsingin yliopiston kasvitieteen professori Sextus Otto Lindberg rakennutti Solhemin kesähuvilakseen vuonna 1885. Se edustaa ajalleen tyypillistä huvilarakentamista uusrenessanssityylisine runsaine koristeluineen ja yksityiskohtineen. Huvila toimi ensin kesäasuntona ja vakituisesti perhe muutti sinne S.O. Linbergin kuoleman jälkeen vuonna 1890. Samana vuonna rakennettiin eteläpäätyyn matalampi lisäsiipi, johon tehtiin kaksi piian huonetta.

Huvilassa on T-puitteiset ikkunat, joiden päällä on voimakkaasti korostetut otsikot. Ikkunat on uusittu 1960-luvulla ja viimeksi 1990-luvulla. Tuolloin tehdyn peruskorjauksen yhteydessä eteläpäädyn siipeen tehtiin saunatilat ja länsisivulle lisättiin terassi.

Nykyiset omistajat ovat asuneet talossa vuodesta 1999 lähtien. Heidän aikanaan on korjattu kattoa, paikkailtu ulkomaalausta ja uusittu terassin lahot kaiteet vastaavilla käsin veistetyillä. Yläkerta on otettu kokonaan asuinkäyttöön. Rakennuksessa on sähkölämmitys, mutta myös yksi kaakeliuuni on tallella.

Solhem sijaitsee Karstuntien varrella olevalla mäellä. Se on erittäin edustava aikansa säätyläishuvila ja säilynyt ulkoasultaan melko hyvin alkuperäisessä asussaan.

Professorin poika, pomologi Björn Lindberg perusti vuonna 1889 Karstuntien toiselle puolelle, vastapäätä Solhemiä, yhden maamme ensimmäisistä taimitarhoista. SOL-hemin Taimistoa varten ostettiin 1,5 hehtaarin suuruisen alue, jolla jo ensimmäisenä toimintavuonna varrennettiin 1000 hedelmäpuuta. Aluetta laajennettiin vuosina 1891, 1900 ja 1939. Taimitarha siirtyi vuonna 1909 Eric von Rettigin omistukseen, jonka aloitteesta sitä muodostettiin vuonna 1912 osakeyhtiö nimeltään Lohjan Taimistot O.Y. - Lojo trädskolor A.B. Taimiston pinta-ala oli 1950-luvun vaihteessa 12,5 hehtaaria. Vuoteen 1966 asti toiminnassa olleen taimiston tuotteita olivat hedelmäpuut, marjapensaat, koristepuut ja -pensaat sekä perennakasvit.

Solkulla

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Marjakuja 3
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Juha Myllyntausta; 2002
Solveig Kylander-Hautamäki ja Litti Wahlbäck; 2004

Virolainen paroni E. von Ungern-Sternberg rakennutti vuonna 1916 Lohjalle asuinrakenuksen, joka sai nimekseen Solkulla. Rakennus edustaa varhaista 1920-luvun klassismia ja on altaaneineen ja koristeellisine kuisteineen edustava tyylinsä esimerkki. Paronin perhe asui talossa 1950-luvulle saakka, jonka jälkeen talo myytiin Lohja Oy:lle. Vuodesta 1997 lähtien talo on ollut yksityisomistuksessa.

Asuinrakennuksessa on päistään aumattu mansardikatto ja vaihtelevan suuntainen vuorilaudoitus. Talossa on risti-ikkunat. Kellarikerroksessa on juures- ja talouskellarit. Talo on peruskorjattu 1960-luvulla, jolloin purettiin uunit ja tilalle laitettiin öljykeskuslämmitys. Rakennuksessa oli kaksi asuntoa, jotka yhditettiin vuonna 1994. Samalla yläkertaan tehtiin saunatilat.

Nykyiset omistajat ovat uusineet lähes kaikki lattia- ja seinäpinnat. Pesutilat on remontoitu ja alakerran komeroiden välinen seinä on purettu. Osa ikkunoista on uusittu vanhan mallisiksi, osan ollessa alkuperäisiä. Puuleikkauksin koristeltu pääovi on kunnostettu.

Solkulla on säilynyt ulkoasultaan erittäin hyvin alkuperäisessä asussaan. Rakennuksen ympärillä olevissa kukkapenkissä on jäljellä vanhoja puutarhakasveja. Talon eteläpuolella on maakellari, jota on käytetty aikoinaan viini- ja jääkellarina. Päärakennuksen koillispuolella on autotalli.

Suojeluskuntatalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Nummentie 47
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Majuri, Juhani:
Suojeluskuntatalosta
Rauhanyhdistyksen
toimitaloksi, historiikki 1996

Juhani Majuri; 2002

Suojeluskuntarakennuksen tontin lahjoitti Laakspohjan kartanon omistaja Max van der Pals. Rakennuspiirustukset laati lohjalainen rakennusmestari G. Helman esikuvanaan muut suojeluskuntatalot. Hän myös valvoi pääosin talkoilla tehdyn rakennustyön. Rakennus vihittiin käyttöön 13.4.1925. Rakennuksella on kulttuuri- ja rakennushistoriallista merkitystä ja se on edustava esimerkki aikansa seurantalorakentamisesta.

Aluksi taloa käytettiin Pohjois-Lohjan suojeluskunnan koulutus- ja kokoustiloina. Alakerrassa toimi suojeluskunnan esikunnan toimisto ja Lotta-leipomo. Talo oli myös käräjäpaikkana vuosina 1931-35. Rakennus oli suojeluskunnan käytössä vuoteen 1944 saakka, jolloin se siirtyi rajavartiostolle. Rakennus siirtyi Lohjan maamiesseuran omistukseen vuonna 1953 ja vuosina 1955-1973 se oli vuokrattuna puusepänverstaaksi. Alakerran entisessä Lotta-leipomossa toimi Lohjan Uusi Kotileipomo vuoteen 1966 saakka. Lohjan kaupunki osti rakennuksen kesäkuussa 1989.

Lohjan Rauhanyhdistys vaihtoi omistamansa tontin suojeluskuntataloon vuonna 1993. Rauhanyhdistys remontoi talon vuosina 1994-1996. Korjausten yhteydessä kattoa nostettiin. Vanha välikatto poistettiin ja uusi tehtiin entisen kaltaiseksi. Koillispäädyn kuistin yhteyteen lisättiin ramppi. Sisätiloihin ei tehty suuria muutoksia ja näkymät huoneesta toiseen säilytettiin. Ornamentit ja väritykset palautettiin alkuperäisten kaltaisiksi. Uusi keittiö rakennettiin näyttämön paikalle. Keittiön päälle tehtiin ilmastointikonehuone ja varastotilat. Vanha keittiö on nykyisin osa ruokasalia. Salin lattialaudat siirrettiin ruokasaliin ja salin lattiapinta uusittiin. Saliin teetettiin valaisimet. Parvi korjattiin ja sinne saatiin talon alkuperäiset tuolit, jotka olivat löytyneet Harjulasta. Entiset leipomotilat muutettiin takkahuoneeksi. Asevarastona ja Lottien sideharsovarastona toimineista tiloista tehtiin sauna- ja pesutilat. Toimisto on nykyisin askarteluhuoneena ja pannuhuoneena. Entiset käräjätilat ovat nykyisin kerhotilana.

Entinen suojeluskunnantalo sijaitsee Nummentien varrella. Tontin pohjoispuolella on kiviaita, jossa on kaksi porttia. Porttien pielet on muurattu mukulakivistä. Portit tehtiin noin 6,5 metriä leveiksi, jotta hevosten vetämät tykit mahtuivat niissä kääntymään.

Sähkörautatien ratapenger

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Lähdetietoja:
Hirsjärvi: Lohjan selluloosatehdas 1906-1936

Lohjan selluloosatehdas rakennutti 1906-1907 kapearaiteisen, raideväliltään 75cm olevan sähkörautatien tehtaaltaan Pitkäniemestä Lohjan asemalle Ventelään. Rautatie oli yksi Suomen ensimmäisistä sähköradoista, joka avattiin yleiseen käyttöön vuonna 1912. Se oli ensimmäinen yleiselle liikenteelle avattu rata.

Rautatiellä kuljetettiin tehtaan raaka-aineiden ja tuotteiden lisäksi rahtia, matkustajia sekä postia. Sen merkitys Lohjankylän kehitykseen kauppalaksi oli suuri. Kun normaaliraiteinen valtionrata valmistui vuonna 1929, sähkörautatie tuli tarpeettomaksi ja se purettiin vuonna 1930.

Ratapenger on lähes kokonaan kadonnut, mutta on muutamissa kohdissa edelleen nähtävissä; parhaiten Suurlohjankadun varrella (ylempi kuva) ja Pohjolanmäen eteläreunalla. Pohjolanmäelle valmistui rautatien entiselle paikalle Hjalmar Linderin muistomerkki keväällä 2006 (alempi kuva). Pronssisen muistomerkin suunnitteli taiteilija Kaisaleena Halinen.

Trallalan työväenasunto

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Karnaistenkatu
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Eertamo, Pentti: Näin lohjalaisittain, Lohjan kotiseutututkimuksen ystävät, Kotiseutukuvauksia VI, Lohja 1981

Salonen, Torsti: Vanhaa Lohjaa", Lohjan Uutiset, 21.2.1979 n:o 8/79

Hirsijärvi, Väinö: Lohjan selluloosatehdas 1906-1936, Tampere 1940

Muutospiirustukset vuodelta 1955, Arvo Torvinen

Torsti Salonen; 1982

Osmo Pohjala; 2003

Kamariherra Hjalmar Linder rakennutti 1906-1907 selluloosatehtaansa työväenasunnoiksi kuusitoista kahden perheen puurakenteista taloa, jotka sijoitettiin neliömäisesti tehtaan ja Pohjolanmäen väliselle pellolle. Trallalaksi kutsuttu alue edusti aikansa edistyksellisintä työväenasuntoratkaisua kolmihuoneisine huoneistoineen sekä puutarhoineen. Alueen kulmauksissa sijaitsi neljää taloa palveleva ulkohuonerakennus, jossa oli muun muassa puuliiteri ja sikolätti. Keskellä taloryhmää oli kahdella käsipumpulla varustettu, kaikkia asuntoja palveleva kaivo. Tehtaanpuoleisessa kulmassa oli yhteinen sauna ja pesutupa.

Talot oli tarkoitettu kahdelle perheelle, kummallakin "kyökki ja kamari" sekä ullakkohuone eli vinttikamari. Asunnot kuuluivat työväenasuntojen eliittiluokaan. Jokaisella asunnolla oli oma perunamaa ja pieni puutarha. Asuntopulan lisääntyessä sijoitettiin asukkaita myös vinttikamariin. Talot oli rakennettu lankunpätkistä muuraamalla ja ne olivat rapattuja. Tästä kai johtui se epäkohta, että ne olivat kylmiä.

Kaikki Trallalan rakennukset yhtä lukuunottamatta purettiin 1960-luvulla. Jäljellä olevaa rakennusta on jonkin verran muutettu sekä sisätiloiltaan että ulkoasultaan. Saniteettitilat ja tuulikaappi lisättiin vuonna 1955. Keittiöön, eteiseen ja yläkerran aulaan lisättiin komeroita. Ainoa säilynyt Trallalan talo on sosiaali- ja taloushistoriallisesti arvokas. Lohjan kaupunki on ollut rakennuksessa vuokralaisena ja tehnyt siihen remontteja. Rakennuksen länsipuolella kulkee Karnaistenpolku ja itäpuolella on kerrostaloja.

Tytyrin kalkkilouhos

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Lähdetietoja:
Salonen, Torsti:
Vanhaa Lohjaa;
Lohjan uutiset
23.5.1979

Hoving, Victor: Lohjan kalkkitehdas
1897-1950;
Helsinki, 1951

Lauri Putkonen: Tytyrin teollisuusalueen rakennuskulttuuriselvitys;
Lohjan kaupunki 2006

Tytyrin alueella on louhittu kalkkikiveä jo vuosisatoja sitten. Talonpojat polttivat sitä alueellisissa kalkkiuuneissaan paikallisten muurareitten tarpeisiin.

Vuonna 1896 rouva Maria af Tengströmiltä vuokrattiin osa Tytyrin kalkkivuoresta ja vuonna 1897 teollinen louhinta avolouhoksesta al-koi. Vuonna 1906 yhtiö laajensi aluettaan ja osti SOL-hemistä palstan, jolla oli kalkkikivilöydös. Vuosina 1925-1948 kaivoksella ei ollut toimintaa, mutta sen jälkeen louhinta on jatkunut keskeytymättömänä.

Kalkkitehtaan nykyiset tehdaslaitokset saivat alkunsa vuosina 1947-49. Maanalaiseen kaivuuseen siirryttiin vuonna 1956.

Avolouhos on aidattu. sen länsireunalla on jäänteitä hissirakenteiden betoniperustuksista. Myös lastauslaiturin jäänteet sekä dynamiittikellari ovat yhä havaittavissa avolouhoksen ja järven välisellä kannaksella.

Työväentalo

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Kohteen osoite:
Kalevankatu 1
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Eertamo, Pentti:
Näin lohjalaisittain,
Lohjan kotiseutu-
tutkimuksen ystävät,
Kotiseutukuvauksia VI,
Lohja 1981

Lohjan työväenyhdistys rakennutti rakennuksen pohjoispäädyn, rakennuksen vanhimman osan, vuonna 1906. Työväentalo rakennettiin talkootyönä kamariherra Hjalmar Linderiltä vuokratulle tontille. Tontin vuokra oli viisi markkaa vuodessa sekä käymälään kertynyt lanta, joka vietiin Hakaskytän pelloille. Taloa laajennettiin vuonna 1908 ja kivijalka tehtiin Liessaaren graniitista. Seuraava laajennus tehtiin vuonna 1922, jolloin työväentalo sai nykyisen muotonsa. Vuonna 1976 vaihdettiin ikkunat. Rakennus on edustava esimerkki kookkaasta työväentalosta kokous-, juhla- ja harrastustiloineen. Sen kulttuurihistoriallinen merkitys on huomattava. Työväentalo sijaitsee Kauppatorin kaakkoislaidalla. Torin puolella on talon edessä pieni etupiha. Rakennuksen länsipää rajoittuu Sepänkatuun.

Vaneritehdas

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Kotkantie
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Länsi-Uusimaa
9.8.1923, s.15

Otto Kosonen, "Kaunein maa" Lohjan ja sen ympäristön kotiseutu-opas. Virkkala 1955.

Pentti Eertamo, Kahdeksan vuosi-kymmentä vaneri-teollisuutta Lohjalla. Kirkhakkinen 1 1997.

Vaneritehtaan toiminta alkoi Lohjalla maailmansodan aikaan vuonna 1916. Viralliselta nimeltään tehdas oli Ab Faner Oy ja sen omisti virolainen Luther-yhtiö. Pääkonttorin siirryttyä Lohjalle vuonna 1923 tuli johtajaksi vapaaherra E. von Ungern-Sternberg. Nykyään tehtaan omistaa Finnforest Oy.

Vaneritehdasta laajennettiin jo ennen viime sotia kahteen otteeseen ja sitä tuli 1950-luvulla Lohjan suurin työnantaja.

Tehtaan vanha osa rajoittuu tiehen ja tehdasalueen puolelta uusiin tehdassaleihin. Vanhinta osaa on pidettävä Lohjan teollisuushistorian kannalta merkittävänä. Paikkakunnan kehittymiseen suuresti vaikuttanut vaneritehdas on toinen varsinainen teollisuuslaitos Lohjan keskustan alueella.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Vihdinkatu 4

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Vihdinkatu 4
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Salme Malmgren; 1982

Tämän jugend-vaikutteinen rakennus on mahdollisesti tuotu Terijoelta Lohjalle vuonna 1925. Rakennuksessa oli alunperin asuintilojen lisäksi liiketilat ja -toimintaa. Liiketila ei ole nykyisin käytössä. Rakennus edustaa 1920-luvulla tavanomaista rakennustyyppiä Lohjalla ja antaa ympäristönsä muuten uudistuneeseen kaupunkikuvaan ajallista syvyyttä.

Rakennuksen itäpuolelta kulkee Vihdinkatu. Länsipuolella on piha ja sivurakennus sekä vaja. Tontti on liike- ja asuinrakennusten ympäröimä.

Åsvalla

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Nummentie 39
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Svenska föreningen i norra Lojo rf 1906-1981, esite toim. Fredrikson, Hugo - Löfberg, Xenia

Rolf Grandell; 2002

Svenska föreningen i norra Lojo perustettiin 4.11.1906. Yhdistyksen tarkoituksena oli muun muassa lisätä kulttuurin tuntemusta, kasvattaa mielenkiintoa urheiluun, taiteeseen, musiikkiin, kirjallisuuteen ja eläinsuojeluun sekä tehdä raittiustyötä. Åsvallan tontin lahjoitti yhdistykselle lokakuussa 1907 Moision rälssisäterin silloinen omistaja Walter Ahlqvist sekä hänen puolisonsa Ingrid. Piirustukset laati puheenjohtaja Naemi Olin ja rakennus valmistui vuonna 1911. Se edustaa Lohjalla harvinaisen koristeellista jugendia ja on sellaisena rakennustaiteellisesti merkittävä. Rakennuksella on käyttönsä perusteella myös suuri sivistyshistoriallinen arvo.

Rakennusta kiertävä kahden laudan rajaama, nousevaa aurinkoa esittävä koristesahaus on uusittu. Rungon hirsiä on vaihdettu paikoin 1990-luvulla ja samoilta kohdilta on uusittu vuorilaudoitusta. Talo maalattiin 1990-luvulla alkuperäisellä värisävyllä. Peltikatto uusittiin 1990-luvulla. Vuosina 2000-2001 on tehty sisäremontteja. Keittiö on modernisoitu, yksi väliseinä on poistettu, salin lattiat on hiottu ja lakattu, ja seinät on maalattu. Tulevaisuudessa on tarkoitus remontoida vahtimestarin asunto, rakentaa lisää wc-tiloja ja uusia vesivahingosta kärsinyt eteinen.

Entinen nuorisoseurantalo on nykyisin yhdistysten käytössä ja tiloja vuokrataan myös ulkopuolisille. Rakennusta ympäröi puistomainen tontti. Tontin itäreunassa on puinen vajarakennus.

Kohteet kylittäin

Kylien sijainti kartalla

Ahtiala

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Ahtiala 12
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; s. 249; Helsinki 1939

Tapani Konkola; 2002

Ahtiala on entinen perintötila, johon on liitetty vuonna 1899 Paavolan kylän Ala- ja Yli-Paavolan perintötilat sekä vuonna 1908 Jalassaaren kylässä sijaitsevat Heimon ja Iivarin perintötilat. Omistajat tunnetaan vuodelta 1540 lähtien. Vuonna 1900 torppia oli yksi. Tilasta on vuoden 1918 maanvuokralain nojalla ja myöhemmin harjoitettua asutustoimintaa varten erotettu yksi torppa, yksi muu lohkotila, kolme mäkitupaa ja yksi lisämaa-alue. Vuonna 1896 Ahtialan osti runoilija-professori Arvid Genez (myöh. Jännes). Metsäliitto osti tilan Jänneksen suvulta vuonna 1965.

Ahtialan päärakennus rakennettiin tulipalon (vuonna 1928) tuhoaman entisen puisen päärakennuksen paikalle vuosina 1929-1930. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Aulis Kalma. Se on klassisvaikutteinen satulakattoinen kaksikerroksinen talo. Yksityiskohtiin kuuluvat muun muassa eteläisessä julkisivussa kuuden doorilaispylvään kannattama kuistirakennelma. 1960-luvulla sisätiloissa on tehty korjauksia. Lukuunottamatta vuoden 2002 savupiippujen pellittämistä, taloa ei ole korjattu moneen vuoteen. Peltikatto on ruosteessa. Rappauksessa on kosteusvaurioita ja lisäksi se on lohkeillut alaosistaan. Betoniportaat ja kaide ovat sammaloituneet. Puita kasvaa lähellä julkisivua.

Rakennus sijaitsee korkealla mäellä. Sitä ympäröi laaja puisto- ja puutarha-alue, joka Jännesten aikaan oli kauppapuutarhana. Puisto ja puutarha ovat osin luonnontilaiset. Ahtialan tilalta on purettu useita rakennuksia. Jäljellä ovat päärakennuksen itäpuolella sijaitseva hirsirakenteinen asuinrakennus vuodelta 1860 sekä päärakennuksen luoteispuolella oleva renkitupa vuodelta 1910. Renkituvan länsipuolella on konttori- ja pakkaamorakennus vuodelta 1955 ja kauempana lounaassa sauna vuodelta 1906.

Ahtiniemi

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Lohjansaarentie 547
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Toppari, Kirsti:
"Huvilaelämän kulta-aikaa Lohjansaaressa";
Länsi-Uusimaa 14.3.1990

Lea Anerio-Pesonen; 2002

Kun Arvid Gennetzin kuoltua Ahtialan peri vanhin poika Juho Jännes, rakennutti toinen poika Arvi Jännes itselleen Ahtiniemi-huvilan. Jugend-tyylisen hirsihuvilan on piirtänyt Arvi Jänneksen appi, rakennushallituksen ylijohtaja Yrjö Sadeniemi. 1930-luvulla huvilassa vietti kesiään poliitikko, professori Paavo Virkkunen.

Huvila on siirtynyt nykyisen omistajan suvulle vuonna 1938. Ainoastaan sodan aikana huvila oli talvikäytössä, muuten se on ollut vain kesäkäytössä. Pohjoisjulkisivussa oli alunperin veranta, mutta se purettiin 1930-luvun lopulla. Huvila oli alunperin väritykseltään tumma. Se on maalattu 1960-luvun alussa ja maalipinta uusittiin 1990-luvun alussa. Katolla olleen vesivahingon takia yläkerran halliin laitettiin lastulevyt. Rakennuksessa on puulämmitys sekä muutama sähköpatteri. Rakennuksessa ei ole vesijohtoja; pihalla on kaivo. Rakenteet ovat alkuperäiset. Alakerta on hirsirakenteinen ja yläkerta lautarakenteinen. Verannan alla on kylmäkellari.

Huvila sijaitsee Jalassaaren kaakkoispuolella kauniilla niemellä lähellä rantaa. Sen länsipuolella kohoaa kallio. Pihapiiri on hyvin hoidettu ja puutarhamainen. Huvilaan kuuluva rantasauna on vuodelta 1917. Saunan muutama alimmainen hirsi on vaihdettu. Rakennuksen luoteispuolella sijaitsee pihavarasto 1960-1970-luvulta.

Heimo

Luettelointiperuste:
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Lohjansaarentie 647
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Toppari, Kirsti:
"Huvilaelämän kulta-aikaa Lohjansaaressa",
Länsi-Uusimaa 14.3.1990

Aarne Harmaja; 2002

Ahtialasta erotettiin vuosisadan vaihteessa entinen muonamiehen mökki Arvid Genezin veljen, säveltäjä Emil Genezin ja sisaren Jennyn kesäpaikaksi. Huvila sai nimen Heimo, mikä lienee kuvastellut omistajan ajamaa heimoaatetta ja kiinnostusta suomensukuisiin kansoihin. Myöhemmin Arvid Genezin tytär ja vävy, Laura ja Leo Harmaja ostivat huvilan. Heimossa syntyi suuri osa heidän tyttärensä Saima Harmajan runoista.

Vuonna 1925 rakennuksen luoteispuolelle tehtiin kaksikerroksinen laajennusosa. Samalla tehtiin myös avokuisti. Vintissä on asuinhuoneita sekä avovintti. Vintissä sijaitsi myös Saima Harmajan huone, johon liittyi 1980-luvulla purettu parveke.

Peltikatto asennettiin 1950-1960-luvulla. 1980-luvulla uusittiin kaakkoispäädyn sisäänkäyntiä ja entiseen ruokakomeroon rakennettiin wc. Rakennus maalattiin 1990-luvun alussa. Ikkunat ovat alkuperäiset. Koillisjulkisivun umpikuisti on ollut alunperin avonainen.

Rakennus sijaitsee Jalassaaren itärannalla. Huvilan eteläpuolella on peltoaukea ja sen pihassa on kaksi uudempaa piharakennusta.

Peitsalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Peitsalontie 76
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Ilona Jalava: Antti Jalava, tavallisen miehen tarina

Lohjan Kotiseutututkimuksen Ystävät r.y.:
Kotiseutututkimuksia 14;
Lohjansaari, Lohja 1992

Suomen sukututkimus-seuran julkaisuja,
Uusi Sukukirja III,
Toinen vihko, Helsinki 1952

Rolf Alameri; 2002

Jalassaaren ja sen lähisaarten ensimmäinen varsinainen huvilan-rakentaja oli tunnettu kirjallisuusmies ja toimittaja Antti Jalava (ent. Almberg), joka osti vuonna 1896 (mahdollisesti jo aiemmin) palstan Jalassaaren itäkärjestä. Hirsinen, satulakattoinen huvila valmistui vuoden 1897 kesäkuussa ja sai nimekseen Peitsalo Laitilassa sijainneen sukutilan mukaan.

Antti Jalavan jälkeen sisarukset Väinö ja Ilona Jalava pitivät huvilaa aluksi yhdessä. Sittemmin Ilona rakensi samalle palstalle oman huvilan. Vuonna 1936 60-vuotispäivänään Väinö olisi halunnut lahjoittaa Peitsalon Kansallisteatterin näyttelijöille kesäkodiksi, mikä jäi toteutumatta. Peitsalossa oli aikoinaan paljon palvelusväkeä; kaksi henkilöä ympäri vuoden ja kolme kesäisin. Henkilökunta asui ympäri vuoden Peitsalon lounaispuolella olevassa Helkalassa. Vuonna 1963 Peitsalo ympäröivine maineen jaettiin Antti Jalavan veljenpoikien kesken. Nykyiselle omistajalle, Antti Jalavan veljenpojan pojalle, huvila siirtyi vuonna 1973. Ympärillä olevat huvilat kuuluvat edelleen saman suvun jäsenille.

Talon runko ja väliseinät ovat punahonkaa. Luoteispäädyn matalampi umpikuisti on rakennettu myöhemmin. Siinä oli ruokakomero ja palvelusväen huone. Kuistin alla on talouskellari. 1930-luvun lopulla rakennuksen pärekatto vaihdettiin tiilikatoksi. Ilona Jalavan käsityöhuone yläkerran luoteissivun keskeltä purettiin ja tilalle laitettiin suuri ikkuna. Lumet pääsivät ikkunan edessä olevalle parvekkeelle, joka lahosi ja purettiin. Kattoremontin yhteydessä lounaissivulle tehtiin pulpettikatoinen kattoikkuna ja avokuistin katto yhdistettiin varsinaiseen katonlappeeseen.

Yläkerta on 1930-luvun asussa. Alakerrassa tehtiin pintaremontti vuonna 1964, jolloin uusittiin myös sähköt. Alakerrassa oli keittiön lisäksi suuri tupa, vierashuone, herrainhuone ja kirjasto. Keittiön suuri hella on purettu. Talossa ei ole vesijohtoa eikä viemäriä.
Huvila sijaitsee Jalassaaren itäpuolella olevalla kallioisella ja metsäisellä niemellä. Jyrkkä kallio laskee järveen huvilan koillispuolella. Peitsalon tontilla oli alunperin myös rantasauna ja liiteri. Sauna oli rakennuksista vanhin, mutta se on purettu. Työmiehet asuivat siinä huvilan rakentamisen aikana. Vielä jäljellä olevassa liiterissä säilytettiin myös vaunuja. ”Pikkula” rakennettiin liiterin kylkeen.

54

Ylitalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Ylitalontie 93
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni,
Porvoo 1931

Jukka Krappe; 1982

Timo Krappe; 2002

Ylitalon tilan päärakennus on tehty 1850-luvun puolivälin tienoilla. Alunperin rakennus oli yksikerroksinen. Nykyisen omistajan isoisä osti talon vuonna 1918. Rakennusta on korotettu 1920-luvulla (mahdollisesti jo vuoden 1915 tienoilla). Korotuksen yhteydessä rakennettiin poikkipääty. 1930-luvulla asennettiin vesijohdot ja tiilikate, jonka alle jäi pärekatto ja viisi tervapahvikerrosta. Sähköt vedettiin vuonna 1939. Vuorilaudoitus uusittiin lomalaudoitukseksi vuonna 1958, jonka jälkeen talo maalattiin keltaiseksi. Aikaisemmin talo oli peiterimoitettu ja väriltään punainen. Haukanikkunat jäivät uuden vuorauksen alle. Ulkovuorauksen yhteydessä vanhat 8-ruutuiset ikkunat vaihdettiin nykyisiksi. Talon nykyinen värisävy on 1970-luvulta.

Talon nykyisen asun suunniteli arkkitehti Salo. Korkea kivijalka on alkuperäinen. Remonteissa lattioihin on valettu maanvarainen betonilaatta huone kerrallaan. Sali on jaettu väliseinin. 1980-luvulla rakennuksen toiseen päähän lisättiin sauna ja pesutilat. Yläkerrassa on yksi kesähuone sekä avovintti.

Päärakennus sijaitsee lehtipuita kasvavalla korkealla mäellä, jota omenatarhat ja viljelykset ympäröivät. Lohjanjärvi näkyy rakennusten luoteispuolella. Talouskeskuksessa. joka sijaitsee mäen alla päärakennuksen länsipuolella, on muun muassa mansardikattoinen navetta vuodelta 1915 sekä asuinrakennus vuodelta 1947. Päärakennuksen pohjoispuolella on viljavarasto 1920-luvulta. Pihapiiriin kuulunut 1800-luvun alun aitta on siirretty rengin tuvan pihaan.

Askolan rautakaivos

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Lähdetietoja:
Laine, Eevert; Suomen vuoritoimi 1809-1884 III: harkkonyytit, kaivokset, konepajat; s. 285-286; Helsinki 1952

Vuonna 1784 malminetsijä Erik Johan Westling tyhjensi Askolan ja Paavolan kylien rajalla sijaitsevan vanhan rautakaivoksen vedestä ja sai sieltä sen verran malmia, että seuraavana vuonna louhintaa jatkettiin valtion rahoittamana. Malmia saatiin runsaasti. Kaivos oli kuitenkin varsin vetinen ja esiintymää vaivasi rikki ja kuparikiisu, joten louhinta lopetettiin.

Ojamon kaivostyön ohella valtio louhi todennäköisesti myös Rautniemessä vuosina 1828-1830. Sen jälkeen kaivos oli käyttämättä syksyyn 1850 saakka, jolloin Joseph Bremer tyhjennytti sen ja aloitti louhinnan. Malmia oli nytkin runsaasti ja se oli rikkaampaa kuin aikaisemmin. Lisäksi oltiin havaitsevinaan, että syvemmällä malmi oli puhtaampaa. Suurista toiveista huolimatta 1855 oli kuitenkin myönnettävä, että Askolan malmi oli sen huonolaatuisuuden ja maakuljetuksen kalleuden vuoksi kannattamatonta louhia. Töitä jatkettiin kuitenkin vuoteen 1860, jolloin louhinta lopullisesti päättyi.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Hermalan kylä

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Lähdetietoja:
Pertti Hirvonen; 2006 ja 2007

Hermalan kylä sijaitsee Lohjansaaren keskiosassa. Kylän kantatalot sijaitsevat Kovalanniemen sillalta Saarenpäähän vievän vanhan kylätien, nykyisen Lohjansaarentien, varrella. Tien eteläpuolella ovat Nikla ja Kalla, pohjoispuolella Pietola ja Kiekla. Tilakeskukset sijaitsevat ryhmässä harjanteella, jonka pohjois- ja eteläpuolella ovat vanhat rintapellot. Kyläkeskuksen kaakkoispuolella on Hermalanlahti ja itäpuolella, Seppälän saareen vievän tien vieressä, vanha avokalkkilouhos, josta kalkkia on louhittu vuosina 1897-1912.

Hermalan kylän kantatalojen lukumäärä on pysynyt samana 1500-luvun puolivälistä lähtien. Torppia kylässä oli vain yksi, joka perustettiin 1850-luvulla. Muonamiesmökkien määrä vaihteli 1830-luvulta lähtien kahden ja neljän välillä. Kantatalojen maita ryhdyttiin palstoittamaan 1900-luvun alkupuolella lähinnä kesämökkitonteiksi. Pietolan talo halottiin veljesten kesken vuonna 1939, jolloin talon toinen puolikas sai nimekseen Uusitalo.

Kyläkeskuksen tiivis ja suhteellisen yhtenäinen rakennuskanta kyläraitteineen muodostaa ehjän kokonaisuuden ja maisemallisen kiinnekohdan. Kylän taloissa on luovuttu karjataloudesta 1980-luvulla ja päätoimisesta maataloudesta vuoteen 1991 mennessä.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Hermalan kaivokset

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Lohjalla on 1500-1800-luvuilla toiminut useita malmikaivoksia ja -louhoksia. Hermalan kyläkeskuksen läheisyydessä sijaitsevasta hopeakaivoksesta tehtiin pieniä koelouhintoja vuosina 1686, 1738, 1746-1748 ja 1762. Kyläkeskuksen vierellä sijaitsevasta rautakaivoksesta louhittiin malmia vuonna 1847.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Hermalan kalkkilouhos

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Kohteen osoite:
Kalkkimäki

Lähdetietoja:
Hoving, Victor: Lohjan kalkkitehdas 1897-1950

Lohjan kalkkitehtaan aloittaessa toimintansa vuonna 1897 Virkkalassa, oli sillä vain kuilu-uuni. Tehdas hankki hallintaansa useita kalkkilöydöksiä eri puolilta Lohjaa. Yksi näistä sijaitsee aivan Hermalan kyläkeskuksen vieressä, Seppälänsaareen vievän tien itäpuolella.

Louhoksesta louhittiin vuosina 1897-1912 kalkkikiveä, joka kuljetettiin proomuilla Virkkalaan. Esiintymä oli kuitenkin vähäinen ja vuodesta 1912 lähtien louhos on ollut käyttämättömänä.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Kalla

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Aarniementie 3
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Pertti Hirvonen; 2002

Kallan talon päärakennus Hermalan kylässä on rakennettu ennen 1800-luvun puoliväliä. Sen vanhin osa käsitti alunperin vain tuvan, kamarin ja päädyssä sijainneen eteisen. Vuonna 1856 talon länsipäätyyn lisättiin sali, kamari ja eteinen. Talon molemmat sisäänkäynnit olivat pohjoissivulla. Vuonna 1904 isäntä vaihtui ja talossa tehtiin remontti, jonka yhteydessä itäpäätyyn puhkaistiin kaksi ikkuna-aukkoa. Ikkunat vaihdettiin 9-ruutuisiksi viimeistään vuonna 1910. Vuonna 1949 laitettiin tiilikate ja eteläjulkisivulle tehtiin satulakattoinen kattoikkuna.

Päärakennus peruskorjattiin 1970-luvun alussa, jolloin ikkunat pienennettiin nykyiseen kokoonsa ja muutettiin 6-ruutuisiksi. Pohjoisjulkisivulla sijainneen lasiverannan paikalle rakennettiin matala siipiosa, johon tuli mm. sauna ja pannuhuone. Eteläsivulle rakennettiin terassi ja uusi sisäänkäynti. Sisätiloihin tehtiin väliseinämuutoksia: tuvasta erotettiin keittiö ja vanha sali jaettiin kahtia, jolloin myös portaiden paikkaa muutettiin. Samalla tuvan suuri leivinuuni purettiin ja puhkaistiin uusia oviaukkoja. Rakennus on ollut joskus punainen ja joskus valkoinen tummanruskein nurkin. Eteläsivun vuorilaudat uusittiin, kun talo maalattiin vuonna 2002 keltaiseksi. Vintissä on yksi kesähuone.

Päärakennus sijaitsee kallioisella mäellä, kyläraitin eteläpuolella. Talousrakennukset ovat päärakennuksen itäpuolella. Aitta on vuodelta 1851, toinen asuinrakennus 1900-luvun alusta. Mäen alla sijainnut sauna purettiin 1920-1930-luvulla, Vuonna 1914 tehty navetta purettiin vuonna 1987 ja sen perustuksille rakennettiin uusi vaja.

Kekla (Kiekla)

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Lohjansaarentie 1073
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni,
Porvoo 1931

Lauri Kyttälä; 2002

Hermalan kylän Keklan talo tunnetaan edelleen myös vanhalla nimellään Kiekla. Talon päärakennus paloi 1800-luvun lopulla ja samalle paikalle rakennettiin nykyinen hirsirunkoinen päärakennus. Rakennuksen länsipäätyyn tehtiin vuosina 1908-1910 ristipäädyllinen laajennusosa. Vintillä on avovintin lisäksi kesähuoneita.

Talossa on vaihtelevan suuntainen vuorilausdoitus, jonka alaosa ja kerroslistat uusittiin vuonna 2002. Samalla laudoituksen taakse lisättiin tervapahvi ja ilmarako. Saumapellillä katettu katto on maalattu vuosina 1987-1988. Ikkunat ovat T-puitteisia. Sisätilat on uudistettu 1960-luvulla, jolloin itäpäädyssä oleva ikkuna vaihdettiin kolmiosaiseksi.

Tilan harmaakivinen navetta on vuodelta 1906 ja vilja-aitta vuodelta 1850.

Pietilä (Piettola)

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Lohjansaarentie 1091
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni,
Helsinki 1963

Leif Lindberg; 2002

Pietilä, jota edelleen myös vanhalla Piettolan nimellä kutsutaan, on Hermulan kylän vanha kantatalo. Hirsirunkoisessa 1800-luvun alkupuolelta peräisin olevassa päärakennuksessa on tiilikatto ja luonnonkiviperustus, johon on tehty sittemmin betonikuori. Rakennusta on korjattu useaan otteeseen: 1940-luvun puolivälissä tupa jaettiin väliseinillä pienemmiksi tiloiksi, 1950-luvulla tehtiin väliseinämuutoksia ja uudistettiin kuistia poistamalla toinen ulko-ovi. 1960-luvulla laitettiin tiilikate ja maalattiin talo itse keitetyllä punamultamaalilla. Öljylämmitys laitettiin 1970-luvulla. Talon 8-ruutuiset ikkunat ovat alkuperäiset. Talo on peruskorjattu kauttaaltaan vuonna 2003.

Talo sijaitsee loivalla kallioisella mäellä. Pihan pohjoislaidalla on vuodelta 1939 peräisin oleva navetta ja mäen alla on pitkänurkkainen hirsiaitta. Pihapiirissä on myös pärekattoinen syytinkimökki, joka on rakennettu ennen vuotta 1917.

Nikkilä

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Lohjansaarentie 1084
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni,
Helsinki 1963

Rauha H. Harpala; 1982

Hermalan kylän Nikkilä on vanha kantatalo, joka tunnetaan edelleen myös vanhala nimellään Nikla. Päärakennuksen rakennusvuosi 1929 on näkyvillä vintillä hirteen veistettynä. Alunperin talo oli pienempi, sillä tiettävästi pohjoispääty on myöhempää tekoa. Rakennuksen länsifasadissa on ns. kaksoiskuisti, jossa kahden satulakatoisen kuistin välissä on matala pulpettikattoinen yhdyskäytävä. Taloa on peruskorjattu vuonna 1962 ja 1990-luvulla uusittiin sen katto.

Päärakennus sijaitsee kylänraitin eteläpuolella, pienen omenapuutarhan ympäröimänä. Vuonna 1928 rakennettu ja 1930-luvulla jatkettu navettarakennus sijaitsee alempana, päärakennuksen lounaispuolella. Pihapiirissä on myös hirsirakenteinen, lyhytnurkkainen sauna ja lato.

Vitikka

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Hietainen 63
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Heikki Renqvistin kirjoittama historiikki vuodelta 1923

Antti Maaheimo; 1982

Kristina Maaheimo; 2002

Vitikan tila on ollut sotilasvirkatalona, kapteenin puustellina. Nykyinen rakennus on valmistunut tiettävästi vuonna 1803. Samalla paikalla sijaitsi myös edellinen vuonna 1753 rakennettu päärakennus. Nykyinen päärakennus on pohjakaavaltaan paritupa, jossa oli alunperin leivin- ja vierastupa, porstua ja porstuan takainen kamari. Vuonna 1822 majuri Levong teetti vinttikerrokseen kaksi kamaria, jotka sijaitsivat tupien päällä. Vuonna 1846 talo vuorattiin ja maalattiin punaiseksi. Neljä vuotta myöhemmin vinttikamarit purettiin pois. Vuoden 1856 katselmuksessa todettiin rakennuksen tarvitsevan korjausta ja uudelleen rakentamista. Katselmuksesta selviää myös, että talossa oli ollut mansardikatto, joka oli vinttikamarien purkamisen yhteydessä muutettu satulakatoksi. Vuonna 1859 taloa laajennettiin rakentamalla kaksikerroksinen vinkkelisiipi. Talo maalattiin harmaalla öljymaalilla vuonna 1886. Talon uusklassinen sisääntulopylväikkö on rakennettu ilmeisesti 1910-luvulla.

Tila on siirtynyt nykyiselle omistajalle vuonna 1975. Päärakennuksessa tehtiin peruskorjaus vuonna 1977. Tuolloin kaksikerroksisen siiven vaaka-pysty-vaakalaudoitus vaihdettiin peiterimavuoraukseksi ja keittiön rapun paikka muutettiin takaisin alkuperäiselle paikalleen. Yläkerta muutettiin kokonaan talviasuttavaksi ja sinne rakennettiin sauna. Peruskorjauksen yhteydessä talo myös maalattiin. Katteena oli alunperin tuohi, sitten päre, huopa ja nyt tiili.

Vitikka sijaitsee Hietaistenlahden pohjukassa. Päärakennusta ympäröi puutarha. Pihapiirissä on 1800-luvulta peräisin oleva luhtiaitta, joka on siirretty muualta ja muutettu umpisolaiseksi 1920-luvulla. Aitan vieressä on 1970-luvulla rakennettu lämpökeskus. Pihapiirissä on myös vuonna 1920 rakennettu navetta ja lato. Vanha rantasauna muutettiin sotien aikaan siirtolaisten asunnoksi.

Hiittisen kartano

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karnaistentie 70
08350 Routio

Lähdetietoja:
Rakennettu Kulttuuriympäristö, Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt, Museovirasto, Ympäristöministeriö

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet, Lohja 1976

Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Gunnar Wickström; 2002

Hiittisen kylässä sijaitseva Hiiden kartano on entinen ratsutila, joka käsittää kantatilan lisäksi siihen 1530-luvulla, 1580-luvulla sekä vuosien 1600 ja 1605 paikkeilla liitetyt neljä tilaa. Ratsutilaan yhdistettiin vuonna 1901 Routionen yksinäinen ratsutila. Omistajat tunnetaan vuodesta 1540 lähtien. Torppia ei esiinny vielä vuonna 1694, mutta vuonna 1800 niitä oli kaksi ja vuonna 1900 seitsemän.

Kartano siirtyi nykyisen omistajan suvulle vuonna 1822. Päärakennus on 1700-luvulta, mutta sen nykyinen ulkoasu on myöhempää perua. Rakennus on säilyttänyt uusklassistiset piirteensä. Kruskopfin kuvateoksessa vuodelta 1837 päärakennus on kolmekerroksinen ja mansardikattoinen. Rakennuksen lasikuisti ja päätykuistit on lisätty myöhemmin. Kaakkoissivulla olevan korkean lasikuistin paikalla on ollut ennen alkuperäinen pääsisäänkäynti, jonka ulko-ovi on jätetty paikoilleen. Rakennus on vuorattu vaakaponttilaudoituksella, jota on jäsennelty kerros- ja koristelistojen avulla. Erityispiirteinä ovat voimakas kattolista ja päätykolmioiden sisäänvedetyt räystäät. Talon kuusiruutuisiksi jaetut risti-ikkunat ovat alkuperäiset; vain joitain lasiruutuja on vaihdettu. Rakennuksen alakerrassa vanhat kaakeliuunit ovat paikoillaan. Vuonna 1949 päärakennuksessa riehuneen tulipalon jäljiltä jouduttiin muun muassa välikatot uusimaan. Nykyisin yläkerrassa ei ole tulisijoja.

Vanhan valokuvan mukaan ulkoväritys on ollut jossain vaiheessa tummempi (mahdollisesti keltainen), listat ja nurkkalaudat ovat olleet valkoiset ja ikkunanpuitteet tummat. Nykyinen vaalea sävy talossa on ollut jo pitkään. Katto on uusittu 1990-luvulla.

Hiiden vanhan ratsutilan rakennusryhmä sijaitsee maisemallisesti vaikuttavalla paikalla Hormajärven länsipuolella. Lohjanjärven pinta on tullut alunperin korkeammalle, lähemmäs kartanoa. Päärakennuksen kaakkoispuolella on mahdollisesti 1700-luvulla rakennettu terassoitu puutarha. Päärakennuksen itäpuolella on hirsinen, mansardikattoinen väentupa, leivintupa ja luhtiaitta. Pihapiirissä on myös viljamakasiini, sauna ja jääkellari sekä kaksi jalkaaittaa. Tilan läpi kulkevan entisen Sammatin tien toisella puolella on navettarakennus vuodelta 1909 sekä sitä vanhempi sikala. Kartanon ympäristöstä on purettu eri aikoina useita rakennuksia mm. meijeri, paja, kaksi aittaa, nuottavaja sekä latoja.

Hongiston kansakoulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Lehmijärventie 956
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Lohjan kaupungin arkistomateriaali: piirustukset vuosilta 1918, 1959, 1983, 1986, 1994

Kari Koljonen; 2007

Hongiston kylän vuonna 1918 rakennettu kansakoulu edustaa lähinnä myöhäistä jugendia. Rungoltaan T-mallisessa rakennuksessa jugendhenkisyys ilmenee lähinnä moniruutuisissa ikkunoissa ja päädyn laudoituskoristelussa. Rakennuksessa oli alunperin kahden luokkahuoneen (63,2 m^2, 47,5m^2) ja eteisen (18 m^2) lisäksi 60 m^2:n opettajan asunto. Rakennukseen asennettiin vesijohdot ja viemäröinti vuonna 1959.

Koulutoiminta loppui vuonna 1966.

Vuodelta 1983 oleviin piirustuksiin tehtiin muutoksia vuonna 1986, jonka jälkeen rakenuksessa tehtiin sisätilamuutoksia. Samalla koulun eteisestä suljettiin asuntopuolelle johtava ovi ja purettiin pystyuuni. Tiilikaton tilalle laitettiin vuonna 1994 saumapeltikate, joka maalattiin tummanharmaaksi.

Koulurakennus sijaitsee Lehmijärventien luoteispuolella, metsäisellä kukkulalla. Pihapiirissä on pelikenttä, jonka reunassa on vanha saunarakennus.

66

Haittula

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Immulantie 151
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Ylikangas, Heikki:
Lohjalaisten historia I;
Helsinki 1973

Eino Kallonen; 1983

Hannu Kallonen; 2002

Immulan kylän Haittula on ollut alunperin Laakspohjan (kenties Veijolan rusthollin) torppa. Omistajia ovat olleet muun muassa nimismies Leikola ja hänen veljensä Yrjö Leikola. Vuonna 1940 tila siirtyi Kallosen suvulle. Haittulan päärakennus on 1900-luvun alusta. Pihapiirin suuret lehtikuuset on istutettu 1920-1930-luvulla.

Haittulan talo oli alkuperin hirsirunkoinen ja mansardikattoinen. Vuonna 1947 taloon tehtiin rankorakenteinen laajennusosa ja mansardikatto muutettiin satulakatoksi. Samalla entisen lasikuistin tilalle tehtiin nykyinen kuisti, jonka yhteydessä on saniteettitilat. Vanhan osan ruutuikkunat vaihdettiin nykyisiin kaksiosaisiin ja hark-kokiviperustuksen päälle valettiin betonikuori. Viimeksi taloa on remontoitu vuonna 1988.

Haittulan tila sijaitsee Siuntioon menevän tien eteläpuolella. Päärakennuksen luoteispuolella on 1900-luvun alussa rakennettu sementtitiilinen viljamakasiini, jonka telttakaton huipulla on nelisivuinen lyhty. Pihassa on viimeksi saunana käytetty pieni maitohuone. Pihapiirissä on myös alaosastaan tiilirunkoinen, vinkkelinmallinen navettarakennus, lautarakenteinen hevostalli ja puuvaja. Kauempana pihasta on työväelle rakennettu asuinrakennus 1800-luvun lopulta, jota on uudistettu 1960-1970-luvulla. Maantien toisella puolella on tilan uudempaa rakennuskantaa ja teollisuusalue.

Hakuli

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Immulantie 255
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni;
Porvoo 1931

Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Ylikangas, H.: Lohjalaisten historia I; s.412

Lohjan paikannimikortisto

Ritva Salo; 1983

Leena Räsänen; 2002

Hakuli on Immulan kylän kantatalo, jonka omistajat tiedetään isojaon ajoista lähtien. Nykyiselle omistajalle talo siirtyi 1980-luvun puolivälissä.

Hakulin päärakennus on vuonna 1800 valmistunut punahongasta veistetty hirsitalo, jossa on pitkät koteloidut nurkat. Perustus on luonnonkiveä. Talo on pohjakaavaltaan molemmista päistään kamareilla jatkettu paritupa. Pitkälti alkuperäisessä asussaan säilyneessä salissa on likimain 50 cm leveät lattialankut jäljellä. Salin katto on muita huoneita korkeammalla. Vintillä on yksi kesähuone. Ikkunat ovat T-mallia ja niiden kanssa epäsymmetrisesti sijoittuvat haukanikkunat ovat pieniruutuisia. Peiterimoituksella vuoratun rakennuksen pihasivulla oleva mutterikuisti lienee 1900-luvun alusta. Päädyssä on satulakattoinen kuisti. Rakennusta on peruskorjattu useaan otteseen. Nykyinen peltikate laitettiin 1940-luvulla. Vuonna 1968 vaihdettiin salin lattiarakenteen alushirret. Päätykamari muutettiin takkahuoneeksi vuonna 1975, jossa yhteydessä tehtiin myös ikkunamuutoksia. Lattiarakenteita uusittiin 1980-luvulla ja vuonna 1995, jolloin uusittiin keittiön lattia ja vesijohdot. Talo maalattiin vuonna 1985 pellavaöljymaalilla omatekoisen öljymaalikerroksen päälle. Suurin osa talon vanhoista ovista ja tulisijoista on säästetty.

Hakulin tila sijaitsee suuren peltoaukean laidalla. Päärakennuksen koillispuolella on ollut 60 omenapuun kauppapuutarha, jonka omenapuista osa on vieläkin jäljellä. Pihapiirissä on vuonna 1791 rakennettu luuvariihi, hirsinen navettarakennus, luhtiaitta ja 1800-luvun lopulta peräisin oleva työväen asunto. Pihassa on 1900-luvun alussa istutettuja puita.

Immulan koulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Immulanraitti 16
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Lohja, Tilahallinto 3,
Immulan koulu 1927-91
(pohjapiirustuksia,
työselityksiä ym. asiakirjoja)

Kari Koljonen; 2002
RistoTorvinen; 2002
Pentti Järvinen; 2002

Kouluopetus Immulan kylässä alkoi vuonna 1908. Koulutalo kylään rakennettiin ilmeisesti vuonna 1911. Immulan vanha kyläkoulu on vinkkelin mallinen hirsirakennus, jonka pääsisäänkäynti on vinkkelin sisäkulmassa. Päädyssä on ns. opettajan kuisti. Rakennus on vuorattu vaihtelevan suuntaisella puoliponttilaudoituksella ja siinä on saumapellillä katettu satulakatto. Vuoden 1927 muutos-piirustuksesta ja työselityksestä käy ilmi, että molempiin eteistiloihin tehtiin tuolloin väliseinämuutoksia, komeroita sekä uusia ovi- ja ikkuna-aukoja. Yksi opettajan huoneista jaettiin väliseinällä kahtia. Muutosten yhteydessä lattiat maalattiin ja laipiot vernissattiin ja lakattiin.

Koulurakennusta uusittiin vuonna 1956, jolloin yläkertaan tehtiin toinen noin 60 m^2 asunto. Rakennuksen moniruutuiset ikkunat on muutettu sittemmin kaksiosaisiksi ja pönttöuuneihin on laitettu sähkövastukset. Koulunpito rakennuksessa loppui keväällä 1992. Kaupunki myi rakennukset vuonna 2003.

Koulun pihassa on myös vanha alakoulu. Ilmari Yrjölä laati piirustukset alakoulua varten vuonna 1926. Alakoulurakennus poikkeaa kuitenkin ulkoasultaan piirustuksen rakennuksesta.

Talousrakennus purettiin 1980-luvun lopulla. Koulutalon itäpuolella on urheilukenttä, joka jäi kaupungin omistukseen.

Immulan villa

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Immulantie 232
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Omistajien kokoama
Immulan historiikki

Timo Bergholm; 2002

Immulan villa rakennettiin vuonna 1895 Sauvon tilan syytinkitaloksi. Myöhemmin talossa on asunut muun muassa Immulan koulun opettaja Palomäki. Nykyiset omistajat ovat asuneet tällä Villa-nimisellä tilalla vuodesta 1981 lähtien.

Immulan villa on satulakattoinen hirsitalo, jonka ulkoasussa voi nähdä uuserenesanssin vaikutteita. Talossa on vaihtelevan suuntainen vuorilaudoitus, jossa ala- ja yläosa on helmiponttia, keskiosa puoliponttia. Ulkovuoraus on jaettu erilaisiin vyöhykkeisiin koristelistojen avulla. Talossa on kaksi satulakattoista kuistia. Ikkunat ovat T-mallia, joissa yläruutu on jaettu kapean pystypienan avulla kahteen osaan. Haukanikkunat ovat neliruutuisia.

Rakennusta on kunnostettu 1950-luvulla ja 1960-luvulla, jolloin yläkertaan tehtiin asuinhuone. Koksilämmitys korvattiin 1980-luvun alussa tehdyn peruskorjauksen yhteydessä sähkölämmityksellä. Sisäseinistä poistettiin pinkopahvit ja osa hirsiseinistä jätettiin näkyviin. Länsisivu eristettiin sisäpuolelta insuliittilevytyksellä. Remontin yhteydessä alkuperäistä rossipohjaa ei muutettu ja ulkovuorausta uusittiin vain paikoitellen. Eteläpääty maalattiin 1990-luvun alussa.

Asuinrakennus sijaitsee mäen rinteessä, jonka länsipuolella avautuu peltoaukea. Rinnetontilla on rehevä puutarha. Pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi sauna- ja vajarakennukset.

Pukali

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Immulantie 317
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni;
Porvoo 1931

Suomen sukutilat; s.62;
Helsinki 1939

Heikki Mäkinen; 2002

Pukali on Immulan kylän kantatalo, jonka päärakennus rakennettiin vuosina 1910-1911 silloisen isännän Johan Aksel Seleniuksen tekemien suunnitelmien mukaan. Hirsirunkoisessa talossa on kiviperustus ja saumapellilä katettu satulakatto. Talo on vuorattu vaihtelevan suuntaisella laudoituksella, jossa ala- ja keskiosa on ponttilaudoitusta ja yläosa helmiponttia. Ikkunat ovat T-puitteiset ja molemmilla sivuilla jokaisen ikkunan päällä on neliön muotoinen haukanikkuna. Talossa on kaksi kuistia, joista pihasivulla oleva on satulakattoinen ja päädyssä oleva pulpettikattoinen.

Taloa on korjattu ulkoapäin 1950- ja 1960-luvuilla. Suurin osa ikkunoista on alkuperäisiä. Sisällä peruskorjausta tehtiin 1970-luvulla. Rakennus on ollut 1980-luvun alusta lähtien vapaa-ajan asuntona.

Pukali sijaitsee korkealla mäellä, jonka ympärillä on laajat peltoaukeat. Talon vieressä on puutarha, jonka koriste- ja hedelmäpuut kasvavat lähellä julkisivuja. Pihapiirissä on tilan uusi päärakennus ja hirsinen navetta vuodelta 1916. Vanhan päärakennuksen ikäinen talli paloi 1990-luvun alussa.

Sauvo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Immulantie 254
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni;
Porvoo 1931

Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Lohjan paikannimikortisto

Ritva Salo; 1983

Henrik Jusell; 2002

Sauvon (Sauhu, Sauvu) on Immulan kylän kantatalo, jonka komea, hyvin alkuperäisen asunsa säilyttänyt päärakennus valmistui vuonna 1910. Jugendhenkisen talon suunnitteli Saksassa opiskellut suomalainen arkkitehti ja sen rakennutti talon silloinen omistaja Lindfors (suom. Lehmuskoski). Talon kaikki yksityiskohdat kertovat jugendin aikakaudesta: erkkeri, torni, moniruutuiset ikkunat ja pääsisäänkäynnin pylväät, joiden päällä on karhuveistokset.

Hirsirunkoisessa talossa on saumapellillä katettu mansardikatto ja harkkokiviperustus. Talo on vuorattu vaihtelevan suuntaisella puoliponttilaudoituksella. Runko-osan leveät ikkunat ovat T-mallia, jossa yläruutu on jaettu pieniruutuiseksi. Pihasivulla on korkea satulakattoinen kuisti ja monimuotoinen kaksikerroksinen lasiveranta, jossa on pieniruutuiset kaari-ikkunat. Rakennuksessa on yhdeksän huonetta ja halli.

Taloa on korjattu 1900-luvun lopulla useaan eri kertaan. Keskuslämmitys laitettiin 1960-luvulla, jossa yhteydessä pannuhuone kaivettiin kellariin. Ulkovuorausta ja ikkunoita on uusittu vanhan mallin mukaan. Ulkomaalin värisävy on ollut erilainen eri aikoina. Keittiö on uusittu ja piian huoneen paikalle on tehty saunatilat. Huonejärjestys on säilynyt lähes alkuperäisenä. Neljä vanhaa kaakeliuunia on jäljellä.

Päärakennuksen ympärillä on rehevä puistikko, jonka pohjoispuolella avautuvat laajat peltoaukeat. Pihapiirissä on aitta- ja liiterirakennus sekä vuonna 1948 rakennettu sauna. Talouskeskuksessa on vuonna 1906 rakennettu ja vuonna 1951 uusittu harmaakivinavetta, joka on ollut 1980-luvun alusta lähtien konehallina. Sen vieressä on kaksi autotallia käsittävä työväenasunto. Päärakennuksen pohjoispuolella on tekolampi, jonka läpi virtaavasta purosta saatiin aikoinaan käyttövoima tilan omalle vesivoimalaitokselle. Vesivoimalla käytettiin tilan myllyä, sirkkelisahaa, pärehöylää ja vesipumppua. Nykyään tekolammen reunalle rakennetusta myllysta on vain rauniot jäljellä.

Isoteutarin kartano

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Ritarinpolku 32
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Rein, G.: Historiska Anteckningar on Stortötar Gård i Lojo Socken; 1918

Max Schulman; 2002

Isoteutarin kylän samanniminen kantatalo on entinen Biskopsin ratsutila. Sen keskiaikaisista maanomistajista tunnetaan lautamies Lauri (1508) ja Olli Laurinpoika (1532). Tilaan yhdistettin 1600-luvulla kolme eri tilaa. Omistajista mainittakoon kuninkaallinen rahastonhoitaja Thomas Teuterström, aateloituna Adlercreutz, jonka omistuksessa kartano oli vuosina 1686-1710. Talo ostettiin perinnöksi vuonna 1844. Isoteutariin yhdistettiin vuonna 1915 ratsutilan augmentit Mustapää, Simola ja Anttila, jotka vuodesta 1759 olivat olleet kartanon lampuotitiloina. Torppia ei esiinny vuonna 1694, mutta vuonna 1800 niitä oli kolme ja vuonna 1900 kuusi. Tilasta on vuoden 1918 maanvuokralain nojalla erotettu kaksi torppaa ja kaksi mäkitupaa. Talolla on aikoinaan ollut oma mylly.

Omistajan mukaan kartanon päärakennus on valmistunut vuonna 1820. Jutikkala-Nikanderin kirjassa rakennusajankohdaksi ilmoitetaan 1845-1846. Hirsisen rakennuksen suunnitteli K.J.E. Gustafsson. Sen alkuperäinen ulkoasu on ollut puhdasta empireä. Vuonna 1896 taloa korotettiin rakentamalla siihen satulakattoinen poikkipääty. Ulkovuorauksena on vaakaponttilaudoitus, joka on jaettu kerroslistojen avulla vyöhykkeisiin. Empire-piirteet näkyvät yhä mm. ikunoiden symmetrisessä sijoittelussa ja ikkunoiden voimakkaasti korostetuissa otsalaudoissa. Ikkunat ovat runko-osassa kuusiruutuisia, muualla T-mallia. Haukanikkunat ovat kolmiosaisia. Pihasivulla on pariovilla varustettu kuisti, jonka katolla, poikipäädyn kohdalla, on parveke. Päädyssä on toinen kuisti.

Päärakennusta on peruskorjattu 1950-luvulla ja viimeksi 1980-luvulla, jolloin Museovirasto oli mukana korjaussuunnittelussa. Rakennus-rungosta jouduttiin tuolloin vaihtamaan ainoastaan yksi kuistin nurkassa ollut hirsi. Vanhaa lateksimaalipintaa hiottiin pois vuosina 1998-2000, jonka jälkeen talo maalattiin pellavaöljymaalilla. Nykyinen värisävy löytyi seinäpinnasta, samoin 1890-luvun keltainen väri. Talossa on rossipohja ja lattioissa vanhat lattialankut.

Päärakennuksen vieressä on kartanon vanha 1700-luvulla raken-nettu päärakennus, johon tehtiin toinen kerros 1830-luvulla. Tilalla on myös hirsinen kahden perheen työväenasunto vuodelta 1910, harkkokivinen navetta vuodelta 1908 ja 1940-luvulla navetaksi muutettu luonnonkivinen härkätalli vuodelta 1851. Vanhan portin vieressä on kivinen viljamakasiini.

Kartanoon johtaa pohjoisesta vanha tie, joka on Raaseporin linnantien pätkä. Sen varrelle on koivukuja, jonka koivut on istutettu 1890-luvulla. Päärakennuksen ympärillä on omenatarha ja 1700-luvulta peräisin oleva puisto.

Raaseporin linnatie

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Lähdetietoja:
G.Rein: Lohjan historia I;
s.619, 299;
Helsinki 1944

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto: Esi- ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet;
Lohja 1976

Raaseporin vanha linnantie johti Hämeenlinnasta Inkoon kautta Raaseporiin. Tie kulki Iso-Teutarin kautta Kärråkeriin ja Vähä-Teutariin, ja sieltä Inkooseen. Tie oli käytössä jo keskiajalla, mutta Raaseporin linnan autioiduttua 1500-luvulla se menetti vähitellen merkitystänsä ja jäi vain paikalliseksi kulkuväyläksi. Tien varrelta mainitaan kestikievarin pitäjä vuodelta 1559.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Iivari

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Iivarintie 8
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I;
Helsinki 1939

Leo Heinonen; 1982

Tapani Konkola; 2002

Jalassaaren kylän Iivarin kantatalon päärakennus on rakennettu vuonna 1880. Hirsirunkoinen rakennus on peruskorjattu ja uudistettu vuonna 1950, jolloin muun muassa huonejärjestystä muutettiin ja entiset ikkunat vaihdettiin nykyisiin suuriruutuisiin. Rakennuksen eteläsivulla on avokuisti ja terassi. Toinen sisäänkäynti on päädyssä.

Päärakennuksen kanssa kulmittain on vanha päärakennus, jonka toinen pää on muutettu sittemmin saunatiloiksi toisen pään ollessa varastona. Saunana oleva osa on todennäköisesti 1700-luvulta peräisin oleva savutupa, jonka luoteispäähän on tehty sittemmin laajennusosa. Rakennuksen koillissivulla on kaksi pulpettikattoista kuistia. Myös toisella sivulla on ollut aikoinaan kuisti. Kivijalka on painunut maan sisään.

Pihapiirissä on luonnonkivinen viljamakasiini vuodelta 1884. Alunperin satulakattoinen 1900-luvun alkupuolella rakennettu navettarakennus on korotettu ja muutettu säteri-kattoiseksi vuonna 1936. Tien vieressä sijainnut karjakon mökki purettiin 1990-luvulla. Iivarin tila sijaitsee Jalassaaressa, saaren läpi vievän tien länsipuolelle. Tilakeskus on korkealla mäellä.

Rauhoitettu rautakaudelta peräisin oleva kalmisto sijaitsee tilakeskuksen eteläpuolella.

Jalassaari

Luettelointiperuste:
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Jalassaarentie 72
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Valokuvat korjausvaiheista

Aulis Vuorinen; 1982

Aarre Rintala ja
Raija Turunen; 2002

Jalassaaren kylän samannimisen talo rakennettiin vuosina 1902-1912. Se jäi jo ennen viime sotia huvilakäyttöön, jossa se oli myös vuosina 1976-1996 Sanoma-Osakeyhtiön omistuksessa ollessaan.

Jalassaaren talo oli alunperin matalampi ja sitä on sittemmin korotettu. Talon hirsirungosta on löytynyt eri ikäisiä hirsiä, josta on päätelty koillispäädyn tupaosan olevan talon vanhinta osaa. Tuvan alla on kellari. Talon molemmilla lappeilla on satulakattoinen frontoni, jonka edessä on parveke. Pihasivulla on neljällä pylväällä varustettu avoterassi, jonka pylväät kannattelevat parveketta. Molemmissa päädyissä on satulakattoiset kuistit. Talossa on T- ikkunat, joissa on korostetut rombiaiheella koristellut otsalaudat. Haukanikkunat ovat puolipyöreitä lunetti-ikkunoita.

Rakennus on peruskorjattu vuonna 1977, jolloin mm. yläkerran huonejärjestystä muutettiin. alimpia hirsiä ja ikkunanalushirsiä uusittiin. Samalla muutettin yläkerran huonejärjestystä. Viimeisin peruskorjaus on vuodelta 2002, jolloin alimpia hirsia ja ikkunanalushirsiä uusittiin. Pohjoissivulta puretun parvekkeen tilalle tehtiin uusi ja terassin rakenteet uusittiin alkuperäisen mallin mukaisiksi. Talon peiterimalaudoitusta uusittiin alaosastaan. Sisällä peruskorjauksen yhteydessä on uusittu myös saniteettitilat ja tulisijojen alusrakenteet.

Jalassaaren tila sijaitsee Brännvikenin rannalla. Päärakennuksen vieressä on liiteri ja suuri pommisuojaksi tehty kivikellari. Pihapiirissä on myös pieni puutarhamaja "teehuone". Päärakennuksen koillispuolella on talouskeskus ja entinen pehtoorin asunto.

Kivessalmi

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Iivarintie 138
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Toppari, Kirsti:
"Huvilaelämän kulta-aikaa Lohjansaaressa";
Länsi-Uusimaa 14.3.1990

Lohjansaari-kirja

Pirkko-Maija Jännes; 2002

I.K. Inha rakennutti Jalassaaren kylään Kivessalmi-nimisen huvilan vuonna 1912. Tuolloin se rakennettiin kaksi huonetta käsittäväksi lautarakenteiseksi mökiksi, jonka seinärakenteissa käytettiin sammalta ja savea. Inha vietti huvilassa erakkoelämää 10 vuotta. Vain naapuritilan pieni tyttö sai käydä huvilalla tuomassa huomaamattomasti maitoa. Vuonna 1925 Niilo Jännes osti Kivessalmen.

Huvilan koillispäähän rakennettiin vuonna 1930 hirsirunkoinen laajennusosa, johon tuli keittiö ja pieni kamari. Yläkertaan tehtiin kolme kamaria ja talo katettiin asbestilevyillä. Päätyyn tehtiin osittain umpinainen kuisti ja sivustalla olevan avokuistin pääty lasitettiin. Ulkolaudoituksena on runko-osassa vaakasuuntainen puoliponttilaudoitus, ullakkokerroksessa pystysuuntainen puoliponttilaudoitus. Vuonna 1950 tehtiin saniteettitilat ja vuonna 1975 katteeksii vaihdettiin profiloidut mineriittilevyt. Huoneiden sisäkatot paneloitiin muissa huoneissa paitsi Inhan aikaisessa tuvassa, joka on säilytetty alkuperäisessä asussaan uutta takkaa lukuunottamatta. Turve- ja sammaltäytteisen rossipohjan lattiarakenteita uusittiin 1990-luvulla, jolloin tehtiin keittiöremontti ja laitettiin lämmin vesi. Rakennuksessa on puulämmitys ja sähköpatterit. Alkuperäiset ikkunat ovat vuodelta 1912 ja vuodelta 1930. Lounaispäädyn ulkolaudoitus pullistelee ja on paikoin irtoillut.

Pihapiirissä on liiteri, leikkimökki ja 1960-luvun lopulla rakennettu sauna. Huvila sijaitsee Jalassaaren lounaisosassa olevan niemen rannalla. Ympärillä on puutarha ja isoja lehtipuita. Kirvessalmen tila halottiin vuonna 1968 kahtia, jolloin vanha Inhan aikainen sauna jäi naapurin puolelle.

Huvila Hovi

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Sarventie 21
08350 Routio

Lähdetietoja:
Tapio Hovi; 2002
Maanmittauslaitos;2007

Hoviksi kutsuttu huvila rakennettiin Jantoniemen kylään piilopirtiksi vuonna 1914. Huvilapalsta erotettiin Jantoniemen talosta vuonna 1912, jolloin se sai nimen Vähäharju. Rakennuksen suunnitteli ja rakensi sen ensimmäinen omistaja, arkkitehti Gustaf Edvard Asp. Alkuvuosina huvilalle ei ollut tietä, vaan sinne tultiin veneellä. Tie saatiin 1920-luvulla. Huvilalla asuttiin ympäri vuoden. Se oli järvenrannan ensimmäinen huvilarakennus, joka on edelleen ympärivuotisessa käytössä.

Hirsirunkoisessa talossa on peiterimalaudoitus, mansardikatto ja korkea harkkokiviperustus, jonka kivet saatiin tontilta. Rakennuksen järven puoleisen sivun lappeella on parveke, jonka pyöristetyt muodot antavat talolle hyvin erityisen ulkonäön. Koillissivun kuisti on rakennettu mahdollisesti myöhemmässä vaiheessa. Ikkunat ovat erikokoisia ruutuikkunoita. Taloon tehtiin jo rakennusvaiheessa salalokeroita ja piilopaikkoja. Arkkitehti oli erikoistunut muurien rakentamiseen ja on kirjoittanut muurinrakennuksesta myös oppikirjan. Muurit ovat edelleenkin käytössä. Kansallisromanttisia piirteitä on havaittavissa muun muassa talon kiviperustassa ja ikkunoiden sijoittelussa.

Sisätilaremonttia tehtiin vuonna 1974. Rakennukseen ei tule vettä eikä viemäriä mutta sähkölämmitys lisättiin. Pärekaton päälle laitettu tiilikatto on niin raskas, että luoteispäädyn olohuoneeseen lisättiin tukipylväs. Talo maalattiin vuonna 1973 punamullalla. Ikkunalasit on vaihdettu, mutta puitteet ovat alkuperäiset. Vanha lasi valui ja rikkoutui. Rantasauna on vuodelta 1937. Huvila sijaitsee korkean ja erittäin jyrkkäreunaisen kallion päällä Hormajärven rannalla.

Jantoniemi

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Jantoniementie 364
08350 Routio

Lähdetietoja:
Leo Lahdelma; 1982

Jarmo Lahdelma; 2002

Jantoniemen kantatalo muodostettiin vuonna 1924 yhdistämällä Luusin ja Teurin isonjaon aikaiset kantatalot. Tilan päärakennus on autioksi jäänyt talo, joka otettin uudelleen käyttöön sen jälkeen, kun Luusin talo paloi vuonna 1932.

Hirsirunkoisen, kaksikerroksisen talon kurkihirressä on vuosiluku 1811, jonka voidaan olettaa olevan talon rakentamisvuosi. Talo peruskorjattiin 1950-luvulla, joilloin kuusiruutuiset ikkunat vaihdettiin kaksijakoisiksi ja pystyvuoraus limilaudoitukseksi. Myös kuisti uusittiin. Kaikki tulisijat purettiin ja rakennukseen lisättiin keskuslämmitysjärjestelmä. Sisätilaremontin yhteydessä muutettiin huonejärjestystä ja tehtiin saniteettitilat.

Talo peruskorjattiin kauttaaltaan vuonna 2000. Tuolloin nostettiin talon toista päätyä, vaihdettiin tukihirsiä ja alin hirsikerta. Vesikaton rakenteita vahvistettiin ja uusittiin kate. Lopuksi suoritettiin ulkomaalaus. Vuonna 2002 oli meneillään sisätilojen remontti.

Päärakennus sijaitsee korkealla mäellä ja talouskeskus mäen alla. Sementtitiilinen karjarakennus on vuodelta 1943. Päärakennuksen lähellä on kaksi kivikellaria, joista toinen on vuodelta 1818.

Karnaisten kansakoulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Maisemallinen

Kohteen osoite:
Jantoniementie 4
08350 Routio

Lähdetietoja:
Rakennuspiirustukset

Marja Seliger; 2002

Karnaisten kansakoulu rakennettiin vuonna 1921 ja se edustaa 1920-luvun klassismia. Koulu on ulkoasultaan varsin edustava. Talon toisessa päädyssä oli opettajan asunto. Koulunpito rakennuksessa loppui jo 50-luvulla ja vuonna 1957 koulurakennus siirtyi Karnaisten päivähuollon käyttöön. Nykyisen omistajan omistukseen kohde on tullut vuonna 1979.

Koulutalo on pitkä aumakattoinen hirsitalo. Sen julkisivussa on kolme avokuistia, joiden satulakattoja kannattelemassa kussakin kuistissa on neljä profiloitua pilaria. Kunkin kuistin yläpuolella katon lappeella on puolipyöreä lunetti-ikkuna. Toisella lappeella ikkunoita on kaksi. Peiterimalaudoituksella vuoratussa talossa on 6- ja 12-ruutuiset ikkunat.

Rakennusta on uusittu vuonna 1957 ja viimeksi 1980-luvulla, jolloin tehdyn sisäremontin yhteydessä hirsiseinät paljastettiin ja lattiat maalattiin. Lämmitysjärjestelmä muutettiin öljylämmitykseksi ja olohuoneeseen tuli uusi kaakeliuuni. Entisessä opettajan asunnossa uusittiin putkistot, puuliesi ja saniteettitilat. Vanha koulukeittola on entisellään. Ulkoasua kohennettiin maalaamalla ulkovuoraus ja peltikatto, jossa yhteydessä uusittiin myös rännit. Ulko-ovet maalattiin alkuperäisellä värisävyllä vuonna 2000.

Entinen koulurakennus sijaitsee mäellä Jantoniementien länsipuolella. Pihassa on pitkä vuonna 1921 rakennettu ulkorakennus, jonka saunaosaan on vedetty vesi- ja viemäriputket 1990-luvun alussa. Saunaa ei nykyisin enää käytetä.

Kivikumpu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Kisakalliontie 71
08350 Routio

Lähdetietoja:
Uno Suoniemi; 1982

Hilkka Stenberg; 2002

Kivikummun tilan jalka-aitta on mahdollisesti 1700-luvulta tai viimeistään 1800-luvun alusta. Se on otsallista ja poskellista mallia oleva hirsiaitta, jossa on pitkät nurkat ja tiilillä katettu satulakatto. Alunperin aitassa on ollut malkakatto. Aitassa on sisäänpäin aukeava ovi ja korkea kynnys. Jalka-aitan hirret kyllästettiin edellisen kerran vuonna 2002. Tontilla sijaitsee toinenkin aitta. joka on todennäköisesti rakennettu 1800-luvulla. Se on nurkkakivien varaan rakennettu pitkänurkkainen hirsirakennus, jossa on profiilipellillä katettu satulakatto. Sen hirsiseinät maalattiin viimeksi 1980-luvun alussa.

Kivikumpu sijaitsee Kisakallioon vievän tien itäpuolella. Aitat ovat aivan tien reunassa. Tilan päärakennus on vuodelta 1936. Se sijaitsee aittojen itäpuolella. Tilan entinen tuohikattoinen päärakennus purettiin viime sotien jälkeen.

Koivula

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karnaistentie 261
08350 Routio

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Jutta Casserly; 2002

Koivulan talo muodostettiin noin vuonna 1650 seitsemästä Karnaisten kylän rälssitilasta. Eerik Fleming osti talot vuonna 1540 ja ne olivat vuodesta 1562 rälssiä. Talo nautti säterivapautta vuodesta 1662, mutta vapaus peruutettiin vuonna 1695, jonka jälkeen Kouvulasta muodostettiin säteriratsutila. Tilan omistajat tunnetaan keskiajalta lähtien. Ensimmäisiä omistajia olivat Heikki Laurinpoika, Maunu Matinpoika, Paavo Karnainen (1404). Pentti Ollinpoika (1442), Matti "Karnast" (1447), Olli "Karnast" (1451) ja Olli "Mehtu" (1508).

"Kaksikerroksisen, mansardikatolla katetun puisen päärakennuksen, jonka päädyissä on matalat kylkiäiset, arvellaan olevan rakennetun vuonna 1832. Mikäli tämä vuosiluku on oikea, on rakennus mansarditalotyypin myöhäinen jälkeläinen aikana, jolloin jo vuosikymmeniä oli käytetty satula- ja nelilapekattoa ... Sali on myöhäisempiretyylinen ja eräs huoneista rokokootyylinen."
(Jutikkala-Nikander 1939, s. 240-241)

Talon kaakkoissivulla olevan sisäänkäynnin edessä on doorilaistyyppisen pylväsparin kannattelema satulakattoinen katos, joka lie tehty jo talon rakennusvaiheessa. Muuten talon ulkonäkö on muuttunut myöhemmissä korjauksissa. Suurimat muutokset tehtiin 1950-luvun korjauksen yhteydessä, jolloin rakennusta madallettiin ja lyhennettiin koillispäädystä. Mansardikatto muutettiin satulakatoksi ja ikkunat suuriksi maisemaikkunoiksi. Lounaispäädyn verannan paikalle tehtiin pieni satulakattoinen kuisti ja sisätiloja uudistettiin. Vuosina 1986-1988 tehdyn peruskorjauksen yhteydessä ikkunat palautettiin 6- ja 9-ruutuisiksi ja päätykuistin eteen tehtiin avoterassi. Lämpöeristeitä lisättiin ja peiterimavuoraus vaihdettiin vaakalaudoitukseksi. Talo maalattiin keltamullalla 1990-luvun alussa.

Koivulan tila sijaitsee loivan mäen päällä. Talouskeskuksessa on kaksi 1800-luvun puolivälistä peräisin olevaa talousrakennusta: kivinen nelilapekattoinen viljamakasiini ja avosolainen luhti. Pihapiirin lounaislaidalla on kahdessa vaiheessa rakennettu vinkkelin mallinen kivinavetta, jonka uudempi osa on vuodelta 1822. Tilalla on myös uudempia talousrakennuksia.

Metsälä

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kisakalliontie 204
08350 Routio

Lähdetietoja:
Matti Felin; 2002

Metsälä on Koivulan tilan entinen muonamiehen mökki. Metsälä on ollut saman suvun omistuksessa vuodesta 1923 lähtien. Se on edelleen ympärivuotisessa asuinkäytössä.

Viimeistään 1800-luvun puolivälissä rakennetun asuinrakennuksen vanhin osa on pitkänurkkainen hirsitupa. Rakennusta jatkettiin 1930-luvulla rakentamalla koillispäätyyn kamarin käsittävä laajennusosa. Samalla pihasivulle tehtiin pulpettikattoinen kuisti. Alkuperäinen sisäänkäynti oli koillispäädyssä. Nykyinen profiilipeltikate on 1960-luvulta. Ulkovuoraus on peiterimalaudoitusta. Talon kaikki ikkunat ovat olleet aiemmin kuusiruutuisia. Luonnonkiviperustuksen päälle on valettu betonikuori.

Tilakeskus sijaitsee Kisakalliontien länsipuolella. Entinen muonamiehen mökki sijaitsee noin metrin päässä tiestä. Tilan muut rakennukset ovat 1930-luvulta. Poikkeuksen tekee sauna, joka rakennettiin viime sotien jälkeen. Pihassa on hyvin hoidettu puutarha.

Setola

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karnaistentie 363
08350 Routio

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Ad. Neovius: Historiallinen esitys Karnaisten tiloista Lohjan pitäjässä

af Hällström: Lohjan Karnaisten kylän Setolan tilan tarkastuskertomus 8.12.1949; Museovirasto

Helsingin Sanomat 3.6.1951

Jutta Casserly; 2002

Setola talo on muodostettu kantatilasta ja siihen vuonna 1599 liitetystä toisesta tilasta. Se on entinen ratsutila, joka ostettiin perinnöksi vuonna 1769. Talon omistajat tunnetaan keskiajalta lähtien. Keskiaikaisista omistajista tunnetaan Olli ”Metthu” (1508).

Asuntopihan kaakkoissivulla on tilan vanhan päärakennuksen rauniot. Tämä 1700-luvun jälkipuolella rakennettu talo tehtiin harmaakivestä ja siinä oli lähes metrin paksuiset muurit, jotka olivat ulkopuolelta rapatut. Rakennus oli alunperin mansardikattoinen ja siinä oli yksi asuinkerros. Taloa korotettiin 1800-luvulla, jolloin siihen tehtiin satulakatto. Rakennuksen alakerrassa oli suuri sali ja viisi kamaria. Salin rapatuissa seinissä oli sinisenharmaaksi maalattu rintapaneeli. Seinien yläosa ja syvät ikkunakomerot oli koristeltu sinivalkoisilla kukkakuvioilla. Ainakin yhdessä kamarissa oli paneelimaalaukset. Keittiö sijaitsi pienemmässä kivirakennuksessa muutaman metrin päässä päärakennuksesta. Vanha päärakennus jäi asumiskäytöstä 1800-luvun loppupuolella, jonka jälkeen sitä käytettiin varasto- ja aputiloina 1940-luvulle asti. Tuolloin Setolan tilasta muodostettiin kaksi uudistilaa, jolloin molemmat navetat jäivät toiselle puolelle. Suunnitelmien mukaan toisen uudisasukkaan tuli muuttaa vanha päärakennus navetaksi. Työt aloitettiin vuonna 1951, jolloin asiasta nousi valtakunnallista huomiota saanut skandaali. Purkutyöt keskeytettiin KHO:n päätöksellä ja pakkolunastus purettiin. Talo oli kuitenkin ehditty jo purkaa niin, että vain ulkoseinät olivat ensimmäisen kerroksen osalta pystyssä. Siitä lähtien talo on ollut raunioina, jotka hiljalleen rapistuvat.

Setolan seuraava päärakennus rakennettiin 1800-luvun puolivälissä. Tämä kaksikerroksinen hirsitalo tuhoutui tulipalossa 1950-luvun alussa ja jäljelle jäi vain kivijalka. Paikalle rakennettiin vuonna 2002 tilan nykyinen kaksikerroksinen päärakennus, jonka runko tehtiin harkkokivistä.

Pihassa on myös vuonna 1915 rakennettu, tiilirunkoinen asuinrakennus, entinen syytinkirakennus. Asuntopihasta hieman kauempana sijainneet navettarakennukset on purettu. Entiseen tallirakennukseen on tehty asuntoja nykyisen omistajan aikana.

Setola sijaitsee luonnonkauniilla kannaksella, jonka toisella puolella on Hormajärvi ja toisella puolella pitkä, kapea salmi, jonka kautta Hiidenvesi laskee Lohjanjärveen.

84

Hemmilä

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Joenpellontie 28
08480 Karstu

Isojaon aikaan Hemmilä oli ratsutila, mutta pian sen jälkeen 1700-luvun lopulla tila jaettiin kahtia. Tilan vanha päärakennus on purettu.

Uusi päärakennus on rakennettu siten, että se peittää puolet laakeasta kivestä, johon on hakattu aurinkokello. Kellon halkaisija on 60-70 cm. Siinä on keskellä reikä ja kahdeksan halkaisijaa sekä kehä. Jokaisen sektorin välissä kehällä on vielä puolivälissä merkki. Perimätiedon mukaan kellossa on vuosiluku 1600-luvulta.

Tilakeskuksen eteläpuolella, peltojen ympäröimänä sijaitsee hirsi-aitta, jossa on tiilillä katettu satulakatto. Sen alushirsissä on lohenpyrstösalvos, mutta muuten aitta on pystytetty lamasalvostekniikkaa käyttäen. Aitan vieressä on kivikautinen asuinpaikka. Kivikirveet ja muut löydöt ovat Kansallismuseossa.

Karstun koulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 1145
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Lehtoranta, T.: Matrikkeli Suomen maalaiskansakouluista / Matrikkel för landsfolkskolorna i Finland; Viipuri 1906

Kerkkonen, K. – Tuompo, J.E.: Suomen kansakoulumatrikkeli. Finlands folkskolematrikkeli; Helsinki 1911

Karstun koulu 1897-1997; toim. R. Korpijaakko, K. Korpijaakko, S. Rantanen, A. Härmä, kust. Lohjan kaupunki; Tammisaari 1997

Lohjan kaupungin arkistossa piirustukset vuosilta 1963 ja 1987

Tapani Nurmi; 1982

Antero Härmä; 2002

Karstun koulu päätettiin kuntakokouksessa 23.8.1899 sijoittaa Hemmilän tilan maalle, Hemmilän ja Lammenpellon tilojen välillä olevalle aholle. Hemmilän talon isäntä K.G. Dammert lahjoitti tontin. Karstun kansakoulu oli aloittanut toimintansa 1.10.1897 Pohjolan talon yläkerrassa sijaitsevassa isossa salissa, jota kutsutaan nykyisin Hupihuoneeksi. Kansakouluun pääsivät vain ne, jotka olivat opineet lukutaidon kiertokoulussa. Varsinainen koulurakennus valmistui kesällä 1906. Sen lähtökohtana oli maalaiskansakoulujen mallipiirustus no. 8. Mallipiirustuksia muutettiin kuitenkin siten, että luokkahuoneiden korkeutta lisättiin ja opettajan asuntoa suurennettiin jatkamalla rakennusta 60 cm. Opettajan asunnon alle rakennettiin kivikellari. Koulutalo valmistui lohjalaisen Henrik Wassin johdolla. Koulutalo on harkkokiviperustainen hirsitalo, jonka toisessa päässä on risti-päädyllinen vinkkelisiipi. Satulakaton katteena on saumapelti. Rakennus piti sisällään luokkahuoneen, veistoluokan, opettajan asunnon ja eteistilat.

Oppilasmäärän kasvettua perustettiin vuonna 1920 kiertokoulun korvaava alakoulu, joka toimi aluksi yläkoulun käsityöluokassa. Vuonna 1923 ostettiin koulun tonttiin lisämaata ja rakennettiin alakoulua varten oma rakennus, joka valmistui vuonna 1925. Alakoulu on hirsirunkoinen ja satulakattoinen rakennus, jossa on osin avonainen kolmella ovella varustettu päätykuisiti.

Karstun koulut peruskorjattiin ja uudistettiin vuosina 1963-64. Tuolloin koulutalot vuorattiin mineriittlevyillä ja entiset moniruutuiset ikkunat vaihdettiin matalammiksi ja leveämmiksi maisemaikkunoiksi. Yläkoulun ullakkokerrokseen tehtiin keittäjän asunto. Koulun L-rungon sisäkulmasta purettiin ulkoportaat ja porrastasanne, jonka jälkeen sivustalle tehtiin kaksi uutta sisäänkäyntiä. Vuoden 1988 korjauksissa opettajan asuinto otettiin koulukäyttöön muuttamalla se keittolaksi, ruokailutilaksi, kansliaksi ja yhdeksi luokkatilaksi. Käsityöluokka siirrettiin alakouluun ja entisestä keittolasta tehtiin kerhotila. Molempien koulurakennusten alkuperäinen ulkoasu palautettiin verhoamalla seinät lautavuorauksella. Rakennus maalattiin ja ikkunoihin lisättiin kolmas lasi. Yläkoulun länsipäähän asennettiin kaksi uutta ikkunaa. Korjausten arkkitehtisuunnittelun teki Yrjö J. Warvas Oy.

Koulun sauna- ja pesutuparakennus rakennettiin vuonna 1908, navetta ja rehulato vuonna 1914. Ilmari Yrjölän suunnittelema talousrakennus valmisui vuonna 1928. Rakennukset purettiin 1960-luvulla. Pihapiiriin rakennettiin vuonna 1996 likuntahalli.

Karstun seurantalo

Luettelointiperuste:
Kulttuurihistoriallinen
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 1160
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Läntinen, Frans Herman: ”Edistysseuroista ja niiden toiminnasta Lohjalla”. Lohjan 600-vuotisjuhla-numero, 9.8.1923, n:o 61

Antero Härmä; 2002

Karstun kylän nuorisoseura perustettiin vuonna 1907. Aluksi seuran toiminnassa oli mukavna vain kuusi kyläläistä, mutta vuonna 1922 jäseniä oli jo 53. Seurantalo kylälle saatiin siirtämältä kylän keskustaan entinen asuinrakennus Karjalohjalta. Talo vihittiin käyttöön 1.8.1909. Karstun nuorisoseura toimi vuoteen 1994 saakka. Yhdistysfuusion tuloksena perustettu Karstu-Karkali -seura on omistanut seurantalon vuodesta 1995 lähtien.

Seurantalo on harkkokiviperustainen hirsitalo, jossa on pellillä katettu satulakatto. Taloa jatkettiin 1930-luvulla rakentamalla koillispäätyyn näyttämö. Lounaispäätyyn rakennettiin kaksikerroksinen siipi, johon tuli keittiö, ravintola sekä vuoteen 1955 asti toiminnassa ollut Karstun puhelinkeskus. Yläkerrassa oli asuntola. Vuosina 1981-1982 tehtyjen korjausten yhteydessä rakennus uudistettiin kauttaaltaan. Kaksikerroksinen siipi purettiin ja tilalle tehtiin satulakattoinen kuisti. Kattoa madallettiin talkootyönä. Muutamia hirsiä uusittiin ja laitettiin uusi vuorilaudoitus. Kaikki ikkunat uusittiin, paitsi koillispäädyn pyöreät ikkunat. Talon ikkunat ovat T-mallia, jossa ylälasi on jaettu pieniruutuiseksi. Lohjan taiteilijayhdistys maalasi näyttämön kulissiksi maiseman Linnamäeltä. Rakennuksen lounaispäätyyn tehtiin 1990-luvulla laajennusosa, johon sijoitettiin uusi keittiö. Vanha keittiö muutettiin tämän jälkeen saniteettitiloiksi. Remontin yhteydessä uusittiin myös salin lattia.

Rakennus sijaitsee metsäisellä rinteellä. Rakennuksen kaakkoispuolella maasto laskeutuu jyrkästi.

Lamminpelto

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Lamminpellontie 34
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Taija Lamminpelto; 1982

Antti Lamminpelto; 2002

Lamminpelto on Karstun kylän kantatalo, jonka päärakennus on vuodelta 1901. Aiemmin samalla paikalla ollut tilan vanha päärakennus tuhoutui tulipalossa 1800-luvun lopulla. Päärakennuksen pohjoispuolella on tyhjilleen jäänyt yksikerroksinen hirsitalo, joka oli palon jälkeen päärakennuksena ja sen jälkeen työväen asuntona.

Päärakennus on ristipäädyllinen hirsitalo, jonka pihasivulla on korkea satulakattoinen kuisti ja lounaispäädyssä korkea kolmilapekattoinen päätykuisti. Talossa on harkkokiviperustus ja tiilillä katettu satulakatto. Ulkovuoraus on vaihtelevan suuntaista laudoitusta, jossa ala- ja yläosat ovat helmiponttia ja keskiosa vaakasuuntaista puoliponttia. Ikkunat ovat risti-ikkunoita. Talossa on kymmenen huonetta. Osa yläkerran huoneista ei ole asuinkäytössä.

Taloa on peruskorjattu vuonna 1962 ja vuosina 1983-1984. Alunperin ulkoseinät ovat olleet vaaleammat ja ikkunan puitteet punertavan ruskeat.

Päärakennuksen pohjoispuolella sijaitsevassa talouskeskuksessa on vuonna 1947 rakennettu sementtitiilinen navettarakennus, autotalliksi muutettu vilja-aitta, 1900-luvun puolella muualta siirretty luhti sekä lautarakenteinen konesuoja.

Lamminpellon tila sijaitsee korkealla, saarnia ja vaahteroita kasvavalla mäellä Hiukoonlammen ja Karstunlahden välisellä kannaksella. Tie kulkee tilakeskuksen lounaispuolelta.

88

Mikkola

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Joenpellontie 56
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet;
Lohja 1976

Tuomo Helenius; 1982

Tapani Helenius;
2002,2007

Mikkolan tilan päärakennus oli ennen tien suuntainen. Vuoden 1900 tienoilla harjan suuntaa käännettiin siten, että tuvan pääty tuli tielle päin. Tässä päädyssä on 1700-luvulta peräisin oleva tupa, joka on säästetty ja osa nykyistä vuonna 1958 rakennettua päärakennusta. Tuvan jatkoksi rakennettu osa on rankorakenteinen ja betoni-perustainen. Tupaosassa on multapenkit ja kiviperustus, jonka päälle laitettiin vuonna 1958 betonikuori. Talossa on peiterimalaudoitus ja saumapellillä katettu satulakatto. Kuisti on pihasivulla jatketun lappeen alla. Talon alakerrassa on tuvan lisäksi kolme huonetta ja eteinen.

Neliömäisen tuvan lattia-ala on 7 x 7 metriä. Tuvan katossa on kaksi huomattavan paksua hirttä, joista paksumman ympärysmitta on 2,10 metriä. Tuvan pihanpuoleisessa ulkopnurkassa olevassa kattohirressä on lovi, jonka alapuolella on perimätiedon mukaan ollut kiuasuuni. Peitettynä olleet seinähirret paljastettiin vuonna 2006 tehdyn tuparemontin yhteydessä ja jätetty kolmella seinällä yläosastaan näkyviin. Alaosaan laitettiin puolipaneli. Tuvan ovensuunurkassa oleva suuri hella-leivinuuni kompleksi sai pintaansa uuden valkoisen kalkkimaalin. Tuvan hirsiseinissä olevista aukoista päätellen entiset ikkunat olivat nykyisiä korkeammat. Remontin yhteydessä uusitut ikkunat ovat tupapäässä kaksiosaisia ja muualla maisemaikkunoita.

Tilan hirsirunkoinen nurkkakivien varaan pystytetty vilja-aitta on vuodelta 1826 ja sementtitiilinen navettarakennus vuodelta 1928.

Musteri

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Onnelantie 25
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Maininki Sippola-Wilska; 1982

Antero Härmä; 2002

Musteri on Nikun tilan entinen syytinkimökki, jonka "tontti" on nykyisin Pohjolan tilan omistuksessa. Vuoden 1982 inventoinnin mukaan päärakennus on siirretty vuonna 1900 muualta, mutta Sepän tilan isännän mukaan se on rakennettu nykyiselle paikalleen vuonna 1897. Nykyinen omistaja on ostanut Musterin 1960-luvulla.

Hirsirunkoisessa talossa on pitkät koteloidut nurkat ja sen pihasivulla on satulakattoinen kuisti. Perusta on muurattu luonnonkivestä ja satulakaton kateaineena on tiili. Talossa on kuusiruutuiset ikkunat ja sen ulkovuoraus on osin peiterimalaudoitusta ja osin lomalaudoitusta.

Musterin porttiluhti on todennäköisesti 1700-luvulta. Se on siirretty nykyiselle paikalleen Evijärveltä, Mustajärven talosta. Rakennus pystytettiin Musterin pihaan vuonna 1982, jolloin myös sen vesikatto uusittiin. Hirsissä on vuosiluvut 1782 ja 1821.

Pihapiirissä on lisäksi vanha aitta, sauna ja liiteri.

Pohjola

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Joenpellontie 97
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Marjatta Korpijaakko; 1982

Marjatta Korpijaakko; 2002

Pohjola on kylän kantatalo, jonka päärakennus on peräisin 1700-luvulta. Se siirrettiin vanhalta Karstunlahden rannassa olleelta kylätontilta nykyiselle paikalleen vuonna 1848.

Se on kaksikerroksinen satulakattoinen hirsitalo, jossa on luonnonkiviperustus. Ikkunat ovat kuusiruutuisia.Talossa on kymmenen huonetta. Yläkerran kaakkoispäädyssä sijaitsee ”hupihuone”, jossa on säilynyt rakennuksen alkuperäisiä piirteitä, muun muassa kaareva katto. Huoneessa alunperin olleet kahdeksanruutuiset ikkunat. Pohjolan talossa on pidetty aikoinaan koulua. Rakennuksesta tehtiin 1930-luvulla mittauspiirustukset, mahdollisesti Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolle.

Talo on peruskorjattu 1950-luvulla, jolloin mm. tuvan ja kamareiden seinissä ollut savi-olki-rappaus korvattiin tapeteilla. Huopakatteen tilalle laitettiin tiilikatto. 1970-luvun korjauksissa rakennukseen laitettiin keskuslämmitys ja vesijohdot. Kahdella sisäänkäynnillä varustettu kuisti purettiin vuonna 1971 ja sen tilalle tehtiin ruotsalaisen 1700-luvun maalaistalon mukainen avokuisti, jonka katolla on parveke.

Viimeksi päärakennusta on remontoitu vuosina 1988-1989. Tuolloin alakertaan vaihdettiin kolminkertaiset ikkunat. Eteläpäädyn vuorilaudoitus uusittiin ja talo maalattiin. Sisätilaremontin yhteydessä lattioista imettiin pois vanhat rossipohjan täytteet: tuohi, sammal ja pellavan päistäreet, joita oli yhteensä 70 cm kerros. Tilallelle laitettiin lasivillaa, puruja ja tervapahvi. Vuonna 1991 uusittiin tiilikate.

Päärakennuksen vieressä on lomalaudoituksella vuorattu hirsinen jalka-aitta vuodelta 1762. Tilalla on myös vuodelta 1872 peräisin oleva luhti ja 1800-luvun puolivälistä peräisin oleva työväen asuinrakennus, jossa on nykyisin sauna ja autotalli. Rakennusryhmän pohjoiskulmassa on näitä nuorempi vilja-aitta. Tilan navetta tuhoutui vuonna 1949 tulipalossa ja levisi muihinkin piharakennuksiin, joista eräät jouduttiin purkamaan. Entisen tallin paikalla on nykyisin fasaanien hautomokopit.

Seppä

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 1204
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Antero Härmä; 1982

Antero Härmä; 2002

Sepän kantatalo on sijainnut alunperin Karstunlahden rannassa, josta se siirrettiin 1800-luvulla nykyiselle paikallle.

Sepän talon nykyinen päärakennus on vuodelta 1900. Se on ristipäädyllinen hirsitalo, jossa on harkkokiviperustus ja tiilillä katettu satulakatto. Ulkovuoraus on vaihtelevan suuntaista laudoitusta ja ikkunat T-puitteisia. Talon sivustalla olevan kolmilapekattoisen kustin paikalla on aiemmin ollut mutterikuisti. Vuonna 1973 tehdyin peruskorjauksen yhteydessä suljettiin muutamia oviaukoja, madallettiin huoneita, uusittiin ikkunat ja asennettiin keskuslämmitys. Sokkelia vahvistettiin betonilla. Lounais- ja kaakkoisjulkisivun ulkovuoraus uusittiin 1990-luvulla.

Pihapiiristä vähän etäämpänä on tilan vanha 1800-luvulta peräisin oleva päärakennus. Tilakeskuksen läpi kulkee Sammatintie. Uusi ja vanha päärakennus jäävät tien eteläpuolelle, talousrakennukset pohjoispuolelle.

Sementtitiilinen navetta on rakennettu vuonna 1925. Sementtitiilinen talli rakennettiin vuonna 1926 siten, että sen kaakoispäätynä on vanhan muuten puretun kivinavetan seinä. Kivinavetta oli vuodelta 1898. Tallissa on nykyisin viljankuivaamo sekä kone- ja autotalli. Tallin ovet on uusittu lukunottamatta kaariovea, joka on alkuperäinen. Talouskeskuksessa on myös 1800-luvulta peräisin oleva hirsinen aitta.

Gustavsberg

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Gustavsberg 71
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Nikander, Gabriel:
Herrgårdar i Finland,
Första Bandet, Nyland I;
Helsingfors 1928

Länsi-Uudenmaan
seutukaavaliitto,
Esihistorialliset ja
kulttuurihistorialliset
suojelukohteet;
Lohja 1976

Conradi von Christiersson lahjoitti Kirkniemen kartanon vuonna 1845 vävylleen, jonka jälkeen hän muutti tyttärineen rakennuttamaansa Villa Gustavsbergiin. Huvila on rakennettu vuoden 1845 tienoilla. Talon myöhemmistä omistajista mainittakoon Donnerit ja C.G.E. Mannerheim.

Huvila on leveärunkoinen hirsirakennus, jonka molemmilla sivilla on satulakattonen frontoni. Sen pihasivulla on kolmilapekattoinen kuisti. Huvilassa on vaakasuora puoliponttilausoitus ja kuusiruutuisiksi jaetut risti-ikkunat.

Rakennusta on peruskorjattu vuosina 1981-82. Tuolloin uusittiin lahonneita vuorilautoja ja ikkunoiden räystäslautoja. Neljä huonetta on remontoitu. Ulkomaalaus uusittiin vuonna 1997.

Huvila sijaitsee Kirkniemen kartanoon menevän tien varrella. Pihapiirissä on komeita vanhoja puita; tammia, vaahteroita, kuusia, koivuja. Pihapiirissä on kaksi ulkorakennusta.

Kirkniemen kartano

Tila on vanhaa rälssiä, joka nautti säterivapautta 1500-luvulta lähtien. Säterivapaus peruutettiin vuonna 1695 ja tilasta muodostettiin kaksinkertaisesti ratsuvelvollinen säteriratsutila. Kirkniemi on ollut aatelisomistuksessa jo keskiajalla ja merkittävimmät omistajat ovat olleet Hästesko, Tott, Fleming, Adlercreutz ja von Christiersson -suvut sekä marsalkat Augustin Ehrensvärd ja C.G.E. Mannerheim.
Kartano oli Mannerheim-säätiön omistuksessa vuoteen 1988 asti. Tämän jälkeen omistajana oli vuorineuvos Aarne Aarnio ja vuodesta 2000 Kirkniemen kartano Oy.

Nykyistä päärakennusta ryhdyttiin rakentamaan todennäköisesti vuoden 1796 paikkeilla tulipalon tuhottua edellisen asuinrakennuksen. Se valmistui kuitenkin vasta maaherra Conradin aikana, 1813-1845. Vuosina 1898-1917 kartanon alakerrassa pidettiin pikkukoulua.

Kartanon kaksikerroksinen aumakattoinen päärakennus on vuorattu laudoilla "kivi-tyyliin", jolla tarkoitetaan sitä, että hirsirakennuksen vuoraukseen sovitettiin pilastereita ja listoituksia. Rakennuksessa on kuusiruutuiset ikkunat. jotka ovat toisessa kerroksesa huomattavasti alakertaa suurempia. Molemmilla sivuilla on neljän pylvään kannattelema avoterassi, jonka katolla on parveke. Päädyssä on kolmilapekattoinen päätykuisti. Talo on maalattu keltaiseksi ja ikkunanpielet valkoisiksi. Talossa on keskeissali-malliin perustuva pohjakaava. Molemmissa kerroksissa huoneita on kymmenen.

Päärakennusta on peruskorjattu vuosina 1917 ja 1948. Viimeksi mainittuna vuonna marsalkka Mannerheim kunnosti kartanon vanhuuden asunnokseen. Vuosina 1992-1993 rakennuksessa tehtiin Museoviraston valvonassa täysremontti, jonka yhteydessä muun muassa huonejakoa muutettiin.

Kirkniemen kartanoalue sijaitsee kahden järven välisellä kapealla kannaksella. Pitkä, maantieltä erkaneva lehtikuja johtaa puistoon, jonka keskellä kartanon rakennukset sijaitsevat. Kartanon ympärillä on 1930-luvulla rakennettu muotopuutarha, johon kuluu penkereittäin Pikkujärveen laskeutuva terassirakennelma uima-altaineen. Puutarhassa on muun muassa 300 hedelmäpuuta ja mahtava saarni, joka on perimätiedon mukaan Kaarina Maununtyttären istuttama.

Talouskeskus sijaitsee päärakennuksen luoteispuolella. Lähinnä päärakennusta on vuonna 1754 rakennettu meijerirakennus, joka on ollut sittemmin tilanhoitajan asuntona. Päärakennuksen itäpuolella on edustussauna, joka rakennettiin vuonna 2001 puretun entisen leivintupa- ja työväen asuntorakennuksen paikalle. Talli ja navetta ovat 1920-luvulta, työväen asuntokasarmi on vuodelta 1949. Kartanon vanha maakellari on mahdollisesti 1500-luvulta.

Kohde on suojeltu rakennussuojelulailla.

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kirkniemen kartano 132
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; 1939

Nikander, Gabriel: Herrgårdar i Finland, I Bandet, Nyland I; 1928

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Kallio, Veikko: Kirkniemi - Marsalkkojen kartano; Helsinki 1996

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt, yhteenveto vuonna 1979 käytettävissä olevien inventointien pohjalta, Sisäasiainministriön tiedotuksia 1/1980

von Christiersson, C.G.: Beskrifning öfver Gerknäs säteri intill 20:nde seklet, Bidrag till Lojo sokkenbeskrifning XII; Borgå 1906

www.mannerheim.fi

Tuula Hautanen; 2002

Kirkniemen kartanon koulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kirkniemen kartano
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Nikander, Gabriel:
Herrgårdar i Finland,
Första Bandet, Nyland I;
Helsingfors 1928

Kallio, Veikko: Kirkniemi
- Marsalkkojen kartano;
Helsinki 1996

Tuula Hautanen; 2002

Kirkniemen kartanon omistajat muuttivat vuonna 1898 kartanon mailla sijaitsevaan Gustavsbergin huvilaan, jonka jälkeen kartanonrouva Louse von Christierson perusti koulun, joka toimi aluksi kartanon päärakennuksen alakerrassa. Vuonna 1916 hänen aviomiehensä Carl Gustaf lahjoitti pienten lasten koulun rakentamista varten 20 000 mk ja "Pikkukoulu" valmistui seuraavana vuonna.

Koulurakennus edustaa ulkoasultaan lähinnä myöhäistä jugendia. Se on kapearunkoinen hirsirakennus, jonka toisella sivulla on satulakattoinen siipiosa ja toisella jatketun lappeen alla oleva avoterassi. Rakennuksessa on risti-ikkunat, joiden alalaseissa on kapeat vaakasuorat koristepienat.

Koulun lakkauttamisen jälkeen rakennus oli kesäsiirtolana, kun silloinen kartanonrouva Olly Donner perusti rakennukseen yhdessä Folkhälsanin kanssa kesäsiirtolan helsinkiläisille lapsille. Rakennus on ollut 1980-luvulta lähtien asuinkäytössä.

Rakennus sijaitsee Kirkniemen kartanon pohjoispuolella peltojen takana. Sinne johtaa kartanoon vievältä tieltä koivukuja.

Alitalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Alitalontie 42
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Albin Alitalo; 1983

Heikki Alitalo; 2002

Koikkalan talo lohkottiin vuonna 1785 Alitaloksi ja Ylitaloksi. Talon on omistanut sama suku vuodesta 1706 lähtien. Alitalon vanha pää-rakennus on vanhimmilta osiltaan 1750-luvulta. Talon lounaispäädyssä on vanhan savupirtin seinää. Hirsirunkoisessa talossa on luonnonkivi-perustus, jota on sittemmin korjailtu. Myös lattiarungot on uusittu. Ulkovuoraus on vaihtelevan suuntaista laudoitusta, jossa ala- ja yläosat ovat helmiponttia, keskiosa vaakasuuntaista puoliponttia. Rakennuksessa on T-ikkunat ja mutterikuisti. Satulakaton katteena on tiili. Talo oli päärakennuksena vuoteen 1959 saakka.

Tilan nykyinen päärakennus on vuonna 1959 rakennettu betoni-perustainen ja rankorakenteinen talo. Sen eteläpuolella on hirsinen, pitkänurkkainen jalka-aitta, jonka rakennusvuosi 1764 on kaiverrettu oven yläpuolelle. Pihapiirissä on myös vuonna 1756 rakennettu luhti ja 1700-luvulta peräisin oleva riihi, joihin molempiin on tehty sittemmin laajennusosa. Riihen luona sijainnut savusauna on siirretty ennen isojakoa joen varteen ja isojaon jälkeen joen toiselle rannalle. Sauna on uusittu ja otettu 1980-luvulla uudelleen käyttöön. Sementtitiilinen navettarakennus on vuodelta 1952.

Ylitalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Ylikoikantie 27
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I;
Uudenmaan lääni,
Porvoo 1931

Koikkalan talo lohkottiin vuonna 1785 Alitaloksi ja Ylitaloksi. Ylitalon päärakennus on rakennettu vuonna 1881. Ylitalo on ollut viljelemättä vuodesta 1961 lähtien ja tilan maista on lohkottu runsaasti kesämökkipalstoja. Päärakennus on yksikerroksinen hirsirunkoinen talo, jonka satulakatto on päistään aumattu. Kuistissa on mansardikatto. Luonnonkiviperustuksen päälle valettu betonikuori on johdattanut veden alimpaan hirsikertaan. Katto on uusittu. Talon peiterima-vuoraus on poistettu ja maalaamaton hirsipinta on näkyvillä. Kuisti on vuorattu vaihtelevan suuntaisella laudoituksella. Talossa on kuusiruutuiset ikkunat, joiden päällä on vomakkaasti korostetut otsikkolaudat.

Ylitalo sijaitsee Alitalon kaakkoispuolella, Lehmijärven Koikkalanlahden pohjoispuolella. Pihapiirissä on patsasjalkainen vilja-aitta vuodelta 1754. Sen päätyyn on rakennettu myöhemmin lisäsiipi.

Virkkalantie 25

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Virkkalantie 25
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Minnen från
Lojobygden, Lojoana
54. s.44-46.

Jarl Westerholm; 1982

Maire Sohlberg; 1982

Marjut ja Kari
Helvelahti; 2002

Kauppias Elis Funckin rakennuttama asuin- ja liikerakennus rakennettiin vuosina 1898-1900. Asuinrakennuksen yhteydessä toimi lyhyttavarakauppa vuosina 1900-1925. Vuonna 1918 rakennus oli punaisten kenttäsairaalana ja sittemmin saksalaisten tukikohtana. Parhaiten talo muistetaaan Virkkalan apteekkitalona, toimihan se apteekkina kolmen apteekkarin ajan vuosina 1925-65. Tämän jälkeen talo on ollut asuinkäytössä.

Taloa uudistettiin vuonna 1925, jolloin pihanpuolelle tehtiin mm. keittiötilat käsittävä vinkkelisiipi. Aiemmin keittiö oli talon lounaan puoleisessa päädyssä. Nykyinen mansardikatto taloon tehtiin tuolloin, sillä alunperin rakennuksessa oli satulakatto. Tien puolella ollut sisäänkäynti poistettiin ja uusi ulko-ovi puhkaistiin päätyseinälle. Hirsirunkoisessa talossa on saumapellillä katettu päistään aumattu mansardikatto, jonka lappeella on erilaisia kattoikkunoita. Julkisivun puolella on satulakattoinen frontoni. Talossa on risti-ikkunat ja sen ulkovuoraus on vaakalaudoitusta.

Taloa on peruskorjattu vuonna 1952, jolloin lisättiin öljykeskuslämmitys ja 1990-luvun vaihteessa, jolloin uusittiin sähköt ja putkistot. Viimeksi taloa on korjattu vuosina 1999-2002, jolloin tehtiin mittava sisätilaremontti. Tuolloin mm. muutama runkohirsi vaihdettiin ja kunnostettiin korkkimatojen alla olleet lankkulattiat. Vintille varastoidut vanhat väliovet otettiin uudelleen käyttöön. Huoneisiin laitettiin vanhanaikaiset paperitapetit, listat ja pinkopahvikatot. Ylä- ja alakerrassa on alkuperäisiä kaakeliuuneja jäljellä. Talo maalattiin pellavaöljypohjaisella maalilla, jonka värisävy saatiin museoviranomaisten määrittäessä talon alkuperäisen värin. Myös rännit on uusittu.

Puutarhatontin eteläosassa on kaksi lautarakenteista ulkorakennusta, joista toisessa on ollut alunperin lampola ja käymälä. Rakennuksessa olleisiin "salahuoneisiin" piilotettiin ihmisiä vuonna 1918. Naapuritalon paikalla on ollut aikanaan hevostalli.

Koski

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Koskentie 259
09520 Millola

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Suomen maatilat I; Uudenmaan lääni, Porvoo 1931

Suuri Maatilakirja III; Helsinki 1965

Pauli Maaheimo; 2002

Koski on entinen Mikkolan ratsutila, joka käsittää kantatilan lisäksi yhden siihen 1630-luvulla liitetyn talon. Ratsutilaan yhdistettiin vuonna 1842 Rantiaisen perintötila, vuonna 1843 Arvelan ja Suutarin perintötilat sekä Pöykän tila Hietaisten kylästä. Kylän omistajat tunnetaan keskiajalta lähtien. Ensimmäisinä omistajana mainitaan Mikko Melloinen (1441), Mikko Juhani (1508), lautamies Juhani (1510) ja lautamies Tuomas (1514). Kartanossa on ollut aikoinaan oma meijeri.

Kosken päärakennus on vuonna 1904 valmistunut kaksikerroksinen hirsitalo, jonka alakerrassa on yhdeksän ja toisessa kerroksessa kuusi huonetta. Talon hirsirunkoinen asuinkerros on vuorattu rappauksella, lautarakenteinen ullakkokerros peiterimalaudoituksella. Pihasivulla on kolmelapekattoinen ikkuna ja satulakattoinen frontoni. Rakennusta on peruskorjattu vuonna 1952 ja vuonna 1968, jolloin sisälle rakennettiin saunatilat. Alakerran ikkunat vaihdettiin vuonna 2000 alumiinipuitteisiksi. Alkuperäiset kaakeliuunit ovat jäljellä. Lisänä on sähkölämmitys.

Kosken tila sijaitsee aivan Nummen rajalla, pienellä Koskenjoen niemellä, jonka kohdalla joki laajenee lammeksi. Talouskeskus on päärakennuksen koillispuolella. Tilan valkeaksi rapattu kivirunkoinen viljamakasiini on 1850-luvulta. Rungon kivet on muurattu siinä puutukien väliin. Navettarakennuksen vanhempi luonnonkivirunkoinen osa on 1880-luvulta ja sementtitiilirunkoinen osa 1920-luvun lopulta. Rakennusta on madallettu 1950-luvulla. Pihapiirissä on myös kuusi eri asuntoa käsittävä työväen asuinrakennus vuodelta 1936. Päärakennuksen kanssa kulmittain sijainnut asuinrakennus purettiin 1990-luvun alussa.

Kouvola

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kouvolantila 54
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Suuri Maatilakirja III; Helsinki 1965

Jari ja Leena Eeva; 2002

Kouvola on entinen ratsutila, johon kuuluui kaksi ulkokylänmaata, jotka liitettiin siihen 1620- ja 1630-luvulla. Keskiaikaisista omistajista tunnetaan Pelle Kovola (1514-1516) ja seuraavat omistajat vuodesta 1559 lähtien. Torppia ei esiinny vuonna 1694 eikä 1800, mutta vuonna 1900 niitä oli kolme.

Paritupatyyppinen päärakennus on rakennettu vuonna 1810. Vuonna 1916 taloa uusittiin kauttaaltaan, jolloin asuinkerrokseen tuli seitsemän huonetta ja vintille yksi ullakkokamari. 1950-luvulla taloon tuli kylmä vesi. Lounaissivulla oli alunperin vain yksi kuisti. Umpikuisti lisättiin lounaissivun länsipäähän vuonna 1981 ja siihen tehtiin sauna ja wc. Vesi ja viemäröinti vedettiin vuonna 1982. Vuonna 1982 ikkunat vaihdettiin vanhan mallisiksi, mutta hieman aikaisempaa pienemmiksi valmistajalle sattuneen virheen vuoksi. Ikkunat ovat nykyisin sisäänvedetyt. Lounaissivun alimmat hirret vaihdettiin ja vuoraus uusittiin. Ennen vuotta 1981 päärakennuksessa oli vaakalaudoitus ja se oli väriltään punainen. Koillissivulle on tehty parveke.

Kouvola sijaitsee Hiidenveden länsirannalla. Rakennukset ovat viljelysten ympäröimällä mäellä maisemallisesti edullisella paikalla. Pihaan johtaa pitkä koivukuja ja päärakennusta ympäröi parin hehtaarin suuruinen puistoalue. Rakennukset ovat kansatieteellisesti kiintoisat ja miljöön kannalta merkittävät. Päärakennukseen kanssa kulmitain on tilan vanha 1700-luvulta peräisin oleva päärakennus. Hirsirunkoinen, satulakattoinen rakennuksessa on luonnonkiviperustus. Pihapiirissä on myös luhti ja jalka-aitta, jotka ovat luultavasti myös 1700-luvulta. Navetta on vuodelta 1958.

Kukkumäki

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Lähdetietoja:
Salonen, Torsti:
Helsingin sanomat
14.12.198?

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto: Esihistorialliset ja kultuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Kukkumäen alue sijaitsee Kyrkstadin kartanon lounaispuolella olevalla korkealla, kallioisella mäellä. Alueen pohjoispuolella sijaitsee Lohjanjärvi ja eteläpuolella kulkee vanha Turku-Viipuri maantie. Kukkumäen ensimmäiset asuinrakennukset rakennettiin pian sen jälkeen, kun Lohjan höyrysaha aloitti vuonna 1865 toimintansa. 1800-luvun lopulla perustettiin kaksi uutta sahaa sekä kalkkitehdas, jotka kaikki lisäsivät tarvetta työväen asuntojen rakentamiseen. Kukkumäen yhdyskunta kasvoikin voimakkaasti 1900-luvun vaihteessa.

Alueella on kaikkiaan nelisenkymmentä pientä mökkiä, joissa on yleensä 1-2 huonetta ja keittiö. Mäelle rakenettiin myös suuria työväen kasarmeja, jotka on jo purettu. Sittemmin alueelle on alkanut ilmestyä uusia omakotitaloja, jotka muuttavat vanhan työväen asuntoalueen ilmettä ja luonnetta.

Kirkniemen asema

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kirkniementie 24
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Hagman, A.: ”Hajanaisia muistelmia Lohjan liikenneoloista ja ensimmäisistä asemapäälliköistä”, Lohjan 600-vuotisjuhla-julkaisu; Länsi-Uusimaa 9.8.1923 n:o 61

Valanto Sirkka, Käsikirjoitus, Suomen rautatieasemat vuosina 1857-1920, Museovirasto, Rakennushistorian osasto

Kaj Grönqvist; 2002

Asemarakennuksen vintin parrussa on vuosiluku 1893. Tiettävästi rakennus on siirretty nykyiselle paikalleen Venäjältä. Asemarakennus rakennettiin Kirkniemeen vuonna 1906. Tuolloin rakennuksessa oli pieni torni, useita kattoikkunoita ja päädyissä poikittain taitteiset katot. Tyyliltään rakennus oli mitä viehättävintä jugendia. Nykyilmeensä asemarakennus sai vuonna 1923, jolloin sitä laajennettiin. Samalla purettiin torni, koristeet ja muutettiin taitetut katot satulakatoiksi. Vaakasuuntaisella puoliponttilaudoituksella vuoratussa hirsirakennuksessa on saumapellillä katettu satulakatto, jonka sivustalla on satulakatoinen poikkipääty. Ikkunat ovat T-mallia, joissa ylälasi on jaettu pieniruutuiseksi.

Gerknäs oli täydellinen III-luokan asema. Vuonna 1876 Gerknäsin kohdalta rakennettiin sivuraide Kyrkstadin höyrysahalle. Asemarakennuksen katto uusittiin osittain vuonna 1988. Ulkomaalaus suoritettiin edellisen kerran vuonna 1996. Sisätilaremontin yhteydessä vuonna 2001 asemarakennuksessa 1990-luvun vaihteeseen asti sijainnneen postin tilat muutettiin henkilökunnan tilaksi. Samalla saatiin lisää sosiaali- ja toimistotilaa. Asemapäällikön asunto on ollut talon lounaispäädyssä. Aseman matkustajaliikenne lopetettiin vuonna 1983. jonka jälkeen aseman kautta kulkee vain tavaraliikennettä. Nykyisin asemarakennuksessa on kaksi asuntoa.

Asemarakennus sijaitsee radan luoteispuolella hyvin säilyneellä asema-alueella, jossa on myös ryyti- ja kasvipalstat. Aseman rakennuskantaan kuuluu myös tavaramakasiini ja henkilökunnan asuinrakennus vuodelta 1908, kaksi asuinrakennusta 1930-luvulta sekä liiteri- ja saunarakennukset 1960-luvulta.

Ruotsinkielinen koulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Marskintie 4
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Lehtoranta, T.: Matrikkeli Suomen maalaiskansakouluista / Matrikkel för landsfolkskolorna i Finland; Viipuri 1906

Kerkkonen, K. – Tuompo, J.E.: Suomen kansakoulumatrikkeli, Finlands folkskole-matrikkel; Helsinki 1911

Lohjan kaupungin arkistomateriaali

Erkki Kaljunen; 1982

Kirkniemen kansakoulu perustettiin vuonna 1872. Kirkniemen kartanon omistaja E.G. von Christierson lahjoitti koululle tontin ja koulutalo rakennettiin vuonna 1885. Se on Lohjan vanhin säilynyt kansakoulu. Koulutalossa oli sen valmistuttua yksi luokkahuone, veistohuone, kolme huonetta opettajalle ja yhteinen eteinen. Samaan aikaan rakennettiin koulun ulkorakennukset: aitta, puuliiteri, navetta ja lato. Koulun tontilla oli leikkipaikka, perunamaa ja puutarha. Peltoa oli yksi hehtaari. Koulun yhteyteen perustettiin yleinen kirjasto, jossa oli 295 nidosta. Koulu muutettiin suomenkieliseksi vuonna 1982.

Koulurakennuksessa on luonnonkiviperustus ja saumapellillä katettu satulakatto. Ulkovuoraus on peiterimalaudoitusta.Talossa on kuusiruutuisiksi jaetut risti-ikkunat ja kaksi pulpattikattoista kuistia, joista sivustalla oleva on osin avonainen.

Koulurakennuksessa tehtiin peruskorjaus vuonna 1958, jolloin asennettiin vesi- ja lämpöjohtolaitteet. Vuoden 1972 sisätilaremontin yhteydessä korjattiin ikkunoita, ovia ja uuneja sekä asennettiin loistevalaisimet. Ikkunat ja kate on uusittu 1990-luvulla.

Koulu sijaitsee mäenrinteessä. Koulun pihassa sijaitsee myös vuonna 1937 rakennettu kivirakenteinen alakansakoulurakennus. Koulupihan yhteydessä on nykyisin myös kierrätyspiste.

Markkinajuna

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Kirkniementie 2
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Rakennuspiirustukset, rakennuskortit

Markkinajunaksi kutsutun työväen asuntokasarmin rakennuttajana oli Kirkniemen lasitehdas. Sen tontilla on aikoinaan ollut apteekkarien perustama ja vain lyhyen aikaa toiminut lasitehdas. Markkinajuna rakennettiin vuosina 1919-1920 arkkitehti Viktor Lindströmin tekemien piirustusten mukaan, joita ei kuitenkaan kovin tarkasti noudatettu. Rakennus siirtyi Oy Lohja Ab:n omistukseen vuonna 1927 ja nykyiselle omistajalle vuonna 1983. Markkinajunan asunnoissa asuu vuokralaisia.

Rakennuksen runkohirret tuotiin Sörnäisistä, jossa ne purettiin tiettävästi entisestä sahan työväen asuintalosta. Se on pitkä satulakattoinen rakennus, joka on vuorattu peiterimalaudoituksella. Sivustalla on neljä ulko-ovea ja molemmissa päädyissä yksi ulko-ovi. Talon toisella lappeella on satulakattoisia kattoikkunoita. Rakennuksessa on kymmenen asuntoa, joiden huonetiloina oli alunperin yksi huone ja keittiö. Petter Forsströmin vaatimuksesta jokaisen keittiön alle rakennettiin betonikellarit. Pihalla oli lankkukouru, jossa virtasi oman kaivon vesi ja jokaisella oli noin 1,5 metrin osuus kourusta.

Rakennus on peruskorjattu vuonna 1983, jolloin asennettiin nykyajan mukavuudet. Tuolloin talo myös lisäeristettiin, korjattiin ikkunat ja vaihdettiin entiset ulko-ovet uusiin. Myös portaat oikaistiin ja kaiteet uusittiin. Pönttöuunit jätettiin joka asuntoon. Päätyjen asunnoissa on ollut kosteusvaurioita ja kellarirakenteista nouseva kosteus on lahottanut rossipohjaa ja alinta hirsikertaa.

Markkinajuna sijaitsee radan luoteispuolella. Rakennuksen lähellä on vanhoja omenapuita ja marjapensaita. Pihassa sijainnut ulkorakennus on purettu. Lähistöltä on purettu myös useita 1900-luvun vaihteissa rakennettuja työväen asuntoja, jotka olivat teollisuuslaitosten rakennuttamia.

Kutsila

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Saukkolantie 660
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino -
Nikander, Gabriel:
Suomen kartanot ja
suurtilat I; Helsinki 1939

Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Suomen maatilat I;
Porvoo 1931

Kutsila on entinen Pentin perintötila, johon liitettiin vuoden 1637 paikkeilla toinen tila ja 1860-luvulla Hokan perintötila. Tila ostettiin perinnöksi vuonna 1838. Talon keskiaikaisista omistajista tunnetaan Ragvald (1447) ja myöhemmät omistajat vuodesta 1544 lähtien. Torppia ei esiinny vuonna 1694 eikä vuonna 1800, mutta vuonna 1900 torppia oli kolme.

Nykyisen päärakennuksen paikalla sijainnut vanha päärakennus oli pohjakaavaltaan paritupa, jonka toisessa päässä oli tupa ja toisessa suuri sali. Niiden välissä oli eteinen. Nykyinen päärakennus rakennettiin vuonna 1918 ja uusittiin vuonna 1948. Hirsirakennus on kaksikerroksinen ja mansardikattoinen. Talon alaosa on rapattu ja yläosa vuorattu pystysuuntaisella puoliponttilaudoituksella. Talon molemmilla sivustoilla on satulakattoiset poikkipäädyt. Pihasivulla on lisäksi pulpettikattoinen kattoikkuna ja kuisti, jonka pulpettikatossa on vastaharja. Rakennuksen T-ikkunoiden yläosan moniruutuisuus kertoo, että talon rakentamisajankohta osuu yksiin jugendtyylin kanssa. Suuren maatilakirjan mukaan rakennuksessa oli 1960-luvulla 11 huonetta, 2 aulaa ja kaikki mukavuudet.

Tilan kaikki talousrakennukset on rakennettu vuoden 1920 jälkeen. Harmaakivinen navetta on vuodelta 1930 ja sen tiilinen siipiosa vuodelta 1936. Navettaa on korotettu 1950-luvulla, jolloin uusittiin myös ikkunat. Puutarhan ympäröimä päärakennus sijaitsee peltojen ympäröimällä kukkulalla. Talouskeskus on alempana talon länsipuolella.

Brorsbacka

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kyrkstadintie 16
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala,
Kiinteistöosasto,
Asuinrakennuskortisto

Kyrkstadin kartanon omistaja Karl August Stefan Dahlberg rakennutti Brorsbackan veljelleen vuonna 1890. Oy Lohja Ab osti rakennuksen vuonna 1922.

Brorsbacka on kaksikerroksinen satulakattoinen hirsitalo, jonka ulkovuoraus on vaihtelevan suuntaiista puoliponttilaudoitusta. Rakennuksen lounaissivulle tehtiin sittemmin, vuoden 1922 jälkeen, yksikerroksinen, betoniperustainen siipiosa, joka on vuorattu vaakasuuntaisella puoliponttilaudoituksella. Ikkunat ovat T-puitteiset. Koillissivulla olevan ulko-oven päällä on parveke. Siipiosan sivuseinällä on lasiveranta ja päädyssä satulakattoinen kuisti.

Brorsbacka sijaitsee Kyrkstadin ja Kukkumäen välissä sijaitsevalla puistoa muistuttavalla mäellä.

Jermunkuja 11

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Jermunkuja 11
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Marja-Liisa Järvensivu;
1982

Tontilla oleva asuinrakennus on vuonna 1925 rakennettu hirsitalo, jossa on mansardikatto ja betoniperustus. Pihasivulla on mansardikattoinen frontoni ja kuisti, jonka katolla on parveke. Koillisjulkisivun puolella ollut lasikuisti on purettu ja sen paikalla on uusi terassi. Alakerrassa on uusitut pieniruutuiset ikkunat. Rakennuksen ulkovuoraus on mineriittilevyä, paitsi koillissivulla, joka on vuorattu vaihtelevan suuntaisella puoliponttilaudoituksella. Mineriittilevyjen alta pilkottaa vaalean harmaa peiterimavuoraus.

Rakennuksen ympärillä on puutarha. Tontin itäpuolella sijaitsee vanha Evoxin tiilirunkoinen tehdasrakennus.

Kala-Kokkosentie 11

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kala-Kokkosentie 11
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala,
Kiinteistöosasto,
asuinrakennuskortisto

Alkuperäiset piirustukset

Raimo Lintuniemi:
Pieni kirja suuresta miehestä
Kalkki-Petteristä; 1997

Gösta Cajanuksen suunnittelema asuinrakennus rakennettiin vuonna 1940. Se on rapattu tiilirunkoinen rakennus, jossa on yksiosaiset ikkunat. Rakennuspiirustuksissa talossa on tasakatto. Sota-aikana rakennukseen osui pommi, jonka jälkeen se remontoitiin ja muutettiin satulakattoiseksi. Toisessa päätykolmiossa on suuret moniruutuiset ikkunat. Talon ikkunat on uusittu vuoden 1984 paikkeilla.

Talo oli kalkkitehtaan johtajan asuntona Petter Forsströmin jälkeen. Pisimpään talossa asui Börje Forsström. Yläkerta otettiin edustuskäyttöön vuonna 1980, jolloin sinne tehtiin Paateron tekemien piirustusten mukaan saunatilat ja ilmastointi. Nykyiset omistajat ovat asuneet talossa vuodesta 2002 lähtien. He ovat palauttaneet yläkerran saunatilat takaisin makuuhuonetiloiksi.

Pihassa on ulkorakennus, joka muutetaan tulevaisuudessa todennäköisesti ateljeeksi. Rakennuksen ympärillä on puutarha ja laaja omenapuutarha. Kauempana on junarata ja tehdasalue. Lähistölle on noussut myös uudisasutusta.

Kalkkitehtaan pääkonttori

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Kievarintie 23
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Hoving Victor: Lohjan Kalkkitehdas 1897 - 1950. Helsinki 1952. s.199.

Lohjan kalkkitehtaan pääkonttori rakennettiin vuonna 1920 arkkitehti Gösta Cajanuksen tekemien piirustusten mukaan ja vuosina 1936-1937 siihen tehtiin huomattava laajennusosa. Alkuperäinen konttorirakennus on kolmikerroksinen aumakattoinen tiilitalo, jonka sivustalla on lasiovilla varustettu sisäänkäyntiportaali. Nykyisen ulkoasunsa rakennus sai 1970-luvun lopulla. Uusin osa, atk-siipi, siihen tehtiin 1980-luvulla.

Rakennus sijaitsee tehdasalueella lähellä rautatietä.

Kalkkiuuni

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Kievarintie 23
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Hoving, Victor: Lohjan kalkkitehdas 1897-1950; Helsinki 1952

Timo Salo; 2002

Virkkalaan rakennettu kalkkiuuni perustui Schüttin patentin mukaiseen kuilu-uuniin, mutta se poikkesi määrätyssä suhteessa yleisestä muodosta ja oli laatuaan ensimmäinen Suomessa. Uuni oli sen vuoksi koekappale eikä ollut missään tapauksessa täysin kokeiltu. Se oli kuitenkin suunniteltu kuilu-uunin kalkinpolton periaatteet huomioon ottaen. Schüttin uunille oli tunnusomaista, että sen lämmittäminen tapahtui kahden kuilurakenteessa olevan toisiaan vastapäätä muuratun tulisijan avulla, kun tavallisesti lieriöuuneilla oli neljä tulipesää. Jos kivi rikkoutui kuilussa, sora tukki vedon ja tulenliekit hulmahtivat ulkopuolelle. Saatu kalkki laskettiin kuilun pohjassa olevasta neljästä luukusta suoraan kippivaunuihin.

Aluksi käytettiin Isosaaren kiveä Hermala-Kieklan löytöpaikoilta. Kivi oli karkeakiteistä ja se soveltui huonosti kuilu-uunissa poltettavaksi. Sen vuoksi ryhdyttiin käyttämään kiveä Tytyrin löydöksestä.

Marraskuussa 1897 oli Lohjan Kalkkitehtaan kuilu-uuni muurattu ja kalkin polttaminen aloitettiin. Petter Forsströmin keksintö, että tulipesän arina voitiin puhdistaa kuonasta polton ollessa käynnissä - tulta ei siis tarvinnut sammuttaa – merkitsi suurta parannusta tuotannolle. Ensimmäinen rengasuuni rakennettiin vuonna 1907.

1990-luvun alussa tämä muistomerkki kunnostettiin 300 000 markalla. Rappaukset ovat rapistuneet 2-3 vuoden aikana. Aikanaan uunin ympärillä on ollut puurakenteita. Ketjuilla aidatun muistomerkin ympärillä olevaa nurmikkoa hoidetaan säännöllisesti.

Virkkalassa kalkkia poltetiin sementiksi vuoteen 1994 asti. Kalkkiuuni kuuluu Lohjan kalkkitehtaan alueeseen.

Kauppakuja 2

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Kauppakuja 2
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Esa Peltonen; 1982

Lindqvist; 2002

Rakennuksen kadun puoleinen osa on vuodelta 1913. Alunperäisestä rakennuksesta on säilynyt kellari ja hirsirunkoinen ensimmäinen kerros. Nykyisen ulkomuotonsa rakennus sai vuoden 1929 laajennuksessa, jolloin taloon rakennettiin lautarakenteinen yläkerta ja siipiosa pihalle päin. Talossa on mansardikatto, jonka alalappeella olevat kattoikkunat ovat kuusiruutuisia. Ulkolaudoituksen päälle lisättiin 1950-luvulla mineriittilevyt. Peltikatto ja osa ikkunoista ovat alkuperäisiä.

Ensimmäinen kerros on ollut liiketilana ja yläkerta asuintiloina. Betonisessa kellarikerroksessa on ollut liikkeiden varastotiloja ja askar-teluhuone, joka toimi 1950-1960-luvuilla kalakauppana. Talon rakennutti todennäköisesti sen ensimmäinen omistaja, leipurimestari Johan Edvard Lehtinen (ent. Grönroos), jonka aikana talossa oli leipomo, konditoria ja kahvila. Vuoden 1982 inventoinnin mukaan rakennuttajana oli Rafael Sellman.

Leipomo muutettiin vuonna 1951 rautakaupaksi ja kadun puoleisen konditoria elintarvikeliikkeeksi. Samalla konditorian "isonpuolen" ja paremman väen eli "pikkupuolen" erottanut väliseinä purettiin. "K-Elintarvike" toimi rakennuksessa vuoteen 1973. Sittemmin liiketiloissa on ollut kukkakauppa, muoviliike, kaihdinliike ja turvavaateneulomo ja nykyisin parturi. Länsijulkisivun lasikuisti purettiin 1950-luvulla ja sen paikalle tehtiin uusi ulko-ovi ja näyteikkuna. Kellarikerokseen johtavat portaat olivat kadunpuoleisella sivulla. Yläkerrassa oli 1950-luvulle asti kaksi huoneen ja keittiön käsittävää asuntoa leipomon työntekijöille. Portaikon kohdalle toiseen kerrokseen rakennettiin 1950-luvulla sauna. Sittemmin yläkerran asuntoja on yhdistetty ja parvekkeen eteen on vaihdettu uusi ikkuna ja ovi.

Pihan omenaputarhassa oli 1940-luvulle saakka maakellari. Sodan aikana siihen osui pommi ja kellarissa olleet hillot roiskuivat talon seinille. Rakennus sijaitsee vanhan torin laidalla Kauppakujan päässä.

Kauppakuja 4

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Kauppakuja 4
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Eertamo Pentti, Keon vuosikymeniltä. Lohja 1983. s. 23-24,100.

Pirjo Kaarlela; 1982

Pirjo Koikkalainen; 1982

Lohjan Osuuskauppa rakennutti ensimmäisen suuren liiketalonsa Virkkalaan vuonna 1925. Rakennus on sileäksi rapattu tiilitalo, jossa on saumapellillä katettu satulakatto. Kadunpuoleisella sivustalla on kolme sisäänkäyntiä ja neljä näyteikunaa, joiden kaikkien päällä on puolipyäreät lunetti-ikkunat. Talon muut ikkunat olivat alunperin kuusiruutuisia ja nykyään yksiosaisia. Rakennuksen alakertaan tuli sekatavaramyymälä ja leipämyymälä, joiden välissä oli vain lasiseinä. Yläkertaan tehtiin kaksi suurta salia kahvilaa ja ruokalaa varten sekä emännän huone ja ajanmukainen keittiö. Kellarikerros oli varastotiloina.

Osuusliike Keko rakennutti vuonna 1965 Virkkalaan Centrum-myymälän ja saneerasi vanhan myymälän. Seuraavana vuonna vanhan myymäläkiinteistön alakerrassa avattiin ravintola Tunneli ja yläkerrassa kahvila Kammari. Ravintolan eteen rakennettiin koko julkisivun pituinen terassi. Tontin etelälaidalla on kaksi ulkorakennusta.

Kohde siirtyi yksityisomistukseen vuonna 1990 ja siitä on sittemmin muodostettu kiinteistö osakeyhtiö. Alakerrassa on nykyisin ravintola Siperia.

Kauppakuja 8

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kauppakuja 8
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Anders G. Lindqvist; Virkkala ja sen säästöpankki.1980

Kurt Långström; 1982

Kurt Erik Långström; 2002

Långsrömin kaupparakennuksena tunnetun rakennuksen lounais-koillis-suuntainen osa tuotiin Terijoelta ja pystytettiin nykyiselle paikalleen vuonna 1925. Rakennuksen pihasivulle tehtiin 1930-luvun alussa lautarakenteinen siipiosa. Kadunpuolella on mansardikattoinen frontoni ja talon luoteisnurkalla ns. nurkkaovi. Alkuperäiset T-puitteiset ikkunat on vaihdettu sittemmin yksiosaisiin ja maisemaikkunoihin.

Talossa toimi Virkkalan säästöpankki vuosina 1936-1943 ja sittemmin ruokakauppa vuoteen 1992 saakka. Yläkerrassa on seitsemän asuinhuonetta ja muu osa talosta on varastona. Betoniholvatussa kellarikerroksessa on öljylämpökeskus ja varastotiloja. Talossa on mansardikatto ja vaihtelevan suuntainen ulkovuoraus, jota on osin uusittu. Talo maalattiin 1980-luvulla entisellä värisävyllä.

Rakennus sijaitsee Tynninharjuntien ja Kauppakadun risteyksessä. Risteysalueen luoteispuolella kulkee rautatie. Pihapiirissä on sekä parkkitilaa että puutarhaa. Pihassa on lautarakenteinen ulkorakennus ja kaivo.

Keskustie 1

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Keskustie 1
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Elsa Peltonen; 1982

Kaj Sellman; 2002

Anneli Laakso; 2002

Rakennuksen vanhin osa on Rafael Sellman vuonna 1924 rakentama huoneen ja keittiön käsittävän hirsitalo. Nykyisen ulkoasunsa talo sai vuonna 1928, jolloin alakertaan tehtiin laajennusosa ja rakennusta korotettiin yhdellä kerroksella. Laajennusosat ovat rankorakenteisia. Leveärunkoisessa talossa on satulakatto ja vaakasuora lautavuoraus. Pihan puolella on korkea satulakattoinen kuisti. Talon luoteisnurkalla on ns. nurkkaovi. Ikkunat ovat alakerrassa T-mallia, joiden ylälasit on jaettu pieniruutuisiksi. Yläkerrassa on kuusiruutuiset ikkunat.

Pihassa on lautarakenteinen ulkorakennus.

Keskustie 2

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Keskustie 2
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Elsa Peltonen; 1982

Kaj Sellman; 2002

Anneli Laakso; 2002

Sellmanin rakentajaveljekset rakensivat Kalkkitehtaan työntekijöille tarkoitetun työväen asuinrakennuksen vuonna 1926. Viimeinen vuokralainen lähti vuonna 1963, jonka jälkeen rakennus on ollut kahden perheen omistusasuntona.

Talossa on betoniperustus ja saumapellillä katettu satulakatto. Kaksikerroksisen rakennuksen alakehikko on hirttä. Muuten talossa on rankorakenne, jossa seinien välissä on sahanpurueristys. Betonikellari käsittää noin puolet pohja-alasta. Ikkunat ovat kuusiruutuisia. Alakerrassa oli alunperin kaksi hellahuonetta omalla sisäänkäynnillä sekä keittiön ja kamarin käsittävä asunto. Yläkerrassa oli kaksi keittiön ja kamarin asuntoa.

Talo peruskorjattiin 1960-luvulla, jolloin alakerrassa tehtiin väliseinämuutoksia. Toisen hellahuoneen paikalle tehtiin sauna, jonka tieltä purettiin kahden asunnon käytössä ollut leivinuuni. Samalla vaihdettiin kaksi ikkunaa ja yläkertaan tehtiin kylpyhuone. Talon pönttöuunit ja puuhellat on pääsääntöisesti säästetty.

Talossa on alkuperäinen peltikatto, jota suojaa paksu kalkkikerros. Piippu on pellitetty 1990-luvun lopulla. Talo maalattiin 1980-luvulla tumman keltaiseksi. Alunperin rakennus on ollut väriltään harmahtava. Koristepaneeleita on uusittu. Pihassa on lautarakenteinen ulkorakennus.

Klubitalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Marttatuvantie 1
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Hoving, Victor: Lohjan kalkkitehdas 1897-1950; Helsinki 1951

Oy Lohja Ab, Virkkala, Kiinteistöosasto, piirustusarkisto

Lohjan kalkkitehtaan alueeseen kuuluva klubitalorakennus rakennettin vuosiina 1939-1947 arkkitehti Gösta Cajanuksen tekemien piirustusten mukaan. Rakennustyöt aloitettiin kesällä 1939, mutta sota keskeytti työt kivijalkavaiheeseen. Seinät muurattiin välirauhan aikana ja vesikattoon asti talo saatiin jatkosodan alkaessa. Rakennustöitä jatkettiin sotien jälkeen ja vuonna 1947 osa rakennuksesta saatiin käyttökuntoon.

Klubirakennus edustaa arkkitehtoonisesti korkeatasoista funktionalismia. Se on nelikerroksinen tiilitalo, jonka päädyssä on korkeampi aumakattoinen porrastorni ja sen kanssa limittäin oleva kaksikerroksinen juhlasalisiipi. Betoniperustainen rakennus on muurattu kalkkikivitiilestä. Ulkovuorauksena on sileä rappaus.

Klubitaloon tehtiin tilat virkailijaklubille ja kirjastolle. Siihen tuli myös luku- ja pelihuone, ravintola ja 500 istumapaikkaa käsittävä juhlasali. Rakennukseen tehtiin lisäksi parikymmentä asuinhuonetta naimattomia virkailijoita ja "matkustavaisia" varten.

Klubitalo sijaitsee Kala-Kokkosentien ja Marttatuvantien risteyksessä. Rakennuksen eteläpuolella on kerrostalo ja pohjoispuolella uusi omakotialue. Itäpuolella on entinen seurantalo ja tenniskenttä.

Kyrkstadin kartano

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kyrkstadintie 4
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Neovius AD: Historiska anteckningar om Kyrkstad rusthåll och Kittfall hemman i Lojo socken; Helsingfors 1911

Salonen, Torsti: ”Vanhaa Lohjaa”, Lohjan viikkosanomat 15.4.1981 n:o 15

Kyrkstadin kylä mainitaan ensimmäisen kerran kirjallisissa lähteissä vuonna 1420. Keskiajan lopussa kylässä oli kaksi taloa, jotka toisen talon omistaja yhdisti vuonna 1643 yhdeksi tilaksi, josta tuli 1700-luvulla ratsutila. Vuonna 1894 tilaan liitettiin Kittfallin kylän Lassin ja Markun perintötilat. Kyrkstad oli kestikievarina 1830-luvulta 1900-luvun alkupuolelle eli kievarilaitoksen lakkauttamiseen asti. Kievarirakennus sijaitsi tilan alkuperäisessä tilakeskuksessa eli nykyisten Tynninharjuntien ja Jermunkujan kulmassa.

Kartanon mailla toimii vuosina 1875 - 1896 oma höyrysaha. Lohjan kalkkitehtaan rakennukset on rakennettu pääosin Kyrkstadin entiselle maalle, jonka tehdas osti kartanolta vuonna 1917. Kyrkstadin kartanon pinta-ala oli 1930-luvun lopulla noin 250 ha. Kartano oli Dahlberg-suvun omistuksessa vuoteen 1980. Tuolloin Lohjan kunta osti Kyrkstadin kartanon ja antoi sen olla tyhjillään yli 10 vuotta. Nykyisin kartano on yksityisomistuksessa.

Kartanon empire-tyylinen päärakennus on vuodelta 1876. Se on yksikerroksinen satulakattoinen hirsirakennus, jonka ulkovuoraus on vaakasuuntaista puoliponttilaudoitusta. Kate on saumapeltiä. Talon piihasivulla on vuonna 1890 rakennettu tiilirunkoinen lasiveranta, jossa on kolmelappeinen katto. Verannan yhteyteen tuli kartanon konttori ja talvipuutarha. Talon koillispäädyssä on ns. päätykuisti. Arkkitehti Bauffin laati 1900-luvun alussa suunnitelman kartanon korottamiseksi kaksikerroksiseksi, jota ei kuitenkaan toteutettu. Kartanoa on peruskorjattu ja uudistettu vuosina 1900 ja 1932. Ikkunat ovat T-mallia, jossa alalasit on jaettu kapeilla pienoilla kaksiosaisiksi ja ylälasit kolmiosaisiksi. Verannan ikkunat ovat tavallista T-mallia.

Nykyinen omistaja aloitti huonoon kuntoon päässeen päärakennuksen korjaustyöt vuonna 1995. Korjausten yhteydessä talo on uusittu kauttaaltaan. Pihanpuoleiselle lappeelle lisättiin tuolloin frontoni ja kattoikkunoita, joissa kaikissa on satulakatto. Vastaavanlaiset näkyvät vanhan maatilakirjan valokuvassa vuodelta 1931.

Kyrkstad sijaitsee Lohjanharjua pitkin kulkevan maantien vieressä. Kartanoon johtaa pitkä lehtikuja ja sitä ympäröi 1880-luvulla perustettu laaja englantilaistyyppinen puisto, johon kuuluu mm. kaksi lampea. Talouskeskuksen rakennuksista on jäljellä vain tiilinen viljamakasiini. Kartanon muut vanhat rakennukset mm. mansardi- kattoinen kivinavetta, renkitupa, muonamiesten mökit ja portinvartijan tupa purettiin 1980-luvulla.

Marttatupa

Luettelointiperuste:
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Marttatuvantie 2
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Hoving, Viktor: Lohjan kalkkitehdas, Virkkala; 1951

Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistöosasto, asuinrakennuskortisto

Torsti Salonen; 1982

Marja-Liisa Järvensivu; 2002

Rakennus on Ketun sotilasvirkatalon entinen päärakennus, kapteenin puustelli, Maksjoelta. 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa rakennetun talon hirret siirrettiin nykyiselle paikalleen vuonna 1932 Petter Forsströmin toimesta. Talon pohjakaava säilyi paritupamaisena, mutta muutoin sekä ulkonäkö että sisätilat rakennettiin yhdistyskäyttöön sopiviksi. Ensimmäisessä kerroksessa on juhlasali ja keittiötilat.

Käytännöllisten kotitaloutta koskevien neuvojen antamiseksi Kalkkitehdas palkkasi palvelukseensa kaksi naisneuvojaa. Vuodesta 1932 alkaen opetus oli keskitetty Marttatupaan, jonka yhtiö rakensi ja luovutti yhdistyksen käyttöön. Piirustukset eteisen ja salin sisustamiseksi suunnitteli vuorineuvoksetar Margit Forsström. Neuvojilla oli Marttatuvassa päivittäinen vastaanotto, jonka lisäksi he suorittivat myös kotikäyntejä. Lohjan Kalkkitehtaan Marttayhdistys perustettiin 15.2.1933. Vuorineuvos Forsström oli Martta-ajatuksen innokas ystävä ja suosija, ja Kalkkitehdas tuki alusta alkaen yhdistyksen toimintaa.

Vuonna 1992 Marttatupa siirtyi Marttayhdistysten omistukseen. Taloa on peruskorjattu vuodesta 1993 lähtien. Ulkotyöt on tehty talkootöinä kotiseutuyhdistyksen ohjeiden mukaan. Koteloiduilla nurkilla varustetun talon ulkovuoraus on lomalaudoitusta ja satulakaton katteena on tiili. Talossa on 12-ruutuiset ikkunat ja sen pihasivulla on jugend-vaikutteinen avokuisti. Tiiliperustusten rappaus on uusittu. Sisustus on säilytetty alkuperäisenä. Rakennus on pelkästään yhdistyskäytössä, eikä siellä ole liiketoimintaa. Ainoastaan jäsenet saavat pitää pieniä juhlia. Kellaritiloissa järjestetään muun muassa kankaankudontaa.

Marttatupa sijaitsee Nuorisotien ja Marttatuvantien risteyksessä, entisen seuratalon vieressä. Pihalla on puutarha ja tontin itäreunalla sijaitsee hirsinen piharakennus.

Marttatuvantie 3

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Marttatuvantie 3
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab Virkkala,
Kiinteistötoimisto,
asuinrakennuskortisto

Marttatuvantie 3:n asuinrakennus valmistui vuonna 1927 ja on tyyliltään uusklassistinen. Se on kaksikeroksinen aumakattoinen tiilitalo. Ikkunat ovat neliön malliset. Rakennus on saneerattu vuonna 1963, jolta ajalta talon mineriittivuoraus todennäköisesti on. Rakennusta kutsutaan "Miljoonataloksi". Villiviini peittää katujulkisivun ja päädyn kesällä lähes kokonaan.

Rakennus sijaitsee asuinkerrostalon ja Klubitalon välissä, entisen seurantalon lähellä.

Marttatuvantie 5

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Marttatuvantie 5
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, Kiinteistötoimisto, asuinrakennuskortisto

Heikkinen-Kopola; 2002

Kaksikerroksinen kerrostalo rakennettiin vuonna 1937 kalkkitehtaan virkailijoiden asunnoksi, jossa oli huoneistot neljää perhettä varten. Funktionalistisen talon on suunnitellut arkkitehti Gösta Cajanus. Rakennuksen tiilirunko on rapattu ja aumakaton katteena on tiili. Eteläfasadin molemmissa kulmissa on kaksi pyöreäkulmaista sisäänvedettyä parveketta. Talosta käytetään nimitystä "Herremannavilla". Kellarikerroksen länsikulmassa on sijainnut talonmiehen asunto, joka on liitetty myöhemmin yläpuolella olevaan asuntoon. Kellarikerroksen tiloja on otettu uuteen käyttöön; vanha hiilivarasto toimii pyöräsuojana ja kylmäkellari ja lämmin kellari ovat varastotiloina. Kellarissa on alkuperäinen pesutupa ja sauna, jotka on remontoitu. Avovintillä on nähtävissä tiiliseiniä sekä puisia kattorakenteita. Lattioissa on eristeenä sahajauhoa ja sanomalehtiä.

Osassa asunnoista on alkuperäiset ikkunat jäljellä. Yhden asunnon ikkunat on vaihdettu 2000-luvun vaihteessa. Lohja Oy:n aikana asunnot olivat työsuhdeasuntoja.

Koillispuolella on asvaltoitu piha ja etelä- ja länsipuolella on suuri puutarha, jossa kasvaa muun muassa omenapuita. Puutarha oli aikanaan jaettuna neljään palstaan.

Marttatuvantie 9

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Marttatuvantie 9
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Jarl Westerholm; 1982

Kari ja Nina Hägerström; 2002

Tämän vuonna 1934 valmistuneen asuinrakennuksen on suunnitellut rakennusmestari Falenius. Talosta on käytetty nimitystä "Solbacken". Se on rankorakenteinen peiterimavuorauksella vuorattu talo, jossa on 9-ruutuiset ikkunat. Talossa on tilillä katettu satulakatto ja sen päädyssä on satulakattoinen kuisti.

Rakennus on tullut nykyisten omistajien omistukseen vuonna 1997. He ovat peruskorjanneet talon uusimalla vesijohdot, sähköt ja salaojituksen. Alakerrasta aikoinaan purettu väliseinä pystytettiin hieman eri paikkaan. Ikkunat on vaihdettu ennen nykyisiä omistajia. Peiterimaaudoitusta on paikoitellen uusittu.

Puutarhatontilla on lautarakenteinen piharakennus, jossa on sauna ja liiteri.

Nuorisotie 4

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Nuorisotie 4
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab Virkkala, kiinteistöosasto, asuinrakennuskortisto, piirustusarkisto

Rakennuspiirustukset ja muutospiirustukset

Aila Juntunen; 2002

Arkkitehti Gösta Cajanuksen suunnittelema asuinrakennus on toiminut Kalkkitehtaan johtajien asuntona. Kaksikerroksinen talo valmistui vuonna 1937. Se on sileäksi rapattu tiilitalo, jonka pohjois-puolella on yksikerroksinen siipiosa, jonka katolla on terassi. Ikkunat ovat osin maisemaikkunoita, osin yksiosaisia. Rakennus edustaa 1930-luvun funktionalismia.

Rakennus suunniteltiin muutettavaksi konttoriksi, mutta myytiinkin yksityisomistukseen vuonna 1975. Omistajat ovat peruskorjanneet taloa vähitellen. Ikkunoita on uusittu vanhan mallin mukaan. Yläker-rassa on joitakin alkuperäisiä ikkunoita, samoin pääsisäänkäynnin yhteydessä, jossa olevat pyöreät ikkunat ovat alkuperäisiä. Sisätilaremontin yhteydessä on uusittu putkistot, lämmityslaitteet ja kellarikerroksessa sijaitsevat saunatilat.

Alkuperäinen sisäsoittokello viidestä huoneesta on jäljellä tar-joiluvälikön seinällä.

Pihapiirissä sijainnut vaja jäi viimeisissä lohkomisissa naapuritontin puolelle. Talon itäpuolella on purettu vaja, jossa pidettiin aikoinaan porsaita. Rakennuksen ympärillä on puutarha ja puisto, jossa on vanhoja puita ja pensaita.

Nuorisotie 6

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Nuorisotie 6
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab Virkkala,
kiinteistötoimisto,
asuinrakennuskortisto

Betoniperustainen kaksikerroksinen asuinrakennus valmistui vuonna 1938. Talo edustaa tyyliltään funktionalismia. Se on sileäksi rapattu tiilitalo, jossa on tiilillä katettu aumakatto. Talon ikkunat ovat neliön mallisia. Päädyssä on tiilinen parveke.

Rakennus sijaitsee Nuorisotien ja Marttatuvantien risteyksessä. Tontin reunalla on kallio ja talon länsipuolella kasvaa suuria koivuja.

Tynninharjuntie 9

Kohteen osoite:
Tynninharjuntie 9
08700 Virkkala

Johannesberg-nimisen palstatilan omistajaksi tuli vuonna 1945 Johannes Malmstén, jonka toimesta kohteen asuinrakennus rakennettiin 1940-luvun lopulla. Asuinrakennus on kaksikerroksinen tiilitalo, jossa on tiilillä katettu satulakatto. Tien puoleisella sivustalla on ulko-ovi, jonka päällä on satulakattoinen katos. Ikkunat ovat neliön mallisia paitsi päätykolmioissa, joissa on kolme vierekkäin olevaa kapeaa ikkunaa. Kohteesta on muodostettu 1980-luvun alussa asunto-osakeyhtiö, jossa on seitsemän huoneistoa.

Rakennuksen lähiympäristössä sijaitsevat hyvin hoidettu puutarha sekä asvaltoitu parkkialue. Pihassa on lautarakenteinen varasto-rakennus.

Virkkalan entinen paloasema

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Kala-Kokkosentie 10
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Alkuperäiset rakennus-piirustukset

Jörgen Karell; 2002

Lohjan Kalkkitehtaan alueeseen kuulunut paloasema rakennettiin vuosina 1935-1938 arkkitehti Gösta Cajanuksen tekemien piirustusten mukaan. Tiilirunkoinen ja tasakattoinen rakennus oli alunperin rapattu, nykyinen tiilivuoraus siihen vaihdettiin vuonna 1981. Samalla rakennettiin autokatokset. Autotallin ovet tehtiin piirustusten mukaan vuonna 1949 silloisia paloautoja varten. Rakennuksessa on 16-ruutuiset ikkunat ja sen luoteisnurkassa on torni.

Yläkerrassa on viisi asuinhuoneistoa sekä sauna. Niihin on vuosien varrella tehty muutoksia. Lämmityspatterit ja alakerran ikkunat ovat alkuperäisiä. Yläkerran ikkunat vaihdettiin vuonna 1999. Alakertaan on rakennettu toimistohuone. Rakennus on siirtynyt yksityisomistukseen vuonna 1994 ja nykyinen omistaja on pitänyt alakertaa liiketilana. Sitä ennen vuokralaisena oli Imatran voima.

Junarata ja tehdasalue ovat rakennuksen länsipuolella. Kala-Kokkosentien pohjoispuolella on parkkialue.

Virkkalan muuntoasema

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Jukolantie 3
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Ilkka Almin kirjoittama historiikki; 2002

Torsti Salonen; 1982

Lohjan kalkkitehtaan alueeseen kuulunut muuntoasema on tyyliltään klassistinen. Muuntoasema rakennettiin vuonna 1930 rakennusteknikko Emil Ekegren tekemien piirustusten mukaan. Rakennuksessa on koristeellisia yksityiskohtia kuten tiiliprofilointeja ja puolipyöreitä lunetti-ikkunoita. Luoteissivun kaariaukosta on alunperin kulkenut sisälle ratakiskot, joita pitkin muuntaja siirrettiin muuntoaseman pohjoispuolella sijainneesta vanhemmasta osasta tarvittaessa huoltoon.

Muuntoasemarakennusta laajennettiin lounaispäädystään 1960-luvun alussa arkkitehti Aarne Ervin piirustusten mukaan. Säästösyistä suunnitelmaa typistettiin silloin ja siksi rakennusta jouduttiin tilantarpeen lisääntymisen vuoksi jatkamaan uudelleen 1970-luvun puolivälissä. Avokytkinlaitos ja muuntajabunkkerit purettiin 1990-luvun lopulla ja laitos siirrettiin sisätiloihin. Luoteisjulkisivun hallin yläikkunat on vaihdettu.

Imatrankosken voimalaitoksen valmistuttua Suomeen rakennettiin neljä suurta muuntoasemaa: Viipuriin, Turkuun, Helsinkiin ja Virkkalaan. Virkkalan muuntoasemarakennuksen ensimmäinen vaihe oli valokuvista päätellen samanlainen kuin Viipurin vastaava. Muuntoasemaan liittyvät asuinrakennukset on tehty Viipurin asuinrakennusten piirustusten mukaan aina sijoittelua myöten. Muuntoaseman länsipuolella on ilmeisesti vuonna 1939 rakennettu pommisuoja. Hanko-Hyvinkäätie kulkee tontin eteläpuolelta.

Virkkalan ruotsinkielinen koulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Petter Forsströmintie 1
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Lohjan kaupungin arkistomateriaali: piirustukset vuodelta 1969

Lars Forsblom; 1982

Virkkalan ruotsinkielinen koulu rakennettiin vuonna 1907 johtajaopettaja Johannes Carolus Backmannin laatimien piirustusten mukaan. Se on hirsirunkoinen vaihtelevan suuntaisella laudoituksella vuorattu rakennus, jonka pihasivulla on korkea satulakattoinen siipiosa. Satulakaton katteena on tiili. Rakennus edustaa tyyliltään ja yksityiskohdiltaan jugendia. Ikkunat ovat T-mallia, joissa ylälasi on jaettu kahteentoista ruutuun.

Eteläpäädyn käsityöluokka jaettiin vuonna 1969 väliseinillä kerhohuoneeksi, välinevarastoksi, opettajanhuoneeksi sekä eteis- ja wc-tiloiksi. Sadekatosta on lyhennetty. Jugend-tyyliset savupiiput on verhottu pellillä.

Rakennuksen pohjoispuolella on puutarha. Koulupiha on rakennuksen länsipuolella.

Virkkalan seurantalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Marttatuvantie 2
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Kosti Tuominen; 1982

Marja-Liisa Aaltonen-Eloranta ja Seppo Eloranta; 2002

Petter Forsström rakennutti seurantalon vuonna 1920. Perimätiedon mukaan Forsströmillä oli talossa oma huone. Kalkkitehdas huolehti aikanaan rakennuksen ylläpidosta. Seurantalon seuraava omistaja Partek otti yhdistyksiltä maksun talon käytöstä, eikä yhdistyksillä ollut enää varaa ylläpitää taloa, joten seurantalo pantiin julkiseen myyntiin. Talo siirtyi yksityisomistukseen vuonna 1996.

Rakennus on kaksikerroksinen hirsitalo, jossa on tiilillä katettu satulakatto. Peiterimalaudoituksella vuoratussa talossa on alkuperäoiset pieniruutuiset ikkunat. Juhlasalin viisi ikkunaa ovat 24-ruutuisia, muut ikkunat 12-ruutuisia. Päädyssä ja toisella sivustalla olevat kuistit ovat avonaisia ja katoksella varustettuja.

Rakennuksen katto korjattiin vuonna 2001, jolloin ehjät tiilet saatiin pihassa olevasta liiterirakennuksesta. Remontin yhteydessä uusittiin rakenteita, myrskyn irroittama kulma, laudoitettiin päätykolmioiden ikkunat umpeen, maalattiin piiput ja uusittiin rännit. Sisätilaremontin yhteydessä purettiin puffetin tiski ja eteisen naulakot. Eteisen ja juhlasalin kulmaan rakennettu sauna peruskorjattiin kauttaaltaan. Pesutilat on lisätty rakennukseen aikanaan, kun juhlasalia käytettiin Ristin koulun jumppasalina. Talonmies asui yläkerrassa ja sisäänkäynti talonmiehen asuntoon on ollut länsijulkisivun avokuistilta, näyttämön vierestä.

Juhlasalin parven vieressä oleva vaatehuone on ollut aikanaan aitiona. Näyttämön vieressä on entiset pukuhuoneet kahdessa kerroksessa. Niissä on vanhat uunit jäljellä, myös "upseerien huoneen" (makuuhuone) uuni on säilynyt. Näyttämön alla on pannuhuone, jossa on säilytetty muun muassa lavasteita. Keittiön leivinuuni on purettu jo ennen nykyisiä omistajia.

Seurantalon pohjoispuolella on kaupungin tenniskenttä ja eteläpuolela vanha liiteri. Rakennuksen länsipuolella on nurmikenttä ja itäpuolella mäntymetsää kasvava harjun rinne.

Virkkalantie 19 / Postikuja 1

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Virkkalantie 19
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Jaakko Åkerlund; 1982

Lars Pihl; 1982

Jarkko Bäckman; 2002

Rakennusmestari Grönroosin rakennuttama kaksikerroksinen tiilitalo valmistui 1930-luvulla. Asuin- ja liiketalossa on toiminut muun muassa säästöpankki ja vuoteen 2002 asti varaosaliike. Yläkerta on ollut aina asuinkäytössä. Nykyinen omistajan omistuksessa rakennus on ollut vuodesta 1994 lähtien.

Rapatussa talossa on saumapellillä katettu aumakatto, jonka molemmilla pitkillä lappeilla on puolipyöreä kattoikkuna. Talossa on venäläistyyliset risti-ikkunat ja laastista tehtyjä koristeita koristeita. Lounaisfasadissa on umpeen muurattu oviaukko ja fasadin edessä on bitumipäällysteinen terassi, jossa on valkoinen puukaide. Nykyisen omistajan aikana rakennetun terassin alla on autotalli, johon on käynti pihan puolelta. 1990-luvun vaihteessa tehdyn sisätilaremontin yhteydessä yläkertaan tehtiin sauna, pesutilat ja takka. Alakerran ikkunat sekä terassin ovi on vaihdettu.

Virkkalantien pintaa on nostettu niin, että sokkeli on jäänyt kadunpinnan alapuolelle. Tiesuolan vaikutuksesta katujulkisivun rappaus on alaosastaan pahoin vaurioitunut. Myös betoniportaita on jouduttu paikkailemaan.

Rakennus sijaitsee aukean laidalla Virkkalantien varrella. Pihalla on hiekkakenttä, nurmikkoa, istutuksia ja koivuja.

Virkkalantie 22

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Virkkalantie 22
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Lars Pihl; 1982

Leif Pihl; 2002

Virkkalantie 22:ssa toimineen elokuvateatterin rakennutti Gröndal 1920-luvun puolivälissä. Se on rapattu tiilirunkoinen rakennus, jossa on saumapellillä katettu satulakatto. Sisäänkäynti on kadun puolella olevassa päädyssä, jossa on kaksi ulko-ovea ja voimakkaasti korostettu päätyfasadi. Elokuvateatterin rakennus yhdistettiin viereiseen liike-rakennukseen 1960-luvulla ja 1970-luvulla rakennus muutettiin myymäläksi. Tuolloin tehtyjen muutostyön yhteydessä lattiat uusittiin ja sisätilat maalattiin. Rakennusta on laajennettu vuonna 1990 rakentamalla pihan puolelle varastosiipi. Vanhat elokuvateatterin koneluukut ovat vielä tallella.

Virkkalantie kulkee aivan rakennuksen kyljessä sen kaakkoispuolelta.

Virkkalantie 23

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Virkkalantie 23
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Jarl Westerholm; 1982

Bo-Eric Jarlsson Westerholm; 2002

Westerholmin kauppana tunnettu talo rakennettiin vuonna 1914. Alunperin hirsirunkoinen talo käsitti salin, kamarin ja keittiön. Taloa laajennettiin pihan puolelle 1920-luvulla, joiloin rakennettiin lauta-rakenteinen lisäosa. Kuisti lisättiin 1950-luvulla.

Rakennuksessa on toiminut muun muassa pyhäkoulu, hammaslääkäri ja Kalkkitehtaan klubi. Aikanaan alakerrassa on ollut kaksi liikettä. Westerholmit ovat pitäneet liikettä vuodesta 1943 lähtien. Nykyisin rakennuksen alakerta on liiketilana ja yläkerta varastona. Talossa on saumapellillä katettu satulakatto ja vaihtelevan suuntainen ulkovuorus. Päätykolmiossa olevat 12-ruutuiset ikkunat ovat alkuperäisiä. Molemmilla pitkillä sivuilla ikkunat on laudoitettu umpeen.

Virkkalantien jalkakäytävä on kiinni rakennuksessa. Tietä on korotettu niin, että rakennuksen kivijalkaa ei ole enää näkyvissä. Ovien edessä on alunperin ollut 3-4-askelmaiset rappuset, mutta nykyisin ovien alapinta on jalkakäytävän tasolla. Korotuksesta johtuva seinärakenteiden lahoaminen on jo käynnistynyt.

Pihapiirissä on kolme varastokäytössä olevaa ulkorakenusta: entinen navetta, entinen pieni hiilivarasto ja lautarakenteinen ulkorakennus.

Virkkalantie kulkee rakennuksen luoteispuolelta.

Voimakeskus

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Kievarintie 23
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Hoving, Victor: Lohjan kalkkitehdas 1897-1950, Helsinki 1951

Ritning över utvidgning av kraftcentralen Lojo kalkverk A/B, ritn. n.o 950

Niilo Peräkylä; 1982

Timo Salo; 2002

Lohjan kalkkitehtaan alueella oleva Lohjan ensimmäinen voimalaitos rakennettiin vuonna 1906 rengasuuni n:o 1:n viereen. Laitoksessa oli 20 hevosvoiman kone- ja valaistusvoimaa varten tarvittava tasavirtageneraattori. Laitos siirrettiin myöhemmin isompaan taloon, nykyiseen kansankeittiöön, jonne hankittiin kolme Kuopiosta ostettua 75-, 50-, ja 50-hevosvoimaista De Laval -turbiinia, kussakin 220 voltin tasavirtageneraattori.

Vuonna 1919 käynnistetty sementtitehdas vaati kokonaan uuden voimakeskuksen. Tästä syystä rakennettiin kaksikerroksinen tiilinen voimakeskusrakennus, joka valmistui samana vuonna. Aikaisemman voimakeskuksen vanhat koneet myytiin. Lohjan höyrysahalla oli suuri merkitys voimantuotolle, koska kaikki sen sahajauhot ja osa rimapuusta käytettiin voimakeskuksen polttoaineeksi. Osittain juuri tämän takia ostettiin vuonna 1919 Lohjan höyrysaha. Tärkein syy höyrysahan ostoon oli kuitenkin taata tynnyrilautojen saanti. Sementtitehdas tarvitsi tynnyrilautoja sementtiastioitaan varten.

Voimakeskusrakennukseen asennettiin Jönköpingin Mekaanisen Konepajan valmistama 960 kilowatin turbogeneraattori sekä kaksi Helsingin laivatelakan valmistamaa vesikattilaa, joiden kummankin tulipinta oli 200 m^2. Voima tuotettiin 3000 voltin jännitteisenä, jota jännitettä käytettiin myös tehtaan isommissa moottoreissa. Vuonna 1925 laajennettiin kattilarakennusta kolmannella helsinkiläisen Kone ja Sillan valmistamalla 360 m^2:n tulipintaisella kattilalla ja yhdellä 3000-4200 kilowatin Stal-turbiinilla. Varahöyryn määrän kohottamiseksi hankittiin vuonna 1940 vielä yksi 362 m^2:n tulipintainen Babcock-Willcox -kattila. Kattiloilla on 18 ik:n höyrypaine ja tulistetun höyryn lämpötila on 350 astetta. Vuonna 1919 kalkkitehtaalle perustettiin tytäryhtiö Lohjan Sähkö Oy.

Vuodesta 1929 alkaen Lohjan kalkkitehdas sai käyttövoimansa pääosin valtion voimalaitoksesta, Imatran Voima Oy:stä.

Voimakeskusrakennus toimii nykyisin varastotilana, jossa on höyrykone ja kaukolämpökeskus. Voimakeskusta pidetään valmiustilassa, vaikka aktiivinen toiminta lopetettiin jo vuonna 1994.

Rakennuksessa on tehty vuonna 1989 ikkunaremontti, jossa osa ikkunoista korjattiin siten, että alkuperäiset puitteet ja helat ovat jäljellä. Katot on pidetty kunnossa ja piippu on täysin käyttökuntoinen.

Suuri rantatie

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Turusta Viipuriin johtaneesta maantiestä on mainintoja jo 1300-luvun lopulta alkaen. Se oli Suomen tärkein tieyhteys 1930-luvulle saakka, jolloin uusi Turku-Helsinki-valtatie korvasi Suuren Rantatien. Lohjalla tie seurasi Salpausselkää Karjaalta Virkkalan Ristille ja johti sieltä edelleen Siuntioon ja Pikkalan sillalle. Ristiltä Rantatiestä erkani ratsupolku Hämeenlinnaan.

Risti-Siuntio-maantie ja vanha Turuntie noudattavat keskiaikaista tielinjaa, jonka Kirkniemen asemalta Munkkikallion länsipuolitse etelään johtava osuus on 1950-luvun tienoikaisun yhteydessä jäänyt käytöstä. Säilyneiden osien kunto vaihtelee nykyisen liikennetarpeen mukaan.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Immulan työväentalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Immulantie 24
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Immulan työväenyhdistys
90 vuotta -historiikki

Leo Rintanen; 2002

Immulan työväentalo rakennettiin vuosina 1932-1933. Leveärunkoisessa talossa on saumapellillä katettu satulakatto ja kuusi ja yhdeksänruutuisiksi jaettua T-mallista ikkunaa. Rakennuksen alkuperäisissä piirustuksissa länsijulkisivun ulko-ovien edessä oli kuistit. Talon luoteiskulmassa on talonmiehen asunto. Rakennusta on peruskorjattu 1970-luvulla, jolloin salista poistettiin näyttämö lattiatilan lisäämiseksi. Salin lattia uusittiin 1980-luvulla ja eteläpäädyn laudoitus vuonna 2001. Vesivahingon seurauksena on myös lattioita ja väliseiniä jouduttu purkamaan ja valamaan anturoita. Rakennuksessa on käyttökuntoiset pystyuunit ja suora sähkölämmitys.

Työväentalo sijaitsee Immulantien ja radan välissä. Pihapiirissä on liiteri ja radan suuntaisesti uudempi ulkorakennus, jossa on käymälät ja varasto.

Laakspohjan kartano

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Laakspohjan kartano
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Jutikkala-Nikander: Suomen kartanot ja suurtilat I; 1939

Suomen maatilat I; 1931

Nikander: Herrgårdar i Finland, första bandet, Nyland; 1928

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto: Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Vuonna 1556 liitettiin viisi talonpoikaistilaa Laakspohjan kuninkaankartanoksi. Sen jälkeen, kun kartano oli luovutettu yksityisille, se nautti säterivapautta ainakin vuodesta 1569. Säterivapaus peruutettiin vuonna 1681 ja kartanosta muodostettiin kaksinkertaisesti ratsuvelvollinen säteriratsutila. Päätilaan liitettiin vuonna 1769 Moision yksinäinen rälssisäteri, vuonna 1819 Veibyn yksinäinen säteriratsutila ja 1890-luvulla Ventelän kylän Nummelan rälssisäteri ja samassa kylässä sijaitsevat Laakspohjan säteriratsutilan augmentit Ylis- ja Alistalo. Omistajat tunnetaan vuodesta 1556 lähtien. Torppia oli vuonna 1694 kaksi, vuonna 1800 33 ja vuonna 1900 23. Tilasta on vuoden 1918 maanvuokralain nojalla erotettu 4 torppaa ja yksi mäkitupa; yhteensä 124 hehtaaria maata.

Vuoden 1860 vaiheilla suoritettiin perusteellinen korjaus, jossa kartanon silloiseen päärakennukseen tehtiin huomattava laajennus. Vuonna 1912 se hylättiin ja rakennettiin arkkitehtien Valter ja Ivar Thomen piirustusten mukaan uusi hirsinen päärakennus. Uuden päärakennuksen mansardikatto poikkesi tavallisesta siten, että alemmalle katonlappeelle annettiin nurinpäin käännetyn karniisin muoto. Pihafasadin nurkkiin on sijoitettu parilliset pilasterit ja keskiosaan näitä kapeammat pilasterit. Listoilla jaetut ikkunankehykset ovat eloisammat kuin edellisellä ajalla, vaikkakaan niissä ei ole suorastaan jäljitelty 1700-luvun pikkuruutuisia ikkunoita. Puutarhasivulla on katettu vilpola ja suuret portaat, jotka johtavat maastoon. Pohjakerros käsittää kahdeksan huonetta ja mansardikerros yhdeksän.

Laakspohjan kartano sijaitsee Lohjan kirkolta pohjoiseen suuntautuvan Pappilanlahden pohjoisrannalla. Kartanokeskus on laajojen viljelysten ympäröimällä kumpareella, jonne johtaa lähes kilometrin pituinen tammikuja. Sekä puukujanne että sen alussa oleva portti on merkitty jo vuoden 1680 karttaan. Kartanon puiston on suunnitellut puutarha-arkkitehti Svante Olsson. Puistossa sijaitsee vanha aittarakennus. Pihapiirissä on lisäksi huvilarakennus, väenasunto ja komea tililirakenteinen viljamakasiini, joka lienee 1800-luvun alkupuolelta. Sen kauniisiin detaljeihin kuuluvat pyörökaari-ikkunat ja koristeelliset päätykolmiot.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Lohjan asema

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Venteläntie 11
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Salonen, Torsti: "Vanhaa Lohjaa"; Lohjan Sanomat 1.3.1978, n:o 9

Valanto, Sirkka: Suomen rautatieasemat vuosina 1857-1920, Museovirasto, Rakennushistorian osasto, Käsikirjoitus

Kaj Grönqvist; 2002

Lohjan ensimmäinen rautatieasema valmistui yhdessä radan kanssa vuonna 1873. Lohjan pitäjään sijoitettu asema sai kylän mukaan nimekseen "Vendelä". Nimi muutettiin pian muotoon Lojo ja vuonna 1897 virallisesti Lohjaksi. Alunperin asemarakennus oli V-luokan arvoinen. Myöhemmin rakennusta jatkettiin tavara- ja matkustajaliikenteen myötä ja aikanaan se korotettiin III-luokkaan. 1900-luvulta lähtien liikenteen määrä lisääntyi Lohjan asemalla siinä määrin, että vanha asema osoittautui ahtaaksi. Suurempi ja nykyaikaisempi asema katsottiin tarpeelliseksi. Vuonna 1927 valmistunut asemarakennus rakennettiin vanhan aseman paikalle. Vanha asema siirrettiin noin 100 metriä lounaaseen ja siitä tehtiin rautatiehenkilökunnan asuintalo. Sitä on peruskorjattu viimeksi vuonna 2002.

Rautatien työntekijöille tarkoitettu asuinrakennus valmistui samana vuonna (1873) asemarakennuksen kanssa. Se on satulakattoinen hirsitalo, jonka molemmilla pitkillä sivuilla on satulakattoinen kuisti. Kaksi asuntoa käsittävässä talossa on alkuperäiset kuusiruutuiset ikkunat, joissa on profiloidut vuorilaudat. Ulkovuoraus on alaosassa vaakasuuntaista puoliponttia ja yläosa peiterimalaudoitusta, jonka alareuna on sahalaitainen. 1960-luvun peruskorjauksen yhteydessä taloon lisättiin saniteettitilat ja 1980-luvun lopulla uusittiin savupiippu. Vanha uuni on jäljellä.

Vuonna 1927 valmistunut asemarakennus on keskiosastaan korkeampi satulakattoinen hirsitalo, jossa on alkuperäiset kuusiruutuiset ikkunat ja pitkä konsolien kannattelema katos radan puolella. Sosiaalitilat tehtiin 1980-luvun alkupuolella. Vuonna 1993 suoritetun ulkomaalauksen yhteydessä uusittiin myös ulkolaudoitusta. Asemarakennuksen lounaispuolella on vanha makasiini.

Rautatietoiminta lopetettiin vuonna 2000. Asemarakennuksen alakerta on nykyisin liiketilana ja yläkerta asuntona. Kaikki aseman rakennukset olivat asemakäytössä 1990-luvun alkupuolelle saakka. Asema työllisti vielä 1980-luvun puolivälissä yli 20 ihmistä.

Monni

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Monnintie 76
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suomen valtion arkisto (VA), Helsinki, Asutushallitus, Virkataloasiakirjat

Lohja: Lehmijärvi-Monni, salkku 516

Lähtö- ja tulokatselmuspöytäkirjat liitteineen

Taloudellisten ja välikatselmusten pöytäkirjat

Käyttösuunnitelma-asia- ja pöytäkirja

Asemapiirros

Lauri A. Lehtonen; 2002

Monni on vuonna 1822 rakennettu sotilasvirkatalo, joka on ollut kersantin käytössä. Nykyisen rakennuksen edeltäjä, kaksi tupaa, kaksi kamaria ja porstuan käsittänyt talo todettiin vuonna 1867 niin huonokuntoiseksi, että uuden virkatalon rakentaminen oli välttämätöntä. Vasta vuoden 1877 tarkastuspöytäkirjassa todetaan rakennuksen olevan - sisustusta lukuun ottamatta - valmiina. Vanha asuinrakennus oli edelleen käytössä. Uusi talo oli pärekattoinen hirsitalo, jossa oli luonnonkiviperustus.

Vuoden 1882 pöytäkirjassa kuvataan uusi rakennus. Talossa oli vieras- ja leivintupa, kaksi kamaria, porstua sekä kuisti, joka oli katettu tai umpinainen (öfverbygd trappa). Rakennus oli muuten kunnossa, mutta vintille piti tehdä rappuset ja keittiön rappuset piti peittää (överbygga). Rakennus piti vielä vuorata ja maalata punaiseksi.

Vuonna 1890 rakensi talon silloinen omistaja sen päätyyn kolme huonetta. Vuonna 1902 oli rakennuksessa asfalttikatto. Vuonna 1926 todettiin, että talossa on kaksi kuistia ja vaadittiin, että vesikatto uusitaan päreistä. Vuoraus piti korjata ja ulkomaalaus uusia, lisäksi kivijalan rappaus oli korjattava. Ikkunapuitteet piti maalata öljyvärillä. Lisäksi vaadittin saliin sisäikkunat. Vuonna 1940 todettiin, ettei rakennuksen perusteellinen korjaus kannata ja uusi talo piti rakentaa sille osoitetulle paikalle kolmen vuoden sisällä.

Valtio omisti rakennukset vuoteen 1946 asti, jolloin Monnin tila jaettiin kahtia ja rakennukset siirtyivät nykyisen omistajan vanhemmille. 1950-luvun alussa uusittiin ulkovuoraus ja päätyyn rakennettiin avokuisti pulpettikattoisen umpikuistin paikalle. Rakennus maalattiin entisestä punaruskeasta väristä poiketen keltaiseksi. Koillispäädyssä sijainnut sali jaettiin väliseinällä kahdeksi makuuhuoneeksi. Huonetiloina oli tämän jälkeen tupa, kaksi kamaria, kaksi makuuhuonetta, kaksi eteistä, pikkukamari sekä kaksi kuistia. [Vuoden 1897 huoneluetteloon verratessa huonejaot eivät täsmää. Omistajan arvion mukaan rakennusta ei ole koskaan jatkettu.] 1970-luvun alussa asennettiin peltikatto. Sisätiloissa tehtiin pintaremonttia. Kaksi ovea ummistettiin ja lattioiden päälle laitettiin uusi pinta. 1990-luvun alussa uusittiin alakerran ikkunat vanhan mallin mukaan. Rakennuksessa ei ole vesijohtoja eikä viemäriä.

Monnin tila sijaitsee Lehmijärven länsirannalla. Pihapiirissä on kaksi aittaa 1800-luvulta. Päärakennuksen koillispuolella on 1800-luvulla rakennettu sikala (navetta) ja talli 1920-luvulta. Entinen sauna (nykyinen autotalli) on vuodelta 1926 ja navetta 1940-luvun lopulta. Kauempana rannassa on entisestä riihestä tehty sauna.

Seppä

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Lehmijärventie 421
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni;
Porvoo 1931

Vesa Hämäläinen; 1983

Carl Fredrik Londen; 2002

Sepän vanha päärakennus on tiettävästi 1860-luvulta. Se on komea kaksikerroksinen talonpoikaistalo, jonka koillissivulla on korkea kuisti. Rakennus oli 1900-luvun alusta lähtien työväen asuinrakennuksena. Siinä oli jossain vaiheessa kaksi asuntoa. Rakennusta on peruskorjattu 1960-, 1970- ja 1990-luvulla. Nykyisin talo on omistajaperheen ympärivuotisena asuntona.

Tilan uudempi päärakennus on rakennettu vuonna 1906. Se oli alunperin kaksikerroksinen mansardikattoinen hirsitalo. Jugendvaikuteita omanneessa talossa oli lautavuoraus ja T-ikkunat. Nykyisen ulkoasunsa talo sai vuosina 1955-1956 tehdyssä remontissa, jolloin sitä madallettiin ja tehtiin nykyinen aumakatto. Ikkunat uusittiin ja talo rapattiin. Rappausta on sittemmin paikkailtu ja talo on maalattu kalkkimaalilla vuonna 1999. Kate uusittiin samana vuonna. Talossa on sähkösauna. Rakennus on ympärivuotisessa asuinkäytössä.

Sepän tila sijaitsee Lehmijärveen pistävällä niemellä. Tilan uudempi päärakennus sijaitsee vanhan päärakennuksen koillispuolella, lähempänä niemen kärkeä. Vanhan päärakennuksen lähellä on luhti, vilja-aitta sekä pitkä verstas- ja liiterirakennus. Rannassa on hirsirakenteinen sauna. Tilakeskuksen ympärillä olevat pellot on 1980-luvun lopulla metsitetty ja muutettu osin nurmikentäksi.

Inkainen

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Lieviöntie 560
08680 Muijala

Lähdetietoja:
Brenner, Alf: Sjundeå sockens historia II; 1955

Brenner, Alf: Sjundeå sockens historia III; 1964

Inkainen on ollut kantatila vuodesta 1776 ja vuodesta 1801 lähtien rustholli. Vuosina 1820-1850 tila oli jaettuna kahdeksi: Nedergård ja Ofvergård. Perimätiedon mukaan talo olisi sijainnut alunperin Näppisen tilakeskuksen lähellä, Markkisen välimailla. Ingas mainitaan jo vuonna 1541 maakirjassa. Tilan nykyinen klassisvaikutteinen kaksikerroksinen päärakennus on 1800-luvun puolivälistä. Hirsirunkoisessa talossa on korkea satulakattoinen kuisti ja talon toisessa päädyssä on sittemmin tehty matalampi siipiosa. Ikkunat ovat osin T-mallia, osin neli- ja kuusiruutuisia ruutuikkunoita.

Päärakennuksen huonejärjestystä on muutettu. Alakerrassa on 10 huonetta ja yläkerrassa 5 huonetta. Katto on uusittu vuonna 1989.

Tilakeskus sijaitsee komealla paikalla mäen päällä.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Lieviön seurantalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Muijalantie 374
08680 Muijala

Lieviön hirsirakenteinen seurantalo on rakennettu vuonna 1920. Se on pitkä satulakatoinen talo, jossa on peiterimavuoraus. Juhlasalissa on korkeat kuusiruutuiset ikkunat. Pääsisäänkäynti on rakennuksen päädyssä, jossa ulko-oven edessä on satulakattoinen avokuisti. avokuistin kautta.

Seurantalo sijaitsee peltojen keskellä. Rakennuksen luoteispuolella on lautarakenteinen varasto- ja wc-rakennus.

Näppinen

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Nummenkyläntie 358
08680 Muijala

Lähdetietoja:
Jouko Virtanen; 2002

Näppinen on Lieviön kylän kantatila, joka oli 1800-luvun alkupuolella rusthollina. Tilan vanha päärakennus rakennettiin Suomusjärven Salitusta tulleen isännän (Salonius) ja Roution Rusthollista kotoisin olleen emännän aikaan 1870-luvulla. Alempana rinteessä ollut edellinen päärakennus on tuhoutunut tulipalosssa. Seuraava isäntä oli vävyksi tullut Lehmuskoski Immulan Sauvon tilalta.

Vanhan pakennuksen koillispäätyyn tehtiin 1900-luvun alussa meijeritilat, jonne tuli sementtilattia ja maidon jäähdytysaltaat. Kaakkoisjulkisivulta on purettu pitkä lasiveranta; ”paraatikuisti”. Omistajan mukaan taloa ei ole maalattu edellisen eikä nykyisen omistajan aikana. Tupaa on pienennetty ruokavaraston verran. Keittiön ikkuna on vaihdettu, mutta muuten ikkunat ovat alkuperäisiä T-ikkunoita. Leivinuuni on purettu ja tilalle on tehty pesuhuone. Vesijohto laitettiin 1930-luvun taitteessa. Rakennuksen alla on kivikellari, jonne on sisäänkäynti ulkokautta. Ulkoseinien sisäpuolelle on lisätty insuliittilevyt nykyisen omistajan aikana. Rakennuksessa on ollut puulämmitys sekä öljykamina. Rakennus oli asuinkäytössä vuoteen 1985 saakka. Sen jälkeen katto on vuotanut ja lahottanut hirsiseinän.

Tilan nykyinen seitsemän huonetta käsittävä päärakennus rakennettiin vanhan päärakennuksen viereen vuonna 1956.

Tilakeskus sijaitsee peltojen ympäröimällä mäellä, teiden risteyksessä. Hirsirunkoinen talli on 1800-luvulta. 1900-luvun alussa rakennettua navettaa on korotettu vuonna 1934. Tilalla on myös vanha kalustovaja, kuivaamo ja pajarakennus. Pihapiiristä on purettu riihi, kivimakasiini ja aitta.

Huvila Fridhem

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Fridhemintie 23
08450 Hormajärvi

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Ranta, Urda: Herman Grönbärj, Diplomityö Helsingin Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolla 1972

Huvilan on suunnitellut taiteilija-arkkitehti Herman Grönbärj ja se rakennettiin vuonna 1911 kesähuvilaksi. Rakennuksen tyylipiirteet erittäin jyrkkine aumakattoineen, pitkine savupiippuineen sekä lasikuisteineen ovat englantilaisvaikutteista jugendia. Rakennuksen itäisellä sivulla on parveke ja länsipuolella avokuisti. Huvilaan ei ole tehty suuria muutoksia sittemmin. Huopakatto vaihdettiin vuonna 1986 mineriittikatoksi ja vuonna 1999 laitettiin vesijohdot.

Huvila sijaitsee metsän rinteessä Outamonjärven eteläarannalla. Luoteispuolella kohoaa korkea metsäinen mäki. Eteläpuolella on liiterirakennus. Itäpuolella on kaksi uudempaa hirsihuvilaa. Koillispuolella on järvenranta.

Huvila Sjövik

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Partioniementie 15
08450 Hormajärvi

Lähdetietoja:
Maalaus aiemmasta huvilasta

Inger Bolte; 1982

Inger ja Brita Bolte; 2002

Huvilan paikalla oli aiemmin "romanttisempi" huvila, jota asuivat eversti de Pont (?) ja vaimo Fanny. Nykyisten omistajien isä osti huonokuntoisen huvilan vuonna 1918 ja rakennutti nykyisen sen tilalle vuonna 1928. Huvilan suunnitteli arkkitehti Erik Öst. Kaksikerroksinen huvila edustaa 1920-luvun klassismia vaaleine peiterimavuorauksineen ja aumakattoineen. Rakennus on erittäin edustava tyylinsä ja aikakautensa edustaja. Uuteen huvilaan on käytetty vanhan huvilan hirsiä. Myös väliseinät tehtiin hirrestä. Ikkunajako noudattelee vanhan huvilan jakoa, mutta vuonna 1928 laitettiin pienemmät ikkunat, jotka ovat 6- ja 8-ruutuisia. Yläkerta ja rappusten paikka poikkeaa hieman entisestä. Pohjoissivulla on satulakattoinen kuisti, länsipäädyssä aumakattoinen päätykuisti ja eteläsivulla kaksikerroksinen avoveranta.

Huvilaan tuli lämmin vesi ja siinä oli puulämmitys. Valmistusvaiheessa vedettiin myös sähköt ja puhelin. Huvilan vaaleaa väritystä ei ole vaihdettu. Katto ja ulkoseinät on maalattu muutamaan otteeseen. Kuistin puuosia on uusittu tarvittaessa. Sisätilat on säilytetetty vanhassa asussaan. Keittiössä on alkuperäiset kalusteet. Huoneita koristavat sukulaisten tekemät katto- ja seinämaalaukset. Yläkerrassa on neljä huonetta sekä kylpyhuone.

Omistajat ovat viettäneet kaikki kesät huvilalla. Huvilalla on aina ollut paljon vieraita. 1970-luvulla huvilaan murtauduttiin ja rikottiin jokainen ikkunaruutu, lamppu ja taulu.

Huvila sijaitsee luonnonkauniilla paikalla Lylyisten lahden pohjois-rannalla. Huvilan ja rannan välissä on terassipuutarha. Rannassa oleva kiukaaton "sauna" ja huvilan luoteispuolella oleva liiteri ovat päärakennusta vanhempia.

Uusi-Hontti

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Lylyrannantie 21
08450 Hormajärvi

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Ad. Neovius,
Historiallinen esitys
Lylyisten Sepän talosta;
Helsinki 1910

Kirsi-Tiina ja Markku
Oksanen; 2002

Lylyisten Sepän talon isännät tunnetaan vuodesta 1540 eteenpäin. Nykyisen päärakennuksen rakennutti vuonna 1859 Lylyisten Sepän taloon vävyksi tullut Erik Salin, joka meni naimisiin Henrik Erikinpoika Lodmanin tyttären Stina Lisan kanssa. Tila oli Salinin suvussa vuoteen 1971, jolloin se siirtyi Oskari Salosen säätiön omistukseen vuosiksi 1971-1982 jatuli tuli HYKS:n käyttöön vuonna 1982. Vuodesta 2000 lähtien omistaja on ollut HUS. Tila toimii HUS:n henkilökunnan virkistäytymis- ja kokouspaikkana ympäri vuoden. Tilan hirsirunkoinen päärakennus on harvinainen poikkeus paritupa-tyyppisestä maatilarakentamisesta. Keskellä aumakattoisen päärakennuksen runkoa on korkea, satulakattoinen ristipääty.

Edellisen omistajan aikana rakennukset olivat päässeet huonoon kuntoon. Kaikkiin tilan rakennuksiin uusittiin tiilikate vuonna 1985. Vuonna 1991 kunnostettiin päärakennuksessa sijaitseva kiinteistönhoitajan asunto pesutilojen osalta. Vuonna 1994 vaihdettiin päärakennuksen kaikki ikkunat. Sisätiloissa tehtiin pintaremontteja, vuonna 1996 käsiteltiin yläkerta ja portaikko, myös sali on remontoitu. Perustukset on uusittu kuistin osalta. Museoviraston ohjauksessa suoritettiin päärakennuksen ulkomaalaus öljymaalilla elokuussa 1999. Aiemmin ollut vihreä maalipinta poistettiin sekä mekaanisesti että maalinpoistoainetta käyttäen. Nykyinen keltainen värisävy on ollut talossa alunperin. Maalipinnassa on ilmennyt useita ongelmia; pinta on kalkkiutunut, ryppyyntynyt ja rapissut. Päärakennuksessa toimii tilausravintola, johon kuuluu itsepalvelupuoli sekä keittiö. Yläkerrassa on 12 huonetta ja 27 vuodepaikkaa. Alakerrassa on kiinteistönhoitajan asunto. Molemmat kerrokset ovat ympärivuotisessa käytössä. Päärakennuksessa on öljylämmitys.

Rakennusryhmä sijaitsee korkealla mäellä Lylyistenlahden länsipuolella. Pihapiirissä sijaitsee vanha, mahdollisesti 1700-luvulta oleva asuinrakennus, joka lienee entinen päärakennus. Päärakennuksen länsipuolella sijaitsevat virkistyskäyttöön muutetut piharakennukset, joita ovat väentupa ja pihasauna 1900-luvun alusta sekä punatiilinen karjarakennus vuodelta 1937. Pihapiirissä on lisäksi kaksi uudempaa majoitusrakennusta, joista toinen on rakennettu puretun aitan paikalle.

Uusi-Seppä

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Lylyrannantie 44
08450 Hormajärvi

Lähdetietoja:
Jutila, K.T.: Suomen sukutilat; Helsinki 1939

Suuri Maatilakirja III; Helsinki 1965

Leena Lehti; 2002

Tilan päärakennuksen suunnitteli rakennusmestari J. Haila, mahdollisesti yhdessä H. Heisken kanssa. Jugend-henkinen mansardikattoinen rakennus valmistui vuonna 1914.

Huvilatyyliseen päärakennuksen ikkunat ovat alkuperäiset ja jugendtyylin mukaisesti osin pieniruutuiset. Eteläjulkisivun peiterimat ja osa koristelistoista on sittemmin uusittu. Päärakennukseen laitettiin tiilikatto 1940-luvulla ja keskuslämmitys vuonna 1961. Vuosina 1979-1981 sisätiloissa tehtiin suuri remontti. Tuolloin takkahuoneeseen tehtiin sauna ja pesutilat. Yläkerran avovintti ja kesähuoneet muutettiin lämpimiksi tiloiksi ja rappusten paikkaa muutettiin. Samalla eristyksiä lisättiin, lattioita hiottiin ja ikkunapuitteet maalattiin. Sammal-savi-pellava-eriste poistettiin muutamien huoneiden lattioista. Ulkoseinien sisäpuolelle lisättiin lämmöneristystä. Tuvan kaakeliuunia uusittiin. Vuonna 1987 vaihdettiin tiilikatto peltikatoksi. Talon ulkoväri on pysynyt samana 1940-luvulta lähtien. Vuonna 2000 keittiössä ja takkahuoneessa tehtiin pintaremonttia.

Tilakeskus sijaitsee lehtevällä viljelysten ympäröimällä kummulla. Päärakennuksen ympärillä oli 1940-1950-luvuilla kauppapuutarha. Entisten kasvimaiden paikalla on nykyisin nurmikkoa, mutta omenapuita sekä marjapensaita on vielä jäljellä. Päärakennuksen ympärillä kasvaa suuria tammia. Pihan kaakkoiskulmassa on saunarakennus.

Tilan suuri karjarakennus on vuodelta 1919. Sen eteläpuolella on vanha aitta sekä uudempi asunto-, kauppapuoti- ja konesuojarakennus. Tilakeskuksen läheisyydessä on lisäksi puimala, uusi kuivuri, vanha paja sekä kaksi entistä muonamiehen mökkiä.

Villa Tomtebo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Tomtebontie 45
08450 Hormajärvi

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Villa Tomtebo rakennetiin vuosina 1910-1911 arkkitehti Arthur af Hällströmin piirustusten mukaan. Hirsisessä, mansardikattoisessa rakennuksessa on useita viehättäviä yksityiskohtia, jotka ovat tyypil-lisiä jugendille. Näitä ovat ikkunoiden yläosan pieniruutuisuus, ulkovuorauksen jäsentely, avoverannat ja korostetun korkeat savupiiput.

Huvila sijaitsee metsän keskellä korkealla mäellä Lylyisen kylän länsipuolella olevalla niemellä. Rakennuksen pohjoispuolella on varas-totyyppinen ulkorakennus.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Maikkala

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Talpelantie 971
09520 Millola

Lähdetietoja:
Jutikkala-Nikander, Suomen kartanot ja suurtilat I, Hki 1939.

Vesa Maikka; 1982

Tuula Maikka; 2002

Maikkala on entinen ratsutila, johon liitettiin noin vuonna 1600 kaksi tilaa. Se ostettiin perinnöksi vuonna 1846, jolloin siihen yhdistettiin myös augmenttitila Vähätalo. Maikkalan keskiaikaisista maanomistajista tunnetaan lautamies Maunu Maikkala (1508) ja lautamies Lauri Maikkala (1508). Omistajat tunnetaan vuodesta 1540 lähtien. Torppia ei esiinny vuonna 1694, mutta vuonna 1800 niitä oli yksi ja vuonna 1900 viisi. Tilasta on vuoden 1918 maanvuokralain nojalla erotettu viisi torppaa ja yksi mäkitupa.

Maikkalan tilan rakennusryhmä sijaitsee kauniilla paikalla, korkealla kukkulalla viljelysten ympäröimänä. Maikkalan entinen 1810-luvulta peräisin ollut päärakennus purettiin vuonna 1972. Uusi päärakennus valmistui vuonna 1970 vanhan päärakennuksen kaakkoispuolelle. Talouskeskus sijaitsee päärakennuksen lounaispuolella. Harmaakivinen navetta on vuodelta 1889. Navetan eteläpuolella sijaitsee holvattu kellari vuodelta 1875. Siinä on harmaakivinen alaosa ja pystyyn muu-ratuista tiilistä tehty holvi. Kellaria on korotettu myöhemmin lautarakenteisella osalla. Sisääntulotien päässä, sen molemmin puolin, sijaitsevat kaksi aittaa 1900-luvun alusta. Kauempana pihapiiristä sijaitsee edelleen käytössä oleva paja. Sen vieressä on traktoritalli ja vaja. Tilan muita rakennuksia ovat liiteri vuodelta 1952, kuivuri vuodelta 1973, konehalli vuodelta 1985, saha, kaksi saunaa sekä asuinrakennus vuodelta 1962.

Maikkalan paja sijaitsi alunperin rannassa, mutta se siirrettiin 1900-luvun alussa nykyiselle paikalleen. Pajan tiilikatto on vuodelta 1973.

Maikkalan kansakoulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Talpelantie 764
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Kajanti, Caius:
Kotiseutuni Lohja.
Kotiseutu- ja ympäristöopin
oppikirja Lohjan
kansakouluja varten;
Lohja 1940

Ari Vuorela; 2002

Maikkalan kansakoulu rakennettiin vuonna 1923. Hirsirakenteinen ja aumakattoinen koulurakennus edustaa tyyliltään 1920-luvun klassismia. Tämä ilmentyy muun muassa rakennuksen ikkunoista, jotka on kaakkoissivulla ryhmitelty kahdeksi kolmen 9-ruutuisen ikkunan ryhmäksi. Nykyisen omistajan vanhemmat ostivat koulurakennuksen Lohjan kunnalta purettavaksi tarkoitettuna rakennuksena. Rakennusta on korjattu. Seiniä ja nurkkia on nostettu. Perustuksissa on matalaperustus ja lattiat ovat lahonneet. Perustukset ovat liikkuneet ja talvella 1982 vesi pääsi rakennuksen alle. Osa katosta on ruostunut eikä kattoon ole löytynyt sopivaa maalia. Ikkunanpuitteet on maalattu vuonna 2002. Vuorilaudat ovat alaosastaan huonokuntoiset. Luoteisjulkisivun katoksen alta julkisivu on revitty auki.

Entinen koulu sijaitsee mäen rinteellä, maantien länsipuolella. Pihapiiri on luonnontilainen. Rakennuksen takana on metsä. Koulurakennuksen luoteispuolella on samantyylinen huonokuntoinen piharakennus.

148

Pietarinmäki

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Pietarintorppa 15
09520 Millola

Lähdetietoja:
Jorma ja Paula Juuti;
2002

Pietarinmäki on entinen Maikkalan torppa, joka on rakennettu mahdollisesti 1800-luvun alkupuolella. Tämä hirsirunkoinen ja pitkänurkkainen rakennus käsittää tuvan ja kamarin. Tupaa muutettiin 1950-luvulla, jolloin hellan ja leivinuunin paikkaa hieman muutettiin. Rakennuksessa asuttiin vielä 1980-luvulla. Rakennukseen ei tule vettä eikä sähköä.

Torppa sijaitsee mäen rinteessä. Puutarha on luonnontilainen. Torpan luoteispuolella on muualta siirretty huopakattoinen, hirsirakenteinen vilja-aitta. Pihapiiristä on purettu navetta ja talousrakennus.

Tunturi

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Braskintie 115
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Gösta Österberg; 1982

Riitta Tupala; 2002

Tunturi on mahdollisesti ollut alunperin sotilastorppa. Vuoden 1840 kartassa tie päättyy Tunturin kohdalle. Torppa on saanut nimen Dunders eli Tunturi, siellä asuneen Dundern nimisen henkilön mukaan. Myöhemmin siinä on asunut Braskin muonamiehiä. Torppa oli Braskin maalla, kunnes Rintelän tila erotettiin Braskista. Nykyisin torppa on Rintelän pihan koillispuolella.

Gösta Österbergin mukaan hirsinen torppa olisi rakennettu vuoden 1914 tienoilla. Vuonna 1940 tai 1941 rakennus peruskorjattiin, jolloin muun muassa ikkunoita suurennettiin ja metsän puolelle puhkaistiin kokonaan uudet ikkunat. Lounaispäätyyn tehtiin samalla eteinen ja uusi sisäänkäynti. Alunperin rakennuksessa oli vain huone ja keittiö. Rakennuksessa oli tuolloin multapenkit.

Ulkovuorausta on korjattu paikoitellen. Edellisen kerran talo on maalattu vuonna 1999. Toinen uuneista sekä hormit on uusittu. Yksi alkuperäinen peltiuuni on jäljellä. Savupiippu on muurattu kalkki-hiekkatiilistä 1980-luvun lopulla, kun alkuperäinen piippu purettiin. Eteisestä johtavat rappuset avovintille. Välipohja on paikoin huono-kuntoinen ja piipun juuressa on kosteusvaurioita, mutta muuten kattorakenteet ovat hyväkuntoiset. Seinissä on vanhoja tapetti-kerroksia.

Rakennus sijaitsee Siuntioon vievän tien varrella, Rintelän pihapiirin koillispuolella. Tilan muu rakennuskanta on 1950- ja 1970-luvuilta. Torpan ympärillä on nurmikkoa, hedelmäpuita ja marjapensaita sekä niitty.

Virkkalan taimisto

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Yli-Paila 30
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Suomen puutarhoja,
Trädgårdar i Finland;
Helsinki 1949

Lyyli Långstedt; 1982

Lohjalla Maksjoen kylässä sijaitseva taimisto perustettiin vuonna 1902. Alussa siellä harjoitettiin pääasiassa hedelmäpuiden jalostusta. Alkuaan pinta-ala oli 2,5 hehtaaria. Taimistoa laajennettiin vuonna 1936. Pääviljelyslajit ovat hedelmäpuut, marjapensaat ja orapihlajat. Jugend-vaikutteisen, 1900-luvun alussa rakennetun Virkkalan taimiston päärakennuksen alakerta on rakennettu hirrestä ja yläkerta laudasta. Alakerrassa oli alunperin kolme huonetta, mutta vuonna 1982 niitä oli viisi. Lounaispäädyssä on sisäänkäynti kellariin. Rakennuksessa on mansardikatto ja sen molemmilla pitkillä sivuilla on mansardikattoiset frontonit, joiden molemmin puolin on puolipyöreät kattoikkunat.

Taimistot sijaitsevat päärakennuksen luoteispuolella, mäen alapuolella. Puutarhamainen pihapiiri on aidattu osin luonnonkiviaidalla, osin verkkoaidalla. Rakennuksen edessä on portti. Aidan sisäpuolella on lautarakenteinen vaja ja sen ulkopuolella, tien päässä sijaitsevat kaksi varasto- ja autotallirakennusta. Vuoden 1982 inventoinnin mukaan lounaispuolella on maakellari, jonka oven yläpuolella olevassa betoniotsassa on teksti "HJL 1911".

Yli-Paila

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Ytter-Paila 29
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Solveig Sundberg; 2002

Yli-Pailan maatilan päärakennus on peräisin 1700-1800-luvun vaihteesta.

Rakennuksen ulkoasua uudistettiin vuosina 1972-1973, jolloin vuoraus vaihdettiin pystysuoraksi lomalaudoitukseksi. Samalla vaihdettiin ikkunat. 1960-luvun lopulla asennettiin peltikatto pärekaton päälle. Rakennus on maalattu edellisen kerran 1990-luvulla Falunin punaisella; edellinen värisävy oli ruskea. Ikkunan pielet ja puitteet maalattiin valkoisiksi. Sisätiloja on remontoitu muutamaan otteeseen. Vuonna 1963 edelliset omistajat Ingeborg ja Bruno Hagelberg tekivät keittiö- ja olohuoneremontin. Toinen sisäremontti tehtiin vuosina 1979-1980.

Rakennukselle johtaa puukujanne. Tie tekee jyrkän mutkan rakennuksen kohdalla. Pihalla on puutarha ja pihan lounaisreunalla on lautarakenteinen rengin tupa, jonka päätyyn on myöhemmin lisätty autotalli. Pihalla sijaitsevat myös uudemmat sauna sekä huvimaja.

Martti

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Seppäläntie 130
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Suuri Maatilakirja III, Uudenmaan lääni; Helsinki 1963

Suuren maatilakirjan mukaan rakennus on noin 200 vuotta vanha (vuonna 1963). Tosin yhdestä hirrestä löytyy vuosiluku 1821. Rakennuksessa on useita vanhakantaisia piirteitä, kuten salvosten pitkät nurkat, luonnonkivijalka sekä osittain 8- ja osittain 6-ruutuiset ikkunat.

Vuonna 1982 rakennus oli vuorattu rimoitetulla pystylaudoituksella. Tämä vuoraus on poistettu, ainoastaan kaakkoissivun umpikuisti on vuorattu peiterimoituksella. Luoteisjulkisivun keskellä olevan oven kohdalla on myös kaistale pysty-peiterimoitusta. Lounaispäätyyn on lisätty terassi ja oviaukko.

Martin päärakennus sijaitsee maisemallisesti erittäin edullisesti Seppälänsalmen eteläpuolella. Pihapiiri on hyvin hoidettu. Talon eteläpuolella on vanhoja puita ja pohjoispuolella laaja nurmikenttä. Päärakennuksen itäpuolella on sementtitiilinen navetta vuodelta 1952. Seppälään menevän tien varrella, navetan koillispuolella on vanha aitta. Pihapiiriin kuuluneet työtupa vuodelta 1832 sekä vanha sauna on purettu.

Sali

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Muijalantie 112
08680 Muijala

Lähdetietoja:
Lohjalaisten historia I,
s. 266

Ilma Lahdenperä; 1982

Sali on yksi Muijalan kylän kantataloista, joka on siirretty nykyiselle paikalleen isojaon yhteydessä 1765. Tuollloin talon isäntänä mainitaan nimismies Magnus Muhr.

Tilan yksikerroksinen päärakennus on peräisin 1800-luvun puolivälin tienoilta. Satulakattoisen hirsirakennuksen vanhinta osaa on sen pohjoispää, jossa on pitkä nurkat. Talossa on luonnonkiviperustus ja sen pihasivulla on kaksi satulakattoista kuistia, joista nuorempi on vuorattu helmiponttilaudoituksella.

Talo on pohjakaavaltaan paritupa, jossa tuvan ja salin välissä on pienempiä kamareja. Viimeksi asuttuna on ollut talon pohjoispää, jossa ikkunat on uusittu T-puitteisiksi. Kylmillään olevassa eteläpäässä on alkuperäiset 6-ruutuiset ikkunat.

Pihapiirissä on vuonna 1947 rakennettu navetta, tilan vanha hirsinen navetta, puuliiteri, talli ja sauna.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

154

Soltti (Peltoniemi)

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Soltintie 14
08680 Muijala

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Petteri Åström; 2002

Soltti, josta käytetään myös nimitystä Peltoniemi, on yksi Muijalan kylän kantatiloista. Tila on muodostunut seitsemästä eri palstasta, jotka on liitetty tilaan eri aikoina. Soltti -nimi tulee tilan ensimmäisen omistajan, Mickell Soltt:n mukaan, josta löytyy maininta jo vuoden 1548 asiakirjoissa. Tilaa on sekä jaettu että yhdistetty 1900-luvulla.

Tilan nykyinen päärakennus on vuodelta 1912; vuosiluku on löytynyt piipusta. Päärakennuksen paikalta purettiin yksikerroksinen satulakattoinen talo uuden rakennuksen tullessa. Talon rakennutti ny-kyisen omistajan isänäiti vanhuuden kodikseen. Soltin päärakennus on ilmeisesti tuotu junalla Pietarista Muijalan asemalle rakenteista löytyneistä merkinnöistä päätellen. Talossa on kahdeksan huonetta. Ikkunoiden pieniruutuiset yläosat sekä kahden kuistin jyrkät satulakatot viittaavat tyyliltään jugendiin. Hirsirakenteisessa talossa on mansardikatto.

Vuonna 1944 rakennettiin länsijulkisivulle tasakattoinen umpikuisti, johon tuli toinen sisäänkäynti vanhan isäntäparin käyttöön. Yläkertaan tehtiin neljä asuinhuonetta avovintin paikalle. 1970-luvulla sisäseiniin lyötiin puukuitulevyt. Vuonna 1982 julkisivut maalattiin lateksimaalilla, joka lahotti ulkovuorauksen muualta, paitsi itäjulkisivusta ja pohjois-julkisivun keskeltä. Vuonna 1994 uusittiin lahonnut ulkovuoraus ja maalattiin vuorilaudoista löytyneen maalikerroksen mukaan karta-nonvalkoisella ja listat ruusunpunaisella. Eteläpäädyn vaakalistat pellitettiin. Vuonna 1994 uusittiin ikkunat alumiinipuitteisiksi vanhan mallisiksi muualta paitsi itäjulkisivulta. Vuonna 1996 maalattiin pelti-katto, mutta maalitehtaan virheen vuoksi liuotin liuotti alkuperäisen maalikerroksen pois. Alkuperäinen värisävy on ollut ruskea. Edellisen kerran katto oli maalattu 1950-luvulla. Katon nykyinen maali on tarkoitus poistaa ja maalata uudelleen alkuperäisen väriseksi. Hirsi-runko on alkuperäinen. Ainoastaan keittiön kohdalla on ollut kosteus-vaurio. Sisätiloissa on tehty remonttia 1990-luvulla. Keittiöön on vaihdettu lattiavasat. Viisi vanhaa uunia on jäljellä. Rakennuksessa on puulämmitys. Salin alapuolella on kellari, johon on käynti ulko-puolelta.

Tilan rakennukset sijaitsevat peltoaukean ympäröiminä vanhan Muijala-Lieviö -tien varrella. Päärakennuksen pohjoispuolella, talon pihapiirissä on kesäasuntona toimiva hirsirakenteinen aitta 1800-luvulta. Sementtitiilinen karjarakennus vuodelta 1939 on muutettu viljakuivaamoksi vuonna 1979. Päärakennuksen eteläpuolella, hieman kauempana on riihi 1800-luvulta. Tilaan kuuluu lisäksi uudempia ta-lous- ja piharakennuksia.

Tarra

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Soltintie 31
08680 Muijala

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Lohjan
paikannimikortisto

Timo Nyman; 2002

Tila on ollut olemassa ainakin 1600-luvulta asti ja oli pitkään Tareniussuvun hallussa. Vuodesta 1867 se on kuulunut Nyman-suvulle, jonka ensimmäisenä omistajana oli vuoteen 1879 asti August Österberg. Päärakennuksen päädyn hirrestä on löytynyt vuosiluku H.N. 1870. Yksikerroksisessa päärakennuksessa on luonnonkivijalka, hirsirunko ja peltinen satulakatto. Tuvan alla on ollut kellari. Eteläjulkisivun avokuisti on muutettu ennen sotia nykyasuun. Siinä on alunperin ollut portaat avovintille. Rakennus oli vapaa-ajankäytössä vuodesta 1977 vuoteen 1991, jolloin nykyiset omistajat muuttivat asumaan taloon ympärivuotisesti. Touko-marraskuussa 1990 talo remontoitiin. Perustukset avattiin ja rakennusmestari Jaakko Järvinen teki niiden korjaussuunnitelman. Länsipäädyn korkean eteisen tilalle rakennettiin nykyinen umpikuisti. 1930-luvun tiilikatto poistettiin, kattotuolit lisättiin ja peltikatolle tehtiin aluslaudoitus. Lisäksi muutama runkohirsi vaihdettiin. Vuorilaudat vaihdettiin ja maalattiin. Eteläjulkisivun kuistin tolpat uusittiin ja eristystä lisättiin. Ikkunat uusittiin vanhan mallisiksi. Myös sisältä pinnat on remontoitu ja lisäksi remontin yhteydessä rakennettiin saunatilat. Tuvassa on vielä alkuperäinen uuni sekä kattolaudat. Rakennuksessa on kaksi makuuhuonetta, sali, työhuone, tupakeittiö, wc ja saunatilat. Wc on 1960-luvulta. Rakennuksessa on suora sähkölämmitys sekä puulämmitys. Pihapiirissä sijaitsee 1700-luvun puolivälistä oleva jauhoaitta sekä 1757 valmistunut, kaksikerroksinen ja umpisolainen luhtiaitta. Lisäksi siellä on puuvaja, maakellari 1930-luvulta, ulkosauna 1930-luvulta sekä purettava talli. Hirsinen navetta poltettiin 1960-luvulla. Kauempana lännessä sijaitsee lisäksi riihi mahdollisesti 1800-luvulta.

Isotalo

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Mynterläntie 609
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Matti Helander; 2002

Isotalon maatilan päärakennus on rakennettu vuonna 1913. Rakennuksessa on hirsirunko ja tiilikatteinen satulakatto. Vuonna 1952 alunperin vaalean harmaa rakennus maalattiin keltaiseksi. Salin katto uusittiin vuonna 1958 ja samalla lisättiin eristyksiä ja tehtiin pintaremontteja. Lisäksi päärakennukseen lisättiin kylpyhuone ja viemäri. Vuonna 1979 vinttiin tehtiin asuttava huone, yläkerrassa on nyt kaksi pientä huonetta sekä avovintti. Vuonna 1985 vaihdettiin T-puitteiset, 8-ruutuiset ikkunat nykyisiksi. Hirsiä on vaihdettu ikkunoiden alapuolelta. Rakennus on maalattu edellisen kerran vuonna 2001.

Puutarhan ympäröimä päärakennus ja talouskeskus sijaitsevat kauniilla paikalla Hiidenveden rannalla. Pellot levittäytyvät tilakeskuksen lou-naispuolella. Päärakennuksen länsipuolella sijaitsee aitta, joka on peräisin mahdollisesti 1700-luvulta. 1900-luvun puolella rakennettuja rakennuksia ovat Alitupa, navetta, kuivuri ja pesutupa. Hieman kauempana, päärakennuksen lounaispuolella sijaitsee entinen muonamiehen mökki, jota vuokrataan nykyisin kesämökiksi.

Nummenkylä

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Nummenkyläntie 52
08680 Muijala

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Suuri Maatilakirja III, Uudenmaan lääni; Helsinki 1963

Markku Uronen; 2002

Nummenkylän tila on entisestä Nummenkylän suuresta tilasta erotettu pika-asutustila. Rakennus on pystytetty vuonna 1918 punakaartilaisten polttaman entisen päärakennuksen kivijalalle. Nykyinen päärakennus muistuttaa hieman entistä päärakennusta. Talon rakennutti Tuonti Oy ja se oli SOK:n johtaja Vasalan kesäasuntona.

Alunperin rakennuksen katteena oli pärekatto, joka myöhemmin vaihdettiin huopakatoksi. Vuonna 1978 laitettiin mineriittikatto. Huopakaton jäljiltä kattoa oikaistiin. Vuonna 1976 laitettiin vesi ja viemäröinti. Lautavuorausta on paikkailtu alaosastaan noin vuonna 1980. Lounaispäädyn peiterimat on uusittu. Avokuisti uusittiin 1980-luvulla vanhan kuvan mallin mukaan. Kuistin tolpat on käännetty ylösalaisin. Lattian haltijavasaa on tuettu. Sisälle on lisätty pesutila. Alkuperäiset kaakeliuunit ovat tallella. Alakerta on ympärivuotisessa käytössä ja yläkerrassa on kesähuoneita. Holvattu kellari on mahdollisesti muuta rakennusta vanhempi.

Nummenkylän tila jää Helsinki-Turku valtatien, siitä erkanevan moottoriliikennetien sekä Hanko-Hyvinkää-radan muodostaman kolmion sisälle. Tilakokonaisuuden itäpuolella aukeaa laaja tasanko, joka on entistä järven pohjaa. Päärakennuksen ympärillä on laaja puistokokonaisuus. Puisto perustettiin 1900-1917 silloisen omistajan kenraalimajuri Maexmontanin aikana. Asuntopihaan johtava tie muodostaa päärakennuksen eteen ympyrän.

Sodan jälkeen tilan rakennuksia on purettu ja siirretty. Punatiilinen karjarakennus purettiin 1990-luvun lopulla ja kartanon vanha paja on raunioina. Jäljellä on päärakennuksen ikäinen hirsirakenteinen viljamakasiini, jossa on samalla tavalla aumattu katto kuin päärakennuksessakin. Se sijaitsee päärakennuksen luoteispuolella, sisäänajotien reunassa.

Smedsgård

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Mårbackantie 12
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Anna Ahilampi; 1982

Satu Guneysel; 2002

Rakennuksen vanhempi pohjois-eteläsuuntainen osa on rakennettu 1800-luvun loppupuolella. Seppä Timberg oli rakennusmiehenä. Poikittain eteläpäätyyn tehty lisäsiipi on 1930-luvulta. Ulkoasultaan rakennus on jugend-tyyppinen. Yksityiskohtia ovat yläosaltaan 12 osaan jaetut, 3-jakoiset ikkunat, mansardikatto sekä kuisti, jonka päälle on rakennettu parveke. Talo on ollut aikanaan Kirkniemen tehtaan vuokra-asuntolana, jolloin sisällä oli pienempiä huoneita. Talo huutokaupattiin vuonna 1973 Westerlundeille. Talon omisti Stenman vuonna 1974-1975.

Nykyisen omistajan vanhemmat ostivat talon vuonna 1976. Rakennus oli tuolloin väriltään valkoinen ja ikkunanpuitteet olivat punaiset. Vuonna 1976 sisätiloissa tehtiin pintaremontti ja länsijulkisivulle rakennettiin parveke sekä kuistin raput ja kaiteet. Umpikuisti muutettiin avokuistiksi ja koksilämmitys vaihdettiin öljylämmitykseksi. Piian tilojen paikalle on tehty saunaosasto, väliseiniä ei ole muutettu. Edellinen omistaja oli uusinut vuorilaudoituksen. 1990-luvulla listat maalattiin ruskeiksi ja vihreiksi ja myös peltikatto maalattiin. Yläkertaan on tehty avovintin paikalle (1h+k) asunto. Ikkunat on vaihdettu vuonna 2000 alumiinipuitteisiksi kaksilasisiksi. Ikkunoiden malli on kui-tenkin sama kuin ennenkin.

Rakennus sijaitsee viljelysten ympäröimällä pienellä kummulla. Talouskeskus ja ratsastuskenttä sijaitsevat päärakennuksen länsipuolella. Pihatien varressa on pyöreä pajarakennus, jossa on aiemmin ollut kartionmuotoinen katto. Talon ympärillä on hyvin hoidettu ja rehevä puutarha. Pihasauna on vuodelta 1976.

Huvila Kotikallio

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Katterkalliontie 146
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Eero Haahti; 1982

Heikki Haahti; 2002

Huvilan on suunnitellut karjalaiseen tyyliin nykyisen omistajan isoäiti Anna Haahti. Tontti oli ostettu vuonna 1933 Vihtori Boreniukselta. Hirsirunkoinen ja satulakattoinen huvila rakennettiin talvella 1935-1936.

Vuonna 1962 eteläsivulle lisättiin sisäänkäynnin yhteyteen umpikuisti. 1960-luvulla purettiin pohjoisjulkisivun keittiön porstua. Se on myö-hemmin rakennettu uudelleen alkuperäiseen asuun. Alunperin itäpäädyn parvekkeelle meni sivusta portaat ja se oli ainut käynti vintille. Portaat on myöhemmin poistettu ja nykyisin vintille mennään sisäkautta. Länsijulkisivun edessä oleva terassi, ”tanssilava”, oli alunperin lautarakenteinen. Julkisivujen tumma pintakäsittely oli alunperin tervaa. Rakennuksessa oli ensin pärekatto, sen jälkeen huopakatto ja sitten peltikatto. Katon väri on ollut ruskea, punainen ja nyt vihreä. Sisätiloissa on keittiön paikkaa vaihdettu ja entisen keittiön paikalla on nykyisin raput yläkertaan. Rakennuksessa on sekä puuettä sähkölämmitys. Myös yläkerta lämmitetään.

Huvila sijaitsee metsäisellä kalliolla Lohjanjärven rannalla. Huvilan pohjoispuolella sijaitsee 1960-luvulla rakennettu valmistalo. Näiden kahden huvilan välissä on vanha jalka-aitta, joka on siirretty Sammatista. Pohjoisella rannalla on vuonna 1934 rakennettu ja 1960-luvulla muutettu saunarakennus ja rannalla on lisäksi venevaja vuodelta 1936. Rakennusten länsipuolella on puutarha.

Huvila Nevanlinna

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Tiiroontie 84
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Arne Nevanlinna; 1982

Arne Nevanlinna; 2002

Huvila Nevanlinnan on suunnitellut arkkitehti Antero Pernaja ja se valmistui vuonna 1936. Huvilan alakerta on hirsirakenteinen ja yläkerta lautarakenteinen. Eristeenä on luonnonrive. Huomio huvilassa kiinnittyy päätykolmioiden koristeisiin, joissa valkoisella pohjalla on sinisiä rombikuvioita.

Rakennus vuorattiin vasta sodan jälkeen. Vuorilaudat ovat alkuperäiset, mutta osa laudoituksesta on uusittu sokkelin päältä. Alunperin ulkoväritys oli sinipunaisempi. Talo maalattiin edellisen kerran vuonna 2001. Huvilassa oli alunperin pärekatto. Sodan jälkeen se korvattiin sementtitiilikatolla. Vuonna 1996 laitettiin päreiden päälle nykyinen peltikatto. Sisätilat ovat alkuperäisessä asussaan. Keittiö uusittiin kuitenkin vuonna 1968. Alakerta sekä yläkerran asuttavat huoneet lämmitetään. Vuonna 2002 on tehty porakaivo.

Rakennus sijaitsee korkealla Lohjanjärven rannalla. Ympärillä on sekametsää. Rantasauna on vuodelta 1936.

Huvila Palmén

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Katterkalliontie 176
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Paavo Mikko Suominen; 2002

Huvila Palmén on rakennettu kahdessa osassa 1910-1920-lukujen vaihteesta lähtien. Se on alunperin ollut neliskanttinen hirsimökki, jonka kylkeen on pian rakennettu keittiön, verannan ja makuuhuoneen käsittävä osa. Kuistin pylväissä ja ikkunoiden vuorilaudoissa on nähtävissä ajalle tyypillisiä jugend-piirteitä. Rakennuksessa on kaksi kuistia; länsisivulla avonainen ja itäsivulla umpikuisti. 1970-luvulla rakennuksen sementtitiilikate korvattiin mineriittikatteella. Rakennus myös maalattiin 1970-luvulla. Rännit on laitettu 1990-luvulla. Rakennusta on kengitetty muutamasta kohdasta. Omistajan mukaan talo elää, sillä perustukset ovat huonot. Ikkunat ovat alkuperäiset, vaikka niiden puitteiden puna-valkoinen väritys on alunperin ollut päinvastoin. Sisätiloihin tehtiin muutoksia lisäsiiven rakentamisen yhteydessä. Sisällä on sekä puu- että sähkölämmitys. Myös yläkerrassa on lämmitettäviä huoneita.

Huvila sijaitsee kauniilla paikalla Lohjanjärveen pistävällä kallioisella niemellä. Rakennuksen eteläpuolella on nurmikenttä. Itäpuolella kohoaa jyrkkä kallio. Pohjoispuolella, järveen laskevassa rinteessä on päärakennuksen kanssa samaan aikaan rakennetut lautarakenteiset verstas sekä jäähuone. Rantaan on rakennettu sauna vuonna 1996.

Outamo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karkalintie 148
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni;
Porvoo 1931

Halila, Aimo: Helsingin kaupungin sosiaalitoimen historia, Helsingin kaupungin julkaisuja nro 30, 1977

Outamon oppilaskodin historiikki

Tila on alunperin ollut Outamon ratsutila. 1900-luvun alussa Helsingin kaupunki perusti sinne lastensuojelulautakunnan alaisen koulukodin. Lapset asuivat ja opiskelivat aluksi päärakennuksessa. Päärakennus on kaksikerroksinen hirsirakennus vuodelta 1880, jossa on mansardikatto. Päärakennus on ollut Outamon oppilaskodin toimis-tokäytössä 1990-luvun lopulta lähtien uuden koulurakennuksen valmistuttua. Osa luokkahuoneista on tyhjillään.

Päärakennusta uusittiin vuonna 1916. Noin vuonna 1980 vintti lämpöeristettiin. Tiilikattoa on uusittu samalla tiilityypillä ja rakennuksen on lisätty rännit. Päärakennus maalattiin edellisen kerran 1990-luvun alussa. Sisäseinät on verhoiltu tulenkestävällä levyllä. Päärakennuksen alla on holvattu kellari.

Outamon oppilaskoti sijaitsee korkealla kallioisella mäellä Outamonsalmen rannalla. Päärakennuksen eteläpuolella on osin kivestä rakennettu navetta, jossa on kaiverrettuna vuosiluku 1827. Se muutettiin aluksi jumppasaliksi, mutta toimii nykyisin kerhotilana. Navetan päädyssä on ruokalarakennus. Päärakennuksen lounaispuolella on kaksi hirsirakenteista renkitupaa, joista pohjoisempi on ulkoapäin alkuperäisessä asussaan. Navetan vieressä on luonnonkivistä muurattu, myöhemmin muutettu tallirakennus. Rakennusten luoteispuolella, mäen alapuolella on uudempaa oppilaskodin rakennuskantaa.

Lohjansaaren seurantalo

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Pietiläntie 2
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Läntinen, Frans Herman: "Edistysseuroista ja niiden toiminnasta Lohjalla", Lohjan 600-vuotisjuhlanumero. Länsi-Uusimaa 9.8.1923, n:o 61

Paavo Syrjänen ja Aili Sjögren; 1982

Pirjo Sjögren; 2002

Lohjanjärven saariston nuorisoseura perustettiin 31.12.1916. Seurantalon rakennushanke pantiin alulle jo seuraavana vuonna, jolloin silloinen esimies lahjoitti rakennusrahastoon 100 markkaa. Tammikuussa 1920 valittiin "rakennuslautakunta". Kesähuvilana aiemmin olleen rakennuksen runko tuotiin vuonna 1922 Terijoelta junalla Kirkniemen asemalle ja siitä eteenpäin hevoskyydillä nykyiselle paikalleen. Seuraavan vuoden kesällä 15.7.1923 rakennus vihittiin käyttöön. Hirsisen rakennuksen ulkoasu on pitkälti samanlainen kuin Terijoella, mutta sisällä tehtiin joitain muutoksia. Rakennus oli ensin sementtitolpilla, joiden välit muurattiin umpeen sotien jälkeen. 1930-1940-luvulla ikkunaruudut olivat pienemmät. Rakennuksen kaakkoispäädyssä on avokuisti.

Sisätiloissa tehtiin pintaremontti talkoilla vuosina 1984-1990. 1980-luvun lopussa vuorilaudat uusittiin ja tehtiin sähkötyöt. Rakennus on maalattu edellisen kerran öljymaalilla vuonna 1999, värisävy on nyt keltaisempi kuin aiemmin. Sisätiloissa ei ole tehty väliseinämuutoksia ja näyttämö on alkuperäisessä asussaan. Yläkerrassa on parveke sekä konttori. Koillispuolella on entinen talonmiehen asunto (1h + k), joka on nykyisin juhlaväen käytössä.

Seurantalossa järjestetään nuorisoseuran iltamia ja myyjäisiä sekä paikallisten yhdistysten juhlia. Seurantaloa vuokrataan myös yksityisille.

Rakennus sijaitsee tien pohjoispuolella olevalla mäellä. Rakennuksen pohjoispuolella on laajahko piha, jonka luoteiskulmassa on ulko-wc- ja varastorakennus 1980-luvulta.

Paavolan kuparikaivos

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Lähdetietoja:
E. Laine: Suomen vuoritoiminta III; Forssa 1952; s. 258, 285-286

Paavolan kylässä sijaitsevan Alitalon mailta malminetsijä E.J. Westling löysi vuonna 1784 kuparimalmiesiintymän. Kaksi vuotta myöhemmin esiintymässä suoritettiin koelouhintaa kolmessa kohdassa. Vuonna 1831 John Julin sai valtauskirjan esiintymään.

Varsinaisesti malmia louhittiin vuosina 1834-1839 kahdesta kohdasta, luoteisesta ja koillisesta louhoksesta.

Saaren koulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Pietiläntie 23
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Kajanti, Caius: Kotiseutuni Lohja. Kotiseutu- ja ympäristöopin oppikirja Lohjan kansakouluja varten; Lohja 1940

Kaupungin arkistossa piirustuksia sekä työselityksiä, vanhimmat vuodelta 1924

Lea Kyttälä; 1982

Lohjansaaren koulu perustettiin vuonna 1898. Hirsirakenteista koulua alettiin heti rakentaa ja se lienee ollut valmiina vuonna 1900. Rakennusta laajennettiin luoteispuolelle vuosina 1925-1926, jolloin rakennus sai nykyisen asunsa. Koulun molemmissa päissä on poikkipäädyt. Rakennuksen ikkunat ovat 6-ruutuisia. Laajennusosan kivijalkakerrokseen tuli koulukeittola, ruokailuhuone sekä kellareita. Ullakkokerrokseen tehtiin asunto (1h+k) sekä ullakkotilaa. Lisäosan ensimmäiseen kerrokseen tulivat alakoulun luokkasali, eteishalli ja vanhan osan opettajan asuntoon liittyvä makuuhuone.

I. Yrjölä piirsi koulun talousrakennuksen piirustukset vuonna 1928. Talousrakennukseen tehtiin navetta, rehusuoja, halkosuoja, kaksi aittaa ja yksi varasto toiseen päätyyn. Toiseen päätyyn tehtiin käymälät, lantasuoja, kuivikevarasto ja varasto. Työselityksen mukaan navettaan tuli tiiliseinät ja katteeksi galvanoitu peltikatto. Vuonna 1963 koulurakennukseen tehtiin peruskorjaus, minkä yhteydessä asennettiin keskuslämmitys. Piirustusten mukaan uunit purettiin ja talousrakennuksen halkosuojaan tehtiin lämpökeskus. Talousrakennuksen päätyyn tehtiin aittojen paikalle sauna ja pesutilat. Koulurakennuksen ullakolle lisättiin huone ja ensimmäisen kerroksen asunnosta purettiin väliseiniä. Ikkunoita ja ovia uusittiin. Vuonna 1963 tehtiin sisätiloissa pintaremontteja. Vuonna 1980 alakerran asunnossa ja oppilaseteisessä tehtiin piirustusten mukaan väliseinämuutoksia. Tilan käyttötarkoitus muuttui: välinevarasto, opettajanhuone, wc:t, sosiaalitila, siivouskomero, keittiö ja ruokala. Kellarikerroksen keittolaan tehtiin kyläläisten tila. Saaren ala-asteen perusparannuksessa vuonna 1989 ensimmäisen kerroksen ikkunat uusittiin ulkopuoleltaan vanhojen kaltaisiksi. Lisäksi lattiapinnoitteita uusittiin ja tehtiin keittiöremontti kellarissa.

Koulurakennukset sijaitsevat Pietiläntien kaakkoispuolella kyläkeskuksessa, metsäisellä mäenrinteellä. Koulupiha on rakennusten koillispuolella. Pihan koillispäässä on vanha sauna. Talousrakennus sijait-see koulun kaakkoispuolella.

Toivari

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Pietiläntie 15
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Suuri Maatilakirja III, Uudenmaan lääni; Helsinki 1963

Alli Toivari; 2002

Toivarin tilan hirsinen päärakennus on osittain peräisin 1700-luvulta; luultavasti vuodelta 1790. Rakennuksen yksityiskohtiin kuuluvat pitkät hirsinurkat ja 2-jakoiset ikkunat. Rakennuksen nykyisen omistajan vanhemmat ostivat talon Juho Jännekseltä vuonna 1949. Jännes jou-tui luovuttamaan maata, mutta myi talon mieluummin vapaalla kau-palla. Jänneksen aikaan talo oli ollut työntekijöiden asuntona ja siellä asui kolme perhettä. Talossa ei ollut kaivoa, wc:tä eikä saunaa. Päärakennus on ollut aikoinaan kylän tanssitalona, siinä on sijainnut myös kylän postitoimisto. Jänneksen aikaan oli tehty avokuisti sisään-käynteineen.

Vuosina 1950-1951 korjattiin ikkunoita ja ovia. Myös vuotanut pärekatto korjattiin. Ulkosauna rakennettiin vuonna 1950. Vuonna 1960 laitettiin tiilikatto ja vuonna 1979 talo maalattiin lateksimaalilla, joka ei pysynyt pinnassa. Ulkomaalaus uusittiin vuonna 1992 lateksimaalilla. Osa ikkunoista muutettiin kolminkertaisiksi vuonna 1981. Vuonna 1985 tehtiin sisäremontti, jolloin muurattiin uusi uuni, korjattiin välikatto ja tehtiin sisälle sauna sekä vedettiin vesijohdot. 1980-luvulla vaihdettiin ikkunanalushirret. Myös pohjoispäädyn kallion päällä olleet hirret vaihdettiin.

Talon nykyinen eteinen on ollut alunperin osa tupaa ja nykyinen keittiö pääsisäänkäynnin vasemmalla puolella on ollut eteinen. Vintille menevät raput on purettu. Perustuksissa on multapenkit. Pohjois-päädystä on purettu kuisti, päädyssä on vielä ovi.

Toivarin talo sijaitsee Paavolan kyläkeskuksessa seuratalon ja koulun välissä. 1950-luvun navetta sijaitsee päärakennuksen lounaispuolella. Pihapiiriin on aiemmin kuulunut myös luhtiaitta sekä jalka-aitta. Luhtiaitta poltettiin, koska siinä oli tutkimusten mukaan tuomaankelloja ja muita tuholaisia. Jalka-aitta on nykyisin Lohjan museon pihassa. Aitasta löytyy kirjoitus: "Hinois 1774".

Akusti

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Teinniemi 20
09630 Koisjärvi

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni;
Porvoo 1931

Tapani Bäckman; 1982

Tapani Bäckman; 2002

Akustin hirsirakenteisen ja satulakattoisen päärakennuksen rakennutti Henrik W Bäckman vuonna 1892. Talo on ollut asumaton 1980-luvun alusta lähtien. Katto kunnostettiin uusilla, vanhanmallisilla tiilillä 1980-luvun lopulla. Kuistin tolpat ja muut puuosat vahvistettiin 1980-luvun lopulla. Talon länsipäädyssä on pulpettikattoinen umpikuisti ja eteläsivulla satulakattoinen umpikuisti sekä aumakattoinen avokuisti. Päärakennus maalattiin ennen sotia keltamullalla ja edellisen kerran se on maalattu 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa. Vuonna 1867 Akustiin liitettiin Yli-Tuurin talo.

Akustin tila sijaitse kallioperäisellä mäellä, Helsinki-Turkutien pohjoispuolella. Päärakennuksen pihapiiriin tehtiin puutarhasuunnitelma 1920-luvulla. Nykyisin pihaa käytetään käytöstä poistettujen kylmäkalusteiden väliaikaisena varastona, kasvillisuus on luonnontilaista.

Päärakennuksen lounaispuolella on talouskeskus. Säterikattoisen navetta- ja tallirakennuksen vanhin osa on entistä viljamakasiinia ja uudempi osa on vuodelta 1930. Karjanhoitajan rakennus on navetan takana. Tilalla ovat myös huonokuntoinen pajarakennus, vanha kanala ja sauna.

Huvila Myllymäki

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Papinniementie 33
09630 Koisjärvi

Lähdetietoja:
Jutila, K.T.: Suomen sukutilat; Helsinki 1939

Timo Eränkö; 1982

Kustaa Lehtonen; 2002

Viljo Enroosin suunnittelema hirsirakenteinen, kaksikerroksinen ja mansardikattoinen huvila on rakennettu vuonna 1929 Äijälän tilan entiselle tuulimyllyn paikalle. Rakennukseen käytettiin tilan vanhan syytinkimökin hirsiä. Mökissä on pidetty kiertokoulua.

Alunperin rakennus oli vuorattu vain yläosastaan ja alaosassa oli pelkkä hirsipinta näkyvissä. 1950-luvulla myös alaosaan laitettiin pysty-peiterimavuoraus. 1940-1950-luvuilla kaakkoissivun avokuistin päällä oli parveke. Katteena oli alunperin mineriittilevyt. Vesikate uusittiin huopakatteiseksi vuonna 1983. Kuisti on uusittu 1980-luvun alussa. 1990-luvun lopussa luoteisjulkisivulle lisättiin parveke.

Kaikki ikkunat ja niiden koristeet ovat alkuperäiset. Rännit ja vesikourut on uusittu paikoin, mutta osa niistä on mahdollisesti alkuperäisiä. Betonisokkeli on lahottanut alimman hirsikerran. Vesi on päässyt myös kaakkoisjulkisivun ikkunoiden alapuolisiin rakenteisiin väärin tehdyn korjauksen johdosta. Rakennuksessa ei ole vettä eikä viemäröintiä. Rakennuksessa on sekä puu- että sähkölämmitys.

Huvila sijaitsee metsäisellä rinteellä Äijälän tilakeskuksen länsipuolella. Rakennuksen pohjoispuolella on punamullattu liiterirakennus. Huvilan ympärillä, alarinteessä on puutarha, jota laajennettiin 1950-luvulla.

Paksalon kansakoulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Teinniemi 41
09630 Koisjärvi

Lähdetietoja:
Tauno Tötterman; 1982

Tauno Tötterman; 2002

Paksalon kansakoulu on rakennettu vuonna 1929. Koulurakennuksen suunnitteli mahdollisesti I. Yrjölä, sillä hänen nimensä löytyy piirustuksista. Komeassa ja ulkoasultaan alkuperäisen asunsa hyvin säilyttäneessä rakennuksessa on klassisia piirteitä. Pääsisäänkäynnin yläpuolella on pyöreä ikkuna, jonka yläpuolella on frontoni.

Koulurakennuksen lyhyessä siivessä on ollut opettajan asunto. Pitkällä sivulla on ollut luokkahuone sekä veistohuone. Lounaisjulkisivun sisäänkäynnistä on koulun aikana ollut kulku luokkahuoneeseen, kirjastohuoneeseen ja keittiöön oppilaseteisen kautta. Koulu lopetti toimintansa vuonna 1966, jolloin siitä tehtiin Lohjan palokunnan virkistysmaja. Nykyinen omistaja osti rakennuksen Lohjan kunnalta vuonna 1969. Taloa on siitä lähtien muutettu asuttavaksi. Vuonna 1973 tehtiin porakaivo. Vuonna 1983 hiililämmitys vaihdettiin öljylämmitykseksi, ulkovuoraus uusittiin ja maalattiin. Myös katto maalattiin. Edellisen kerran julkisivut ja katto on maalattu vuonna 1991. Ainoastaan rakennuksen kaakkoispäädyssä on uudet ikkunat. Entisen luokkahuoneen, nykyisen olohuoneen kattoon on lisätty lämmöneristystä. Luoteispäädyn kellariin on tehty sauna ja pesutilat. Kaakkoispäätyyn puhkaistiin uusi sisäänkäynti ja sen yhteyteen tehtiin avokuisti vuonna 1990. Uunit on poistettu ja muita pieniä muutoksia on tehty, mutta huonejärjestys on säilynyt.

Koulurakennus sijaitsee Helsinki-Turkutien pohjoispuolella, peltojen ympäröimänä. Pihalle on tehty uima-allas. Luoteispäädyn korkeaa kivijalkaa vasten on tehty tekokumpare. Koulurakennuksen koillispuolella on piharakennus.

Teiniemi

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Teinniemi 28
09630 Koisjärvi

Lähdetietoja:
Jutila, K.T.: Suomen sukutilat; Helsinki 1939

Suomen maatilat I, Uudenmaan lääni; Porvoo 1931

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Harriet ja Antti Cavén; 2002

Teiniemen tilan omistajat tunnetaan vuodesta 1552 lähtien. Ennen vuotta 1880 tilaan liitettiin Mattilan talo ja vuonna 1900 Ala-Touri. Tilan nimi oli aiemmin Markkula. Päärakennus on vuodelta 1902, ja se on rakennusmestari Kaarlo Tiilin piirtämä. Hirsisessä talossa on sa-tulakatto. Itäisellä sivulla on kaksi koko talon korkuista ulkonevaa päätyä sekä etelä- ja länsipäädyissä umpikuistit.

Tila on ollut nykyisillä omistajilla vuodesta 1982 lähtien. Päärakennus oli silloin huonokuntoinen, mutta se kunnostettiin. Runkohirsiä on vaihdettu ja kivijalkaa on tuettu. Peltikatto laitettiin vuonna 1985. Ikkunat vaihdettiin 1980-luvulla saman kokoisiksi. Kuistit on korjattu. Päärakennus on maalattu edellisen kerran vuonna 1991 öljymaalilla, osa vuorauksesta on alkuperäistä ja osa on uusittu.

Päärakennuksessa on puulämmitys. Vanhat kaakeliuunit ja pönttöuunit ovat tallella. Arkkitehti Aarno Oksanen on suunnitellut taloon keittiön ja vanha leivinuuni on entisöity. Sisälle on rakennettu sauna. Nykyistä edeltävä päärakennus sijaitsi lähellä nykyistä kuivuria, mutta se tuhoutui tulipalossa. Sisäänajotien mutkassa, päärakennuksen eteläpuolella sijaitsevan jalka-aitan katteena oli pärekatto ennen 1980-luvulla laitettua peltikattoa. Luhtiaitta on siirretty tilalle muualta. Myös sen alkuperäinen pärekatto on vaihdettu peltikatoksi 1980-luvulla. Aitta on maalattu ja korjattu nykyisten omistajien aikana. Se sijaitsee talousrakennusten välissä, päärakennuksen länsipuolella.

Tila sijaitsee korkealla, kallioperäisellä mäellä, josta pohjoiseen avautuvat Hiidenveden selät. Maisemallisesti sijainti on hyvin edullinen. Pihapiirissä on alkuperäisessä asussaan säilyneitä aittarakennuksia. Päärakennusta vastapäätä, sen länsipuolella sijaitsee työväen asunto. Pihapiiriin kuulvat lisäksi muun muassa savusauna sekä saharakennus, joka on rakennettu puretun navetan paikalle.

Äijälä

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Papinniementie 38
09630 Koisjärvi

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I, Uudenmaan lääni; Porvoo 1931

Jutila, K.T.: Suomen sukutilat; Helsinki 1939

Timo Eränkö; 1982

Erkki Alhopuro; 2002

Äijälän tila on ollut samalla suvulla lähes 400 vuotta ja omistajat tunnetaan vuodesta 1552 lähtien. Päärakennuksen ensimmäinen kerros on rakennettu 1780-luvulla. Hirsinen talo koostui nähtävästi alunperin tuvasta ja kamarista. Taloa laajennettiin ja toinen kerros lisättiin 1850-luvulla. Kaksikerroksinen poikkipääty (umpikuisti) rakennettiin 1910-luvulla. Päärakennuksen lautaverhous on laitettu 1800-1900-lukujen vaihteessa. Vuorilaudoitusta on uusittu paikoin. Päärakennus on maalattu vuonna 1966, 1980-luvulla sekä vuosina 1997-2001. Rakennus on ollut aina keltainen. Ikkunanpuitteet ovat alkuperäiset; vain lasiruutuja on vaihdettu. Ikkunoiden alapuolisen hirren päällä on tuohta. Hirsirunko on kauttaaltaan alkuperäinen. Päärakennuksessa oli 1870-luvulla tuohi- ja malkakatto. Se muutettiin 1890-luvulla pärekatoksi. Vuonna 1936 laitettiin tiilikatto ja vuonna 1971 mineriittikatto.

Vuonna 1938 sisäseiniin laitettiin pinkopahvit. Ne poistettiin 1960-luvun lopulla ja seinät verhoiltiin levyillä. Keittiö tehtiin yläkertaan vuonna 1977. Vuonna 1992 tehtiin pintaremontteja sisätiloissa. Sekä alakerrassa että yläkerrassa on sekä kesähuoneita että lämmitettäviä huoneita. Päärakennuksessa on puulämmitys sekä sähköpatterit. Uunit ovat mahdollisesti 1850-luvulta. 1900-luvun alussa taloon tuli vesi. Päärakennuksen vieressä on pumppukoppi ja vesisäiliö. 1960-luvulla taloon tuli painevesi ja päärakennukseen tehtiin kylpyhuoneita. Vuonna 1968 viemäröintiä uusittiin. Alakertaan tehtiin wc 1990-luvulla.

Päärakennusta ympäröivät hyvin säilyneet punamullatut ulkorakennukset sekä puutarha, jossa kasvaa vanhoja lehtipuita. Tilakokonaisuuden länsipuolella, peltojen takana on Hiidenvesi. Päärakennuksen lounaispuolella sijaitsee hirsirakenteinen talli- ja härkäpihatto vuodelta 1847. Sen vieressä on perunakellari 1800-luvulta. Päärakennuksen luoteispuolella on viljamakasiini vuodelta 1867. Pihan lounaiskulmassa sijaitsevat 1700-luvun alun jalka-aitta ja 1880-luvun saunarakennus. Päärakennuksen koillispuolella sijaitsee vuonna 1859 rakennettu ja vuonna 1969 muutettu navetta-rakennus, joka on osin luonnonkivirakenteinen. Päärakennuksen itäpuolella sijaitsee puuvaja. Pohjoisempana sijaitsevat puimala vuodelta 1927 ja viljankuivaamo vuodelta 1970. Päärakennuksen eteläpuolelle, 1920-luvulla puretun syytinkimökin paikalle, rakennettiin saunan ja tallin käsittävä lisärakennus vuonna 1989. Päärakennuksen länsipuolelta, Myllymäeltä, purettiin tuulimylly 1910-luvulla. Pihapiirissä ollut luhtiaitta purettiin 1930-luvulla ja 1950-luvun alussa päärakennuksen kaakkoispuolelta paloi sikala.

Paloniemi

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Paloniementie
08450 Hormajärvi

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Palomäki, A.J.: Historiikkia Lohjan kunnanvaltuuston toiminnasta 50 vuoden aikana; Lohja 1961

Paloniemi on entinen ratsutila, joka käsitti kantatilan lisäksi siihen 1620-luvulla liitetyn tilan. Ratsutilaan yhdistettiin noin vuonna 1760 saman kylän Tervan perintötila, joka vuodesta 1707 oli ollut kartanon lampuotitilana. Vuonna 1900 ratsutilaan liitettiin Humppilan yksinäinen perintötila. Torppia tilalla oli vuonna 1800 kuusi ja vuonna 1900 viisi.

Vuonna 1950 palanut päärakennus oli rakennettu vuonna 1900 ja sen oli suunnitellut arkkitehti Eliel Saarinen. Se muodosti mielenkiintoisesti vaihtelevan kokonaisuuden ollen osittain kaksi- osittain kolmekerroksinen. Sen monet yksityiskohdat aikaansaivat vuosisadan vaihteelle ominaisen kansallisromanttisen tunnelman. Alakerrassa oli 11 huonetta ja yläkerrassa 16. Sisustus oli vielä 1939 osittain Saarisen suunnittelemaa. Seinäpintoja peittivät suuret maalaukset. Salin suuri, koristeveistoksin varustettu pöytä ja nahkapäällysteiset tuolit ovat tallella Lohjan museossa. Lohjan kunta omisti kartanon vuodesta 1930 lähtien.

Entisestä kartanomiljööstä on säilynyt lehtipuukujanne, osa puistoa, huvimaja, venevaja ja metsänvartijan talo. Venevajan pärekaton päälle on myöhemmin laitettu huopakate. Nykyisin katemateriaali on pelti. Vuonna 1982 rakennus oli väriltään ruskea. Venevaja sijaitsee Paloniemen uimarannalla. Metsänvartijan talo rakennettiin van der Palsien aikana ja myöhemmin siinä asui Marie Lutherin taloudenhoitaja neiti Lundgren jäätyään eläkkeelle. Talon takana on ollut laaja aitaus, jossa pidettiin koiria. Metsänvartijan mökki sijaitsee mäen rinteessä, Lohjanjärven rannalla, entisen päärakennuksen länsipuolella ja sen on suunnitellut niin ikään Eliel Saarinen. Huvimaja sijaitsee entisen päärakennuksen länsipuolella, metsäisen harjun laella. Epäillään, että myös huvimaja olisi Eliel Saarisen piirtämä.

Suurin osa kartanon muistakin rakennuksista, muun muassa komea kivinavetta, tiilinen makasiini ja mylly on rakennettu 1900-luvun vaihteen tienoilla. Englantilaistyylinen 1800-luvulta peräisin oleva puisto on hehtaarin laajuinen.

Partiomaja

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Partioniementie 82
08450 Hormajärvi

Lähdetietoja:
Kaupungin arkiston rakennuspiirustukset vuodelta 1969

Hirsirunkoisessa ja satulakattoisessa partiomajassa oli alunperin ko-kous- ja majoitustiloja sekä keittiö. Se rakennettiin nimenomaan partiolaisten leirimajaksi vuonna 1936. Alkuperäinen sementtitiilikate on vaihdettu peltikatteeksi. Partiomaja sijaitsee korkealla, metsäisellä ja kallioisella Partioniemellä Lohjanjärven rannalla.

Partioniemen leirikeskuksen alueella on päärakennuksen lisäksi vuonna 1981 rakennettu keittiö- ja ruokailurakennus, wc-rakennus vuodelta 1985 sekä halkovajan ja varaston käsittävä talousrakennus vuodelta 1990.

Rannassa, päärakennuksen lounaispuolella sijaitsee hirsirakenteinen saunarakennus. Ympäristössä on lisäksi nuotiopaikka, pururata sekä sulkapallo- ja lentopallokentät.

174

Vanha Karstuntie

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Lähdetietoja:
Hirsjärvi: Lohjan historia II

Vuonna 1841 valmistui Lohjannummelta Hiiden ja Paloniemen kautta Karstulle johtava kylätie. Vaiheittain 1910-luvulta 1950-luvulle jäivät pois käytöstä osuudet Hiiden kartanon ja Lylyisten tienhaaran sekä Outamonlahden pohjukan ja Karstun koulun väliltä, kun Karstuntietä oikaistiin ja parannettiin.

Vanha Karstuntien tiepohja on yhä nähtävissä muun muassa Hiiden ja Paloniemen väliseltä osuudelta.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Pässi

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Immulantie 621
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni;
Porvoo 1931

Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Esko Suominen; 1983

Petri Suominen; 2002

Pässin hirsisen päärakennuksen vanhin osa on koillispäässä sijainnut savupirtti, joka on mahdollisesti rakennettu vuonna 1857. Rakennusta on jatkettu myöhemmissä vaiheissa. Koillispäätyyn ja kaakkoissivulle rakennettiin vuonna 1919 kuusikulmaiset umpikuistit, jotka purettiin vuonna 1972 ja tilalle rakennettiin nelikulmaiset kuistit. 1920-luvulla päärakennuksen salissa toimi koulu ja samanaikaisesti yksi kamareista oli opettajan asuntona.

Vuonna 1919 ikkunat vaihdettiin yläosiltaan pieniruutuisiksi. Ikkunat vaihdettiin jälleen vuonna 2001. Talon koillispäässä sijaitsevassa tuvassa tehtiin vuonna 1972 väliseinämuutoksia ja muun muassa komeron paikalle rakennettiin wc. Osa kivijalkaa peitettiin betonivalulla vuonna 1972.

Rakennus oli tyhjillään vuodesta 1990 vuoteen 1993, jolloin nykyiset omistajat muuttivat sinne. Yläkertaan tehtiin satulakattoinen poikkipääty vuonna 1996. Samalla uusittiin kattotiilet. Yläkertaan rakennettiin sauna, pesutilat sekä oleskelutila vuonna 2000. Koillispäädyn kuistin kosteusvaurio korjattiin, ja sen rakenteet uusittiin vuosina 1995-1996. Vuorilaudoitusta on uusittu 1990-luvun lopulla. Rakennus maalattiin vuosina 1996-2002 keittomaalilla.

Pässin tilakeskus sijaitsee lähellä Siuntion rajaa, Paunin kylätien varrella niin, että päärakennus, aitta ja navetta ovat tien pohjoispuolella, pellolle viettävässä alarinteessä. Tien eteläpuolella ovat makasiini sekä ylempänä rinteessä 1920-1930-luvulta peräisin oleva piian mökki. Tien levennyksen yhteydessä lato- ja tallirakennus jouduttiin purkamaan tien eteläpuolelta.

Vanha-Momma

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Immulantie 607
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Teuvo Järvenpää; 2002

Vanha-Momman maatilan päärakennus on peräisin 1800-luvun puoli-välistä. Luonnokiviperustalle rakennettua, hirsirunkoista taloa remontoitiin 1960-1970-luvuilla. Osaan perustuksista valettiin betonilaatta. Yläkertaan tehtiin huoneet kumpaankin päätyyn ja rakennukseen lisättiin sisä-wc.

Nykyinen omistaja on muuttanut rakennukseen vuonna 1994 ja samana vuonna tehtiin kaakkoisjulkisivulle uusi kuisti, jonka nurkkaan rakennettiin kylpyhuone. Talossa ei ollut aiemmin peseytymistiloja. Kuistin ikkunat uusittiin yhdeksänruutuisiksi. Yläkerran parveke ja ovi on lisätty kaakkoisjulkisivulle 1990-luvulla. Vintillä on aiemmin ollut pienet haukanikkunat. Omistaja aikoo purkaa sisätilojen lastulevyvuoraukset ja vaihtaa 1960-luvun ikkunat ruutuikkunoiksi. Vuorilaudoituksen maalipinta on huonokuntoinen.

Pihapiiri on rehevä ja pihalla kasvaa muun muassa suuria jalopuita. Tilaan kuuluvat päärakennuksen lisäksi hirsirakenteinen vilja-aitta sekä ulkohuussi vuodelta 1879. Päärakennuksen koillispuolella on pieni lampi sekä kaksi uudempaa saunarakennusta. Tien toiselta puolelta on purettu vanha navetta- ja tallirakennus tien laajennuksen yhteydessä.

Pietilä

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Pietiläntie 215
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Uuno Sjögren; 1982

Pertti Sjögren; 2002

Uuno Sjögrenin mukaan Pietilän maatilan päärakennus olisi noin 200 vuotta vanha (vuonna 1982) ja Suuri maatilakirja mainitsee, että se on yli sata vuotta vanha (vuonna 1963), jolloin tilan hirsirakenteinen päärakennus olisi tehty ennen vuotta 1865. Rakennuksessa ovat säilyneet alkuperäiset kahdeksanruutuiset ikkunat. Talon länsi-julkisivulla on avo- sekä umpikuisti. Länsijulkisivun umpikuisti on tehty 1900-luvun puolivälissä (mahdollisesti vuonna 1962). 1970-luvulla tehtiin edellinen remontti taloon, jolloin tupaa remontoitiin. Talo on punamullattu edellisen kerran 1970-luvulla. Talo on ollut useita vuosia tyhjillään; uusi päärakennus valmistui vuonna 1985. Katto vuotaa ja välikatto on romahtanut sisään monesta kohtaa. Rakennukseen ei tule vettä, eikä siellä ole viemäriä. Vanha leivinuuni on tallella. Pohjois-päädyssä sijaitsevassa tuvassa on penkki, jossa vuosiluku 1860. Tuvan alla on kellari. Jokaisessa huoneessa on ollut puulämmitteiset uunit. Vanha huonejärjestys on säilynyt.

Pietilän vanha päärakennus sijaitsee mäen päällä. Sen itäpuolella on villejä kirsikkapuita ja vanhoja jalopuita. Talouskeskus sijaitsee alempana, päärakennuksen lounaispuolella. Siihen kuuluvat sementti-tiilinen navetta vuodelta 1938 ja punamullattu hirsiaitta 1800-luvulta. Päärakennuksen pohjoispuolella on uusi päärakennus vuodelta 1985. Sen paikalla on sijainnut omenatarha. Viljelykset levittäytyvät talouskeskuksen länsi- ja pohjoispuolella. Lohjanjärvi näkyy kauempana pohjoisessa. Aitan vierestä on purettu karjarakennus, navetan ja vanhan päärakennuksen välistä on purettu tallirakennus, vanhan päärakennuksen itäpuolelta on purettu 1800-luvun aitta.

178

Kuusela

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Piispalantie 206
10360 Mustio

Lähdetietoja:
Nils Stenman; 1982

Kuuselan tila on ollut alunperin Piispalan tilan Stenmannin torppa. Torppa on rakennettu 1800-luvun alkupuolella. Rakennus on parituppa; tupien välissä kulkee eteiskäytävä. Hirsirunkoinen rakennus seisoo luonnokivijalalla. Yksityiskohtia ovat pitkät nurkat, leveät vuorilaudat sekä 6-ruutuiset ikkunat.

Rakennuksessa on tehty peruskorjaus vuonna 1993. Ikkunat on vaihdettu, jäljellä on vielä kaksi 6-ruutuista alkuperäistä ikkunaa. Uudet ikkunat ovat julkisivun ulkopintaan nähden sisäänvedetyt. Kaak-koisjulkisivulle on lisätty avokuisti.

Torppa sijaitsee Piispalaan ja Karjaalle vievien teiden risteyksessä pienellä kumpareella. Rakennusta ympäröivät hedelmäpuut. Rakennuksen länsipuolella sijaitsee uudempi hirsinen saunarakennus.

Piispala

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Piispalantie 260
10360 Mustio

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Anna Stenman; 1982

Päärakennus on rakennettu vuonna 1828. Rakennuksen kaakkoispäädyssä on päivämäärä 26.7.1828. Tuolloin rakennus käsitti tuvan, kaksi kamaria ja salin. Taloa jatkettiin luoteispäähän vuonna 1832. Nykyinen kuisti on 1930-luvun alusta, aikaisemmin sen paikalla on ollut pienempi umpikuisti. Tiilikate laitettiin vuonna 1947. Rakennusta on korjattu 1960-luvulla. Alunperin hirsirunkoa ei ollut vuorattu.

Tila sijaitsee korkealla mäellä Lohjanjärven Hermalanselän rannalla. Tilakeskuksen itäpuolella aukeaa viljelysmaisema. Vuonna 1937 rakennettu navetta sijaitsee päärakennuksen itäpuolelta. Hieman kauempana päärakennuksesta, sen pohjoispuolella sijaitsee hyvin säilynyt riihi vuodelta 1848.

Pulli

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Pullintie 41
08500 Lohja as.

Lähdetietoja:
Jutikkala-Nikander, Suomen kartanot ja suurtilat I; 1939, s.233-234

Pulli on entinen ratsutila. Omistajat tunnetaan vuodesta 1549 lähtien. Vanha päärakennus, joka nykyisin on autiona, lienee rakennettu vuoden 1800 paikkeilla. Alkuaan rakennus oli pohjamuodoltaan paritupa. Vuosina 1880 ja 1904 suoritetuissa korjauksissa rakennusta muutettiin suuresti. Hirsirakenteisessa, satulakattoisessa talossa on koillissivulla talon korkuinen kuisti. Talossa on pitkät nurkat.

Nykyinen päärakennus oli alunperin väenasunto ja siinä oli muun muassa leivintupa. Se on peräisin 1800-luvun alkupuolelta. Rakennus muutettiin päärakennukseksi 1900-luvun alussa. Tässäkin hirsirakenteisessa rakennuksessa on pitkät nurkat ja satulakatto. Rakennuksen luoteissivulla on mansardikattoinen kuisti ja koillispäädyssä umpikuisti.

Rakennusryhmä sijaitsee korkealla ja lehtevällä kukkulalla. Pihapiiri on säilynyt. Talouskeskus on päärakennuksen asuinpihan koillispuolella. Siellä sijaitsee kivinen karjarakennus vuodelta 1892 sekä viljamakasiini ja luhtirakennus 1800-luvulta. Punainen väenasunto on vuodelta 1922. Tilakeskus on kulttuurihistoriallisesti arvokas ja etenkin maisemallisesti tärkeä.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Pullin kansakoulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Mynterläntie 228
08500 Lohja as.

Lähdetietoja:
Lehtoranta, T.: Matrikkeli Suomen maalaiskansakouluista; Wiipuri 1906

Arkistossa kopiot alkuperäispiirustuksista ja työselityksistä

Helmi Oranti; 1982

Koulu toimi aluksi Pullin tilan entisessä päärakennuksessa, kunnes Albert Leidenius piirsi Kaunelan (nyk. Pullin) koulurakennuksen vuonna 1922. Aumakattoisen rakennuksen kellarikerros muurattiin tiilistä ja lattia valettiin betonista. Sinne tulivat kirjasto, oppilaseteinen, opettajanhuone, keittola, ruokakellari sekä puukellarit. Hirsirakenteiseen ensimmäiseen kerrokseen tulivat veistosali, alakoulun luokka ja kaksi yläkoulun luokkaa. Lisäksi rakennukseen tehtiin avovintti.

Leideniuksen piirustusten mukaan koulutontille tehtiin myös kaksikerroksinen opettajien asunto sekä talousrakennus. Pihan etelälaidalla sijaitsevassa opettajakunnan satulakattoisessa asunnossa olivat 4- ja 6-ruutuiset ikkunat ja päätykolmiossa puolipyöreä ikkuna. Kellarikerroksessa olivat pesutupa, sauna, kolme ruokakellaria ja kaksi puukellaria. Pesutupaan tehtiin leivinuuni. Ensimmäisessä kerroksessa oli miesopettajan asunto (3h + k + eteinen) ja toisessa kerroksessa olivat kahden naisopettajan asunnot (2h+k + eteinen ja 1h+k + eteinen). Pihan puolelle tehtiin avokuisti, josta oli kaksi sisäänkäyntiä. Avokuistin päälle tehtiin parveke.

Pihan pohjoislaidalla sijaitsevassa talousrakennuksessa sijaitsivat navetta, rehulato, halkovaja, kaksi aittaa sekä keskellä rakennusta tyttöjen ja poikien, sekä opettajien käymälät. Tontille rakennettiin myöhemmin hirsinen saunarakennus, johon I. Yrjölä laati piirustukset. Vuonna 1956 tehtiin koulurakennuksen pohjakerroksen oppilaseteiseen tyttöjen ja poikien wc:t. Samana vuonna pärekaton päälle laitettiin tiilikatto ja rakennuksiin asennettiin keskuslämmitys. Opettajien asuinrakennuksen puukellareihin tehtiin lämpökeskus ja polttoainevarasto ja leivintupa jaettiin väliseinillä. Vuonna 1963 opettajien asunto sekä koulurakennus vuorattiin mineriittilevyillä, jotka asennettiin laudoituksen päälle. Opettajien asuinrakennukseen lisättiin keittiökalusteet ja wc:t. Opettajien asuntoa jatkettiin myöhemmin itäpäätyyn, laajennus näkyy piirustuksissa vuodelta 1986. Keittiötilat saneerattiin kesällä 1988.

Arkkitehtitoimisto Virpiö-Mattilan suunnitelmien mukaan tehty koulun peruskorjaus valmistui vuonna 1991. Korjauksen yhteydessä opettajien huone tehtiin uuteen 19 m^2:n siipeen länsijulkisivulle. Pihan pohjoislaidalle, aikanaan puretun navetan paikalle rakennettiin vuonna 1996 lisärakennus, johon tehtiin liikunta- ja juhlasali.

Koulurakennus sijaitsee havupuita kasvavalla mäellä. Koulupiha on rakennuksen itäpuolella. Pihan eteläreunalla sijaitsee kaksikerroksinen opettajien asunto. Pihan pohjoisreunalla sijaitsee matalampi sivurakennus. Mäen alapuolella, rakennusten pohjoispuolella on urheilukenttä.

Lautturin mökki

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Karstuntie 209
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Lohjan historia II

Ensimmäinen Hiidensalmen ylitse rakennettu silta tehtiin vuonna 1882. Ennen siltaa salmi ylitettiin lautalla. Lautturi asui salmen Roution puolella sijaitsevassa mökissä. Rakennus on osittain jyrkän töyrään päällä, joten ilmeisesti se on rakennettu Lohjanjärven pinnanlaskun jälkeen 1800-luvun puolivälissä. Taloa on jatkettu itäpäädystään myöhemmin. Itäpääty seisoo nurkkakivien varassa. Ikkunat on vaihdettu ja ne ovat nykyisin hieman sisäänvedetyt. Ulkovuorausta on uusittu.

Lautturin tupa sijaitsee välittömästä Hiidensalmen pohjoispuolen rannalla. Rakennuksen koillispuolelle on rakennettu saunamökki.

Seppälä

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Seppäläntie 229
08800 Kirkniemi

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Linda Seppälä; 1982

Hannu Seppälä; 2002

Seppälän maatilan hirsirakenteinen päärakennus on peräisin 1800-luvun loppupuolelta. Rakennus on ollut alunperin satulakattoinen. 1920-luvun korjauksissa katto korotettiin mansardikatoksi ja vaihdettiin ikkunat. Pihanpuolelle tehtiin mansardikattoinen kuisti ja toiselle sivustalle mansardikattoinen frontoni. Aiemmin talossa oli 8-ruutuiset ikkunat ja mutterikuisti. Nykyinen ulkovuoraus on 1970-luvulta. Sitä ennen hirsirungon vuorauksena oli kanaverkolla kiinnitetty kellertävä rappaus.

Sisätilaremontti taloon tehtiin 1970-luvun puolivälissä. Kuistia on muutettu ja lajennettu vuosina 1989-1990. Laajennusosaan tehtiin saunatilat, eteinen ja uudet raput yläkertaan. Tilalla on hakelämmitys.

Pihapiirissä on 1900-luvun alkupuolella rakenettu sementtitiilinen navetta ja sauna 1960-luvun saunarakennus. Päärakennuksen koillispuolella, metsäisessä rinteessä sijaitsee luhti, jonka päätykolmiossa on kaiverrus, jonka arvellaan tarkoittavan vuosilukua. Tämä kaiverrus on mahdollisesti 1700-luvulta. Suuren maatilakirjan mukaan aitta on 1800-luvulta. Aitta on mahdollisesti tuotu muualta. Se on punamullattu edellisen kerran 1950-luvulla. Tiilikatto on 1970-luvun taitteesta.

Tila sijaitsee Seppälänsalmen pohjoispuolella olevassa Seppälän-saaressa. Päärakennus sijaitsee saaren etelärinteessä.

184

Hirstien torppa

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karkalintie 570
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Torppariluettelo

Marja Seppälä; 1982

Raoul Johnsson; 1982

Raoul Johnsson; 2002

Hirstien torppa on, Raoul Johnssonin mukaan, mainittu isojaon yhteydessä, joten se lienee ollut olemassa, joskin pienempänä, jo 1770-luvulla. 1950-luvulla tehtiin remontti, jonka yhteydessä huomattiin, että hirsikerran yläosa oli joskus uusittu ja että alapuoliset hirret olivat mustuneita. Todennäköisesti rakennuksen ensimmäinen vaihe on ollut savupirtti. Torpan entinen asuinrakennus on satulakattoinen rakennus, jossa hirsikonsolien päät on profiloitu. Perustus on luonnonkiveä.

Hirstien torppa oli alunperin Skraatilan torppa. Torpan perusti Hämeen Hirstie vuonna 1823. Viimeinen torppari lähti vuonna 1910. Lääkintäneuvos Julius Viktor Johnsson ostettua torpan siitä tuli oma tilansa. Entisen torpan viimeiset vakituiset asukkaat olivat renki ja piika, jotka asuivat siellä 1930-luvulla. Sodan jälkeen rakennus oli koulun veistoluokkana ja sittemmin kutomatupana. Kangaspuiden jäljiltä lattia petti ja jouduttiin korjaamaan 1940-luvulla. Samalla uusittiin pinko-pahveja ja maitokamaria.

Rakennuksen kuisti on jatketun lappeen alla toisella sivustalla. Raoul Johnsson arvelee, että sen paikalla olisi ollut joskus avokuisti. Eteisen nurkka on suuren kivilohkareen päällä. Ikkunat ovat alunperin olleet pienemmät. Nykyiset kuusiruutuiset ikkunat ovat 1980-luvulta. Hirsikehikkoa on nostettu ja kivijalkaa vahvistettu. Lattiavasat on uusittu ja lattioiden lämmöneristystä on lisätty. Peltikatto laitettiin 1980-luvun lopulla. 1990-luvun lopussa savupiippu muurattiin ja talo maalattiin tehdasvalmisteisella punamultamaalilla. Länsipäädyn vuorilaudat on vaihdettu. Vanhat uunit ovat jäljellä.

Entinen torppa sijaitsee Kokkolahden rantaan vievän tien länsipuolella. Torpan länsipuolella on peltoja. Torpan pihapiiriissä on navetta ja perunakellari. Pihapiiristä puretun aitan paikalle on 1990-luvun alussa pystytetty muualta tuotu jalka-aitta vuodelta 1848. Aitan vieressä on vuonna 1925 rakennettu veneveistämö. Pihapiiristä on purettu talli sekä kanala- ja sikalarakennus.

Huvila Kokkolahti

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Karkalintie 570
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Alkuperäiset rakennuspiirustukset

Vanhat valokuvat rakennuksista

Raoul Johnsson; 1982

Raoul Johnsson; 2002

Huvila Kokkolahti rakennettiin vuonna 1935 arkkitehti Pakkalan (Teuvo Pakkalan poika) piirustusten mukaan nykyisen omistajan isoisän vanhuuden taloksi. Isoisä ei kuitenkaan ehtinyt muuttaa taloon. Rakennus on nykyään ympärivuotisessa asuinkäytössä.

Hirsirunkoisessa ja betoniperustaisessa rakennuksessa on kuusi- ja yhdeksänruutuiset ikkunat ja kaksiosaiset haukanikkunat. Siinä on saumapellillä katettu satulakatto. Pihasivullla on osittain avoin pulpettikattoinen kuisti. Lounaispäädyssä on parveke, jonka alapuolelle tehtiin 1970-luvulla avokuisti (loggia) arkkitehti Aulis Riikosen tekemien muutospiirustusten mukaan. Samalla parvekkeen kaiteet muutettin umpinaisiksi. Alunperin vuoraamaton, valkoiseksi maalattu huvila sai nykyisen vuorilaudoituksen ja punavalkoisen värinsä 1970-luvulla. Parveke muutettiin jälleen alkuperäisen näköiseksi 1990-luvun alussa ja siihen lisättiin satulakatto Kimmo Marjarannan piirustusten mukaan. Samassa remontissa parvekkeen alle tehtiin talouskellari, kellarikerokseen saunatilat ja keittiöön kylpyhuone. Tupa on säilynyt pitkälti alkuperäisessä asussa. Talon kaikki kuusi tulisijaa ovat alkuperäisiä ja hyvässä kunnossa. Rakennuksessa on puu- ja sähkölämmitys.

Rakennus sijaitsee pienessä lahden pohjukassa.

Huvila Louhela

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karkalintie 538
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Ranta, Urda: Herman Grönbärj, Diplomityö Helsingin Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolla 1972

Marja Seppälä; 1982

Säde Sormunen; 2002

Huvila Louhelan rakennutti Elli Johnsson vuonna 1904. Talon suunnitteli Richard Stenius. Paikkaa on nimitetty vanhoissa kartoissa Ellinnokaksi. Rakennus edustaa kansallisromattista tyyliä, joskin sitä on myöhemmin hieman muutettu. Hirsirunkoisessa talossa on luonnonkiviperustus.

Rakennus peruskorjattiin 1960-luvun vaihteessa. Korjauksen yhteydessä päädyn sisäänkäyntiä muutettiin ja uusi pulpettikattoinen kuisti rakennettiin huvilan järven puoleiselle sivustalle. Ulko-ovi on alunperin johtanut suoraan keittiöön nykyisen oven vierestä. Ulkorappusten edessä ollut liuku-ovi poistettiin ja yläkertaan menevät raput tehtiin sisäpuolelle. Pärekatto muutettiin huopakatoksi. Toinen kattoikkuna poistettiin ja toinen muutettiin satulakattoiseksi. Ikkunat vaihdettiin kaksi- ja kolmiosaisiksi, lukuun ottamatta yläkerran pikkuikkunoita. Hirsiseinät tervattiin.

Seuraava peruskorjaus tehtiin vuonna 1980. Lounaisjulkisivulla ollut avoveranta muutettiin lämpimäksi huoneeksi. Entisen avoverannan alle tehtiin pannuhuone, suihkuhuone sekä uusi sisäänkäynti. Katto muutettiin peltikatoksi ja samassa yhteydessä kattorakenteita muutettiin ja lämmöneristystä lisättiin. Vuonna 1983 lounaisjulkisivun kattoikkuna muutettiin pulpettikattoiseksi. Vuonna 1991 sisäänkäynnin yläpuolelle tehtiin katos. Vuodesta 1980 lähtien huvila on ollut ympärivuotisessa asuinkäytössä.

Huvila sijaitsee kallion kupeessa. Sen etelä- ja länsipuolella on puutarha hedelmäpuineen ja pensaineen. Vanha maakellari ja kaivo ovat jäljellä. Huvilan pohjoispuolelle on tehty myöhemmin autotalli ja uusi tie. Rannassa on kaksi saunaa.

Huvila Päiväranta

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karkalintie 554
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Rva Soininen; 2002

Huvila Päivärannan vuonna 1906 suunnitellut arkkitehti J.V. Strömberg vaikutti lähinnä Kuopiossa, jossa hän suunnitteli muun muassa Kuopion museon (1905), kauppahallin sekä yksityistaloja. Huvila Päivärannan rakennuttajan tavoitteena oli "En liten villa med amerikansk stil". Huvila oli alunperin vuoraamaton ja hirsipinta oli maalattu valkoiseksi, vaikka piirustuksiin olikin piirretty ulkovuoraus. Alkuperäisiltä yksityiskohdiltaan rakennus on edustanut jugend-tyyliä. Perustuksissa on korkeat luonnonkivipilarit. Parvekkeen kaiteet, koristeelliset konsolit, ikkunat sekä niiden vihreät vuorilaudat ovat alkuperäiset. Kuistin alla olevassa hirressä on säilynyt mahdollisesti niiden alkuperäinen vaaleamman ja kirkkaamman vihreä värisävy.

Koillissivun veranta lasitettiin osittain vuonna 1933, samana vuonna katto pellitettiin. 1940-luvulla kavennettiin sisäporrasta ja tehtiin käytävä eteisestä keittiöön. 1940-luvun lopulla muutettiin keittiön eteistä ja käännettiin ulkoportaat. Noin vuonna 1950 muutettiin ulkoportaikko toispuoliseksi. Hirsien ulkopinnalle laitettiin mineriittiverhous vuosina 1963-1964. Vuonna 1963 huvila sähköistettiin. 1960-luvun lopulla koillispäädyn verannan ja parvekkeen kaiteet muutettiin vaakalaudoitetuiksi, portaikko ja vaakalaudoitus uusittiin jälleen vuonna 1974. Peltikatto uusittiin vuonna 1975. Keittiön kuistin päälle tehtiin kattolippa vuonna 1991. Vuonna 1994 uusittiin sisäportaikon kaide ja yläkertaan tehtiin käytävä portaiden viereen. Samana vuonna alapohja eristettiin alapuolelta. Veranta ja ulkoportaat korjattiin alkuperäisten piirustusten mukaisiksi vuonna 1994. Peltikattoa korjattiin vuonna 2001. Vuonna 2002 tehtiin maakeskuslämmitys, lämpökeskus laitettiin verannan alle. Vuonna 2002 teh-tiin kylpyhuone ja wc sekä korjattiin keittiötä. Huvilan uunit ovat alkuperäiset. Yläkertaan on mahdollisesti myöhemmin lisätty kamari. Portaiden yläosan oviaukkoa on suurennettu. Huvilaa muutetaan vähitellen talviasuttavaksi.

Huvila sijaitsee maisemallisesti kauniilla paikalla, Lohjanjärveen ulottuvan niemekkeen korkealla kalliolla. Piha on hyvin hoidettu ja puutarhamainen. Talon länsipuolella on maakellari ja rannalla sauna. Autotalli on rakennettu 1960-luvulla.

Jakkala

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Saukkolantie 762
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Päivi Lehtonen; 2002

Jakkalan aitta on rakennettu vuonna 1840. Vuosiluku on maalattu aitan päätyyn Aitta on maalattu edellisen kerran 1980-luvun alussa. Peltikatto ja rännit on laitettu 1980-luvun alussa. Aitan eteläseinä on täynnä luodinreikiä, sillä sitä käytettiin punaisten tukikohdan harjoitusseinänä.

Jakkalan tila sijaitsee maantien länsipuolella, korkealla kalliolla, viljelysmaiseman keskellä. Aitta sijaitsee Jakkalan 1950-luvulla rakennetun päärakennuksen ja 1960-luvulla Nippen tilan päärakennuksen hirsistä rakennetun navetan välissä. Tilan luhtiaitta sijaitsee päärakennuksen itäpuolella, pihan laidalla. Luhtiaitta on siirretty mahdollisesti muualta nykyiselle paikalleen 1800-luvulla. Kulmakivillä seisova, hirsirakenteinen ja pitkänurkkainen luhti on hyväkuntoinen. Peltikatto on laitettu 1980-1990-lukujen vaihteessa. Myös edellinen maalauskerta sekä uudet portaat ovat samoilta ajoilta. Toisen kerroksen kaide on uusittu täysin entisenlaiseksi.

Koivuniemi

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Saukkolantie 719
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Antti Maaheimo; 1982

Pekka Lönnqvist; 2002

Koivuniemen uudistilan lainhuuto on vuodelta 1915, jolloin Armas Maaheimo osti tilan herrastuomari Johan August Stenholmilta. Hirsirunkoinen ja satulakattoinen päärakennus on rakennettu vuonna 1918. 1920-1930-luvuilla se toimi poikakotina. Päärakennuksessa oli alunperin saumapeltikatto ja T-puitteiset ikkunat sekä kolme savupiippua. Lisäksi koillissivun kuisti oli 6-kulmainen.

Vuonna 1962 tehtiin peruskorjaus, jolloin asennettiin keskuslämmitys, uusittiin alakerran ikkunat ja 6-kulmainen umpikuisti muutettiin osin umpi- ja osin avokuistiksi. Lisäksi tulisijat purettiin, yksi ikkuna-aukko pantiin umpeen ja sisätiloja remontoitiin pintapuolisesti. Vuonna 1967 yläkertaan tehtiin sähkösauna ja vuonna 1973 yläkertaan tehtiin lämmitettäviä huoneita avovintin ja kesähuoneiden tilalle. Lisäksi rakennuksen lounaissivulle tehtiin parveke. Päärakennus siirtyi nykyiselle omistajalle vuonna 1994.

Koivuniemen tilakeskus sijaitsee maantien itäpuolella, kahden mäen välissä. Päärakennuksen itäpuolella sijaitseva hirsiaitta on peräisin mahdollisesti 1900-luvun alusta. 1920-luvun navetta sijaitsee päärakennuksen kaakkoispuolella ja sen takana on uudempia talousrakennuksia. Päärakennuksen eteläpuolella on varasto- ja kellarirakennus. Pihapiiristä on purettu 1960-luvun lopulla käräjätuparakennus päärakennuksen pohjoispuolelta. Päärakennuksen kaakkoispuolelta on purettu sauna ja lato. Tilakeskuksen kaakkoispuolella on ollut aikaisemmin järvi. Sen kuivattamiseksi tehtiin suunnitelma jo vuonna 1849, mutta lopullisesti se kuivatettiin vuonna 1962.

190

Suittilan kansakoulu

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Saukkolantie 837
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Lehtoranta, T. Matrikkeli Suomen maalaiskansakouluista, Matrikel för landsfolkskolorna i Finland; Wiipuri 1906

Suomen kansakoulu-matrikkeli, Finlands folkskole matrikkel, Toim. K. Kerkkonen ja J. E. Tuompo; Helsinki 1911

Kaupungin arkisto

Tuija Saarinen; 2002

Suittilan kansakoulu perustettiin vuonna 1894 ja on siten Lohjan vanhimpia kouluja. Hirsirunkoinen koulutalo valmistui vuonna 1903. Koulurakennus tehtiin maanviljelijä Stigellin lahjoittamalle tontille. Koulurakennus maksoi 15 000 mk ja se sisälsi tilavan luokkahuoneen, tilavan käsityöhuoneen ja ullakkohuoneen pitkänmatkalaisia oppilaita varten. Opettajattarelle varattiin kolme huonetta ja keittiö. Ulkohuoneita olivat aitta ja kellari. Tontille varattiin puutarha- ja perunamaata.

Lohjan kunta teki peruskorjauksen vuonna 1984, jolloin muun muassa ikkunat vaihdettiin. Nykyiset omistajat ostivat koulurakennukset vuonna 1998. Entinen kansakoulurakennus remontoitiin yhden perheen asunnoksi. Entinen ruokasali on jaettu väliseinällä kahdeksi makuuhuoneeksi ja niiden yläpuolelle on rakennettu parvi. Jumppasalista on erotettu väliseinällä yksi makuuhuone. Koulun keittiö on remontoitu perheen käyttöön. Yläkerrassa on kylmä ullakko sekä kaksi käyttämätöntä huonetta. Koulurakennuksen luoteispuolella sijaitseva rakennus rakennettiin alun perin asunto- ja koulukäyttöön. Rakennukseen on tehty kolme (2h+k) asuinhuoneistoa sekä sauna ja se on nykyisin vuokralaisten käytössä.

Koulu sijaitsee maantien itäpuolella olevalla laakealla mäellä. Piha on rakennuksen eteläpuolella. Koulurakennuksen itäpuolella on saunarakennus ja luoteispuolella on kolme asuntoa käsittävä rakennus.

Isotalo

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Talpelantie 443
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Lempi Alanko; 1982

Esko-Juhani Alanko; 2002

Isotalon vanha päärakennus vuodelta 1880 purettiin vuonna 1995. Vanhan päärakennuksen koillispuolelle valmistui uusi päärakennus vuonna 1992.

Isotalon tilakeskus sijaitsee Talpelanlahden länsirannalla olevalla mäellä. Pihapiirissä sijaitseva luhtiaitta on 1800-luvulta. Se on punamullattu edellisen kerran 1980-luvun alussa. Luhtiaitta sijaitsee asuinrakennuksen luoteispuolella.

Juuti

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Talpelantie 441
08480 Karstu

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Jorma Juuti; 1982

Jorma Juuti; 2002

Juutin maatilan päärakennus on vuodelta 1889. Vuosiluku löytyy rakennuksen koillispäädystä vuorauksen alta hirteen kaiverrettuna. Päärakennus on komea, hirsirakenteinen ja pohjakaavaltaan paritupamainen rakennus. Rakennuksen satulakaton kateaineena on käytetty sementtitiiltä. Luoteissivun kaksi umpikuistia ovat olleet vielä 1940-luvulla monikulmaisia ja pyöreähköjä, mutta sittemmin ne on muutettu nelikulmaisiksi ja satulakattoisiksi. Päärakennusta korjattiin vuonna 1974, jolloin uuni uusittiin ja siirrettiin toiseen paikkaan. Päärakennukseen on laitettu uudet ovet. Päärakennus punamullattiin edellisen kerran 1970-luvun lopulla.

Juutin tilakeskus sijaitsee Talpelanlahden länsirannalla olevalla mäellä. Päärakennuksen lounaispuolella on hirsinen, mansardikattoinen syytinkirakennus vuodelta 1923, joka on nykyisin varastokäytössä. Päärakennuksen luoteispuolella sijaitsevaa harmaakivistä navettaa vuodelta 1899 on korotettu 1970-luvulla. Navetan vieressä sijaitsee hirsinen aitta 1800-luvun alusta. Kauempana lounaassa on vanha riihi, joka siirrettiin nykyiselle paikalleen 1890-luvulla. Aikaisemmin se sijaitsi lähempänä päärakennusta. Tilakeskuksen länsipuolella olevalla kukkulalla sijaitsevat hirsirakenteiset paja ja hiilihuone. Talpelanlahden toisella puolella sijaitsee tilaan kuuluva nuotta-aitta.

Huvila Kaikuma

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Suurniementie 304
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Marja Seppälä; 1982

Raoul Johnsson; 1982

Vuonna 1900 valmistuneen jugend-tyylisen huvilan suunnittelija on ollut todennäköisesti sen ensimmäinen omistaja Väinö Blomstedt. Vuoden 1982 inventoinnissa mainitaan suunnittelijaksi kuitenkin Richard Stenius. Huvila Kaikuma on Lohjan seudun ensimmäisiä varsinaisia yksityisiä kesähuviloita. Yksityiskohdiltaan rakennus on voimakkaasti kansallisromanttinen. Hirsirunkoisen talon pohjoissivulla on avokuisti, jota kannattaa seitsemän profiloitua pilasteria. Ikkunat ovat pieniruutuisia ja niiden vuorilaudat ovat profiloidut. Rakennuksen hirsinurkat on jätetty pitkiksi ja muotoiltu ajan tyylin mukaisesti. Rakennuksen ulkoseiniä ei ole vuorattu vaan hirret on tervattu.

1940-1950-luvulla huvilan järvenpuoleiselle sivulle lisättiin ikkunoita. Myös takka uusittiin. Pärekatto korvattiin huopakatolla 1960-luvulla. 1980-luvun alussa uusittiin katto mineriittipäällysteiseksi. Kuistia laajennettiin vuonna 1996. Vuonna 2002 muutama laho hirsi kattorakenteessa korvattiin uusilla hirsillä. Alakerran etelän puoleinen ikkuna remontoitiin. Tulevia toimenpiteitä huvilassa ovat lahojen tai tuholaisten syömien puuosien korvaaminen uusilla, ikkunapuitteiden ja -karmien korjaaminen tai uusiminen keittiössä ja yläkerrassa, tuvan järvenpuoleisen ikkunan uusiminen muiden ikkunoiden kaltaiseksi sekä hirsiseinien käsittely terva-pellavaöljyseoksella.

Huvila sijaitsee luonnonkauniilla paikalla Lohjanjärven rannalla olevan metsäisen kallion rinteellä. Huvilan takana kohoaa äkkijyrkkä korkea kallio. Huvilan pohjoispuolella sijaitsee pitkä piharakennus.

Torhola

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Torholantie 5
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Suuri Maatilakirja III; Helsinki 1965

Arvo Sorrola; 1982

Lauri Sorrola; 2002

Torholan talonpoikaistilan päärakennuksen vanhin osa on vuodelta 1813 kivijalasta löytyneen tekstin perusteella (1813: 5 MAI U 8:10). Rakennusta on ilmeisesti jatkettu myöhemmin itäpäädystä ja sitä korotettiin vuonna 1864. Koko rakennus on hirsirunkoinen ja satulakattoinen. Pohjoisjulkisivun umpikuisti on rakennettu 1900-luvun puolella. 1930-luvulla laitettiin peltikatto. T-puitteiset ikkunat ovat alkuperäiset. Niiden vuorilaudat ovat koristellut. Haukkaikkunat ovat muodoltaan puolipyöreitä. Rakennuksen sisätilat ovat säilyneet hyvin. Pintalaudoitus uusittiin kauttaaltaan vuonna 2001. 1950-luvulla tupaan laitettiin vesijohdot ja viemäri. Tuvassa on vanha hella ja seinäpenkit. Seinät on sisäpuolelta tilkitty savella. Päärakennuksen itäpäädyn saliin on myöhemmin laitettu väliseinä kahta makuuhuonetta varten. Vintissä on yksi kesähuone, yksi lämmitettävä huone sekä avovintti. Kaakeliuuneissa on sähkövastukset. Rakennuksessa on sähkölämmitys päällä ympäri vuoden.

Päärakennus piharakennuksineen sijaitsee maisemallisesti erittäin edullisesti, korkealla lehtipuita kasvavalla mäellä viljelysten ympäröimänä. Päärakennuksen eteläpuolella on hirsirakenteinen vilja-aitta vuodelta 1801. Päärakennuksen pohjoispuolella sijaitsevat piha-aitta sekä kaksi vajaa. Kaakkoispuolella on karjarakennus vuodelta 1914. Sitä korotettiin ja uusittiin vuosina 1951-1952. Länsipuolella, päärakennuksesta hieman erillään sijaitsee hirsirakenteinen pajarakennus 1800-1900-lukujen vaihteesta. Kauempana, päärakennuksen eteläpuolella sijaitsevat riihi 1900-luvun alusta, saha sekä syytinkimökki 1920-1930-luvulta. Päärakennus talousrakennuksineen muodostaa kansantieteellisesti kiintoisan miljöökokonaisuuden.

Tikinpaikka

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Kesäkodintie
08500 Lohja as.

Lähdetietoja:
Lohjan paikannimikortisto

Stig Leidenius; 2002

Tikinpaikka on ollut Vaanilan kartanon mäkitupa tai alustalaisten asumus. Nimi johtuu pitkäaikaisesta asukkaasta, jonka sukunimi oli Stick. Nimi on yleisesti tunnettu kylässä, se mainitaan ensi kertaa vuonna 1874. Varsinkin muualta muuttaneet ääntävät sen "tikki". Rakennus on mahdollisesti peräisin 1800-luvun puolivälistä. Hirsirunkoisessa, punamullatussa rakennuksessa on pitkät nurkat. Ra-kennuksen länsisivulla on avokuisti. Rakennuksen ikkunat ovat 6-ruutuiset.

Tikinpaikka sijaitsee Vaanilan sanatorion kaakkoispuolella. Metsän reunassa olevan rakennuksen itäpuolella on pelto. Tontilla sijaitsevat myös kaksi uudempaa rakennusta; sauna ja liiteri. Rakennuksen pohjoispuolella on Tikinkallio (mäki).

Vaanilan kartano

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vaanilantie 212
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Neovius, A.D.: Historiska antekningar on Vaanila gård jemte dertill hörande lägenheten i Lojo. Bidrag till Lojo Socken Beskrifning XVIII; Helsingfors 1909

Rakennuspiirustukset kaupungintalon arkistossa

Lehmijärven marttayhdistyksen historiikki, 1967

Bror Leidenius; 1982

Henrik Meyer; 2002

Vaanilan päätilana on entinen Jakobsbergin ratsutila, johon kuului kantatilan lisäksi siihen vuonan 1664 liitetty Bergvikin tila. Myöhemmin vuonna 1889 yhdistettiin ratsutilaan sen augmentti Kihilä, vuonna 1813 Vasarlan kylän Airikin eli Hammarlundin perintötila sekä vuonna 1830 Vasarlan kylän Sepän ja Näppisen perintötilat. Omistajat tunnetaan vuodesta 1540 lähtien. Tilasta on vuoden 1918 maanvuokralain nojalla erotettu neljä torppaa. Päärakennus lienee osittain peräisin 1600-luvulta, mutta se sai nykyisen kokonsa 1700-luvulla. Päärakennus oli alkuaan koruton ja yksikerroksinen, korkealla mansardikatolla katettu paritupatyyppinen rakennus. Rakennukseen on tehty muutostöitä vuonna 1882, jolloin talon molemmille pitkille sivuille lisättiin korkea ristipääty ja neljä ullakkokomeroa, jotka olivat kaikki porraspäätyisiä. Tämä viittaa ajankohdan gotiikan ihannointiin. Nykyisen asunsa rakennus sai vuonna 1909 (tai 1907) arkkitehti Leideniuksen suunnitelman mukaan suoritetussa korjauksessa. Valkeaksi maalattu rakennus katettiin tällöin mansardikatolla, johon sovitettiin kapea, kaksipuolinen ristipääty. Korjauksen jälkeen rakennus sai jugend-vaikutteisen ulkoasun. Koillispäädyn keittiön yläpuolella olivat palvelijoiden huoneet. Huoneita päärakennuksessa on kaikkiaan 19.

Kartano siirtyi nykyiselle omistajalle vuonna 1985. Peltikatto uusittiin ja maalattiin vuonna 1992. Syöksytorvet uusittiin kattoremontin yhteydessä. Ulkoseinät maalattiin vuosina 1994-1995 valkoisella öljymaalilla. Ikkunan pokat maalattiin entisen ruskean sijaan vihreiksi. Sisäremontti tehtiin vuosina 1993-1996. Omistajan arkkitehti-veljenpoika on suunnitellut päärakennuksen remontit. Laajojen viljavainioiden ympäröimä kartano sijaitsee Hiidenveden lounaisosassa olevan lahdenpohjukan rannalla. Pohjoiseen aukeaa avara näköala yli lahden, joka on osittain kuivunut ja raivattu viljelykäyttöön. Päärakennukseen johtava puukujanne ja puisto ovat 1900-luvun alusta. Koko kartanoaluetta ympäröivä puisto on kunnallisneuvoksetar Heitmannin suunnittelema. Päärakennuksen luoteispuolella, pihapiirissä sijaitsevat alunperin puiston paviljonkina ollut leikkimökki sekä Pohjanmaalta tuotu vilja-aitta. Päärakennuksen kaakkoispuolella sijaitsee tilanhoitajan asunto arviolta 1700-luvun alkupuolelta. Rakennuksessa on 9 huonetta. Se toimi vuosina 1901-1907 kartanon ylläpitämänä kansakouluna. Talon lounaissivulla on lasikuisti ja koillissivulla sekä avo- että umpikuisti. Päärakennuksen ja talouskeskuksen välissä sijaitsee kaksi 1900-luvun alussa rakennettua hirsirakenteista työväen asuinrakennusta. Päärakennuksen itäpuolella sijaitsevat talousrakennukset. Kaksiosainen luonnonkivirakenteinen navetta-rakennus on vanhimmalta osaltaan rakennettu vuonna 1867. Uudempi osa rakennettiin vuonna 1907. Navetan pohjoispuolella sijaitsee lantala vuodelta 1937. Hieman kauempana, päärakennuksen luoteispuolella sijaitsee paja- ja verstasrakennus. Navetan luoteispuolelta on purettu vuonna 1903 rakennettu talli. Sen paikalle oli rakenteilla inventoinnin hetkellä vuonna 2002 ulkomuodoltaan samanlainen asuinrakennus.

Vaanilan sanatorio

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vaanilantie 231
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Vaanilan parantola 1910

Vaanila sanatorium 1905

O.H.:Vaanila firar sin 20-åriga tillvaro; Hbl 4.7.1914

Jutikkala, Eino - Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Sisäasiainministeriön tiedotuksia 1/1980

Bror Leidenius; 1982

Stig Leidenius; 2002

Vaanilan parantolan perusti kunnallisneuvos Carl Heitmann Saksasta saamiensa esikuvien mukaan. Rakennustyöt aloitettiin talvella 1893-1894 ja keväällä 1894 sanatorio avattiin yleisölle. Ensimmäisenä kesänä hoitoa kävi saamassa 181 henkeä. Uusia rakennuksia tehtiin vuosina 1895-1897 ja vuonna 1899 oli parantola suljettu laajojen muutostöiden takia. Tällöin rakennettiin muun muassa harjun juurella olevalle kentälle kylpytalo, sekä harjulle muita rakennuksia ylemmäksi suuri ravintolarakennus. Samana vuonna parantola muutettiin kylpyläosakeyhtiöksi.

Kylpylöiden ja ravintolan välissä, harjun rinteellä sijaitsi henkilökunnan asuntojen lisäksi kahdeksan erityistä rakennusta kylpylävieraille. Ravintolarakennuksen edessä oli avara urheilukenttä tennistä, krokettia, voimistelua ja leikkiä varten. Perheellisille varattujen pienempien huviloiden lisäksi oli kaksi suurta kaksikerroksista asuntolaa sekä kaksi pienempää huvilaa, jossa toisessa oli biljardisali. Lisäksi oli harjun rinteellä paviljonki vedessä kävelemistä varten; naisilla ja miehillä oli omat osastot. Harjun laella oli aurinko- ja ilmakylpyjä varten kolme aitausta (naisille, miehille ja lapsille) pukukoppeineen. Kaikkiaan alueelle mahtui 150 asukasta. Kylpylää, eli kylpyhuonetta ja saunaa, käytettiin vain valeluun. Ilmeisesti vuonna 1905 rakennettiin sen viereen arkkitehti A.Tawastsjernan piirustusten mukaan uusi kylpylaitos, jossa oli eri osastot lämpimiä-, tempereerattuja- ja höyrykylpyjä varten sekä lisäksi suihkut, huone kääreitä varten ja konehuone. Naisilla ja miehillä oli eri osastot. Kylmävesi johdettiin harjun juurella olevista lähteistä. Ravintolarakennuksessa eli sanatorion päärakennuksessa, oli suuri ja ilmava ruokasali, seurustelusali, kirjasto ja keittiö. Taloa kiersivät tilavat, katetut verannat, jotka on sittemmin purettu. Nykyinen omistaja hoiti laitosta vuodesta 1952 vuoteen 1972. Vuosina 1972-1984 alue oli Tapiolan ratsastuskoulun käytössä kesäisin. Sen jälkeen lähes kaikki rakennukset ovat olleet tyhjillään.

Vaanilan sanatorio sijaitsee korkealla, havumetsää kasvavalla hiekkaharjulla Vaanilan kartanon läheisyydessä. Olosuhteet parantolatoiminnalle olivat hyvät, kuten vuoden 1910 esittelyvihossa mainostetaan: ”Edullisen asemansa perusteella (kylpylä sijaitsi 300 jalkaa merenpinnan yläpuolella) tarjoaa parantola erinomaisen ilmaston: kuiva, havuntuoksuinen ilma, jonka lämpömäärä verrattain vähän vaihtelee vuorokauden kuluessa. Joka puolella, etenkin pohjoisessa, ympäröi parantolaa tuuhea mäntymetsä ja se on siten tuulien suojassa.” Rakennuksista ovat jäljellä ravintolarakennus ”Tallbacka”, kaksikerroksinen asuntola ”Tunturi”, Huvila ”Moppeborg”, Tohtorin asunto ”Trolleborg”, pakaritupa ”Hilderoo”, entinen koulurakennus ja autotalli. Huvila ”Metsola” on raunioina. Asuntola ”Rauhala” on palanut. Hieman idempänä sijaitsevat lisäksi talot ”Liisala” sekä ”Ali-Mattila”.

198

Suni

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Ängsholmintie 19
08700 Virkkala

Sunin tilan luonnonkivirunkoinen viljamakasiini on rakennettu 1700- tai 1800-luvulla. Kivisen osan päällä on muutama hirsikerta ja myös päätykolmiot ovat hirsiset. Viljamakasiinin koillispäätyä on jatkettu mineriittillä vuoratulla liiketilalla.

Tilakeskus sijaitsee peltojen ympäröimällä pienellä kukkulalla Hanko-Hyvinkää-radan ja Hanko-Hyvinkää-kantatien välissä. Tilakeskuksen läpi kulkee Ängsholmintie. Viljamakasiini muodostaa yhdessä muiden talousrakennusten kanssa pihapiirin tien pohjoispuolelle. Tilan tiilirunkoinen, rapattu päärakennus vuodelta 1933 sijaitsee tien eteläpuolella.

Vallaanseppä

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Ängsholmintie 60
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Anne-Maj Granström;
2002

Vallaansepän maatilan hirsirakenteinen ja satulakattoinen päärakennus on vuodelta 1910. Jugend-vaikutteisen rakennuksen toisella pitkällä sivulla on frontoni ja parveke sekä molemmissa päissä umpikuistit. Lasikuisti on ollut alunperin avokuisti ja se on muutettu umpikuistiksi 1940-luvulla. Kuistin betoniportaat on valettu vuonna 1978. Talossa oli alunperin pärekatto. Vuonna 1952 tehtiin putkiremontti ja wc lisättiin rappusten alle. Samalla portaisiin tehtiin kulma ja niitä loivennettiin. Savupiiput muurattiin ja pellitettiin vuonna 2000 vanhojen mallien mukaan ja niihin lisättiin hatut. Talo on maalattu 1980-luvun puolivälissä. Ikkunat ovat alkuperäiset. T-puitteisten ikkunoiden yläpuolella ullakolla on 4-ruutuiset haukkaikkunat.

Rakennukset sijaitsevat peltojen ympäröimällä mäellä. Talojen kaakkoispuolella on omenatarha. Idästä johtaa talolle tammikuja. Päärakennuksen kaakkoispuolella on piha, jonka toisella laidalla on aitta 1800-luvulta sekä pitkä piharakennus, jossa ovat sauna, puuliiteri ja verstas. Päärakennuksen pohjoispuolella ovat renkitupa ja hirsinen karjasuoja, molemmat 1880-luvulta.

200

Vanhakylä

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vanhakyläntie 144
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III;
Helsinki 1965

Martti Sassi; 2002

Vanhakylä on kantatila, joka mainittiin jo vuoden 1767 isojakokartassa. Talo jaettiin vuonna 1920 silloisen omistajan perikunnan kesken yhdeksään osaan. Päärakennus valmistui vuonna 1927. Hirsirakenteisessa, mansardikattoisessa talossa on umpikuistit molemmissa päissä ja pihanpuoleisella julkisivulla. Se rakennettiin vanhan päärakennuksen paikalle. Tila siirtyi nykyiselle omistajalle vuonna 1946. Sitä ennen omistajat olivat vaihtuneet usein.

Päärakennuksessa on 12 huonetta. Nykyisin vain kolme huonetta alakerrasta on asuinkäytössä. Yläkerta sekä alakerran luoteispääty pidetään kylminä. Tiilikatto laitettiin 1940-luvulla. 1970-luvulla laitettiin vesi ja viemäröinti. 1980-luvulla sisälle rakennettiin sähkösauna. Rakennuksessa on puu- sekä sähkölämmitys ja vanhat uunit ovat tallella. Ikkunat ovat alkuperäiset. Talo maalattiin edellisen kerran vuonna 2000 lateksimaalilla. Alunperin talo on ollut valkoinen.

Päärakennus sijaitsee kumpareella peltojen ympäröimänä, Hiidenveden itärannalla. Pihapiirissä on vanhoja lehtipuita. Talouskeskuksen läpi kulkee maantie. Päärakennuksen kaakkoispuolella sijaitsee karjarakennus 1900-luvun alkupuolelta ja tien toisella puolella sijaitsevat sauna sekä liiteri. Päärakennuksen länsipuolella sijaitsevat vilja-aitta ja kuivuri 1800-luvun alusta. Niiden väliin jää kellari. 1900-luvun alun pajarakennus sijaitsee hieman kauempana, päärakennuksen kaakkoispuolella.

Jusola

Luettelointiperuste:
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vappulantie 181
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Suuri maatilakirja III;
Helsinki 1965

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet;
Lohja 1976

Nils Jusell; 1982

Nils Jusell; 2002

Jusolan tila on kantatila ja se on ollut Jusell-suvulla vuodesta 1770 lähtien. Rakennuksen länsipää on vanhinta osaa; mahdollisesti 1700-luvulta. Nils Jusellin mukaan rakennus on ollut alunperin $1^1/_2$ -kerroksinen, mahdollisesti pohjalaistyylinen. Päärakennus on varsin komea esimerkki kaksikerroksisesta talonpoikaisesta rakentamisesta. Se on tehty luonnonkiviselle perustalle. Talon runko on hirsinen ja satulakatto on tiilestä. Rakennusta on sekä laajennettu että korjattu useaan otteeseen myöhemmin; muun muassa 1800-luvun ja 1900-luvun alussa sekä vuonna 1936, jolloin rakennus peruskorjattiin. Vuonna 1936 tehtiin luoteisjulkisivulle umpikuisti, vaihdettiin ikkunoita sekä lisättiin pesutilat.

Rakennuksen kaakkoispuolen lasiveranta rakennettiin 1940-luvulla. Samassa yhteydessä laajennettiin muutamia huoneita. 1940-luvulla laitettiin myös rakennukseen tiilikatto. Katteen alla on päre- ja huopakatot. Rakennus oli alunperin maalattu öljymaalilla. 1960-luvulla talo maalattiin lateksilla ja sen jälkeen se on maalattu 10 vuoden välein. Ulkoväritys on ollut aiemmin tummempi ja listat ovat olleet vaaleammat. Päätyjen ulkolaudoitusta on korjattu muutamista kohdista. 1960-luvulla laitettiin öljylämmitys. Pannuhuone sijaitsee sivurakennuksessa. Toinen kerros on vain kesäkäytössä.

Pihapiiriin kuuluvat rakennukset on punamullattu. Entinen talli on konevarastona ja autotallina. Kivisen tallin seinässä on kirjoitus 1858 HJJ. Pihassa sijaitsevat myös sauna sekä pannuhuone, työtupa, kuivaamo ja aitta. Luonnonkivinen navetta sijaitsee tien toisella puolella. Sen seinään on hakattu teksti 1904 JAJ. Tien toisella puolella on myös päärakennusta vanhempi asuinrakennus, joka on tällä hetkellä kesäasuntona. Pohjoiseen vievän tien varrella on ollut viisi tilaan kuuluvaa työväenasuntoa 1800-luvulta. Arvid Järnefelt asui tilalla vuosina 1896-1897. Maatilan pellot ovat vuokralla.

Päärakennus sijaitsee mäen rinteessä ja viljapellot ovat laaksossa, sen etelä- ja itäpuolella. Useita rakennuksia käsittävä talouskeskus sijaitsee päärakennuksen pohjoispuolella. Navetta sijaitsee päärakennuksen lounaispuolella mäenrinteessä. Piha on suuri ja puutarhamainen.

Kousa

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Kousantie 10
08700 Virkkala

Kousan tilan 1800-luvulta peräisin olevassa luhdissa on pitkät nurkat ja avosola, jonka tukena on yksinkertainen tukipilasteri. Luhti on varsin hyvin säilynyt, vain alakerran toisen aitan ovi on suurennettu. Maalipinta on rapistunut.

Luhti sijaitsee Kousan entisen sotilasvirkatalon pihalla. Tilan päärakennus on uusittu täysin.

Varola

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karkalintie 335
08100 Lohja

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Seppälä, Marja: Varolan historiikki, Lohjan kotiseutulehti Kirkhakkinen 3/2002

Marja Seppälä; 1982

Marja Seppälä ja Jari Seppälä; 2002

Varolan tila on ollut samalla suvulla vuosina 1557-1878. 1700-luvulla vallinnutta käytäntöä seuraten suvun jäsenet siirtyivät käyttämään vakiintunutta sukunimeä, joka oli ensin Warell ja myöhemmin Warelius. Tilalla on vuoden 1878 jälkeen ollut useita omistajia, jotka tunnetaan varsin tarkasti. Sotien jälkeen vuonna 1945 omistajaksi tuli Laakspohjan tilanhoitaja Juho Seppälä ja hänen vaimonsa kansakoulunopettaja Hilma Seppälä. Juho Seppälä oli rakennuttanut Lohjan silloiseen kauppalaan Nahkurinkadulle kaksikerroksisen kivitalon, joka vaihdettiin Varolan tilaan. Tila on edelleen saman suvun hallussa.

Hirsirunkoinen päärakennus on päätyyn veistetyn vuosiluvun perusteella valmistunut vuonna 1815. Taloa on sittemmin jatkettu rakentamalla koillispäätyn jatkososa. Peiterimalaudoituksen päälle laitettiin vuonna 1945 mineriitti-levyvuoraus ja pärekaton päälle laitettiin tiilikate. Entiset kuusiruutuiset ikkunat vaihdettiin kaksiruutuisiksi ja kuistit uusittiin. Toinen kuisti oli ollut siihen asti vain juhlasisäänkäyntinä.

Seuraava peruskorjaus tehtiin vuonna 1965-1966, jolloin laitettiin öljykeskuslämmitys, vesijohdot ja viemärit. Lisäksi sisätiloja tapetoitiin ja keittiön suuri leivinuuni purettiin. 1980-luvun alussa pulpettikattoiset kuistit muutettiin satulakattoisiksi. Öljykamiinat poistettiin ja tilalle ostettiin kaksi kaakeliuunia. Pohjoiskulmaan, keittiön taakse rakennettiin sauna ja pesutilat. Aiemmin laitetut ovien vaneripäällysteet poistettiin, osa sisätilojen hirsiseinistä paljastettiin ja lattioita hiottiin. Ulko-oveksi vaihdettiin käsityönä tehty ovi. Päärakennuksessa on kahdeksan huonetta.

Varolan tila sijaitsee Karkalinniemen tien varrella mäen päällä, viljelysten keskellä. Pihassa on pieni ruoka-aitta, joka on pidennetty, päällystetty hirsipaneelilla ja muutettu autotalliksi. Aitan päätyyn on siirretty vellikello. Päärakennuksen pohjoispuolella on 1800-luvulta peräisin oleva vilja-aitta, joka rapattiin päältä vuonna 1945. Mäen alla on entinen navettarakennus, joka rakennettiin vuosina 1903-1904. Sen kivijalka on Liessaaren punaista graniittia. Navetan lähellä on vanha, telttakattoinen muuntajatolppa. Tilan sikala on vuodelta 1974, kuivuri vuodelta 1986 ja konehalli 1990-luvulta.

Varolan myllypato ja silta

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Lähdetietoja:
Karl Åstedt; 1982

Tämä yhdistetty kivinen siltarumpu ja myllypato on peräisin mahdollisesti jo 1700-luvulta. Silta on ollut osana vanhaa tietä, joka on jäänyt pois käytöstä, kun tie oikaistiin 1920-luvulla.

Siltarummun kivet on ladottu päällekkäin ilman laastia. Sen pohjoisel-la sivulla on neliömäinen aukko (noin 1m x 1m), joka kapenee toiselle puolelle. Näin silta on toiminut alajuoksulla sijaitsevan mylly patona. Siltaa oli levennetty puisella rakenteella, jotta kärryt pääsivät yli. Itse myllystä on olemassa joitain jäännöksiä, kuten kivijalka.

Entinen myllypato ja silta sijaitsee Karkalinniemessä, Myllylammen ja Porsaslammen välissä virtaavassa purossa. Vesimylly on ollut käytössä vielä 1900-luvun alkuvuosina.

Kohdetta ei inventoitu vuonna 2002.

Veijola

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Veijolantie 206
08150 Lohja

Lähdetietoja:
Lohjan paikannimikortisto

Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Lohjan historia 1, s.82-83

Adalbert van Gilse
van der Pals; 2002

Veijolan säteriratsutila liitettiin Laakspohjan kartanoon vuonna 1819. Sementtitiililirunkoinen päärakennus on valmistunut 1920-luvun jälkeen. Rakennuksen ulkoseinät on rapattu. 1990-luvun alussa tehtiin viemäri- ja vesijohtoremontti.

Tila sijaitse peltoaukean keskellä, kumpareen päällä. Kaakkois- ja luoteispuolella on talousrakennuksia.

206

Mariedal

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Suitiantie 842
08500 Lohja as

Lähdetietoja:
Lohjan paikannimikortisto

Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Mariedal on ollut Laakspohjan torppa, joka on erotettu kartanosta 1900-luvun alussa. Vuonna 1917 rakennettu hirsinen ja mansardikattoinen päärakennus on myöhemmin uusittu. Rakennus kuului Svahnin suvulle vuodesta 1920 eteenpäin. Ikkunoissa ei ole laseja ja kattohuopa repeilee.

Talouskeskus sijaitsee tien vieressä mäellä peltojen ympäröimänä. Tien toisella puolella on metsä. Pihapiiri on villiintynyt. Tilaan kuuluvat karjarakennus, talousrakennus ja sauna ovat huonokuntoisia.

Ylitalo

Luettelointiperuste:
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Suitiantie 836
08500 Lohja as

Ylitalon tila oli vuodesta 1791 Laakspohjan kartanon lampuotitalo. Itsenäiseksi tila ostettiin 1900-luvun alussa. Nykyinen päärakennus rakennettiin 1920-luvulla. Hirsirunkoisessa rakennuksessa on mansardikatto. Rakennus on ollut nykyisen omistajan suvulla vuodesta 1934 ja 1980-luvun lopusta lähtien se on ollut tyhjillään. Maalipinta on kulunut pois etelä- ja länsisivuilta. Ikkunoita on peitetty ja peltikatto on ruostunut.

Tilakeskus sijaitsee metsän reunassa. Laaja peltoaukea aukeaa rakennusten itä-, etelä- ja länsipuolella. Pihapiiri on luonnontilainen. Pihapiiriin kuuluvat rakennukset ovat sortuneet. Niitä ovat olleet puuliiteri, navetta- ja tallirakennus, sauna ja perunakellari.

Suninhaka

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Lähdetietoja:
Eertamo, Pentti: Näin lohjalaisittain; Lohjan kotiseutututkimuksen ystävät; Kotiseutukuvauksia VI; Lohja 1981; s. 69

Suninhaka on lähellä Virkkalan keskustaa sijaitseva pienasuntoalue, joka on rakennettu 1920- ja 1930-luvuilla. Suninhaassa on asunut sekä kalkkitehtaan työläisiä että muiden elinkeinojen harjoittajia ja käsityöläisiä.

Tyypillinen Suninhaan talo on mansardikattoinen ja kaksikerroksinen. Kummassakin kerroksessa oli kaksi huonetta; alakerta isäntäväkeä varten, kun taas yläkerta oli usein vuokralla. Talot on tyypillisesti vuorattu peiterimalla ja maalattu vaaleaksi tai punaiseksi. Taloja ympäröivät puutarhat ja välttämättömät ulkorakennukset.

Alueen tiet ovat kapeita, alunperin hevosajoneuvoille tarkoitettuja väyliä. Alunperin ainoastaan yksi tie, Karhuntie vei alueelta pois ja muut tiet olivat umpikujia.

Suninhaka on säilynyt melko yhtenäisenä 1900-luvun alun pientaloalueena, mutta alueelle on rakennettu 1900-luvun loppupuolella useita uusia omakotitaloja. Seuraavaksi on esitelty muutama alueelle tyypillinen rakennus esimerkkeinä alueen vanhasta rakennuskannasta.

Karhuntie 4, Rauhala

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karhuntie 4
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Vivi Henriksson; 1982

Tämä hirsirunkoinen asuinrakennus on rakennettu vuonna 1924. Sen länsijulkisivulla poikkipääty. Rakennuksen mansardikaton alalape kaartuu ylöspäin. Rakennuksen ikkunat ovat T-puitteiset ja ikkunoiden yläpuolella kulkee kaksi vuorilautaa, joiden väli on jaettu koristeellisesti pieniin ruutuihin. Rakennuksella on alunperin ollut luonnonkivijalka.

Rakennuksen pihapiiri on hoidettu ja puutarhamainen ja sen itäpuolella sijaitsee lautainen ulkorakennus.

208b

Karhuntie 8

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Karhuntie 8
08700 Virkkala

Karhuntie 8:n mansardikattoinen asuinrakennus on rakennettu todennäköisesti 1920-luvulla. Rakennuksen ikkunat ovat T-puitteiset. Pohjois- ja länsifasadissa on myös matalia 8-ruutuisia ikkunoita, joiden nurkat on korostettu. Rakennuksen länsifasadilla on pulpettikattoinen poikkipääty.

Pihapiirissä on kolme ulkorakennusta. Rakennusten ympärillä on hyvin hoidettu puutarha, jossa on ryytimaa ja omenapuita.

Päärynäkuja 3

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Päärynäkuja 3
08700 Virkkala

Asuinrakennuksen rakennutti Karl Gustaf Glad vuosina 1921-1922. Rakennuksen länsisivulla oleva pulpettikattoinen kuisti on alkuperäinen. Kattoa on korotettu kahdessa vaiheessa; ennen sotia ja sotien jälkeen. Satulakaton huopakatteen alla on pärekatto. Talossa on alkuperäiset T-puitteiset ikkunat, joiden yläruutu on 8-ruutuinen. Ikkunoiden puitteet on maalattu punaisiksi. Attikakerroksen ikkunat ovat kolmijakoisia.

Pihapiirissä on ulkorakennus ja 1920-luvun lopulla rakennettu sauna. Saunarakennuksen eteläsivulla on poikkipääty ja sen vasemmalla puolella osittain avoin pulpettikattoinen kuisti. Nykyisin vanha asuinrakennus on kesäasuntona ja sauna asuinrakenuksena.

209

Asemakuja 4

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Asemakuja 4
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Kurt Långström; 1982

Kurt Erik Långström; 2002

Poliisi Engman rakennutti rakennuksen poliisiasemaksi ja -konttoriksi 1920-luvun lopulla. Rakennuksessa sijaitsivat myös putkat. Hirsirunkoisessa rakennuksessa on päistään aumattu mansardikatto. Rakennuksen eteläsivulla on frontoni, jonka molemmilla puolilla on kaareva kattoikkuna.

1990-luvun alussa tehtiin parvekeremontti, jolloin rakenteet uusittiin. Suuri, kivinen rappu on korjattu ja keskuslämmitystä on uusittu. Rakennuksen peltikatto ja seinät on maalattu.

Pihapiiri on puutarhamainen ja sitä käytetään osittain parkkipaikkana. Liikerakennusten tontti rajaa pihaa tontin kaakkoispuolelta.

Kalkkiradantie 7

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen

Kohteen osoite:
Kalkkiradantie 7
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistöosasto, asuinrakennuskortisto

Rubert Grönholm; 1982

Timo Salo; 2002

Kalkkiradantie 4:n asuinrakennus on rakennettu vuonna 1923. Rakennus toimi alunperin kalkkitehtaan työväenasuntona. Sen jälkeen rakennus oli konttori- ja laboratoriorakennuksena. Rakennukseen ei ole tehty suurempia muutoksia, mutta piiput on pellitetty.

Talo on vuokrattu moottoripyöräkerholle. Vuokralainen vastaa rakennuksen kunnosta. Rakennus sijaitsee tehdasalueen laidalla. Vuokralainen on pystyttänyt aidatun koiratarhan rakennuksen lounaispuolelle. Omenapuutarha sijaitsee rakennuksen luoteispuolella.

211

Kässä

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Tynninharjuntie 21
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
www.lohja.fi

Lohjan kaupungin arkistomateriaali: vanhoja piirustuksia

Virkkalan kylässä oli vanhastaan viisi kantataloa, joista yksi on nimeltään Kässä. Tilan maa-alat peltoineen ja metsineen muodostuivat 1700-luvun lopun isojaossa. Tilan rakennukset ovat sijainneet nykyisellä paikallaan tiettävästi 1800-luvun alusta. Kässän tilan mailla sijaitsi Lohjan ensimmäinen höyrysaha vuosina 1865-1898. Sahan perustajana pidetään Jakob Kronqvistia, jonka hallussa Kässän tila oli ainakin vuodesta 1881. Kronqvist rakennutti tilalle uuden kaksikerroksisen tornillisen päärakennuksen, jonka valmistumisvuosi on ilmeisesti 1888. Rakennus on tyyliltään tuon ajan muodin mukaisesti uusrenessanssin nikkarityyliä runsaine listoituksineen, panelointeineen ja lehtisahauskoristeluineen. Kässä oli C.G. Långstedtin hallussa 1908-1920, minkä jälkeen se siirtyi Lohjan Kalkkitehtaan omistukseen.

Päärakennus oli useiden perheiden asuinkäytössä vuoteen 1930, jolloin käyttöoikeus siirtyi Lohjan kunnalle. Kunta perusti Kässään kunnansairaalan, joka toimi aina vuoteen 1968 saakka. Sen jälkeen Kässään siirtyi kalkkitehtaan työterveyshoito. Vuonna 1990 Oy Lohja Ab lahjoitti Kässän talon Lohjan kunnalle. Koko talon kattava peruskorjaus valmistui 1994. Sisätiloja on muutettu useaan otteeseen. Sairaalan aikana alakerrassa oli sairaalahuoneita ja yläkerrassa asunto sekä vastaanottohuone. Työterveysaseman aikaan terveysasema toimi alakerrassa ja yläkerrassa oli asuinhuoneita.

Nykyisin Kässän talo toimii paitsi taidenäyttelytilana myös konserttien, matineoiden, pienimuotoisten teatteriesitysten, illanviettojen ja perhejuhlien pitopaikkana. Pienempiä huoneita voi vuokrata erikseen kokous- ja neuvottelutilaksi. Yläkerrassa on työskentelytiloja eri taiteenharjoittajille (kirjoittajat, muusikot, kuvataiteentekijät); joko ryhmissä tai yksin. Piharakennus toimii savi- ja keramiikkapajana, jossa sijaitsee muun muassa savenpolttouuni. Piha-aluetta voi käyttää esimerkiksi konserttien, yhteislaulutilaisuuksien ja teatteriesitysten järjestämiseen. Se voi toimia myös osana näyttelytilaa.

Kässä sijaitsee maanteiden risteyksessä. Rakennuksen itäpuolella on hiekkapiha, mutta muuten rakennusta ympäröi vanha puisto. Kässän viljamakasiini sijaitsee päärakennuksen lounaispuolella, risteyksen toisella puolella.

Makasiinikuja 5

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Makasiinikuja 5
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab,
kiinteistöosasto,
asuinrakennuskortisto

Piirustukset

Timo Rajaharju; 2002

Pentti Ratinen; 2002

"Kalkkipetterin" vuonna 1925 rakennuttama, kahden perheen asuinrakennus on muurattu 3-kertaisesta harmaatiilestä. Rakennus kuuluu kolmen Makasiinikujan varrella olevan työväenasunnon sarjaan, jonka keskimmäinen talo on hieman reunimmaisia pienempi.

Rakennuksen ulkopinta on laitettu 1990-luvulla värillisellä antiikkilaastilla. Sokkeli on maalattu harmaaksi vuonna 2001. Kuisteissa on ollut useita eri värisävyjä eri aikoina. Katto ja rännit ovat alkuperäiset, mutta piippujen päälliset ja toisen asunnon räystäslaudat on uusittu. Pohjoispäädyn asunnossa on alkuperäiset ristikkoikkunat. Toisessa kerroksessa on kummallakin asunnolla omat saunatilat ja ullakolle on rakennettu lisää asuintilaa. Lisäksi kummassakin päässä on yksi huone. Saunatilat rakennettiin vuonna 1993. Alunperin korttelin yhteissauna sijaitsi keskimmäisessä rakennuksessa. Kellariin tehtiin kaukolämpökeskus 1960-luvulla. Samassa yhteydessä purettiin alkuperäiset uunit.

Puutarhamainen suuri piha on kahden asunnon yhteiskäytössä. Alunperin karjarakennuksena ja ulkohuussina toiminut piharakennus on keskellä pihaa. Autotalli on rakennettu myöhemmin piharakennuksen luoteispäätyyn.

Rantala

Luettelointiperuste:
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vappulantie 8
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuuruhistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Salonen, Torsti: "Vanhaa Lohjaa"; Lohjan Uutiset 12.10.1978, no 118

Häkli: Arvid Järnefelt

Anna Heino; 2002

Rantala on erotettu Vieremän tilasta, jonka omisti Elisabet Järnefelt. Rantala erotettiin kirjailija Arvid Järnefeltille asunnoksi ja hän muutti sinne vuonna 1896. Filosofian ja lakitieteen kandidaatti Arvid Järnefelt koki Venäjällä tolstoilaisen heräämisen ja hän muutti pienviljelijäksi Virkkalaan. Rantalan talonsa hän rakensi omin käsin. Tässä hirsirunkoisessa rakennuksessa on pysty-vaaka-pysty lautavuoraus ja sen molemmilla pitkillä sivuilla on umpikuistit, joiden päällä on parvekkeet. Rakennus on yksityiskohdiltaan niukkaa uusrenessanssia. Arvid Järnefelt kirjoitti 34 teoksestaan 30 kappaletta Rantalassa. Sen lisäksi hän osallistui aktiivisesti yhteiskunnalliseen elämään ja harjoitti filosofiansa mukaan sosiaalista hyväntekeväisyyttä muun muassa pitämällä Vieremässä Virkkalan sahojen ja kalkkitehtaan työläisille lukutupaa, jossa joko hän tai hänen äitinsä lukivat työläisille kirjallisuutta ja opettivat näitä. Arvid Järnefelt asui Rantalassa kuolemaansa vuonna 1932 saakka ja hänet on myös haudattu sinne. Vuonna 1961 paljastettiin Aimo Tukiaisen muistomerkki medaljonkeineen. Muistomerkki sijaitsee rakennuksen ja tien välissä.

1930- ja 1940-lukujen vaihteessa laitettiin betonipilarit luoteispäädyn matalamman siiven ja rakennusrungon liitokseen tukemaan rakennuksen perustuksia. Siipi on rakennettu mahdollisesti muuta rakennusmassaa myöhemmin. 1980-luvulla korjailtiin rungon muutamia hirsiä, vaihdettiin kaakkoispäädyn lautavuoraus sekä päädyn kolme ikkunaa kokonaan. Talo maalattiin edellisen kerran vuonna 2000. Vuonna 1920 laitettua peltikattoa korjattiin niin ikään vuonna 2000. Samalla katto maalattiin ja piiput kunnostettiin.

Rantala sijaitsee mäellä, Lohjanjärven rannan läheisyydessä. Rakennusten edessä on hyvin hoidettu puutarha ja suuri nurmikenttä. Järven puolella on terassipuutarha. Huvila Lustikulla sijaitsee Rantalan pohjoispuolella. Alkuperäisidean mukaisesti pihapiiri on melko vaatimaton ja se on säilytetty alkuperäisessä asussa. Pihassa on pärekattoinen leikkimökki 1800-luvulta, maakellari vuodelta 1907 sekä liiteri, jonka päässä on ollut jääkellari. Rannassa on sauna vuodelta 1939.

Rivitalontie 3a

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Rivitalontie 3 a
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistöosasto, asuinrakennuskortisto

Matti Eerola; 1982

Mauri Ruutila; 2002

Vuosina 1936-1938 rakennettu asuinrakennus on ollut alunperin vuokralaisia varten. Funktionalistisen rakennuksen runko on tiilinen ja julkisivut on rapattu ja maalattu valkoisiksi. Rakennuksessa on ollut pulpettikatto, joka on myöhemmin muutettu satulakatoksi. Kaakkoispuolella olevan pihan puoleisissa julkisivuissa on sisäänvedetyt oviaukot, jotka on katettu paneloitujen pylväiden kannattamalla pulpettikatolla. Pisimmän rakennusrungon osan reunimmaisista oviaukoista on porttikäytävät talon toiselle puolelle. Porttikäytävät ovat länsipuolelta pyörökaariset ja toiselta puolelta neliömäiset. Rakennuksen molemmissa päissä on sisäänvedetyt avoverannat, joissa on neljä korkeaa, paneloitua pylvästä ja kaide.

Metra myi rakennuksen vuonna 1995, jonka jälkeen kaikki 10 asuntoa ovat olleet yksityisomistuksessa. Metra korjautti aikanaan ulkoseinät ja katon. Metran aloittama putkiremontti jäi kesken. 1990-luvun lopussa maalattiin rakennuksen ulkoseinät, korjattiin aluskatteet ja uusittiin kattotiilet. Asuntojen ullakkotilat otettiin käyttöön (paitsi asunnoissa 4 ja 5). Ullakoille on rakennettu muun muassa saunatiloja. Rakennuksen ikkunat ja ulko-ovet ovat alkuperäiset. Väliseinissä on mustaa koksia. Yhteinen sisäänkäynti on pihalle ja parkkipaikat sijaitsevat rakennuksen kaakkoispuolella. Jokaisella asunnolla on lisäksi oma pihapuutarhansa rakennuksen toisella puolella. Rakennuksen luoteispuolella on funktionalistinen piharakennus, joka on yhteiskäytössä. Piharakennus sijaitsee Rivitalontie 3 a:n rivitalon sekä Rivitalontie 3 b:n paritalojen välissä.

Rivitalontie 3b

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Rivitalontie 3 b
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistöosasto, asuinrakennuskortisto

Rivitalontie 3b:n asuinrakennukset on rakennettu vuosina 1940-1941. Rakennuskokonaisuuteen kuuluu neljä samanlaista paritaloa. Tiilirunkoisen rakennuksen julkisivut on rapattu ja maalattu. Yksi paritalo on ollut alunperin kahden perheen työväenasunto. Nykyisin asunnot ovat yksityisomistuksessa. Rakennuksen on suunnitellut mahdollisesti tanskalainen arkkitehtiylioppilas. Rakennuksen ikkunat on vaihdettu vuonna 1991. Taloyhtiö ei ole tehnyt remontteja. Yksittäisissä asunnoissa ei ole omia saunatiloja, vaan asukkaat käyttävät rakennusten kaakkoispuolella olevia huoltorakennuksen saunatiloja.

Rakennukset sijaitsevat samansuuntaisesti Rivitalontie 3a:n rivitalon sekä huoltorakennuksen kanssa. Tontit on sunniteltu niin, että siellä on paljon tilaa, valoa ja ilmaa. Hyvin hoidetut puutarhat sijaitsevat talojen luoteispuolella.

Rivitalontie 5

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Rivitalontie 5
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistöosasto, asuinrakennuskortisto

Matti Eerola; 1982

Katja Wirmaneva; 2002

Tämä funktionalistinen asuinrakennus on ollut alunperin Kalkki-tehtaan kahden perheen työväenasuntona. Kauppakirjassa lukee rakennusvuotena noin 1950-luku, vaikka lähdetietojen mukaan rakennus olisi valmistunut vuonna 1939. Tiilirunko on rapattu ja maalattu. Rakennuksen luoteis- ja kaakkoisfasadien pohjoispäissä on avokuistit. Rakennuksen pitkien sivujen ikkunat ovat 4-jakoiset, ja sen pohjoispäädyssä on neljä ikkuna-akselia. Rakennuksen edellinen omistaja osti rakennuksen Metralta vuonna 1994. Nykyinen omistaja on ostanut talon vuonna 2002.

Rakennusta on remontoitu 1990-luvulla sekä vuonna 2001. Keittiön komeroiden paikalle rakennettiin 1990-luvulla suihkuhuoneet. Rakennus myös maalattiin 1990-luvulla. Se oli aiemmin vaalean kellertävä. Rappauksen pienet halkeamat on paikattu. Ikkunanpuitteet ovat olleet mahdollisesti välillä vihreät. Ainoastaan yksi ikkuna päädystä on vaihdettu. Sähköt on uusittu 1990-luvulla ja kaukolämpökalusteet on vaihdettu. Keittiöt uusittiin vuonna 2001. Keittiöiden alla on kellaritilat. Keittiöissä on ollut mahdollisesti puuhellat molemmin puolin ja keskellä kattoa on leveä savupiippu. Kattohuopia on uusittu. Rakennuksesta poistettiin asuntojen välinen väliseinä vuosiksi 1998-2000.

Rakennus sijaitsee tehdasalueen tuntumassa. Sen vieressä sijaitsevat Rivitalontie 3:n funktionalistiset rakennukset.

Tuusankuja 4

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Tuusankuja 4
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistötoimisto, asuinrakennuskortisto

Olavi Nikander; 1982

Tuusankuja 4:n huoltorakennus on alunperin rakennettu kalkkitehtaan huoltorakennukseksi vuonna 1943. Rakennuksen runko on tiiltä, ja sen julkisivut on rapattu ja maalattu. Rakennuksessa on korkea perusta, jossa on osittain maanalaisia huoneita. Rakennuksen koillisfasadissa on kymmenen ikkuna-akselia ja lounaisfasadissa kaksitoista. Julkisivun keskellä on hieman sisäänvedetty oviaukko, jota kehystää tumma kivireunus.

Rakennuksessa on toiminut lämmityskeskus, joka lämmitti kaakkoispuolella sijaitsevia kerrostaloja. Lisäksi siinä on sijainnut yleinen sauna miehille ja toinen naisille. Sodan jälkeen rakennuksen luoteispäädyssä sijaitsi terveyskeskus ja sen alapuolella yleinen pesula.

Tuusankuja kulkee rakennuksen koillispuolelta ja lounaispuolella sijatisee Kässänpuisto. Kaakkoispuolella on kolmen kerrostalon ryhmä. Talon ympärillä on luonnontilainen heinikko ja puita kasvaa kiinni julkisivuissa. Parkkialue sijaitsee talon kaakkoispuolella.

Tiloissa toimii nykyisin kuntoutumiskoti SanasKoti.

Tuusankuja 8

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Tuusankuja 8
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistötoimisto, asuinrakennuskortisto

Rakennuksen kiinteistötiedot

Tämä funktionalistinen asuinrakennus on valmistunut vuonna 1938. Tämä tasakattoinen, harmaatiilirunkoinen rakennus on rapattu julkisivuiltaan. Rakennuksen porrastorni nousee hieman asuinrakennusta korkeammalle. Sekä porrastornin oviaukko että ikkunat on voimakkaasti sisäänvedetty. Rakennukseen kuuluu pulpettikattoinen, kolmipaikkainen autotalli. Rakennuksessa on ollut kolmen perheen asunnot sekä lämpökeskus, joka toimi 1960-luvun lopulle asti sekä alueen asukkaiden sauna ja pesula. Rakennuksessa on toiminut myös palolaitos.

Julkisivujen rappaus uusittiin 1980-luvulla ja sen alle laitettiin uretaania. Ulkoseinät ovat 70 cm paksut. Nykyinen omistaja on ostanut talon Metralta vuonna 1996. Omistajat ovat remontoineet sisätiloja. Kellarikerroksen saunaosasto on muutettu. Paloletkujen altaan paikalle on muurattu takka. Takkahuone on ollut aiemmin myös pesuhuoneena. Sauna on alkuperäisellä paikalla, mutta siihen on tehty pintaremontti. Kellarikerroksen koksikellarit on muutettu vaatehuolto- ja vierashuoneiksi. Autotallien alapuolella on rakennusliikkeen varasto. Välikerrosta remontoidaan parhaillaan. Yläkertaa ei ole muutettu. Sähkö- ja vesijohdot on uusittu ja kaukolämmitys on muutettu öljylämmitykseksi. Ikkunoihin on lisätty tuulisuojat, mutta muuten ne ovat alkuperäiset. Ovet ovat alkuperäiset. Omistajat ovat uusineet pihan kivetyksen ja lisänneet suihkukaivon.

Rakennus sijaitsee Tuusankujan ja Tallipolun risteyksessä maamerkkinä. Pihapiiri on hyvin hoidettu ja puisto- ja puutarhamainen. Talon takana sijaitsee maakellari.

Tuusankuja 12b

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen

Kohteen osoite:
Tuusankuja 12 B
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistöosasto, asuinrakennuskortisto

Rakennuspiirustukset

Anne Sorri; 2002

Rakennuksen on suunnitellut G. Cajanus. Vuonna 1938 valmistunut funktionalistinen ja satulakatoinen asuinrakennus on betonirunkoinen ja sen katon kateaineena on sementtitiili. Rakennuksen eteläjulkisivulla on parveke. Rakennus on toiminut aikanaan myös lääkäriasemana. Rakennus oli tyhjillään 1980-luvun vaihteessa noin 2-3 vuotta. Nykyiset omistajat ovat asuneet rakennuksessa vuodesta 1983.

Vuonna 1987 tehty julkisivuremontti ja paikkausrappaukset onnistuivat omistajan mukaan huonosti. Sisätiloihin on tehty pintaremontteja (lattiat, katot ja seinät vuonna 2000). Ikkunat ovat alkuperäiset ja hyväkuntoiset. Lasipinnat on mahdollisesti vaihdettu 1960-luvulla. 1960-luvulla on myös tehty putkitöitä ja vaihdettu pattereita. 1990-luvun alussa on tehty salaojitus etupihan puolelle ja samalla syöksytorvien suut uusittiin. Pihalle on valettu grillipaikka ja muurattu grilli vuonna 1989.

Tontin länsipuolelle rinteeseen on lohkottu tontti ja sinne on ollut rakenteilla omakotitalo inventointihetkellä vuonna 2002. Talon itäpuolella on hiekoitettu piha ja länsipuolella nurmikkorinne.

Tynninharjuntie 14

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Tynninharjuntie 14
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala,
Kiinteistötoimisto,
Asuinrakennuskortisto

Gösta Salmi; 1982

Anja Laaksonen; 2002

Asta Janssonin mukaan rakennuksen olisi rakennuttanut Jakob Kronqvist 1800-luvun lopulla. Gösta Salmen mukaan rakennuksen olisi omistanut Schultén ja talo olisi ollut kesähuvila, johon omistajat tulivat lomailemaan Venäjältä. Rakennuksessa on toiminut muun muassa poliisikamari, posti, kalkkitehtaan työhönvastaanotto, konttori, lääkärin- ja hammaslääkärin vastaanotot. Rakennus hankittiin Oy Lohja Ab:lle vuonna 1925. Vuonna 1982 tehtiin täysremontti.

Tämä hirsirunkoinen, aumakattoinen ja kaksikerroksinen rakennus on alunperin ollut väriltään sininen. Sen koillispäädyssä on pyramidikattoinen torni ja eteläpäädyssä yksikerroksinen siipi. 1980- ja -90-lukujen vaihteessa alakerrassa oli tulipalo, jonka jälkiä on näkyvissä luoteisfasadissa ikkunan ympärillä.

Rakennuksessa on useampia asuntoja. Matalan siiven yksiöön on lisätty suihku. Rakennus toimii nykyään kesäasuntona. Rakennus toimii nykyään kesäasuntona.

Rakennus sijaitsee metsän keskellä Metelinmäellä. Puutarha on hyvin hoidettu. Pihan lounaisosassa sijaitsee lautainen piharakennus.

221

Tynninharjuntie 25

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Tynninharjuntie 25 A
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistötoimisto, asuinrakennuskortisto

Rakennuspiirustukset

Riitta Matikka; 2002

Rakennus on ollut kalkkitehtaan insinööri Strandströmin työsuhdeasuntona, mistä johtuu nimi Villa Strandström. Talo on ollut myös kalkkitehtaan lääkäri Stenbäckin asuntona samaan aikaan, kun Käsän talo oli sairaalana. Tämä G. Cajanuksen suunnittelema funktionalistinen asuinrakennus rakennettiin vuonna 1938. Rakennuksen runko on sementtitiilinen ja sen julkisivut on rapattu ja maalattu. Sen eteläpäädyn sisäänkäynnin päällä on pyöreäpäätyinen parveke. Rakennuksen itäsivulta lähtee matalampi aumakattoinen siipi.

Talo remontoitiin 1970-luvulla kahden perheen taloksi, jolloin eteiseen laitettiin väliseinä ja pohjoisjulkisivulle tehtiin toinen sisäänkäynti nykyisen pyöreän ikkunan paikalle. Saunatilat lisättiin kellariin. Aikaisemmin talon asukkaat olivat saunoneet Tuusankuja 8:ssa. Eteläjulkisivun länsikulmassa ollut terassi ja ovi poistettiin. Rakennus oli 1970-luvulla johtajien työsuhdeasuntona.

Talo on ollut nykyisillä omistajilla vuodesta 1993. Omistajat ovat pa-lauttaneet rakenteita alkuperäispiirustusten mukaisiksi. Eteis- ja rappusjärjestelyt on palautettu ennalleen vuonna 1999. 1970-luvun oven tilalle laitettiin pyöreä ikkuna, kellari- ja saunatiloihin tehtiin käynti sisäkautta ja väliseinä purettiin. Vuonna 1994 laitettiin salaojaputket. Salaojituksen yhteydessä on lisätty routa- ja kosteuseristyksiä. Tiilikate uusittiin vuonna 1996. Noin puolet ikkunoista uusittiin vuonna 1997. Vuonna 2001 tehtiin keittiöremontti sekä uusittiin vesijohtoputket. Vuonna 2002 tehtiin yläkerrassa wc- ja kylpyhuoneremontti. Alakerran ruokasali on ollut suuri yhtenäinen tila, mutta se on myöhemmin jaettu kolmeksi huoneeksi. Kellarissa on työtila, kylmäkellari ja kaukolämpökeskus. Makuuhuoneissa olleiden lavuaarien paikoille on laitettu vaatekaapit. Yläkertaan johtavat portaat ovat alkuperäiset. Ulkoseinien maali on lohkeillut. Seinät on maalattu aikanaan vääränlaisella maalilla. Rännit ovat alkuperäiset.

Pihapuutarha on hoidettu. Rakennuksen luoteispuolelle oli rakenteilla autotalli inventointihetkellä vuonna 2002.

Vallaantie 31 ja 33

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vallaantie 31
Vallaantie 33
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistöosasto, tonttimyyntiasiakirjat

Laina Silvonen; 2002

Vallaantie 33:n asuinrakennus on rakennettu 1920-luvun alkupuolella. Rakennuksen kaakkoisjulkisivulla on satulakattoinen avokuisti ja kaksi ulko-ovea ja sen katolla on kaksi pulpettikattoista kattoikkunaa. Luoteisjulkisivulla on satulakattoinen sisäänkäynti kellariin. Rakennuksen ulkoseinät ovat 50 cm paksut ja kivijalka 80 cm paksu. Talo on maalattu viimeksi vuonna 1987 ja samalla uusittiin ikkunat kolminkertaisiksi. Alkuperäiset lattiarakenteet ovat hyvät. Sisälle on tehty pintaremontti vuonna 1997. Sauna on paneloitu ja lattialämmitys lisätty vuonna 1999.

Rakennuksen edellinen omistaja oli purkanut uunit sekä laittanut vesijohdot, viemäröinnin ja öljylämmityksen noin vuonna 1966. Öljysäiliö vuorattiin vuonna 2001. Rakennus sijaitsee Vallaantien ja Tuusankujan risteyksessä. Pihapiirissä on rehevä ja hyvin hoidettu puutarha. Tontin pohjoispuolella on puinen ulkorakennus. Pihalla on myös katettu kaivo.

Vallaantie 31:n asuinrakennus on niinikään rakennettu 1920-luvulla. Rakennuksen kaakkoissivulla on satulakattoinen umpikuisti ja sen katolla on kaksi 2-ruutuista, pulpettikattoista kattokkunaa. Sen lounaispäädyssä on laastista muotoiltu teksti "Arvila" sekä seppelöity vuosiluku 1924. Kaakkoissivun ikkunan päällä laastista tehty koristenauha.

223

Vallaantie 35

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vallaantie 35
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Oy Lohja Ab, Virkkala, kiinteistöosasto, asuinrakennuskortisto

Vallaantie 35:n asuinrakennukset on rakennettu vuosina 1940-1941. Rakennukset koostuvat kahdesta erikorkuisesta massasta. Korkeampi osa on satulakattoinen ja alempana rinteessä oleva matalampi osa on aumakattoinen.

Kolme samanlaista kerrostaloa ryhmittyvät puolikaaren muotoon. Niiden keskelle jää yläpiha, jota kiertää talojen editse asvaltoitu pihakäytävä. Yläpihalla on leikkipaikka, puutarha ja vanhoja puita. Rakennusten länsipuolella on puutarha ja pohjoispuolella parkkipaikat. Rakennusten koillispuolella kulkee Tuusankuja ja kaakkoispuolella Vallaantie.

Pähkinäniemi

Luettelointiperuste:
Historiallinen
Maisemallinen

Lähdetietoja:
Murto, Södersved: Retkivinkkejä Lohjan seudun luontoon; Lohjan ympäristölautakunnan julkaisu 1/2000

Kalkkitehdas kunnosti aikanaan Virkkalanlahden ja Tuusanlahden väliin työntyvälle Pähkinäniemelle kunnosti kansanpuiston, joka oli erittäin hyvin hoidettu ja kalkkitehtaan työntekijät käyttivät sitä vilkkaasti virkistysalueena. Puistossa on nykyään yleinen uimaranta ja venelaituri. Aikaisemmin puiston alueella oli ravintola ja kaksi tanssilavaa. "Ylälava" purettiin vuonna 1982 ja alalava niinikään 1980-luvulla. Uusi tanssilava rakennettiin puistoon 1990-luvulla.

Puistossa kasvaa rehevää lehtokasvillisuutta; sadoittain pähkinäpensaita, mutta myös monia muita lehtokasveja. Komeimpia näistä ovat kookkaat kotkansiivet ja harvinaisin pähkinäpensaan loisena elävä suomukka. Lehdosta löytyy myös harvinainen lehtivihreätön kämmekkä, pesäjuuri sekä useita harvinaisia ja uhanalaisia sienilajeja.

Sunnanlid

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Sunnanlidintie 65
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Salonen, Torsti: "Vanhaa Lohjaa"; Lohjan Sanomat 16.9.1981 n:o 37

Ranta, Urda: Herman Grönbärj, Diplomityö Helsingin Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolla 1972

Urda Ranta; 2002

Sunnanlidin on rakennuttanut ateljee- ja asuinrakennukseksi arkkitehti ja kirjailija Herman Grönbärj, joka muutti perheineen Lohjan Vohloisiin vuonna 1902. Grönbärj oli opiskellut talonrakennusta ja maalausta sekä työskennellyt Lars Sonckin arkkitehtitoimistossa. Huvilan hän rakensi omien suunnitelmiensa mukaan. Talo valmistui vuonna 1903. Rakennus edustaa ajalleen tyypillistä jugendia, mutta muista ajan suunnittelijoista poiketen Grönbärj ei viljellyt koristeaiheina eläin-, kasvi- tai ornamenttikoristeita. Tyylin ominaisia piirteitä ovat kuitenkin luonnonkivistä muurattu kivijalka sekä monilappeinen paanukatto sekä erkkereillä, kuisteilla ja kattoikkunoilla aikaansaatu vaihteleva ulkoasu. Sisätiloissa erikoista on vapaa, vaihteleva pohjakaava sekä erikorkuiset lattiatasot. Poikkeuksellista on myös rakennusmateriaali; Sunnanlid tehtiin lankunpätkistä - eräänlaisista puutiilistä - muuraamalla. Seinien paksuus vaihtelee 40-150 cm:iin. Nykyisen omistajan isovanhemmat asuivat Sunnanlidissä ym-pärivuotisesti vuoteen 1927.

Ulkoseiniä on maalattu 1950-1960-luvuilla. Länsijulkisivun laudoitus uusittiin 1960-luvulla. Lännen puoleista kivijalkaa on tuettu vuonna 1990. Betoniteräkset porattiin kallioon, mikä tärisytti koko taloa niin, että ulkoseiniin tuli halkeamia väliseinien kohdille. Vuonna 1990 tehtiin kattoremontti. Sodan jälkeen oli asennettu ohuen paanukerroksen päälle asbestisementtipaanut. Kattoremontissa nämä kaksi kerrosta purettiin Onduline-levyn alta. Mullaksi muuttunut sammaleriste korvattiin lasikuitueristeellä. Suurin osa alkupäräisistä kattorakenteista ovat kuitenkin vielä jäljellä. Remontin yhteydessä yläkerran ikkunat nostettiin kaikki samaan tasoon. Länsijulkisivun sisäänvedetyn parvekkeen kaariosa on uusittu vuonna 1990. Sisätilat ovat alkuperäiset. Muutamiin huoneisiin on laitettu korkkimatot. Rakennuksessa on puulämmitys ja jokaisessa huoneessa on ollut tiiliuuni. Näistä kaksi on purettu. Keittiön puuhellan paikalle on laitettu kaasuliesi. Kuivakäymälä sekä poistoilmaputki on asennettu pesuhuoneen paikalle. Kellarissa on "fruktrummet", "växtrummet", sauna, kellarikeittiö sekä alunperin eläinsuojana ollut nikkarihuone. Keittiössä ja pesuhuoneessa on ollut alunperinkin viemäri.

Rakennus sijaitsee 30 metrin korkeudella kalliolla Lohjanjärven rannalla. Pihapiiriin on kuulunut mehiläispaviljonki vuodelta 1907, kasvihuone vuodelta 1907 sekä navetaksi kunnostettu liiteri. Rakenteet ovat nykyisin hajonneet. Mehiläispaviljongissa oli 10 pesää ja keskellä "huoltoreikä". Kasvihuoneen seinät olivat luonnonkiveä. Nuoskalumi rikkoi lasikaton vuonna 1917 eikä sitä enää sen jälkeen ole ylläpidetty. Alhaalla on ollut kaivo ja vielä 1930-luvulla toimi vesijohto. Pihan pengerrykset ovat alkuperäiset. Pihatietä on levennetty.

Rakennus tuhoutui tulipalossa lokakuussa 2006. Rakennus oli suojeltu rakennussuojelulailla.

Vohloisten kartano

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Historiallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vohloistentie 119
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Jutikkala, Eino-Nikander, Gabriel: Suomen kartanot ja suurtilat I; Helsinki 1939

Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto, Esihistorialliset ja kulttuurihistorialliset suojelukohteet; Lohja 1976

Yrjö Sillman; 1982

Iris Williams; 2002

Saila Alander; 2002

Vohloisten kartano on entinen ratsutila. Sen kantatila muodostui noin vuonna 1630 kolmen Vohloisten kylän talon yhteenliittymästä. Omistajat tunnetaan vuodesta 1630 lähtien. Torppia ei esiinny vuonna 1694, mutta vuonna 1800 niitä oli neljä ja vuonna 1900 seitsemän.

1700-luvun puolelta peräisin oleva päärakennus on rakennettu kuuden harmaakivisen kellariholvin päälle. Holveista on yksi jäljellä. Holvit ovat mahdollisesti itse rakennusta vanhemmat ja lienevät olleet edellisen päärakennuksen perustana. Päistään viistetyllä mansardikatolla katettu keskiosa on todennäköisesti peräisin 1700-luvun lopulta, mistä ovat vieläkin todisteina eräät uusklassilliset piirteet. Myöhemmin pihafasadin päihin on lisätty satulakattoiset siivet. Listoituksista ja ikkunoiden muodosta päätellen nämä siivet on rakennettu empirekaudella (1810-1850). Vuonna 1917 rakennuksen vuorauksena oli vaakasuora limilaudoitus, joka muutettiin pystysuoraksi ponttilaudoitukseksi vuonna 1920. Vuonna 1932 verantaa pienennettiin. Lounaiskulmaan rakennettiin loivasti satulakattoinen siipi 1950-luvulla. Julkisivuja on maalattu 1950-, 1960- ja 1970-luvuilla. Eteläjulkisivu on maalattu 1980-luvulla. Eteläjulkisivun ikkunat on vaihdettu 1980-luvun puolivälissä. Peltikatto on maalattu vuonna 1990.

Rakennus on siirtynyt nykyiselle omistajalle vuonna 2001. Samana vuonna laitettiin uudet räystäät ja lumisuojat sekä salaojitus. Samoin vuonna 2001 lisättiin etelänpuoleiseen siipeen wc. Vuonna 2002 uusitaan kuisti alkuperäiseen asuun. Yläkerta on ollut vain kesäkäytössä, mutta se uusitaan talvikäyttöiseksi.

Vohloisten kartano sijaitsee Lohjanjärveen pistävällä niemellä. Pihalta aukeaa näköala tilan maita ympäröivälle järvelle. Puistossa kasvaa jalopuita ja rantaa kohti viettävällä niemellä on hedelmäpuutarha. Päärakennuksen kanssa samaan kokonaisuuteen kuuluu kaksi symmetrisesti sijaitsevaa sivurakennusta, alunperin 1700- ja 1800-lukujen taitteesta. Pohjoinen, aikanaan käräjätupana toiminut sivurakennus on purettu ja tilalle rakennettiin entisiä mittasuhteita noudatteleva rakennus vuonna 1971. Eteläinen sivurakennus on uusittu 1930-luvulla arkkitehti Herman Grönbärjin suunnitelmien pohjalta. Talouskeskus sijaitsee kartanon kaakkoispuolella olevalla matalalla mäellä. Siihen kuuluvat harmaakivinen, rapattu, korotettu ja 1950-luvulla jatkettu navetta sekä konevarastona nykyisin oleva talli. Kartanon eteläpuolella on ollut useita ulkorakennuksia, joista jäljellä on vielä yksi muonamiehenmökki. Kartanon alueella Suomenluhdassa on kahden malmikaivannon aukot. Malmin kaivaminen aloitettiin 1600-luvun alkupuolella ja sitä jatkettiin 1830-luvun lopulle.

Vohloisten rautakaivos

Luettelointiperuste:
Historiallinen

Kohteen osoite:
Vohloistentie
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Laine, Eevert: Suomen vuoritoimi 1809-1884 III, harkkohytit, kaivokset, konepajat;
Helsinki, 1952

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt, yhteenveto 1979 käytettävissä olevien inventointien pohjalta; sisäasianministeriön tiedotuksia, kaavoitus- ja rakennusosasto;
1/1980

Vohloisten rautakaivoksen kaivanto sijaitsee Vohloisten kartanosta lounaaseen Suomenluhdassa. Rautakaivos oli olemassa jo vuonna 1789. Heinäkuussa 1824 Nils Gustaf Nordenskjöld antoi tyhjennyttää kaivoksen vedestä tarkistaakseen, onko malmi loppunut. Kaivos oli tuolloin 10 syltä pitkä ja 5 leveä. Kaivoksesta löydettiin malmia ja sitä pidettiin lupaavana. Högforsin ruukin vuokraaja filosofian maisteri Carl Henrik John sai 18.5.1831 valtauskirjan Vohloisten malmiesiintymään. Vuonna 1836 hän luovutti kaivoksen sekä ruukin kapteeni Joseph Brehmerille. Malmiesiintymä kuitenkin tyrehtyi pian. Lisäksi Lohjanjärven läheisyys aiheutti vaikeuksia ja vesi nousi herkästi kaivoskuiluihin. Vuonna 1838 malmia saatiin enää vain niukalti ja kaivoksen toiminta lopetettiin seuraavana vuonna.

Museovirasto on luokitellut Vohloisten kartanon ja malmikaivannot valtakunnallisesti merkittäviksi kulttuurihistoriallisiksi kohteiksi.

Bäckåker

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Heinäsintie 56
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Ole Nyman; 1982

Sylvi Crockford; 2002

Bäckåkersin tila on rekisteröity vuonna 1780. Nykyinen päärakennus on Heinäsin tilan syytinkimökki ja se on rakennettu 1800-luvulla. Tilalla oli maanviljelystä vuoteen 1978. Hirsinen päärakennus on ollut alunperin yksikerroksinen. Sen luonnonkivijalka on päällystetty betonilla. Rakennuksen kaakkoissivulla on koko rakennuksen korkuinen kuisti, joka muodostaa siihen poikkipäädyn. Talon T-puitteiset ikkunat ovat jugend-vaikutteiset, joiden yläruutu on jaettu neljään osaan. Vinttiin on tehty myöhemmissä vaiheissa huone kumpaankin päätyyn. Niiden keskellä on avovintti. Toinen huoneista on tehty nykyisen omistajan aikana, joka on omistanut tilan vuodesta 1993. Poikkipäädyn lasikuistilta on jyrkät portaat vinttiin. Lasikuistin nurkkaan on tehty bio-wc vuonna 2000. Lounaispäädyssä sijaitsevassa tuvassa on alkuperäinen leivinuuni sekä hella. Edellinen omistaja on korjannut tuvan lattiaa keittiöremontin yhteydessä. Rakennus on maalattu edellisen kerran vuonna 1993. Ikkunat ovat alkuperäiset, mutta ulko-ovi on vaihdettu. Rakennuksen taakse on lisätty terassi vuonna 1993. Tilan päärakennus sijaitsee Heinäsin tien varrella. Päärakennuksen kaakkoispuolella pihaa reunustaa pitkä piharakennus, jonka lautarakenteisessa päässä on puuvaja ja verstas sekä harmaatiilirakenteisessa päässä vanha navetta ja kanala. Sauna sijaitsee idempänä puron läheisyydessä. Tien toisella puolella on punamullattu yhden huoneen ja kellarin käsittävä rakennus. Tilaan kuuluu vielä rakennusten pohjoispuolella sijaitseva lato. Pihapiiri on hyvin hoidettu ja puutarhamainen. Päärakennuksen pohjoispuolella ovat edellisen omistajan rakennuttamat tenniskentät.

Kallio

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vähäteutarintie 248
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Risto Kavonius; 2002

Kallio on erotettu Vällansin tilasta. Tilan päärakennus on todennäköisesti 1820-luvulta. Sitä on korotettu 1920-luvulla, jolloin siihen tehtiin nykyinen mansardikatto. Hirsirunkoisessa rakennuksessa on neljä huonetta. Talon tienpuolella sivulla on satulakattoinen kuisti. Entiset kuusiruutuiset ikkunat on vaihdettu nykyisiin maisemaikkunoihin 1970-luvulla. Lounaispäädyssä on 1980-luvulla rakennettu lautarakenteinen, satulakattoinen lisäsiipi. Toinen savupiippu on purettu.

Taloa on remontoitu uusimallla ulkolaudoitusta. Talo on maalattu vuonna 2000 punamultamaalilla. Sisätiloissa on tehty pintaremonttia.

Tila sijaitsee Vähäteutarintien varrella. Päärakennuksen kaakkoispuolelle on rakennettu 1980 -luvulla uusi asuinrakennus. Pihapiirissä on myös navetta, puimala ja vanhan piharakennuksen paikalle vuonna 2000 rakennetu autotalli. Piha-aluetta on nostettu noin metrillä, jotta vesi ei valuisi päärakennukseen päin. Rehevä ja hyvin hoidettu puutarha sijaitsee päärakennuksen lounaispuolella.

Pikkärr

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Myllymäki 62
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Markku Tuokko; 2002

Rakennus on 1800-luvun puolivälistä. Se on mahdollisesti ollut aluksi savutupa. Rakennus on hirsirunkoinen ja satulakattoinen. Sen lounaispäädyssä on tupa, pohjoiskulmassa on kamari ja itäkulmassa kyl-mäkomero.

Nykyisen omistajan vanhemmat tulivat tilalle vuonna 1952. Vuonna 1953 laitettiin pinkopahvit seinille ja kattoon ja vuonna 1959 rakennukseen asennettiin sähköt. Sähkötöiden takia hirsiseinä on päässyt lahoamaan. Tuvassa on vanha leivinuuni nurkassa. Savupiippu on purettu ja sen paikalla on katolla kaistale peltiä. Vuonna 2000 vanhat sisäikkunat siirrettiin ulkopuolelle ja sisäpuolelle vaihdettiin uudet ikkunat.

Tila sijaitsee metsän reunassa. Pihapiirin länsipuolella ovat pellot ja itäpuolella metsäinen mäki. Rakennuksen koillispuolella, tilan läpi kulkevan tien toisella puolella, on pitkänurkkainen, vuoraamaton ja maalaamaton vilja-aitta, jonka sisällä ovat alkuperäiset viljalaarit. Asuinrakennuksen länsipuolella ovat sauna (muutettu vuonna 1959) ja navetta vuodelta 1959. Rakennuksen eteläpuolella sijaitsee maakellari vuodelta 1930, jonka päällä on lato. Rakennuksen lounaispuolelle on rakennettu uusi asuinrakennus vuonna 1987. Pihapiiristä on purettu talli, navetta, riihi ja lato.

Smeds

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vähäteutarintie 226
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Suomen maatilat I,
Uudenmaan lääni;
Porvoo 1931

Suuri Maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1963

Rva Österman; 1982

Carl-Gustav Österman;
2002

Tilan vanha päärakennus on 1800-luvun alkupuolelta. Rakennuksen vanhin osa sijaitsee keskellä taloa, jota on jatkettu myöhemmin molemmista päistään. Hirsirunkoinen ja satulakattoinen talo lepää luonnonkiviperustalla. Sen kaakkoissivulla on ikuisti ja satulakattoinen frontoni. Luoteissivulla on pulpettikattoinen frontoni. Yläkerrassa oli aluksi vain kesähuoneet molemmissa päissä, mutta 1930-luvulla yläkerta tehtiin talviasuttavaksi. Peltikatto laitettiin 1920-luvulla. Talo on peruskorjattu vuonna 1957. Tuolloin uusittiin ikkunoita ja enää muutama kuusiruutuinen alkuperäinen ikkuna on jäljellä. Luoteisjulkisivu frontoni on mahdollisesti tehty vasta peruskorjauksen yhteydessä, sillä frontonissa on nelijakoinen ikkuna sekä muita kapeammat vuorilaudat. Vuonna 1957 päärakennukseen lisättiin saunatilat. Lounaispäädyssä, kivijalassa on entinen maitohuone, joka toimii nykyään kellarina.

Viimeksi taloa on remontoitu 1980-luvulla, jolloin keittiötä pienennettiin uudella väliseinällä. Samalla uusittiin joitakin ikkunoita ja asennettiin keskuslämmitys. Ulkomaalaus suoritettin 1990-luvun alussa. Rakennus on nykyään vapaa-ajan asuntona.

Smedsin tila sijaitsee Hemträsket- järven kaakkoispuolella. Tilakeskus on maisemallisesti hienolla paikalla viljelysten ympäröimällä lehtevällä kukkulalla. Vanha päärakennus on Vähäteutarintien varrella. Sen kaakkoispuolella on nykyinen päärakennus, joka on entinen syytinkimökki. Pihan toisella sivulla on ulkoasultaan muutettu luhti ja hirsinen viljamakasiini. Tien toisella puolella on vanha paja 1800-luvulta. Talouspiha sijaitsee Vähäteutarintien länsipuolella. Sementtitiilinen, mansardikattoinen autotalli rakennettiin vuonna 1934 vanhan kellarin päälle entisen karjakon asunnon paikalle. Ko. holvattu kellari on vuodelta 1860.

Vällans

Luettelointiperuste:
Rakennushistoriallinen
Maisemallinen

Kohteen osoite:
Vällinrinne 64
08700 Virkkala

Lähdetietoja:
Jutikkala, Nikander:
Suomen kartanot
ja suurtilat I;
Helsinki 1939

Suuri maatilakirja III,
Uudenmaan lääni;
Helsinki 1965

Gunnel Österman; 2002

Vällansin entinen ratsutila käsittää kantatilan lisäksi siihen 1600-luvun alussa liitetyn tilan. Omistajat tunnetaan vuodesta 1544 lähtien. Torppia ei esiinny vuonna 1694, mutta vuonna 1800 niitä oli kaksi ja vuonna 1900 neljä. Tilasta on vuoden 1918 maanvuokralain nojalla erotettu neljä torppaa. Aikaisemmin on tilalla ollut meijeri ja viinanpolttimo. Vanha päärakennus on peräisin 1800-luvun alusta. Sitä on korjattu vuonna 1933, jolloin muun muassa seiniä korotettiin muutamilla hirsikerroksilla. Nurkkaketjut (pitkät nurkat) eivät ulotu räystääseen asti, mikä voi johtua siitä, että rakennuksessa on mahdollisesti ollut mansardikatto, joka on sittemmin muutettu satulakatoksi. Kaakkoissivulla on katonharjan korkeudelle ulottuva umpikuisti (lasivilpola), jossa on portaat ullakkokerrokseen. Alakerrassa on huoneita seitsemän ja ullakolla neljä. Talon luonnonkiviperustan päälle on laitettu betonikuori.

Omistajien mukaan Vällansin vanha päärakennus on siirretty muualta ja rakennustavara on ollut käytettyä. Rakennus oli tilan päärakennuksena vuoteen 1972. Sen jälkeen vain talon yksi huone oli käytössä vuoteen 1984 asti. Alunperin katemateriaali on ollut puuta. Rakennus on päässyt erittäin huonoon kuntoon. Katto alkoi vuotaa 1970-luvulla ja välikatto on romahtanut. Rakennuksen sokkeli on huono ja alimmat hirret ovat lahonneet.

Vällans sijaitsee Hemträskin järven eteläpuolella, loivasti viettävässä maastossa, lehtevällä kukkulalla. Rakennukset sijaitsevat maisemallisesti hienolla paikalla viljelysten ympäröimänä. Päärakennuksen lounaispuolella on luonnonkivistä muurattu työväen asuintalo vuodelta 1875. Kiviseinien päällä on muutama hirsikerta ja myös päätykolmiot ovat kokonaan hirrestä. Seinät on rapattu ja rappaus on paikoitellen karissut. Piha on luonnontilassa.

